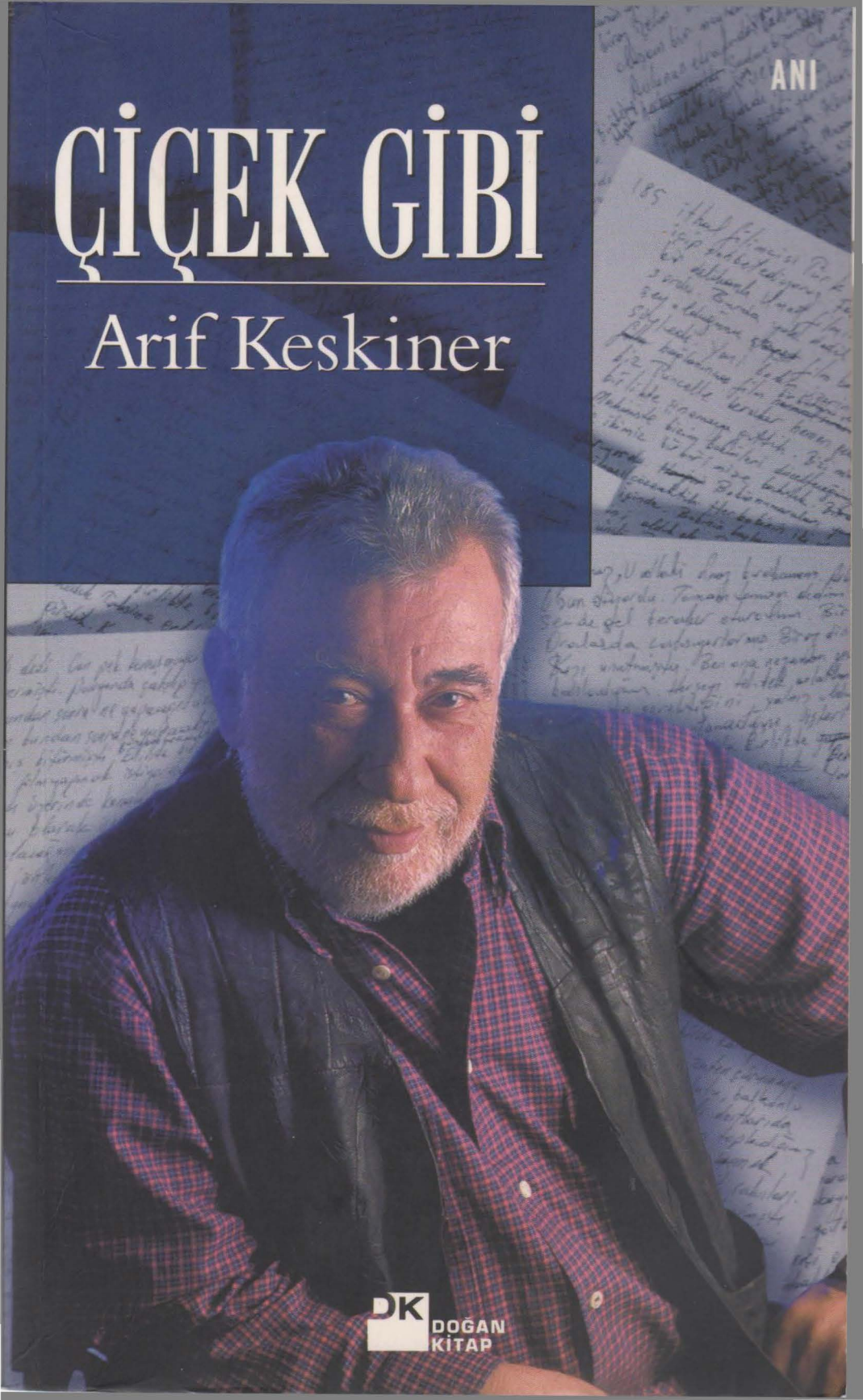
ANI

ÇİÇEK GİBİ

Arif Keskiner



DK
DOĞAN KİTAP

ÇİÇEK GİBİ

Yazan: Arif Keskiner

Yayın hakları: © Doğan Kitapçılık AŞ
1. baskı / şubat 2002 / ISBN 975-6612-80-0

Kapak ve kitap tasarımı: DPN Design
Baskı: Altan Matbaacılık

Kapak fotoğrafı:
Tülin ALTILAR

Düzenleme:
Seza ANET

Doğan Kitapçılık AŞ Hürriyet Medya Towers, 34544 Güneşli-İSTANBUL
Tel. (212) 677 06 20 - 677 07 39 Faks (212) 677 07 49

Çiçek Gibi

Arif Keskiner

DK DOĞAN KİTAP

Önsöz yerine

Merhaba...

Evet... İşte başlıyoruz...

Sonunda, dostlarıma verdiğim sözü yerine getirmeye karar verdim.

Yıllardır bana, "Kendini yaz, maceralarını anlat, senin de namın yürüsün" dediler... Ne yapalım, yıllar sonra biz de, *"Yazalım bari"* dedik. "Namın yürüsün" muhabbetinden değil, Âşık Veysel misali, *"Dostlar bizi hatırlasın"*dan yola çıkarak...

Başladık yazmaya... Yazdık da yazdık.. Bir de baktık ki, üç yüz sayfayı geçmişiz, ama 1970'li yıllara ancak gelebilmişiz.

Oysa, daha ne çok şey var yaşanmış, yazılacak... 12 Mart'lar... 12 Eylül'ler...

Acılar... Hüzünler... Mutluluklar... Ya aşklar... Evlilikler... Ya bir dost adına yapılan resmî evliliğe ne demeli... Ya da İstanbul-Moskova hattındaki büyük maceraya... Ve gelin arabası olarak kullanılan Kosigin'in Çayka'sına...

Ve elbette ki, sinemalar... Benim sinemalarım... Filmler... Ödüller...

Yeşilçam'ın çile ve mutluluk dolu günleri...

İstanbul'dan Ankara'ya uzun yürüyüş...

Kuruluşu ayrı bir hikâyenin, sonrasıysa rengârenk insan mozaiğinin "dostlar sofrası": Çiçek Bar dünyası...

Yayıncıların deyimiyle "bir cilt" daha: "Yine mi Çiçek?.."

Ne kadar sürer?.. Ne zaman biter?.. Bilmiyorum. Manitu, hepimize kolaylık versin. Sevgilerle...

Arif Keskiner
Namı diğer Çiçek Arif...

Kuşları koklayıp, çiçeklerin sesini dinlemek...

Bir kitabı eleştirmek haddimi aşar, korkarım. Hem böyle bir girişimde bulunmaktan hem de Fethi Naci'den.

Arif'in kitabını ilk okuyanlardanım. Daha baskıya girmeden evvel. "Hayatımı yazdım" dedi. Hayatının yarısından fazlasını biliyordum zaten. "Bilmediklerim nasıl acaba?" diye düşündüm.

Bekâr, evimin kapısını açıp içeri girdiğimde, yapmacıksız, çıkarsız, ama işveli bir şekilde karşıladı beni. "Geç kaldın" diye mırıldandı. Artık onun değişik miyavlamalarından ne demek istediğini anlamaya başlamıştım. "Geldim" dedim. "Bak Arif'in kitabı."

"Bir sürü mektup yolladım sana. Hiç cevap alamadım. Yoksa mektuplarımı almadın mı?" diye soruyordu Milena. "Kapımın eşiğinden atılan mektuplarının üzerinden atlıyorum her gün. Açmıyorum, okumuyorum. Daha fazla özleyeyim diye.." Kafka böyle cevap veriyordu Milena'ya.

Uzun bir süredir masamın üzerindeki kitaba baktığımı, dökmediğim kül tablasının içindeki sigara izmaritlerinden anlamıştım.

Kitabı bitirdiğimde karşıdaki lacivert duvar yavaş yavaş maviye dönüşmeye başlamıştı. Hiç ayırmamıştım gözlerimi sayfalardan, bir solukta okumuştum. Kitabı kapattığımda bir süre kaldım öylece. Sigara izmaritlerini çoğalttım. Çok duygulanmıştım. Tadı damağımda değil belleğimde kalmıştı. Beynimin kompartımanlarında oturan dostları, ağlayan tren pencerelerinden seyrettim. Yaşamayan yaşayan dostlarımı bir kez daha andım. Arif'in geniş ailesinin her biri film olacak hikâyelerini resimledim beynimde. Sonra da seyredip "Ne güzel çekmişim be!" dedim kendi kendime.

Gözlerim yorgunluktan mı yoksa duygudan mı nemlenmişti? Duygudandım. Neydi beni duygulandıran, kimdi? Lacivert duvar iyice mavi olmuştu. Deniz gibi. Birden sen geldin aklıma Arif. Ha-

ni her sene bir demet fulyada saklanmış dostluğu bu maviliklere serpen sen. Ellerine sağlık... Beynine sağlık. 1970'ten sonrasını da bekliyorum. Hele içinde ben de varsam.

Günün ilk ışıkları beni sokağa çıkardı. Duvarı elledim. Avucuma baktım. Boyanmamıştı. Kendimi iyi hissediyordum. "Çiçek Gibi". Bugün değişik bir şeyler yapmalıydık. Örneğin, kuşları koklayıp ÇİÇEK'lerin sesini dinlemek gibi.

Tunç Başaran
Fenerbahçe, 15 ocak 2002

Anı değil, sanki aydınımızın bohem tarihi

Arif canın anılarını okuyup bitirdikten sonra, sandalyemde geriye doğru kaykılıp öyle kalakaldım bir an, daldım gittim... Gerçekten de, neredeyse yarım yüzyıl olmuştu tanışalı. Demek yarım yüzyıl olmuş ha... Ama ne garip... Hemşerim, arkadaşım, ağlama duvarım, yayıncılık ortağım... Biz Çukurovalılar, evlilik ve sünnet hısımlığına kan hısımlığı kadar önem verdiğimiz için olsa gerek, hısım denli yakın bildiğimiz dostlarımıza da "Enişte!" demeye, "kirve" yazarız da, ağzımızı doldura doldura "Kivrem!.." demeye dehşetli bayılırız. İşte, eniştem, kivrem, aşiret kardaşım, yoldaşım Arif canı meğer hiç tanımıyormuşum, anılarını okuyunca fark ettim.

Osmaniyeli olduğunu, Osmaniyeli Nalbant Hasan'ın oğlu olduğunu ta ilk günden biliyordum kuşkusuz.

Ama ailesinin, 1950'lerde artık Çukurova'da da eriyip sona ermekte olan Türkmen aşiretlerinin son örneklerinden biri olduğunu; insanlarının bilincinde taşınmaz mülkiyeti henüz kavram şeklinde bile oluşmadığı için, reisliği ele geçirenin topraklara da el koyduğu aşiret geleneklerine göre amcası mal mülk içinde yüzerken, babasının tipik bir göçebe yiğitlenmesiyle onurunu manda nallayarak korumaya çalıştığını; kendisinin de, onca varsıllığa karşın yokluk içinde okuyabilmek uğruna İstanbul'da dişiyle tırnağıyla var olabilme kavgası verdiğini inanın bilmiyordum. Çünkü, öylesine şen şakraktı ki her zaman... Sanki mirasyedi...

Oysa, "mirasyedi" ne demek, Osmaniye'deki işsiz ve hasta babası, Arif'ten para istermiş meğer.

Dedim ya, metni okuyup bitirdikten sonra, sandalyemde şöyle bir kaykıldım... Gerçekten, Arif can, anılarını değil, sanki dinleyicilerin dikkatini toparlamak amacıyla arada bir de elindeki sopa-

yı döşemeye küt küt vurup omzuna attığı mendille alnındaki terleri silerek, tipik bir meddah söylemiyle, tanığı olduğu Türk aydınının 1950 sonrası "bohem tarihini" mi yazmıştı ne? Bir an kalakaldım öyle...

Bilindiği gibi, "bohem" kavramı da Fransızca'dır ve Fransız yazarlarınca da XIX. yüzyılın başlarında, 1830'larda kullanılmıştır ilk olarak. Edebiyat tarihçilerinin belirlemelerine göre, 1838'de George Sand *Dernière Aldini*; 1844'te Balzac *Un prince de la bohème*; 1851'de Henri Murger *Scènes de la vie de bohème*; 1852'de de Gèrard de Nerval *la Bohème galante* adlı yapıtlarını yayımlamışlardır ve Puccini, Murger'nin bu öykülerinden yararlanarak *la Bohème* adlı operasını bestelemiştir. Söz konusu yıllar, gerçekten de Fransız tarihinin en dağdağalı günlerinin yaşandığı dönemdir. Birinci Cumhuriyet'i 1799'da bir darbeyle sona erdiren Napolyon'un 1804'te kurduğu Birinci İmparatorluk, Moskova bozgunuyla 1814'te sona erince, ta 1848'e kadar, Fransız tarihine Birinci ve İkinci Restorasyon ile Temmuz Monarşisi diye geçen dönemler yaşanmıştır ardı ardına. Ne yazık ki 1848'de kurulan İkinci Cumhuriyet'in ömrü de uzun sürmemiş, 1852'de yeniden monarşiye dönülerek, İkinci İmparatorluk kurulmuştur bu kez. Bu dağdağalı günlerin, yazarları da etkilememesi, kuşkusuz olanaksızdır. Örneğin, George Sand'in yaşamı bile salt, bu gerçeği bütün çıplaklığıyla gözler önüne serse gerektir doğrusu. Daha 1831'de, Dudevant baronu olan kocasını terk ederek Paris'e gelip yerleşen Sand, bütün toplumsal kurallara sırtını dönüp artık Jules Sandeau, A. de Musset, Chopin ve daha niceleriyle biri bitmeden biri başlayan yasak aşklar yaşayarak, çevresinde Balzac, F. Liszt, H. Berlioz, E. Delacroix, P. Leroux, F. de Lamennais gibi ünlü romancı, besteci, ressam, toplumbilimci, şair dostlarıyla birlikte sözcüğün tam anlamıyla çılgın bir "bohem" yaşamı sürdürmüştür gerçekten de...

Ama, "bohem" kavramı, ola ki Fransız Devrimi'nin 1830'larda yaşadığı döneme benzer, trajik çelişkilerin insanlığı kendiliğinden usdışı çizgilere ittiği bir dönem daha yaşanmıcaya, yani ta Birinci Dünya Savaşı sonrasına, 1920'lere kadar Batı edebiyatında da yeniden gündeme gelmemiştir.

Ancak, her ne kadar olaylar genc Paris'te geçse de, 1920'lerden sonraki bu "bohem" edebiyatının yaratıcıları bu kez Fransız değil, Amerikalı edebiyatçılar olmuştur ne ilginçtir ki... Paris'in o iki savaş arasındaki çılgın yıllarını anlatan, kimi edebiyat tarihçilerince "yitik kuşak" olarak da nitelenmiş Scott Fitzgerald, Gertru-

de Stein, Sherwood Anderson, Ernest Hemingway vb Amerikalı yazarlar, hiç kuşku yok ki, İkinci Dünya Savaşı sonrasında da dünya edebiyatını oldukça etkilemişlerdir. Örneğin, Hemingway'in, dilimize *Paris Bir Şenliktir* adıyla aktarılmış *A Moveable Feast* adlı kitabı, bir dönemde gerçekten de bütün genç yazarların başucu kitabı olmuştur neredeyse.

Görüldüğü gibi, bu yaşam biçimi, Batı edebiyatında da bugüne dek ancak iki kez gündeme girebilmiş ve bu konuda da ürünler verilmiştir.

Bu akımın Türk edebiyatına yansıması ise, hemen hemen hiç yok gibidir, ne yazık ki... Örneğin, çağdaşlaşabilmek için öncelikle kendisine bir anadil edinmesi gerektiğinin ancak Tanzimat'la farkına varan Osmanlı edebiyatı, üstelik ta yüzyılın sonlarında, bu telaşla "bohem" sözcüğünü "harabat" diye güya Türkçeleştirip, akımı "meyhane edebiyatı" şeklinde algıladığından, Fransız Devrimi'nin sancılı döneminin bu ilk ürünlerinin de bilincine bile varamamıştır doğal olarak, bizce.

1933 yılında ise, bilindiği gibi, Fikret Adil İstanbul'daki evinin adresi olan *Asmalımescit 74* adıyla, şair, yazar, ressam birkaç dostuyla arasında geçen olayları öykülendirerek, kimi eleştirmenlerce savlandığına göre, bizdeki ilk "bohem edebiyatı" ürününü vermiştir. Ama, *Asmalımescit 74*, öykülerin salt anı türünde yazılmış olmasına bakılarak gerçekten bir "bohem edebiyatı" ürünü sayılabilir mi acaba? Mustafa Kemal'in bir ulus yaratabilmek uğruna her gün bir yeni reformu devlet zoruyla uygulamaya soktuğu, ülkenin CHP tek parti iktidarınca yönetildiği o yıllarda İstanbul'da gerçekten bir "bohem" yaşamın var olabilmesi söz konusu mudur yani? "Bohem yaşam", salt aşırı içki içmek, sorumsuz ve saygısız yaşamak mıdır? Yoksa, bir toplumsal bunalımın depreştirdiği bir tür dürtü müdür?

Bu nedenle, bizce, Türk aydını ancak 1946'dan sonra, çok partili düzene geçildikçe bir "bohem yaşam" sürme olanağına kavuşabilmiş olsa gerektir doğrusu.

Örneğin Bekrî Mustafa, Neyzen Tevfik filan, bizce de olsa olsa salt "bekrî" kişilerdir. Ama, Sait Faik'e, hatta sarhoşken gece belediyenin kazdığı bir çukura düşüp ölen Orhan Veli'ye "bekrî" diyebilmenin, "ayyaş" diyebilmenin gerçekten olanağı var mıdır acaba?

Hiç kuşku yok, Türk aydını, 1930'larda Paris'te yaşanan "bohem"i, ancak 1950'lerden sonra yaşamaya başlamıştır. Tanığıyım.

Ve ne ilginç rastlantıdır ki, aşiret düzenini 1950'lerden itibaren

Anadolu'da da (Çukurova'da da) hallaç pamuğu gibi atmaya başlayan toplumsal rüzgâr, bohem yaşamının tam İstanbul'da da yaşanmaya başlandığı günlerde, Osmaniye'deki Nalbant Hasan'ın oğlunu, bu yeni olgunun tarihini yazmakla görevlendirerek sanki, savurmuş atmış İstanbul'a, hiç kuşkum yok...

Arif kivremin bu anıları, kesinlikle anı değil salt, aynı zamanda da aydınımızın 1950'lerde başlamış "bohem yaşamının" tarihi, hiç kuşkunuz olmasın. Üstelik, olağanüstü yalınlıkta, ustaca yazılmış. Okudukça tadına varacaksınız ve doyamayacaksınız... Eminim...

Demirtaş Ceyhun

Çiçek gibi anılar...

Sözün kilidini, daha kapıdan çıkmadan önce açmakta yarar var: adına "anı" dense de, Arif Keskiner, *Çiçek Gibi*'de yaşadıklarınızın çok yakın tarihinin bir fotografyasını çıkarıyor.

Ülkemizin ve dünyanın son elli yılda yaşadıklarının bir kolajı bir başka deyişle...

Bu kolaj içinde, çocukluğundan başlayarak çocukluğu ve onu biçimleyen yakın çevresi de var, tanıdığı ve elbette bizim de tanıdığımız dünyaların insanları da...

Kimler mi bunlar?

Yazarlar, şairler, tiyatrocu ve sinemacılar, kitapçılar, gazeteciler...

Heykeltıraşlar, mimarlar, seramikçiler...

İşadamları...

Toplumun "marjinal" etiketiyle onurlandırdığı tipler...

Sevdiği ve nefret ettiği insanlar...

Sevgilileri, aşkları...

Âşık olup da terk ettikleri, kendisini terk edenler...

Çocukluktan başlayarak bir insanın, çalışma ve didinmenin abidesi olarak ayakta kalmasının mücadelesi...

Her cümlesi, "insan" hayatıyla örülü bir büyük kaleydoskop...

Yalnız bu kadar mı?

Keskiner, insan ve insan ilişkilerini anlatırken ülkesine ve dünyaya da çeviriyor hafızasının merceğini...

"İlişkiler"i ülkesinde ve dünyada yaşanan olayların bürümcüğüyle sarıp sarmalıyor.

Demokrat Parti'nin iktidara gelişinin ardından yaşanan toplumsal gelişmeler...

Devalüasyon olunca pamuk fiyatları nasıl yükseldi de Anado-

lu'da bir kent birden "bar"larla doldu?

Turgut Aytaç'ı anlatırken "Kanlı Pazar"ı unutmuyor belleğinin mahzeninde...

Bir büyük gazetenin yazarına âşık olarak kaderini kederiyle dokuyan Rum kızı İvi'yi anlatırken 6-7 Eylül Olayları ve Kıbrıs'ta yaşananların ardından gelen "Rum"ların göçünü de unutmuyor, İsveç gibi Kuzey ülkelerinde "göçmen" yaşamının izlerini de...

Ve bir "gizli tarih"in perde arkasında yer alan kimi hikâyeler...

Demirciler Çarşısı Cinayeti'nin Derviş Bey'inin kim olduğu meraka değmez mi?

Peki *Umut*, *Sürü*, *Yol* filmlerinin hikâyesi...

Keskiner, işte bunların da çetelesini çıkarıyor.

Bir de İstanbul'dan Ankara'ya, Adana'dan Antalya ve İzmir'e "bohem" hayatının oldukça renkli bir haritası...

Kimi hüzünlü, kimi neşeli hikâyeler, ama hepsinde de "insan"ı ve insanlığı öne çıkaran anlatımıyla...

Keskiner, bir aynaya bakar gibi, karşısına kendisini almış da öyle konuşuyor. Ama bu aynanın içinde kendisi de var, hayatını çevreleyen dünya da... Öylesine yalın, süssüz, dolaysız... Dilinin sadeliğini anlattığı olayların kederi ve neşesiyle süslüyor. Şairaneliği de buradan, anlattığının özünden geliyor. Bu yüzden yazmıyor da konuşuyor adeta...

Elbette ardımızda bıraktığımız zaman daha geniştir.

Keskiner, işte bu alanı da renkli bir kişiler galerisi, olaylar örgüsü ve hikâyeler demeti olarak kullanıyor bir de...

Rengini ve kokusunu bir de bütün bunlardan alıyor anlattıkları çünkü...

Adı üzerinde: *Çiçek Gibi*...

Refik Durbaş
2 aralık 2001

Çiçek niyetine

"Hatıralar bastonudur insanın" dermiş İsmet Ay'ın annesi. Bana da, yaşam ormanında hüzünlü bir yolculuk gibi gelir. Yürüdükçe ısıtır insanı. Konuştukça, bir kez daha yaşatır. Yazdıkça, bir kez daha yeniden... Kısacası, yaşam rengârenk bir anılar yumağıdır, birbirine dolanmış.

On binlerce yıldır süregelen bu dünyada, kim olduğunu, ne olduğunu bizim anımsamadığımız milyonlarca insan gibi seni de, beni de kimse anımsamayacak. Hepimiz göçüp gideceğiz.

"Keşke bazı insanlar gibi, öteki dünyaya inanmak adına bir umudum olsaydı" diyorum bazen. Cehennemde yanacağıma, cennette hurilerle şarap içeceğime inanabilseydim. İşte o zaman yırtmıştım.

Pişman mıyım? Yok canım, hiç sanmıyorum. Niye olayım ki? Bu dünyanın nimetlerinden yararlanmak ve onun keyfini çıkararak yaşamak varken, "Bana ne öteki dünyadan?" diyorum.

Benimkisi, "Eldeki bir kuş, daldaki iki kuştan iyidir" hesabı. O sebepten, cennetim de, cehennemim de bu dünyada benim. Üstüne üstlük bir de Türkiye'de yaşıyoruz.

Ve ben her şeye rağmen kendi kendime diyorum ki: "Yaşıyorum o halde varım." Dostça, kardeşçe ve barış içinde. Bir "çiçek gibi"...

Ne demiş Hayyam:

Ben olmayınca bu güller, bu selviler yok.
Kızıl dudaklar, mis kokulu şaraplar yok.
Sabahlar, akşamlar, sevinçler, tasalar yok.
Ben düşündükçe var dünya, ben yok, o da yok.

Nereden geldim ben buralara şimdi? Üstelik inançlı bir ailenin içinde büyüdüm. Anadan babadan hacı çocuğuyum. Kim bilir belki özgür düşünmenin yasak olduğu bir topluma tepki benimkisi. Bilmiyorum. Belki de beş altı yaşlarımdayken şekillenen bir olgu bu sanıyorum.

Annem namaz kılmıyor, uçuyordu...

Bir oda ve bir mutfaktan ibaret olan evimizde babaannem, babam, annem, ablam, ben, benim küçüğüm Apo ve yeni doğmuş kız kardeşimle birlikte yedi kişi yaşıyorduk. Şimdi avukat olan son kardeşim Münir daha doğmamıştı. Sanki bu kadar insan yetmiyormuş gibi annemin dayısının oğlu Nafiz de, ortaokula gitmek için köyden gelmiş, bizde kalıyordu. Soba henüz bizim eve girmemişti. Hani şu bildiğimiz odun sobası. Elektrik de öyle. Beş numaralı gaz lambasının ışığında, ilkokul ikinci sınıfa giden ablam ve ortaokula giden Nafiz Abi ders çalışırlardı. Babam yorgun argın işten gelir, her zamanki yemeğimiz olan bulgur pilavıyla karnını doyurduktan sonra, hemen yatardı. Apo ve kız kardeşim uyurken, ben ve babaannem, mangalın başında, onu kucaklar gibi üstüne eğilir, ısınmaya çalışırdık. Bazen fıstık kavurur, bazen "cindarısı"[1] patlatırdık. Yer yataklarında ben, babaanneme sarılıp uyurken, diğer kardeşlerim, annem, babam aynı yatakta yatarlardı. Nafiz Abi ise ayrı bir yatakta. İlk hatırladığım, Nafiz Abi'nin çok esprili biri olduğudur. Bir gün Nafiz Abi en muzip haliyle bana,

"Bak Arif, annesiz kalmak ister misin?" diye sordu fısıltıyla.

"Yoo hayır" dedim.

"O halde dikkat et, annen şimdi uçacak."

Annem her günkü gibi odanın bir köşesinde, başında beyaz başörtüsü, bitip tükenmeyen namazını kılmakta. İlk kez o gün fark ettim. "Gerçekten annem, saatlerce namaz kılmayı uçmak için mi yapıyormuş?.." diye düşündüm. O anda yerimden fırlayarak annemin eteklerine sarıldım.

"Ne olur anne, uçma. Bizi bırakma" diye ağlamaya başladım.

Annem namazı bıraktı, gülmeye başladı.

"Yok oğlum ne uçması, nereden çıkarıyorsun bunu?"

"Nafiz Abim söyledi" diyerek, suçluyu da göstermiştim. Annem, Nafiz Abi'ye çok kızdı. O günü öyle geçirmiştik. Ertesi gün yine Nafiz Abi gözucuyla, "Seninki şimdi uçacak" işaretini verir

1. Besin olarak tüketilen, küçük taneli bir mısır alttürü (tane kabuğu kalın ve sert olduğundan, ısıtıldığında içindeki nemin buharlaşmasıyla patlar).

vermez annemin dallı güllü fistanına sarılıp, yalvarmaya başladım. Bu kez, sinirlenmeye başladı. Bir taraftan da,

"Yapma oğlum. Günaha giriyorsun" diyordu.

Ben bu şakayı sevmiştim. Her gece aynı olayı tekrarlardım. Annem bazen küfreder, bazen de iki tokat attıktan sonra namazı bırakırdı. Ama gerçekten bu uzun namazların ve biteviye tespih çekmelerin, bizim fukaralığımızı değiştirmediğini zaman içinde gördüm. Hele ki, ezbere okuduğu Arapça duaların anlamını sorduğumda bilmediğini görünce, ortada, anlaşılmayan bir şeylerin döndüğünü hisseder gibi oldum. Zaten o zamanlar babamın da pek umurunda değildi namaz niyaz. Bakmayın sonradan annemin zoruyla hacca gidip hacı olduğuna. Din konusunda hiçbir şey bilmezdi. Zaten ikisinin de okuma yazması yoktu. Ama herkesin sevdiği, iyi yürekli, temiz insanlardı. Bu arada annemin zoruyla mahalle mektebine bile devam ettim bir süre. Kulhuvallah'ı ve Elhamı'ı öğrendim. Öğrendiğim yerde de kaldım.

Mangal başında pestil, bastık, portakal yediğimiz uzun kış gecelerinde, cindarısı patlatma ve yerfıstığı kavurma gibi eğlencelerimiz de olurdu. Pestiller ve bastıklar annemin Çardak'taki akrabalarından, fıstık ve mısır çarşıdan, portakallar da Remzi Dayımların bahçesinden gelirdi. Ayrıca "peçiç"[2] diye bir oyun oynardık, ama ne oynardık. Bir şamata, bir şamata... İddialar, kavgalar, gülmeler ve espriler dünyanızı düğün evine çevirirdi. Aç değil açık değil, kimseye muhtaç değildik. Keyfimizce gece yarılarına kadar eğlenirdik.

Bana, özel bir tutkusu vardı babaannemin. Doğduğumda adımı o koymuş. Genç yaşta ölen kardeşi Arif'tim ben onun için. Bütün gün annemle kavga eder dururdu. O yetmiyormuş gibi, akşamları da annemi babama şikâyet ederdi her kaynana gibi. Babaannemin öyküsü hep hüzün vermiştir bana.

Çok eskiden, 1900'lerin başlarında göçer halde yaşayan Türkmenler, koyunları, keçileri, atları, eşekleri, siyah kıl çadırları ve koşumları rengârenk develeriyle, otlak için Binboğalar'a giderlermiş. Bu yolculuk sırasında da birkaç günlüğüne bizim çiftlikte çadır kurup mola verirlermiş. Yine böylesi bir yolculukta dedemi çadırında ağırlamış Türkmen beyi. Hem devlet memuru, hem de bey dedem. Türkmen beyinin genç ve güzel kızı Ayşe bir gün ayran getirmiş dedeme. Kızı görür görmez de vurulmuş dedem. Hemen istemiş kızı aşiret beyinden. Üstelik o sıralar, yaşayan altı

2. Zar yerine boncuk ya da deniz kabuklarıyla oynanan, bazı kuralları damayı andıran

karısının üstüne yedinci olarak. Bey olmazlanmışsa da dedem bastırmış. Sonunda bir ata bindirip vermişler kızı. Dokuz ay sonra bir oğlu olmuş Ayşe'den. Fakat birkaç ay sonra ölmüş Ayşe. İkinci yılda yine konaklamaya geldiğinde Türkmen beyi, kızının ölüm haberini almış. Ne de olsa baba, üzülmüş tabiî.

"Sen sağ olasın bey" demiş dedem. "Kızın çürük çıktı, ne yapalım. Bu çocuk anasız nasıl büyür şimdi?"

Türkmen beyi hemen anlamış dedemin niyetini.

"Ayşe öldüyse Eşe var, onu vereyim. Onun da kocası yeni öldü. Üç kızı var. Kızları çocukluktan çıktı, onlar bizde kalır" demiş.

Böylece Eşe'yi de almuş dedem. Bu da sekizinci ve son eşi olmuş... Ama Ayşe'den olan çocuk on dört yaşında ölmüş. Eşe'den son çocuk olarak da babam doğmuş. Fakat nedendir bilinmez, bu olaydan sonra bir daha çiftliğe hiç uğramamış Türkmen beyi. Ve Eşe uzun yıllar hiç görmemiş eski eşinden olan kızlarını ve aşiretini. Kaybetmiş ailesini. Seksen yaşlarındaydı kızlarının yerini bulduğunda. Ve onları ilk defa kardeşim Apo'yla gitti görmeye. Adana'nın Göböğren köyündeymiş ikisi: Havva ve Şemsi. Cennet Halam Kadıköy'de. Bir yıl sonra da ben gittim babaannemle Göböğren köyüne. Uçar gibi geldi Cennet Halam Kadıköy'den. Kan ter içindeydi atı, burnundan soluyordu. Halamlar ve çocuklarıyla tanıştığımda dokuz yaşındaydım. Yıllar sonra da Erdemli'de buldular aşiretin kalanlarını. O tarihlerde İstanbul'a gelmişti babam. O anlattı:

"Gittim. Araya araya izlerini Erdemli'de buldum. Fakat kimse bana yüz vermedi. Sahiplenmedi."

"Kim bilir nasıl gittin baba? Mal mülk arayan bir havada gitmişsen sahiplenmemişlerdir."

"Evet, doğru söylüyorsun. Anamdan kalma çok tarla takım varmış."

"Yahu baba, bu yaştan sonra ne yapacaksın tarlayı? Olanı yetmiyor mu? Adamlar sana niye tarla versinler? Yüz senedir kullandıkları araziyi yüz sene sonra bir adam gelip ellerinden alacak. Sen olsan verir misin? Vermezsin. Amacın tarla almak mı, akrabalarını bulmak mı? Şayet akrabalarını bulmak istiyorsan iş kolay. Git söyle, 'Ben tarla marla istemiyorum kardeşim. Şu ölümlü dünyada akrabalarımı görmek için geldim' de. O zaman herkesi bulursun."

"Peki" dedi babam, "bu gittiğimde öyle yapacağım."

Gerçekten de döndükten sonra anamı da alıp gitmiş. Bulmuş tüm aşireti. Ölmeden önce ne kadar da mutlu oldular. Gittiler, onlarda kaldılar aylarca. Onlar da gelip Osmaniye'de kaldılar. Hatta bizim evde okudu onların çocuklarından birileri.

Çiftlikte, kuyu başında sürekli çıplak yıkanan bir marabayı, kadınlar şikâyet etmiş dedeme. Dedem de bir güzel dövmüş marabayı kırbaçla. Onuruyla oynanan maraba o gece çardağında uyurken basmış kurşunu dedeme. Dedem sizlere ömür. Dedemin ölümünden sonra büyük amcamlar mirastan pay almasın diye, hemen evlendirmişler babaannemi bir başkasıyla. Babam aile içinde kalmış. Çiftliğin mallarının çobanı olarak. O çobanlığı sırasında sukabağından yaptığı kemanla, kendi kendine keman çalmasını öğrenmiş. Sonra da nalbantlığı. Bu meslek altın bileziği olmuş babamın. İnsanın, mesleğinin olmasının önemini anlatırdı bize.

"Mesleğin varsa aç kalmazsın" derdi.

Çetin Altan'ın, "Mesleksiz toplum adam olmaz" sözlerinin altında yatan gerçeği söylerdi çocukluğumuzda. Bu yüzden de nalbant olmam için sürekli teşvik ederdi beni. Bilmezdi ki benim içimde yatanı: "okuma aşkı"nı.

"Demirciler Çarşısı"nın Derviş Bey'i Memet Amcam...

Bu yeni evimizi yaptığımız sırada son eşi de ölen babaannem bize taşınmıştı. Kısacası, o bir göz evde biz yine de mutlu yaşardık. Babam nalbantlık mesleğini Süllü Emmi'yle bir handa sürdürürdü. Daha sonraları motorlu taşıtlar artınca o da köylerde dolaşıp nalbantlık yapar oldu. Babamın bu seyyar nalbantlığı sayesinde bütün Osmaniye, Kadirli, Ceyhan ve Bahçe ilçelerinin köylerini onunla gezdim, o küçücük yaşımda. Sarı sıcağı yaşadım. At ayağını tutamıyordum ama, elimde bir at kuyruğuyla, at nallanırken ata konan sinekleri kovalardım. At, nallanırken üç ayağı üzerinde hareketsiz durmak mecburiyetindedir. İşte o zaman sinekler onu rahat bırakmaz. Sürekli karnına, ayaklarına konar ve atı ısırır. At, karnına ve sırtına konan sineklerden kuyruğuyla kendini korumaya çalışır, ama ayaklarına konanlara bir şey yapamaz. O zaman huysuzlanır. İşte ben çocuk halimle bu sinekleri kovalardım. Yoksa at nallanırken boşlukta duran ayağını geri çeker ya da tekme atmaya çalışır. Biraz daha büyüyüp at ayağı tutmaya başladığımda böyle bir olay yaşadım. Ben atın ayağını tutuyordum, babam nallıyordu. Sinekleri kovalayacak bir yardımcı da yoktu. Biz işimizi yaparken at kendini ısıran sineklerden huylanmış, ayağını geri çeker çekmez de çelimsiz vücudum buna dayanamamış ve atın altına düşmüştüm. Altına düşmem bir şey değil, henüz nala çakılmış iki çivinin uçları kesilmemişti. Atın ayağını çekmesiyle birlikte çivilerden birinin sol avucumun içini parçaladığını hiç

unutamam. Aradan bunca yıl geçmesine rağmen izleri hâlâ durur.

Babamın nalbantlığı sayesinde tüm köyleri tanımış oldum. Bizim çiftliğe 3 kilometre uzaklıktaki Sakarcalık ve Hürüuşağı köylerinden, karşı kıyıdaki Yaşar Kemal'in köyü Hemite'ye ya da Endel'e gidebilmek için Ceyhan Nehri üzerinden geçmek gerekiyordu. Nehrin üzerine köprü daha yapılmanuştı o zamanlar. Tüm araçlar ve insanlar, tele bağlı bir salla geçerdi karşı kıyıya. Yaşar Kemal her gün bu salla karşı kıyıya geçer, o 4-5 kilometrelik yolu yürüyerek bizim köyün ilkokuluna gelirmiş okumak için. Dersler bitince de yine yürüyerek Hemite'ye dönermiş. Çünkü o tarihlerde Hemite'de ilkokul henüz yapılmamış. Gide gele bizim köyün okulunu bitirmiş. Bizim köyü, bizim çiftliği ve orada yaşayan Memet Amcam'ı iyi tanıyordu Yaşar Kemal. Söz köyden açılmışken onun anlattıklarını aktarmadan geçmeyeyim. Yaşar Kemal'le dostluğumun nasıl başladığını daha sonra anlatacağım.

Bir gün bana,

"Memet Ağa müthiş bir adamdı. Sen tanıdın mı onu?" diye sordu.

"Tanıdım Abi" dedim. Sonra devam etti:

"Okula gidip gelirken köy kahvesinde görürdüm onu. Ayrıca, çocuk yaşta pamuk toplamaya gittiğim sizin çiftlikten de tanırdım. İngiliz kumaşından ceket, aynı kumaştan şalvar giyerdi. Şalvarının kuşağında sokulu iki nagant tabancasının parıltısı, uzaktan insanın gözünü alırdı. Güzel bir al atı vardı. Dört ayağı sekili, alnı akıtmalı bir al at. Sizin kan davasının en hareketli zamanları. Çiftlikten her çıkışında hep ayrı yöne sürerdi atını, aynı yerden gitmemek için. Pusuya düşmemek için. Hakkı Emmi'ni vurdukları gün Yemeniciler Çarşısı'nda, nasıl fırlamış gitmişti çiftlikten gözyaşları içinde. Hâlâ gözümün önündedir. Haşmetli, iriyarı, yakışıklı bir adamdı. Jandarma Memet derlerdi. Kahvede üç sandalyeye birden, arkası duvara gelecek şekilde otururdu. Elinden siyah kehribar tespihi eksik olmazdı. Korkuyla karışık hayranlık duyardım ona. Bir gün, yine okul dönüşü kahvenin önünden geçerken,

'Gel bakalım delikanlı' diye beni yanına çağırdı. Çekine çekine gittim.

'Hangi köydensin sen?'

'Hemiteliyim ağam.'

'Ben de Hemiteli sayılırım. Kimin oğlusun bakalım?'

'Kürt Sadık'ın.'

Bana çay ısmarladı, yanına oturttu.

'Babanı çok severdim. Yazık oldu. Dağ gibi adamdı. Mertti. Öy-

kesi az gelir. Allah rahmet eylesin. Her gün Hemite'den mi okula gelip gidiyorsun böyle yürüyerek?' dedi.

'Evet ağam' dedim.

'Aferin sana' diyerek saçlarımı okşadı.

Bilir misin Arif, ben çok severdim Memet Ağa'yı; yiğit adamdı. Bir gün sizin ailenin ve Memet Ağa'nın romanını yazmak istiyorum ama, 'Acaba aile ne der?' diye de düşünüyorum."

Yaşar Kemal kan davamızın en civcivli yıllarını bire bir yaşamıştı çocukluğunda. Babamı, amcam Memet Ağa'yı, öldürülen amcam Hakkı'yı ve onun nasıl öldürüldüğünü bir bir anlatırdı bana. Belleğinin bir yerinde saklı duran eski albümlerden çıkarılmış, kahverengi fotoğraflar gibi, hiç unutamadığı anılardı onlar.

"Aman be Yaşar Abi, düşündüğün şeye bak" dedim, "bizim aileden hiç sorun çıkmaz."

"Niye?"

"Niye olacak" dedim, "ailede kitap okuyan zaten iki kişiyiz. Biri benim, biri de Apo. Bizden de sana izin. İstediğin gibi yaz. Nasıl olsa kimsenin haberi olmaz."

"O halde başlıyorum" dedi ve arkasından o güzelim edebiyat şaheseri olan *Demirciler Çarşısı Cinayeti*'ni yazdı. Romancı yaratıcılığıyla bir dolu başka olaylar ve başka kahramanlar katarak yazdığı bu romanın baş kahramanı Derviş Bey, Memet Amcam'dan başkası değildi.

Gerçekten çocukluğumda ben de çok severdim bu amcamı. Yaşar Abi'nin dediği gibi gerçek bir ağaydı. Evinden misafir eksik olmazdı. Köy evinde ve çiftlikte bir sürü hizmetkâr çalışırdı. İri çoban köpekleri vardı. Hem köyde hem çiftlikte, büyük kazanlarda yemekler pişerdi. Onun da dedem gibi çok karısı vardı. Karılarından birinin adı "Ebe Fatma"ydı. İyi silah kullanırmış. "Uçan kuşu gözünden vurur" derlerdi onun için. Çiftliğe gittiğimde de bana süt, bal, yayıktan yeni çıkmış tereyağı çıkarır, ayrıca sahanda tereyağlı yumurta pişirirdi. Her işin başında o olurdu. Bütün çiftliği o çekip çevirirdi. Yaşar Abi'nin köylüsü olan diğer bir karısı Meryem Abla, az konuşan, beyaz tenli, hüzünlü bir kadındı. Bildiğim son karısı Göksünlüydü. Genç, güzel, kırmızı yanaklı bir yayla kızıydı Server Abla. Tam bir hanım ağaydı. Bozhüyüklü derlerdi ondan söz ederken.

Bir gün köydeki evin salonundaydık. Amcam sedire bağdaş kurmuş, kucağındaki iki yastığa iki elini dayamış oturuyordu. Hep öyle otururdu. Beni yanına çağırdı. Karşısında yer minderlerinde üç adam, yemeklerini yeni bitirmiş, sazları ellerinde, amcamı bekli-

yorlardı. Üç âşıkla karşılıklı atışmasını ilk defa görüyordum onun. O koca ağanın üç âşıkla atışması, hiç de yabana atılası bir yetenek değildi hani. Şair olduğunu çok sonraları öğrendim amcamın.

Bazen harman mevsimi diğer amcalarımın çocuklarıyla beraber çiftliğe giderdik. Döven döverdik. Akşamları da harmanda yatardık. Gökyüzü hep aydınlık ve yıldızlar çok yakın olurdu. O binlerce yıldızı saymaya kalkar, sonra da uykuya dalardık. Sabah güneşi tüm sıcaklığıyla Binboğalar üzerinden başını çıkarır çıkarmaz, hemen uyanırdık. Ama hep mutlu olurduk.

Çocukluğumun en heyecanlı olaylarından biri de Cihanbekirli'de, Kürt Ali Ağa'nın evinde gördüğüm traktördü. Babam, Cihanbekirli köyünde yapacağımız iş için çok umutluydu.

"Oraya gidersek, Kürt Ali Ağa'nın çok atları var, onları nallasak yeter" dedi bir gün. Yola koyulduk ve Cihanbekirli'ye vardık. Avluya açılan büyük bahçe kapısından içeriye girdiğimizde avlunun tam ortasında gelinlik kız gibi duran, paletli, sapsarı Caterpillar traktörünü gördüğümde, dilim tutuldu sandım. O güne kadar hiç böyle güzelini görmemiştim. Uzun süre hayranlıkla seyrettim. Avlunun sol tarafında, sundurmanın altındaki otuza yakın at, sanki bizi bekliyordu. Biraz sonra kısa boylu bir adam geldi yanımıza. Kendinden emin, yaşlıca bir adamdı bu.

"Hoş geldiniz ağalar" dedi.

"Sağ ol Ağa" dedi babam.

Gelen adamı hiç ağaya benzetemiyordum. Bütün ağaları hep amcam gibi sanırdım: iriyarı.

"Karnınız açtır sizin. Çocuklar yemek hazırlasınlar. Önce karnınızı doyurun, sonra çalışırsınız" dedi Ali Ağa.

Maşrapalarla soğuk ayranlar ve üstü dumanlı tereyağlı bulgur pilavı geldi. Bir güzel karnımızı doyurduktan sonra ikindi serinliğinde çalışmaya başladık. Dört beş gün kaldık orada. İlerde Yaşar Kemal romanlarının kahramanlarından biri olan Kürt Ali Ağa'yı işte böyle tanıdım.

Bizim aile, bir türlü yapımı tamamlanmamış evimizden önce, büyük bir konakta otururdu. Dedemden kalma büyük bir konak. Konağın balkonu, iki kalın mermer Roma sütunu üzerinde dururdu. Alt katta iki amcamlar otururdu. Ayrıca alt katın bir bölümü kiler, bir bölümü de çamaşırhaneydi. Üst katın bir odasında biz otururduk; iki odasında babamın amcası, bir odasında da diğer amcamlardan biri otururdu. Büyük avlunun ortasında kocaman bir dut ağacı vardı. Biz küçük çocuklar bu avluda geçirirdik günümüzü. Konak yıkılmaya yüz tutunca, büyük amcam Ali Ağa, bir

ev kondurdu avlunun bir başına. Arka bahçeye ise babanın amcası Yusuf Emmim, iki katlı büyük bir ev yaptırdı. Kan davasından vurulan Hakkı Amcam'ın çocukları yıkılan konağın yan tarafına iki odalı kerpiç bir ev yapıp taşındılar. Avlunun karşı tarafında tek katlı uzun evde diğer iki amcam otururdu. Onların arkasında, yol üstündeki iki katlı konakta ise, ölmüş Mustafa Amcam'ın karısı ile iki çocuğu, Ökkeş ve Zeki abimler otururdu. Zeki Abim'i çok severdim. Tüm çocukların iyi arkadaşıydı. Genç yaşta öldü. Tüm aile ve Osmaniye ağladı arkasından. Büyük avlunun bir köşesinde ise hayıttan yapılmış tek odalı bir "huğ"[3] vardı. Bu huğda bizim aileden olmayan birileri otururdu. Onlara Günaltılı derlerdi. Çocukları yarı çıplak dolaşırdı. Genellikle bütün ailenin işleriyle uğraşırlar, çamaşıra ve bulaşığa yardımcı olurlardı. Onlara neden Günaltılı derlerdi hâlâ bilmem. Ama bildiğim tek şey, onların Malatya taraflarından gelmiş olmalarıydı. Avlu sınırının güneye bakan kısmında dayımlar otururdu. Yani Kılıç ailesi. Remzi Kılıç, Hasan Kılıç, Muharrem Kılıç sonradan bakan olan Selahattin Kılıç ve yaşlı dedeleri Hasan Onbaşı.

Büyük avlumuzda sevgiyle hatırladığım şey, Ali Emmim'in atları ve at arabasıdır. Atlara binip çaya sulamaya götürmemiz, biz çocukların en büyük neşe kaynağıydı.

O günlerden anımsadığım, ağaç kütüklerinden kesilmiş tekerlekler üzerine oturtulmuş sandık içindeyim. Ablam, sandığa bağlı ipi çekiyor. Hastayım. Sıtma ya da başka bir şey. Humma... Toz toprak içinde oyun oynayan yalınayak, başıkabak elliye yakın çocuk. Zaten bu çocukların yedi sekiz tanesi Günaltılıların, yani Temem Bacı'nın çocukları. Diğerleri bizim aileninkiler. Nasıl sünnet olduğumu hatırlamıyorum. Sonradan anlattıklarına göre, bir gün, düğünlerde davul zurna çalan "abdallar" bizim avludan geçiyorlarmış. Ali Emmim'in karısı Hayriye Yengem,

"Gelin hele bre, şu çocuğu bir sünnet edin" demiş.

Kendisi de kirvem olmuş. Sonra bir "külek" buğday verip göndermiş abdalları. Hayriye Ablam ben büyüdüğümde de anlatırdı bu olayı. Utanırdım. Yüzüm kızarırdı.

Konak oturulamayacak hale geldiğinde annem aile içinde yaşamak istemediğinden, biz de, babamın ortağı Süllü Emmilere taşındık bir süre için. Süllü Emmi küçücük, köse bir adam. At yarışlarının en iyi jokeyi, iyi bir nalbant. Evlerinde bize bir oda verdiler. Daha sonra şimdiki oturduğumuz evin arsasını aldı babam. Yıllar süren bir inşaattan sonra bu eve taşındık. Daha ev bitmemişti taşındı-

ğımızda. Kapısı yoktu. "Savan"[4] asılıydı kapısında, rüzgâr girmesin diye. Aşağı yukarı on sene o kapı yapılamadı. Evin yapımında kerpiç döküm işinde ben de çalıştım çocuk halimle. Tabiî bu ev de diğer amcamlara uzak değildi. Aradan bir yol geçiyordu o kadar. Yeni evimizin sınır komşusu ise halamızın çocuklarıydı. Bizler Osmaniye'nin yerleşik en eski ailelerinden birinin son kuşağıydık. Ailemize "Dedefendiler" ya da "Hösemağalar" denir. Daha eski adı "Kâhyalar"mış. Baba tarafından soyağacımız, Osmaniye'yi kuran Ulaşlı aşiretine kadar uzanırmış. PKK olaylarından sonra başlayan göç dalgasından, Osmaniye de payını aldı. 30-35 bin olan nüfusu kısa sürede 200 bini aştı ve Osmaniye vilayet oldu. İşte o yüzden de kimse kimseyi tanımaz hale geldi. Ama bizimkiler her gün bir olaya karıştığından, yeni gelenler de tanıyor onları. Keskinerler diye biliyor. Oysa aile içi soyadları birbirinden farklıdır: Keskiner, Keskinkan, Keskinbaş, Keskintimur, Erkan vb. Ailenin Burhanlı köyü sınırları içindeki çiftliğinin adı, "Ağ Fatma"dır. 20-25 bin dönümlük bir çiftlik. Şimdi küçücük kalmış. Büyük amcamlar sata sata bitirememişler. Babam da ağzını açıp bir dönüm tarla istememiş, ağabeylerine ayıp olur diye. Ta ki ben lise üçüncü sınıfa geçinceye kadar.

Masal anası Sürmeli Emine...

O yaz tatil için izin alnuştım İstanbul'da çalıştığım nakliyat şirketinden. Yayla mevsimiydi. Çiftlikte oturan Memet Emmim bizim yaylamıza gelmez olmuştu son zamanlar. Son eşi Server Abla Göksünlü olduğu için, o da Göksün'e çıkıyordu yaylaya. Ama Gâvur Dağları'nda, ailemizin özel yaylası olan Dervişpınarı'ndaki evlerinde de, diğer karıları ve çocukları kalıyordu. O sırada Memet Amcam bizim yaylayı özlemiş olmalı ki bu konuyla ilgili bir de şiir yazmış:

Bizim elden bana bir mektup gelmiş,
Bunun da cevabın vermek gerekir.
Madem öyle emmi, dayı arzetmiş,
Varıp hatırını sormak gerekir.

Gâvur Dağı derler çok büyük adı.
Zorkun'a vardım da almadım tadı,
Altı avrat aldım, niyetim yedi,
Buna da bir çare bulmak gerekir.

4. Pamuk ipliğinden dokunmuş kalınca kilim; eski kumaş parçacıklarından yapılan yaygı

Bozhüyük Yaylası burnumda tüter.
Ha deyince yüz genç silahlım çıkar.
Emir versem nice elleri yıkar.
Bunun da kıymetin bilmek gerekir.

Bir gün babam,
"Hadi" dedi, "Memet Ağa geliyormuş, gidip karşılayalım."
"Ben gelmem" dedim.
"Oğlum, olmaz, ayıp olur gitmezsek."
Ben yine ısrarla,
"Gelmem" dedim.

Aklım her şeye ermeye başlamıştı. Çiftlikteki tarlalarımızdan hakkımız olan kısmı bize vermiyorlardı. Bu yüzden de tüm amcamlara karşı kin duyuyordum içten içe. Bir süre sonra, diğer amcamın çocukları da geldi eve ve mecburen hep beraber Zorkun Yaylası'nda, amcamı karşılamaya gittik. Büyük bir kahvede tüm akraba ve amcamın dostları toplandı. Herkes teker teker gelip elini öperek oturuyordu. Ben de sıraya girip elini öptüm ve bir köşeye oturdum. Babam sağ yanında, amcamın büyük oğlu İbrahim Abi sol yanındaydı. Benim üzerimde kısa kollu, göğsünde tek bir beyaz çizgisi olan siyah bir tişört vardı. Ne de olsa İstanbul'dan gelmiştim. Osmaniye'de o sıralar kimsede tişört yoktu, bu yüzden dikkat çekiyordu. Bu amcamın da dikkatini çekmiş olmalı ki, bir süre sonra oğlu İbrahim'le, beni göstererek konuşmaya başladılar. Az sonra da İbrahim Abi beni yanlarına çağırdı. Çekinerek gittim, ne diyeceğini bilmiyorum. Amcam bana nerede okuduğumu, kaçıncı sınıfa gittiğimi, nasıl yaşadığımı sordu. Ben de zor şartlarda çalışarak İstanbul'da okuduğumu, babamın bana yardım edemediğini anlattım.

"Aferin Arif" dedi amcam, "biz okumadık, bari sen oku."

Ve yanaklarımdan öperken İbrahim Abi'ye döndü,

"Hasan'a 50 dönüm tarla verin, kendi sürsün" dedi.

İşte böylece ilk defa tarla sahibi olduk. Bir süre sonra 25 dönümlük bir parça daha almışız. Amcam son nefesini babamın kucağında verirken İbrahim Abi'ye,

"Hasan'a 50 dönüm daha toprak verin" demiş.

Böylece, 125 dönümlük bir pay almışız çiftlikten. Gerçi bir kuruşluk faydası olmadı bana ve hâlâ da yoktur ya... Avukat kardeşim sürer ve her yıl zarar ettiğini söyler...

Çocukluğumda bir de tanıdığım ilginç bir adam vardı: Kütükçü

Kerim Bey. Onu köyde değil de ormanda tanımıştım. O ağa değil, beydi. Köylü gibi değil de, kentli gibi giyinirdi. Bir gün,

"Hadi" dedi babam, "seninle manda nallamaya gidiyoruz."

Manda nallanırken hiç görmemiştim.

Beni atının terkisine aldı ve Gâvur Dağları'na doğru gitmeye başladık. Bahardı. Karlar yeni yeni erimeye başlamıştı. İnce bir sis sarıyordu çevremizdeki çam ormanlarını. Yaylacılar daha ortalıkta yoktu. Haçbel'e geldiğimizde durduk. Dört beş saatlik bir yolun sonuydu bu. Sivri çadırlar kurulmuştu vadide. Mandalar sazlıklarda çamurlar içinde yatıyordu. Çadırların etrafında bir dolu adam ateşler yakmış, akşam yemeklerini hazırlıyordu. Kerim Bey bizi sevgiyle karşıladı. Beş altı yaşlarında olmalıyım. Babamı çok sevdiği belli oluyordu. Bize güzel yemekler hazırlandı. Akşam erkenden yattık ve sabah erkenden kalktık. Kahvaltı sonrasında bazı adamlar gelip mandaların hazır olduğunu söyledi. Babam heybesi sırtında, mandaların yanına gitti, ben de arkasından. Vadinin her tarafı çam ve meşe ormanıyla kaplıydı. Etrafta tek tük kalın gövdeli ceviz ağaçları vardı. Kağnılara bağlı birkaç manda sessizce geviş getiriyordu. Boşta duran mandalardan bir tanesinin ön ve arka ayağını birbirine bağlayarak ipi çektiklerinde, manda, sırtüstü yere devriliverdi. Arka ve ön ayakları arasına uzatılan bir kalasa bağlandı mandanın ayakları. Babam daha önce yarım ay şeklinde hazırladığı nalları, mandanın tırnaklarına çakmaya başladı. İşi bitenin ipleri çözülüyor, manda serbest bırakılıyordu. Bu iş böylece bir hafta kadar sürdü. Sonunda işimiz bitmişti. Babam ile Kerim Bey, baş başa verip bir şeyler konuştular bir süre. Sonra içi boşalmış bizim nal heybesi, parayla doldurularak atın üstüne atıldı. Biz de para dolu heybeyle şehre döndük. Bir sonraki gün birileri geldi, babam bir heybe dolusu parayı gelen adamlara teslim etti. Savaşın en civcivli yılları olsa gerek. Kerim Bey savaş sırasında bile Almanya'ya ceviz kütüğü ihraç ediyordu. Bu yüzden bütün yayla yollarını yaptırmıştı. Kağnılar bu toprak yolda gıcırdayarak ceviz kütükleri taşırlardı ağır ağır, Haçbel'e doğru. Almanlar savaşı kaybedince, Almanlarla iş yapan her işadamı gibi Kerim Bey de iflas etti ve sonra kayboldu. Yedi sekiz yıl sonra bir gün gecenin karanlığında bir adam geldi evimize. Bu adam Kerim Bey'di. Eski şık giysilerinden eser kalmamıştı. Elbiseleri eskiydi ama yine de hâlâ beydi. O gece bizde kaldı. Annem yemekler çıkardı, bir güzel ağırladık Kerim Bey'i. Almanlarla olan davasını kazanmış. Bir miktar para geçmiş eline. Borçlarını ödemek için gelmiş. Ertesi gün tüm borçlarını temizledik-

ten sonra, çekip gitti. Bir daha da hiç görmedim. O dönemde Osmaniyeliler en çok ona dua ederlerdi. Çünkü o olmasa, yaylanın yolu yapılamaz diye bilirlerdi. Kim bilir belki doğrudur da. Savaş sırasında Türkiye'nin o yolları yapabilecek gücü yoktu. Toprağı nurla dolsun Kerim Bey'in. Güzel adamdı.

Çocukluğumun ilginç tiplerinden biri de Sürmeli Emine'ydi. Uzun kış geceleri Ali Emmimlere bir kadın gelirdi. Otuz yaşlarında, kara gözlü, kara kaşlı, siyah saçlı, ince yüzlü güzel bir kadın. Onun adı Sürmeli Emine'ydi. Nereden gelirdi bilmiyorum. Amcamlara gelir, günlerce kalırdı. Biz de bütün sülale, amcamlara taşınırdık. Demek ki o tarihlerde böyle bir gelenek varmış. Lüks lambasının ışığında Sürmeli Emine bizlere çok güzel masallar anlatırdı. Herkes susardı o anlatırken. Her seferinde değişik bir masaldı anlattığı. Hele bir tanesi vardı ki az da olsa hâlâ anımsarım; adı: "Han Mahmut." Han Mahmut, bir vezirin kızına âşık olur. Fakat vezir bir türlü kızını Han Mahmut'a vermez. Bu yüzden de kızın sokağa çıkmasını bile yasaklamıştır. Etrafı duvarlarla çevrili, çiçekler ve meyve ağaçlarıyla donanmış vezir konağında, hapis hayatı yaşıyor kız. Han Mahmut her gün dört dönüyor bahçe duvarının çevresinde, ne mümkün sevdiği kızı görmek. Günlerden bir gün duvar dibinde yürürken, birden bir elma düşer Han Mahmut'un önüne. Elmayı alır. Etrafına bakınır. Fakat kimsecikler yoktur ortalıkta. Bunun üzerine, elma elinde, duvara bakarak şu maniyi söyler:

Bu elma da tekerlendi,
Yedikçe de şekerlendi,
Buna Mahmut fikirlendi,
Elmam seni kim gönderdi?

Bu dörtlüğü söyler ve bir süre bekler, bir yerlerden yanıt gelsin. Fazla gecikmez, biraz sonra duvarın arkasında sevdiği kızın sesi:

O elma da tekerlensin,
Yedikçe de şekerlensin,
Buna Mahmut fikirlensin,
O elmayı ben gönderdim.

Sevinçten uçar Han Mahmut. Sevdiği kızı görmemiştir ama, hiç olmazsa sesini duymuştur. Mutludur. Sonra yeni maniler gelir ardından karşılıklı. Han Mahmut ile sevdiği kızın akıbetini bilmem ama sanırım acıklı bitse gerek. Çünkü Sürmeli Emine hikâyeyi bitirdiğinde, herkesin gözyaşlarına boğulduğunu hatırlıyorum.

Yıllar sonra bir gün kardeşim Apo'yla o günleri konuşurken konu Sürmeli Emine'ye gelmişti. Apo, Sürmeli Emine'nin daha sonraları radyoda da türkü söylediğinden söz etti. Büyüdüğüm zaman öğrendim ki eskiden Çukurova'da masal anlatıcıları varmış, köy köy, kent kent dolaşan masal anlatıcıları. Sanırım Türk halk edebiyatının bu denli güçlü oluşunun bir nedeni de bu. Hatta, Yaşar Kemal de daha küçük çocukken, köy köy dolaşır, bir yandan ağıt toplar, diğer yandan Sürmeli Emine gibi masallar anlatırmış. Bunu, kaç kez Yaşar Kemal'den dinlemiştim.

Sülüsüm[5] Adana'ya kesiliyor...

İkinci savaşın sonlarına doğru ilkokula başladım. Okulumuz bizim eve 50 metre var yoktu. O zaman şehir bu kadar büyümemişti. Evler portakal bahçeleri içindeydi. Baharda, sırtını dayadığı Gâvur Dağları'nda karlar erimeye başladığında, şehrin etrafından geçen Karaçay delirir ve şehrin üst kısımlarını sel basardı. Yazın bu çayda bir gram su bulunmazdı. Dağın eteğine kurulmuş bir bentten alınan sularla sulanırdı şehrin bahçeleri. Kış yaz yol kenarlarındaki arklardan sular akardı. Kışın ayazında ise arkların üstü buz tutar ve biz çocuklar, o buzları ayaklarımızla kıra kıra okula giderdik. Buzun kırılma sesi kulağımıza hoş gelirdi sanırım. Savaş demenin, kıtlık demek olduğunu da çok sonraları öğrendik. Ekmeğin karneyle verilmesinin, şekerin bulunmamasının nedenini biz hiç bilmezdik. Bir şeyi iyi bilirdik: akşamları pencerelerin siyah perdeyle örtülmesi ve dışarıya ışık sızmaması gerektiğini...

O tarihlerde Antep'ten eşek ve katır kervanlarıyla kuru üzüm ve pekmez gelirdi. Külek pekmezleri pahalıydı. O yüzden daha ekonomik olan "tuluk" ya da "tulum" pekmezi ya da "cıvık" pekmez dediğimiz pekmezden alırdı babam. Sabahları okula giderken birer bardak içerdik ablamla. Sıcak tutardı bizi, üşümezdik, doyururdu. Tarhana ya da "toğga"[6] çorbası da içerdik.

Yeni yeni okumaya yazmaya başladığım birinci sınıf öğrenciliğimde başıma çok kötü iki olay geldi. Anlatmadan geçemeyeceğim. Birincisi portakal hikâyesi. O tarihlerde portakallar belli bir kültürle yetiştirilmediğinden, ağaçları büyür, ne kadar toplanırsa toplansın en üst dallarda, dikenler arasında, birkaç portakal kalırdı. Onlara merdivenle yetişilmezdi. O zaman biz çocuklar bir araya gelir, dalda kalanları taşlayarak düşürür, yerdik. Böylesi bir günde, yine üç arkadaş görev bölümü yaparak, dayımların bahçesindeki büyük ağaçlardan portakal toplamaya karar verdik. Görev bölümüne göre de o iki arkadaşım portakalı taşlayacaklar, ben de düşmekte olan portakalı ezilmesin diye havada yakalayacaktım. Öyle bir an geldi ki, ellerim açık, gözlerim havada, yukarıdan düşecek portakalı beklerken, portakaldan daha ağır olan taş önceden düştü, ki göremedim bile. Tam burnumun orta yerine. Ve korkunç bir kan fışkırmaya başladı. Ben feryat figan ağlarken, birden bibim[7] yetişti. Baktı kan hâlâ fışkırıyor, hemen sigara külü bastı. Kan yine durmuyordu. Bu defa arkadaşlardan birinin, kemer kayışının iç kısmındaki ham tarafından bıçakla sıyırıp kayış tüyü çıkardı, bastı üstüne. Kanın akması durdu. Durdu ama, benim ağlamam durmadı. Eve vardığımda hâlâ hıçkırarak ağlıyordum. Sanki acı çekmiyormuşum gibi, üstüne üstlük annemden de bir güzel dayak yedim. Bir daha da portakal tutucusu olmadım. Ama taşlayıcı olarak, son kalan portakalları toplamaya hep devam ettim.

İkinci olay daha bir can yakıcıydı. Bir gün dayımın benden üç dört yaş büyük oğulları Yalçın ve Uğur'la birlikte, onların bahçesini sulamaya karar verdik. (Bu satırları yazarken o dünyalar güzeli insan, herkese iyilik yapan Uğur da vefat etti. Nur içinde yatsın.) Ve yol kenarındaki büyük arktan su çevirmeye gittik. Su çevirmek için akan suyun önüne taşlar diziyor, yönünü bahçenin arkına çeviriyorduk. Biz tam bu işleri yaparken, biz yaşlardaki beş altı çocuk, büyük su arkının yanındaki toza toprağa karışmış anayolda oynuyordu. Aralarında küçük bir köpek yavrusu vardı, daha iki üç aylık enik.[8] Çocuklar yavru köpeğin üstüne gittikçe, köpek de onları kovalayıp ısırmaya çalışıyordu. Bizler bu oyuna katılmıyor, kenarda, olup bitenleri seyrediyorduk. Yavru köpek onların peşinden koştukça, çocuklar, büyük su arkının içindeki suya kaçıyorlardı. Tam böyle bir zamanda köpek, koşarak benim

üstüme gelmeye başladı. Hiç böyle bir şey beklemiyordum. Kaçmaya çalıştım ama, ne gezer, tam suya girerken, çıplak ayağımın bileğinden ısırıverdi. Sadece birazcık kan aktı o kadar. Bu olay çok önemli bir şey değildi benim için. O yaşlarda her gün bir yerimiz kanıyor, kanayınca da üstüne kül veya tütün bulup basıyorduk. Çocukları yavru köpekle baş başa bırakarak gidip bahçeyi suladık. Ertesi gün, akşam yemeğinden sonra, bizim o bir odalı ev, yine konu komşuyla dolup taşıyordu. Ben ders çalışmak istiyordum ama, ne mümkün. Odanın içi ana baba günü gibiydi. Evden çıktım, sokak lambasının altında, dersime çalışıyordum ki, benden üç dört yaş büyük bir çocuk geldi. Tanıyordum onu. Bizim mahalleden değildi. Fırıncı Sadık Usta'nın oğluydu. Akrabamız olan Ali Dayı'nın oğlu Yılmaz'ın evini soruyordu. Otuz kırk metre ilerde oturuyordu Yılmazlar. Evi tarif ettim. O da Yılmaz'ı köpekleriyle ilgili olarak arıyormuş. Onların köpeği Yılmaz'ı ısırmış, köpeğin de kuduz olduğu anlaşılmış. Onu haber verecekmiş. Beni ısıran da aynı köpekti. Birden ağlayarak eve koştum. Daha önce hiç önemsemediğim olay birden korkunç bir hal almıştı. Ev karıştı. Konu komşu dağıldılar. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Beni uyutmamaya çalışıyorlardı. Sabahı ettik. Bir tellal davul çalarak, köpeğin ısırdığı kim varsa belediyeye gelmesini söylüyordu. Babaannem ve annemle birlikte belediyeye gittik. Belediyenin önü oldukça kalabalıktı. Bir dolu çocuk anne babalarıyla gelmişti. Bir memur hepimize bu işin ciddi olduğunu, aşı olmazsak kuduracağımızı söylüyordu. Osmaniye'de kuduz aşısı olmadığından, hepimizin Adana'ya götürüleceğinden söz etti. Babaannem derhal itiraz etti;

"Ben çocuğumu yalnız bırakmam" diye tutturdu.

Babaannemin bu davranışı belediyenin de işine gelmiş olmalı ki, belediye adına konuşan adam,

"O zaman biz sülüsünüzü keseriz. Bunun için yol parası ödemenize de gerek yok. Çocukları alın, Adana'ya götürün. Orada sizi karşılayacaklar" dedi.

Bizler, on yedi çocuk ve babaannem, trene bindik. Ve hiçbir zaman göreceğimizi ummadığımız o büyük şehre doğru yola çıktık. İlk defa trenle seyahat ediyorduk, yeni yerler görüyorduk ve çok mutluyduk. Kuduzu unutmuştuk. Annelerimiz hepimize birer çıkın vermişti. İçinde giyeceğimiz birer don, atlet ve gömlek vardı. Bizi Adana'da bir memur karşıladı ve hepimizi alıp Dutlu Han diye bilinen bir hana götürdü. Orada sıcak çorba ve ekmek verdiler. Bu da güzeldi bizim için. Ertesi sabah erkenden yine aynı

adam gelip bizi aldı ve Karşıyaka'da bulunan devlet hastanesine götürdü. Babaannem hepimizden sorumluydu. Ben en küçükleri olduğum için, elimi hiç bırakmıyordu. En korkunç anı da hastanede iğne olurken yaşadık. Kocaman bir iğneydi bu. 25-30 santim büyüklüğünde. Bugün bile aklıma geldikçe korkarım. İğneler yapıldıktan sonra bizi tekrar hana getirdiler. Yolu öğrenmiştik ve her gün handan hastaneye nasıl gidileceğini biliyorduk artık. Suyla temas etmememizi söylediler. Bu işlem yirmi bir gün sürecekti. Bugünler nasıl geçecekti, pişmanlıkla karışık bir korku yaşıyorduk. Hastaneden çıkar çıkmaz yürüyerek geçtiğimiz taş köprü üstünde durarak, Seyhan Nehri'nin akışını seyrederdik. Nehrin yatağında atların çektiği iki büyük tekerlekli kum arabaları kum taşırdı. Üstleri çıplak, altlarında uzun beyaz don olan bir dolu adam, daha önce hiç görmediğimiz bu büyük tekerlekli arabalara kum doldururdu. Ertesi gün çocuklardan bir kısmı korkudan kaçmış, kalanlarla biz, hastaneye yine iğne olmaya gitmiştik. Babaannemin baş edeceği bir iş değildi bu. Hastane dönüşü, hastaneye gitmeyenleri bir güzel dövdü. Şikâyetlerini de yetkililere iletti. Ama yılmadı. Nereden bulduğunu bilmiyorum, ertesi gün bütün çocukları kalın bir ipe bağladı, ipi de beline doladı, beni de elimden tutarak hastaneye doğru yürümeye başladı. Her kafadan bir ses çıkıyordu, ama o hiç istifini bozmadan, en önde, yürüyen bir heykel gibiydi. Eski Roma kalıntısı taş köprü üstünden geçişimiz, bir sinema şeridi gibi anılarımda yer etmiştir. İlerleyen yıllarda bu hikâyeyi filme çekti kardeşim. Tarık Akan ile Necla Nazır oynadı, on beş de çocuk. Adını, *Çocuklar Çiçektir* koydular, ikinci adı da *Kuduz*'du filmin. Çocuklardan birinin adını da Arif koymuşlardı, türkü söylüyordu.

O yıllar savaşın son yıllarıydı. Çukurova sıtmadan kırılıyordu ama, bizim Osmaniye'deki Sıtma Mücadele Derneği çok iyi çalışıyordu. Her gün kadın erkek, çoluk çocuk o iki katlı binaya gider, sıtmadan kurtulmak için kinin alırdı. Bu haplara belki de Atatürk'ün adından dolayı Ataprin denilirdi. O işe bakan adamın adı Lokman Enumi'ydi. İriyarı bir adamdı, kimseyi kırmazdı. Küçük gazete kâğıtlarından külah yapar, içlerine beşer tane kinin koyar verirdi. Sonraları çok düşündüm, bu adamın adı gerçekten Lokman mıydı, yoksa bu ona kasabanın "Lokman Hekim" anlamına taktığı bir ad mıydı, hiç bilmiyorum.

Sıtmanın dışında, o yılların önemli hastalıklarından birisi trahom denen göz hastalığı, diğeri de veremdi. Tüm bu hastalıkların

bütün Anadolu'da yaygın halde olduğunu büyüdükçe öğrendik. O zamanki devlet ne biçim bir devletti ki, bu hastalıklarla mücadeleyi eksiksiz sürdürdü. Zaman içinde de kökünü kazıdı.

Çocukluk eğlencesi Kurtuluş Bayramı...

Osmaniye ve çocukluk yıllarımızın en güzel eğlencelerinden biri Kurtuluş Bayramı'ydı: 7 Ocak. Bu tarih Osmaniye'nin kurtuluş günüydü. O gün insanlar bütün köylerden atlar ve arabalarla akın akın bu günü kutlamaya gelirdi. Bayrama katılan bütün atlar süslenir, gemlerinin kulaklarına yakın bölümüne mendiller, peşkirler bağlanırdı. Bazılarının kuyruk ve yelelerine boncuklu örgüler yapılırdı. Bazılarının kuyrukları topuz şeklinde bağlanırdı. İlkokul ve ortaokul öğrencileri kendi kıyafetleri içinde törene katılırdı ama, isteyen çocuk ve büyükler Kuvayı Milliye kıyafeti de giyerdi. Başlıkların etrafına beyaz poşular bağlanırdı. Rengârenk cepkenler, kalpaklar giyilirdi. Herkesin omzunda mavzerler, çifteler, çakaralmaz tüfekler ve kuşaklarına sokulu piştovlar olurdu. Flamalar, bayraklar... İstiklal madalyalı gaziler en önde yürürdü. Sürekli silahlar atılır, davul zurna sesleri yeri göğü inletirdi. İlk tören, çarşı içindeki büyük caminin mezarlığında yatan şehitlere saygı duruşuyla başlardı. Başta Kara Fatma (Rahime Hatun) olmak üzere, bize bu günleri hazırlayan korkusuz kahramanlarımıza teşekkür edilir, şükranlar sunulurdu. Törenlerden sonra şehrin dışındaki, Koşu Yeri denilen meydana gidilip at yarışları seyredilirdi. Geceleri fener alayları yapılır, yanan ateşlerin etrafında halay çekilir, "sinsin"[9] oynanırdı. Bu bayramların yağmur mevsimine rastlaması kimseyi rahatsız etmezdi. Herkes ıslanmış bir halde ve çamur içinde evlerine dönerdi.

O yıllarda, okullar kapanmadan birkaç ay önce hararetli bir çalışma başlardı. Çocukların yeteneklerini sergilemek için eğlence düzenlenirdi. Bir piyes sahneye konur, halkoyunları oynanır ve elişi derslerinde yapılanlar sergilenirdi. Ben de o yılki *Alparslan* piyesinde Alparslan rolünü oynamıştım. Alparslan kıyafetiyle ablamla birlikte çektirdiğimiz resim Osmaniye'deki evimizde bugün de asılı durur. Aradan uzun yıllar geçtikten sonra bir gün, Baylan Pastanesi'nde otururken Yılmaz Köksal'la tanıştık. Yılmaz o tarihte daha sinema oyuncusu olmamıştı. Küçük Sahne'de ışıkçılık yapıyordu. Meğerse Yılmaz da o piyeste "ulak" rolünü oynamış. Aynı sınıfta okumuş iki iyi arkadaştık. Hâlâ da öyleyiz. Yıllar son-

9. Genç erkeklerin gece, ateş çevresinde, davul zurna eşliğinde oynadıkları bir oyun.

ra ben film yapımcılığına başladığımda Yılmaz da sinema oyuncusu olmuştu. İlk çektiğim *Aybiçe Kurt Kız* filminde, Canan Perver'le birlikte başrol oynamıştı.

İsyanlar... İskânlar...

Yazları yaylaya çıkardık, ya at sırtında ya da kamyonlarla. Yayla bizim için başka bir şenlikti. Bizim ailenin yaylası özeldi. Ana yaylanın, yani Zorkun'un dışında, etrafı çamlarla çevrili bir vadide kurulmuştu. Adı Dervişpınarı'ydı. Bu ad, 1860'lı yılların başlarında devlete başkaldıran Kozanoğlu, Dadaloğlu ve Ali Bekiroğlu gibi Türkmen beylerinin isyanını bastırmak için İstanbul'dan gelen, Fırkai Islahiye adlı özel birliğin komutanı Derviş Paşa'nın adına izafeten verilmişti. 1861'de, Amerika İç Savaşı başladığında tüm pamuk üretimi durmuş. Üretim durunca da İngiltere'deki dokuma fabrikaları çalışamaz olmuş. İhtiyaç duyulan pamuğun yüzde 10'u Mısır'dan, yüzde 90'ı Amerika'dan gelirmiş. Amerika İç Savaşı uzun sürünce, İngilizler yeni ekim alanları aramaya koyulmuş. Böylece Çukurova ve Menderes ovalarında pamuk üretimi başlamış. Hatta Mısır'dan pamuk üretimini bilen Araplar getirilmiş Çukurova'ya. Adana'da onlara "Arap uşağı" denilmiş. O tarihlerde Çukurova'nın nüfusu çok az. Bir kısmı yerleşik, bir kısmı Ermeni, çoğunluğu da Türkmen. Tam pamuk mevsimi Türkmenler sıcaktan kaçıp yaylalara gidiyor. Saray, paşalar göndermiş yazları Çukurova'dan çıkmamaları için. Türkmen dinler mi Saray'ı? Özgürlüğüne düşkün. Birkaç teşebbüs daha. Oralı olmamış Türkmen aşiretleri. Bunun üzerine dört gemi dolusu asker gönderilmiş Çukurova'ya. Komutan Derviş Paşa çağırmış beyleri, ama yanıtsız kalmış çağrısı. Ve böylece başlamış "iskân" savaşı:

Kalktı göç eyledi avşar elleri,
Ağır ağır giden eller bizimdir.
Arap atlar yakın eder ırağı,
Yüce dağdan aşan yollar bizimdir.

Belimizde kılıcımız kirmani,
Taşı deler mızrağımın temreni,
Hakkımızda devlet etmiş fermanı,
Ferman padişahın, dağlar bizimdir.

Dadaloğlum, yarın kavga kurulur,
Öter tüfek, davlumbazlar vurulur,
Nice koçyiğitler yere serilir,
Ölen ölür, kalan sağlar bizimdir.

Sonuçta Osmanlı'ya yenik düşer Türkmenler. Kimileri Çukurova'da yerleşmeye mecbur bırakılır, kimileri sürülür. Kimi Çorum'a, kimi Yugoslavya'ya, Niş'e...

Daha önce de dediğim gibi, işte bizim yaylanın adı bu paşadan gelir. Bizim yaylada her evin bir bahçesi vardır. Bu bahçelere, karların erimeye başladığı nisan ayından itibaren sebze dikmeye gidilirdi. O sebzeler yaza olgunlaşır, evlerin ihtiyacını karşılardı, fazlası da satılırdı. Bu çocukluk yayla günlerinin birine kurban bayramı rastladı. Babamın kurban alacak parası yoktu. Ne yapsın adam? O da gidip iki üç kilo et alıp gelmişti. Fakat kardeşim Apo tutturmuştu, ille de "Bizim de kurbanımız olsun" diye. Babam perişandı, yapılacak bir şey de yoktu. Çok dil döktü Apo'ya ama o, ağlamaktan vazgeçmedi. Dokuz on yaşlarındaydım o zaman. Babamı anlıyordum. O yüzden hâlâ kurban etinden nefret ederim.

Bizim aile kimseye muhtaç olmadan geçinip giderdi. Aslında fukara bir aileydik. Ama annem fukaralığına hiç toz kondurmaz, burnundan kıl aldırmazdı. O da bir ağa kızıydı çünkü. Onun bu tavrı yüzünden bir gün öğretmenimden iyi bir dayak yemiştim. Öğretmenimizin adı Ali Dişçeken'di. Hepimiz çok korkardık ondan. Komşumuzdu. Karısı annemin arkadaşı sayılırdı. İlkokul üçüncü sınıftaydık. Beslenmeyle ilgili bir ödev vermişti. Ödevde bir ay içinde neler yediğimiz soruluyordu: et, süt, pekmez, vb. Ben de ayda bir defa et yediğimizden bahsetmiştim. Yazdığım yalan değildi. Öğretmenim durumu karısına anlatmış,

"Şunu bir araştır" demiş.

Karısı da laf arasında benim böyle yazdığımı, bunun doğru olup olmadığını sormuş anneme. Annem bunu duyar da sinirlenmez mi? Küçük düştüğünü var sayarak,

"Yalan yaznuş" demiş benim için.

Ertesi gün yediğimiz dayağın asıl gerekçesi de buymuş meğer. Yalan söylediğimden dayak yemişim. Yalana bakın. Oysa ben doğrusunu yazmıştım. Sonra da evde annemle kavga etmiştim, "Ben yalan söylemedim" diye. Biz ne kadar kompleksli bir milletiz. Bir marifetmiş gibi hep olduğumuzdan fazlasını göstermeye çalışırız. Niye kendimizi olduğumuz gibi göstermeyiz. Hep unutu-

ruz yalancının mumunun yatsıya kadar yandığını. Her neyse...

Daha önce de söylemiştim, babam nalbanttı. Ayrıca keman çalar, türkü de söylerdi. Bu yüzden köy düğünlerine özel olarak çağırırlardı. Onun da işine gelirdi bu. Hem işini yapar, hem eğlenirdi. Zaman içinde ben de onunla köy köy dolaşmaya başladım. Çukurova'nın sarı sıcağında, heybeler sırtımızda, içinde alet edevat ve nallar köy köy dolaşırdık. O sıcakta o heybeyi taşımak ölüm gibi gelirdi bana. Arada bir tozlu köy yollarındaki tarlalarda, karpuz bekçilerinin çardaklarına sığınır soluklanırdık. Bekçiler karpuz keserdi bize, soğuk su yerine. Böylece biraz da olsa serinlerdik o sıcakta.

İlkokula yeni başlamıştım. Bir gün babam gittiği bir köy düğünü sonrası, eve sarhoş döndü. Ama tam küfelik denecek halde. Annem koluna girerek onu yatağa taşıdı. Bense hem korkmuş hem de utanmıştım. O günkü aklımla babamın, ertesi gün de aynı sarhoşlukta devam edeceğini sanıyordum. O zaman, nasıl bakardım arkadaşlarımın yüzüne. Bunun için bir çözüm bulmam gerekiyordu. Sonunda ne yapacağıma karar verdim ve babamın ayakkabılarını, bahçedeki portakal ağaçlarından birinin altına gömdüm. Ayakkabısı olmazsa sokağa çıkamazdı nasıl olsa. Sabah erkenden kalkıp okula gittim. Aklım hep evdeydi. Babam kalktığında ne yapmıştı acaba? Çünkü o tarihte herkesin sadece bir çift ayakkabısı vardı. Eskiyince pençe yaptırılıp tekrar giyilirdi. Öğleyin okuldan çıkıp eve yemeğe giderken annemi, taa uzaktan gördüm. Yolun başında durmuş beni bekliyordu.

"Baban seni öldürecek" dedi, "nereye koyduysan ayakkabıları çıkar."

"Bilmiyorum" diyerek tekrar okula kaçtım. Kaçtım ama akşam nereye gidecektim? Dönüp dolaşıp tekrar eve geldim. Babam köpürüyordu:

"Nerede ayakkabılarım?.."

Yapacak pek bir şey yoktu. Kuzu kuzu gidip ayakkabıları gömdüğüm portakal ağacının altından çıkardım. İşte ne olduysa o anda oldu. Kollarımdan tutup dövmeye başladı. Hem küfrediyor hem dövüyordu. O günden sonra da çok dayak yedim ama, hiçbirisi o günkü kadar olmadı.

"Beni arkadaşlarıma rezil ettin. Allah senin belanı versin, onların yüzüne nasıl bakarım?" diyordum ve ben de ona ana avrat sövmekten geri kalmıyordum. Sonuçta annem araya girdi, girdi ama ne yapacaktı ki? Babam hırsını bir türlü alamıyordu. Sonunda yoruldu. Yattığımız odanın döşemesi topraktan bir metre yüksekteydi. Döşeme tahtalarını tutan dikmeler toprağa gömülüydü.

Orası odunluk gibi bir yerdi. Karanlıktı. O dikmelerden birine beni iyice bağladı. Anneme de sımsıkı tembih etti ki, bana yemek vermesin diye. Sabaha kadar aç susuz kaldım, ağladım durdum. Sabahleyin ipleri çözüp beni salıverdi annem.

Yıllar sonra annem de, babam da hacca gitti geldi. Bizim evde içki içmeyen yoktu. Annem ve babamdan gayri. Annem beyaz başörtüsü başında içki masamıza en güzel yemekleri hazırlardı. Yirmi-yirmi beş kişilik sofralar kurulur, rakılar viskiler içilirdi. Arkadaşlarım babama ısrar ederlerdi, "Bir kadeh de sen iç Hasan Emmi" diye. O ise, "Yok oğlum, bir kere içtim boyumun ölçüsünü aldım, bir daha da ağzıma içki koymadım" derdi.

Gerçekten de babam o olaydan sonra bir daha ağzına içki koymamıştı. Okuma yazma bilmeyen babam, bir küçücük çocuğun psikolojisini nasıl anlamış ve bir daha içki içmemeye nasıl karar vermişti. Hâlâ şaşarım.

Sarhoş saracın çırağı...

Yaylaya gidemediğimiz yaz tatillerinde her türlü işte çalışırdım. Bazen simit, bazen de havacıva kurabiyesi[10] satardım. İstasyonda gelip geçen trenlere su sattığım bile oldu. Hele gazoz fabrikasında çalışmamı hiç unutmam. Ama asıl önemlisi her zaman büyük bir iştahla yeme isteği duyduğum şekerli sucuk ve lokum imalathanesinde çalışmamdır. Bu çalışmam sırasında sucuk ve lokum yemekten bıkmıştım. Biraz büyüyüp on yaşlarına gelince dayım Abidin Kılıç'ın doktor muayenehanesinde de çalıştım. Ama çocukluğumun en önemli işi, babamın çalıştığı handa, sarhoş saracın yanındaki çıraklığımdır. Babamın mesleği olan nalbantlığı öğrenmiştim ya, bu yetmiyordu babama göre. Bir de saraçlığı öğrenmeliydim. Aynı handa çalışan saracın yanında çalışmamı istedi. Mecburen evet dedik. Ustam, sabahtan akşama kadar çalışır, sabahtan akşama kadar da içerdi. Tam bir alkolik. Biraz parası olduğunda rakı, parası olmayınca da şarap içerdi. Benim işim ona yardım etmek, bir işim de sürekli içki getirmekti.

"Hadi evlat, Tahir'e git, şu şişeyi doldur getir, çabuk ol haaa!.."

Bir koşu gider, şişeyi doldurur getirirdim. Bir yandan da yavaş yavaş işi öğrenmeye başlamıştım. Eyer tamir ediyor, çok iyi nakışlı at bellemesi dikiyordum. Tabiî ki bunları öğreninceye kadar çok biz batırdım elime. Ustam bekâr olduğundan handa yatar kalkardı. Adanalı iyi bir aileden geldiğini söylerdi babam. Ailesi-

ne kahredip bizim kasabaya sığınmış. Bu yüzden babam, ustama hem acır, hem de çok severdi. Onun için bazı günler anneme yemek yaptırır, onu eve davet ederdi. Portakal ağaçlarının altına kurulu yer sofrasında rakısını içer, özlediği ev yemeklerini yerdi. O zaman keyiflenir, türküler söylerdi. Ben de hem onlara hizmet eder, hem de o güzel türküleri dinlerdim. Böylece çok türkü öğrendim. Hâlâ belleğimdedir:

Mezar arasında harman olur mu?
Kama bıçak yarasına derman olur mu?
Kâzım'ı vuranda din iman olur mu?
Aslanım Kâzımım yerde yatıyor
Kaytan bıyıkları kana batıyor

Adana'dan çıktım yan basa basa
Ciğerim söküldü kan kusa kusa,
Beni de vuran o puşt arabacı Musa,
Aslanım Kâzımım yerde yatıyor,
Kaytan bıyıkları kana batıyor.

Bu türkü, daha sonraları iyi bir dostum ve abim olan 1940 kuşağının şairi, gazeteci, rahmetli Mehmed Kemal'in de en çok sevdiği türküydü. Dilinden düşürmezdi.

İlkokulun beşinci sınıfında okuyordum. Sınıf arkadaşlarımın arasında İbrahim adında bir çocuk vardı. Boyu benden biraz uzunca. Bazı öğle yemeklerine bizim eve giderdik. Yemek dedimse öyle etli metli şeyler değildi yediklerimiz. Bildiğimiz bulgur pilavı. Hele yanında cacık olursa, pilav da şehriyeliyse tadına doyum olmazdı. Daha önce söylemiştim, evimiz okula çok yakındı. İbrahim, uzak bir mahallede ablasının yanında kalıyordu. Başka da kimsesi yoktu. Sürekli evdeki rahatsızlığından, eniştesinin baskıcı, hakarete, hatta dayağa varan davranışlarından dert yanardı. Bu duruma çok üzülürdüm. Bir gün okuldan sonra eve geldiğimde bu olayı anneme anlattım. O da tanımadığı bu enişteye beddualar etti. Sonunda eniştesi İbrahim'i biraz da döverek evden kovmuş. Sokakta kalmıştı İbrahim. O gün okul dönüşü İbrahim'le eve geldik. Bizde kalsın istiyordum. Zaten o yıl ilkokulu bitirecektik. Babam da dayanamadı İbrahim'in durumuna,

"Bizde kalsın, nasıl olsa bir tencere kaynıyor, o da nasiplensin" dedi.

Annem zaten dünden razı, yufka yürekli. Böylesi dramatik durumlarda dayanamaz, gözleri dolar, beyaz başörtüsünün kenarlarını mendil gibi kullanır, gözyaşlarını onunla silerdi. Kim bilir ona mı çektim ne, böyle olaylarda benim de hâlâ gözüm yaşarır, kocaman adam olmama rağmen ağlarım. İbrahim o yıl bizim evde kaldı. Birlikte bitirdik ilkokulu. Ben ortaokula devam ettim. İbrahim araştırdı taraştırdı, yatılı bir okul buldu kendine. Sağlık memuru yetiştiren devlet okulu. Orada okudu. Daha sonra bir defa gördüm okul yıllarında. Bir daha hiç rastlamadım İbrahim'e. Arada bir gelir, annemin elini öpermiş. Rahmetli annem çok mutlu olurdu.

Köy enstitüleri köylülere...

İlkokulu bitirdiğimde annem, babamı, köy enstitüsüne gitmem için ikna etti. Çünkü babam nalbant olmamı istiyordu. Düziçi Köy Enstitüsü'nde okuyacaktım. Fakat evdeki hesap çarşıya uymadı. Kayıt için gittiğimizde "Olmaz" dediler. Niye olmazmış? Köylü çocuğu olmak gerekiyormuş da ondan. Oysa biz kasabalıydık. Bu iş suya düşünce, annemin baskısıyla babam beni ortaokula göndermeye mecbur kaldı. Bu hiç de kolay olmayacak gibiydi. Kitap paraları, kıyafetler vesaire. Önce eski bir pantolondan bana göre bir pantolon dikildi. Tabiî yeni ayakkabı da alındı. Gömleğe bir kravat uyduruldu dayımlardan. Annemin bütün yaz ördüğü siyah-beyaz, küçük kareli kazağım da bayrama yetişecekti. Tabiî çanta falan yoktu. Ariel Kitabevi'nden aldığımız kitapları yağlı kâğıtlarla kaplamıştık. İlk bayram 29 Ekim'di. Ortaokula başlayalı bir ay geçmişti. Sınıfımızda bazı arkadaşlıklar kurulmaya başlanmıştı: Ertaş, Nuri, Nedim, Şükrü, İlhan, Muzaffer, Yalçın, Ayhan, Güner. Bunların içinde Ertaş, Nuri ve Güner bizden önce başlamışlardı ortaokula, ama sınıfta kalmışlardı. Ne de olsa onlar eskiydi bizden. Ortaokul raconunu daha iyi biliyorlardı. Bahsettiğim bayram gelmişti. Bu, benim ilk bayramımdı ortaokuldaki. Giyinip kuşanıp bayram için erkenden okula gitmiştim. Üstümde annemin ördüğü o siyah-beyaz kazağım vardı. Tüm öğrenciler avluda toplandık. Öğretmenlerimiz sınıflarının önünde duruyordu. Müdür geldi. Törenin yapılacağı Cumhuriyet Meydanı'na hareketten önce son defa teftiş edecekti sınıfları. Tek tek, baştan sona bütün öğrencileri gözden geçirdi. Beş çocu-

ğu çıkardı öne. Bunlardan biri bendim, biri de Nedim. Korkuyordum, bir yaramazlık yapmamıştım. Bir şeyler olmalıydı bizim bilmediğimiz. Müdür geldi, karşımıza dikildi. Başladı nutuk atmaya. Kısacası, "Utanmıyor musunuz bu kıyafetlerle bayrama katılmaya?.." dedi.

Hep söylemiştim ya, üstümde siyah-beyaz kazağım vardı. El örgüsü, annemin ördüğü. Nasıl da seviyordum onu.

"Def olun!" dedi, birer de tokat çaktı, kovdu bizi.

"Bir daha böyle görmeyeyim sizi..."

Evet, okulun en garibanları bizdik demek. Doğru eve gittim. Şaşırdı annem, baktı ben ağlıyorum,

"Ne oldu oğlum?.." diye sormaya başladı.

Sonuçta, ceketsiz olduğumu, bu yüzden müdürün törene almadığını ve bir de dövdüğünü söyledim.

"Üzülme oğlum, üzülme, o da geçer, fukaralığın gözü kör olsun, hadi sen git, gez" dedi.

Bunu söylerken onun da gözpınarlarında biriken yaşları gördüm. Bana belli etmemeye çalışarak beyaz başörtüsünün kenarlarıyla sildi onları.

"Ağlama, olur böyle şeyler" diyordu.

O sırada şalvarının cebinden çıkardığı beş kuruşu elime tutuşturdu.

"Git, bununla kendine bir şeyler al oğlum" dedi.

Evden ayrıldım. Nereye gidecektim? Herkes Cumhuriyet Meydanı'na gidiyordu. Ben de müdüre gözükmeden kalabalığın arasından arkadaşlarıma katıldım. Tören bitti, onlar düzenli olarak okula giderken Nedim'e rastladım. Verdik veriştirdik müdüre. Küfretmek Adanalılara yakışır der ya Ahmed Arif, biz de bir güzel kalayladık müdürü Nedim'le. Nasıl olsa bir dahaki bayrama çok vardı. O tarihe kadar bir yolunu bulup ceket sahibi olurduk herhalde. Yürüdük Nedim'le birlikte, leblebici dükkânından beş kuruşluk kırık leblebi aldık. Kırık leblebi normal leblebiden çok ucuzdu. Beş kuruşa ceplerimizi doldurduk. O yaz, arkadaşım Nedim, yayladan tomruk çeken bir kamyonda muavinlik yapıyordu. Çok sevdiğim, benden de çok çalışkan olan bir arkadaşımdı. Tomrukların üstünden kamyonun önüne düşerek öldü.

O zamanlar, ortaokulda 225 kişi önünde kıyafetsizlikten kovulmanın, fukaralık ile zenginlik arasında basit bir mesele olduğunu düşünerek, üzerinde fazla durmadım. Fakat Nedim'in çocuk yaşta kamyondan düşerek ölmesinin, fukaralıkla çok yakından ilgisi

olduğunu düşünmeye başladım. Bunun kadercilikle bir ilişkisi yoktu. Alın yazısı da değildi, herkesin söylediği gibi. Şans da değildi. "Allah böyle istiyor da" pek tatmin etmiyordu insanı. Özünde herkes çıplak doğuyordu. Ama doğar doğmaz, hemen sınıfsal bir ayrım başlıyordu. Zengin-yoksul, yöneten-yönetilen, okumuş-okumamış, çalışan-çalıştıran, ağa-maraba, mesleği olan-olmayan, vb. diye. Sen bu sınıflardan hangisindeysen, o, alın yazın oluyordu sanki. Bunun bir yerde bir yanlışlığı olmalıydı.

İşte giderek bütün bu düşünceler insanı çocuk yaşta da olsa çevresine kuşkuyla bakmaya yöneltiyor. Sen de daha çok merak, daha çok öğrenme isteğiyle büyümeye başlıyorsun. Daha çok okuyorsun. Biraz daha büyüdüğünde sistemdeki çatlakları, yanlışlıkları, adaletsizlikleri daha bir görmeye başlıyorsun. Sistemdeki eksiklikleri çözmek için, çözüm yolları arayışına giriyorsun. Ya, dinle bu işleri çözeceğine inanıyorsun, ya geçmişinle. Ya da olaya bilimsel olarak bakıyorsun. Dinin sadece bir inanç olduğunu ve dünya işlerinin dinle ilgisi olmadığını fark ediyorsun. İnsanoğlunun varoluşundan beri inanca gereksinim duyduğunu görüyorsun. Giderek, inancın, Tanrı ile senin aranda bir olgu olduğuna, dünya işlerinin inançla ilgisi olmadığına aklın ermeye başlıyor. Ya da bu dünyanın gelip geçici, öteki dünyanın sonsuz hayat olduğuna inanıyorsun. Buna göre de toplum içindeki yerini belirliyorsun. Sen herkese okuma özgürlüğü, hakça kazanç, hakça bölüşüm, yoksulluğun ortadan kaldırılması, insan hakları, özgürlükler, insanın insana saygısı, bireysel mutluluk ya da toplumsal mutluluk yolunu seçiyorsun. Bunun için daha çok okumak, daha çok çalışmak gerektiğine inanıyorsun. Yaşamı irdelemeye başlıyorsun. Herkes istediği gibi düşünsün diyorsun. Senin gibi düşünmeyene de saygılı olman gerektiğini öğreniyorsun. Sırf kendini kurtarmak adına değil, toplumun kurtulmasının asıl olduğuna inancın, amacın oluyor. Bu sorumluluk içinde bakıyorsun hayata. Toplumdaki yerin, daha bir belirginleşiyor. Tüm bu düşüncelerinden eyleme geçiyorsun. Bu olgu, yıllar sonra Türkiye İşçi Partisi'nin gençlik kollarının kuruluşunda kurucu üyeliğe götürüyor seni. Artık dünya görüşün olgunlaşmıştır. O yolda yürüyorsun. Bu senin toplumsal evrimin oluyor. Bugün buradasın. Dünyayı da, insanlarını da hiç ayırmadan seviyorsun. Kendi insanların gibi. Dil, din, ırk ayrımı yapmadan sevgiyle bakıyorsun çevrene. Hayatı ıskalamadan yaşamaya çabalıyorsun. Ne mutlu sana ki böyle düşünüyorsun. Böyle düşündüğün için de seninle gurur duyuyorum Çiçek Arif...

Ben de herkes gibi çocuktum...

Ortaokul yıllarım da hem renkli hem dayaklı geçti. Okuldan çıkınca babam beni yanına isterdi çalışmam için. Oysa herkes gibi ben de çocuktum, oynamak isterdim. O, olaya hep ekonomik bakardı. Top oynarsan ayakkabı eskirdi, çabuk eskiyen ayakkabının yerine yenisini almak zordu. Ben yine de dayak yiyeceğimi bile bile top oynamaya devam ederdim. Babam bakar ki okul çıkışı ben yanına gitmemişim, okulun avlusunda top oynuyorum, gelir beni döve döve alır götürürdü.

Şimdi bu satırları yazarken anımsıyorum da ne kadar çok dayak yemişim meğer. Ne kadar çok ağlamışım. Arkadaşlarım arasında ne çok onurum kırılmış meğer. Ne olursa olsun benim babam, dünyanın en iyi babasıydı. Hani sevgili arkadaşım Can Yücel bir şiirinde der ya: "Hayatta ben en çok babamı sevdim." Hazır Can Baba'dan söz etmişken bu güzel şiiri bir kez daha okuyalım istedim:

Hayatta ben en çok babamı sevdim.
Karaçalılar gibi yerden bitme bir çocuk
Çırpı bacaklarıyla –ha düştü, ha düşecek–
Nasıl koşarsa ardından bir devin,
O çapkın babamı ben öyle sevdim.

Bilmezdi ki oturduğumuz semti,
Geldi mi de gidici –hep, hep acele işi!–
Çağın en güzel gözlü maarif müfettişi.
Atlastan bakardım nereye gitti,
Öyle öyle ezber ettim gurbeti.

Sevinçten uçardım hasta oldum mu,
40'ı geçerse ateş, çağ'rırlar İstanbul'a
Bi helallaşmak ister elbet, diğ'mi oğluyla!
Tifoyken başardım bu aşk oy'nunu,
Ohh dedim, göğsüne gömdüm burnumu.

En son teftişine çıkana değin
Koştururken ardından o uçmaktaki devin.
Daha başka tür aşklar, geniş sevdalar için
Açıldı nefesim, fikrim, canevim.
Hayatta ben en çok babamı sevdim.

Ben de Can Yücel gibi babasını en çok sevenlerdenim.

Babam herkese karşı sevgi doluydu. Tüm çocuklar, gençler, yaşlılar onu çok severdi. Zaman içinde gözleri de az görmeye başladı. Yıllar sonra bir oğlum olduğunda onun adını verdim. Bir gün torununu görmeye gelmişti İstanbul'a. Sabah kahvaltısından sonra Hasan'ı ellerinden tutarak gezmeye çıkardı. Ben de işe gittim. Öğle saatlerinde hanım telefon etti. Babamın yemekte elinden kaşığını birkaç defa düşürdüğünü ve arkasından yığılıp düştüğünü söyledi. Belki heyecandandır bilmiyorum ama, babam felç geçirmişti. Uzun süre hastanede yatırdık. İyileşti, öyle gönderdik memlekete. Kardeşim Apo'yla birlikte annem ve babam için yeni bir ev yapmaya karar verdik. Güzel bir ev olsundu bu. Ve onlar son günlerini güzel geçirsin istedik. Tekrar bir krizle yeniden felç oldu. Evin yapılışını görüyordu ama, bitişini göremeden öldü. Bir gün Antalya Festivali'ndeyken gece 12'de haber aldık. Babam vefat etmiş. Bütün bir gece araba kullanarak Apo'yla birlikte cenazesine yetiştik. Tüm Osmaniyeliler oradaydı. Bir kere daha anladım onun ne kadar çok sevildiğini. Ne tuhaf bir duygu, hiç ağlayamadım. Ağlayamıyordum da. Sonraları hep düşünmüşümdür neden ağlamadığımı. Biraz da kendime pay çıkararak, bir evlat olarak onları hep mutlu ettiğimi sanıyorum. Bundan kendim de mutlu oluyorum. Belki de kendimi kandırıyorum, kim bilir? Buna en güzel örnek, yüksekokul yıllarımdır. Bazen tatil için Osmaniye'ye gelirdim. Babam sabah kahvaltısı sonrası beni bekler, birlikte çıkardık sokağa. Ben onun koluna girerdim, caddeden geçerken bütün tanıdık, dostlar ya da esnaf:

"Gözün aydın Hasan Emmi, oğlun gelmiş."

"Sağ olun" derdi babam en mütevazı haliyle. Ama bundan da müthiş gurur duyardı. O tarihte yüksekokulda okuyan beş on kişiden biri kendi oğluydu çünkü, yani Nalbant Hasan'ın oğlu. Giderek iş ve meslek sahibi olup TV konuşmalarına, söyleşilerine katıldığımızda, beni ya da Apo'yu TV'de görürler ya da görenler onları arayıp haber verirlermiş. Bundan da müthiş onurlanır, keyiflenirlerdi.

Ortaokul yıllarında önemli dostluklar oluştu. Bunlardan birisi Yalçın. Onlara Memet Eminler denirdi. Osmaniye'nin en zenginleriydiler. Fabrikalarının içindeki evlerinde otururlardı. Büyük bir kapıdan girilirdi fabrikaya. Girişin üst sağında ve solunda uzun üç konaktan oluşurdu evleri. Babaları üç kardeştiler. Yalçın'ın babası CHP'li, bir amcası DP'li, biri tarafsızdı. Politik durumlarını öyle ayarlamışlardı.

Kapıdan içeriye girdiğinizde önce avlu, sonra çırçır fabrikası, dip tarafta ise pamuk depoları vardı. Biz pamuk depolarının içinde yuvarlanır, oyunlar oynardık. Acıktığınuzda evden yemekler getirirdi Yalçın. Sonraları bir pingpong masası yapıldı, pingpong oynamaya başladık. Çok kalabalık bir aileydiler. İlerleyen tarihte ablamla Yalçın'ın dayısı evlendi, akraba da olduk. Yalçın'ın ağabeyleri, kardeşleri, amca çocukları da arkadaşımdı. Yalçınların evinin tam karşısında Ertaş diye bir sınıf arkadaşım vardı, uzaktan akrabamız. O da bizimle beraber olurdu. Ertaş ve Yalçın çok iyi futbol oynarlardı. Hepimizden iyiydiler. Ertaş'ın ayrıca değişik yetenekleri de vardı. Örneğin çok güzel fıkra anlatırdı. Yüzlerce fıkra bilirdi. Onları hiç unutmazdı. Kendine göre de numaralamıştı, Yetmiş deriz, yetmiş numaralı fıkrayı, üç yüz deriz, üç yüz numaralı fıkrayı anlatırdı. Ayrıca çok da güzel şarkı söylerdi. Şarkılarını defterlere yazmıştı. Nota bilmezdi ama, çok iyi kulağı olduğundan şarkıyı bir defada öğrenirdi. Sanırım annesi de ut çalardı. Biz onun sanatçı olacağını umardık. Fakat şartlar insanı istediği yerlere götürmüyor ki. Sonunda ziraat okulunu bitirdi, babası gibi ziraatçı oldu. Şimdi emekli. Normal yaşamında yapamadığını, emekliliğinde yapmaya çalışıyor. Antalya'da diksiyon dersleri veriyor, ayrıca TV programlarına çıkıyor emekli bir ziraatçı sanatçı olarak.

Bazen okul çıkışlarında istasyona doğru yürüyüşler yapardık, dört beş arkadaş. O yolda sohbet eder, şarkılar söylerdik. Bir kilometrelik bir yoldu bu. İstasyon yolu üzerinde tek tük evler vardı. Her tarafta yemyeşil portakal bahçeleri. Yolun etrafı çınar ağaçları ve akasyalarla doluydu. Baharları mis gibi kokan akasyalar... İstasyonda ise kalın gövdeli okaliptüs ağaçları bulunurdu. Şimdi yerlerinde yeller esiyor. Kimi zaman fabrikanın köşesinde durup gelip geçenleri seyrederdik. Genç sayılırdık. Yeni bir Chrysler araba almışlardı Yalçınlar. O yılın modeli. Arabayı Yalçın'ın ağabeyi Lütfü kullanırdı. Rahmetli Lütfü arabasına çok titizdi. Onların amca oğlu Memet Emin ise çok iyi araba kullanan biriydi. Onun kadar iyi kullananı Osmaniye'de yoktu. Kenarları nikelajlı, fıstıkî yeşil bir Packard arabası vardı Memet Emin'in. Ona biner, keyfince gezerdi. Bazen bizleri de aldığı olurdu arabasına. Chrysler yeni alınmıştı demiştim ya, bir gün dört beş kişi Lütfü'nün arabasına bindik. Memet Emin, "Bir bakalım, nasıl bir arabaymış seninkisi" dedi Lütfü'ye ve direksiyona geçti.

Şehrin dışındaki ana asfalta çıktık. Antep istikametinde arabayı sürmeye başladı Memet Emin. Gaz pedalına bastıkça araba süratleniyordu. Bir süre sonra arabanın yerden kesildiği duygusuna

kapıldık. Uçuyorduk sanki. Lütfü bir taraftan, "Yavaş ol Memet Emin, yavaş ol " derken bizler diğer tarafta korkudan donup kalmıştık. Sesimiz çıkmıyordu. Neyse Memet Emin durdu, direksiyona Lütfü geçti de rahatladık. Bu, hayatımda ilk sürati yaşamamdı.

İhtilal görevlisi, bir kan davalı...

Yıllar sonra, 1960 ihtilalinin ardından üniversiteli öğrenciler, federasyon tarafından görevlendirilmişti ihtilali halka anlatmak için. Ben de onlardan biriydim. İki çuval beyannameyle Osmaniye'ye gelmiştim. Trenden indiğimde ortalıkta hiç fayton olmadığını gördüm. Demokrat Partililer, ihtilalin uğursuz geldiğini ve bu yüzden at vebası salgını başladığını söylüyorlardı. En küçük kardeşim Münir arkadaşlarıyla okuldan kaçmış. İstasyonda rastlaştık. Geleceğimden habersizdi, beni görünce şaşırdı. Nereden buldu buluşturdu, biraz sonra çelimsiz bir atın çektiği faytonla geldi. Gerçekten de kemikleri sayılıyordu atın. Tökezleyip düşecek gibiydi. Bu yüzden de normal yürüyüşünde gidiyorduk. Bilirsiniz fayton atı sürekli koşan attır. İstasyondan parkın köşesine geldiğimizde bir de baktım bizim Yalçınlar, kümelenmiş sohbet ediyorlar. Faytonu durdurduk. İndim, onlarla kucaklaştık, öpüştük. Niçin geldiğimi, çuvallarda beyanname olduğunu, bunları dağıtacağımı, bu iş için talebe federasyonunca görevlendirildiğimi, biraz da keyiflenerek anlattım. Çünkü bu ihtilali bizler yapmıştık. İzin istedim arkadaşlardan, eve gidecektim. İki günlük tren yolculuğu yormuştu beni. Uykusuz ve yorgundum.

"Olmaz" dediler, "Münir götürsün çuvalları, sen sonra gidersin."

"Hayır" demeye kalmadı, Memet Emin geldi, yeşil Packard arabasıyla. Araba pırıl pırıl parlıyordu. İndi, öpüştük,

"Hadi gidelim" dedi. Olmazlandım.

"Biraz konuşalım" dedi.

Çocuklardan izin aldık, arabaya bindik. Gidip Toprakkale'de birkaç kadeh içecektik. Memet Emin o sıralarda Dörtyol'da yedeksubaylık görevini yapıyordu. Tabiî Osmaniye çok yakın olduğundan her gün evdeydi. Toprakkale'de içecek yer olmadığından, onun görev yaptığı Dörtyol'a gidip askerî gazinoda oturduk. Memet Emin İstanbul özlemini benimle gideriyordu. İstanbul'u çok seviyordu, üstelik Kadıköylü bir kıza da âşıktı. Sonradan onunla evlendi, çocukları oldu, Amerika'da okuttu onları. Gazinoda bir yüzbaşı da katıldı bizim masaya, keyifle içtik. Akşam, doğru İskenderun'a, pavyona. Pavyona gitmek o zamanlar âdettendi.

Dans edilir, dansöz seyredilirdi. Paran varsa masaya bir hanım çağırıp onunla içki içer, konuşur, eksik ilişkilerini tamamlardın. Tam masaya oturmuştuk ki, bir garson geldi ve beni locada oturan birilerinin davet ettiğini söyledi. Kim olduklarını bilmiyordum. Kalktım, locaya yaklaştığımda fark ettim ki, kan davası olan akrabalarımızdan, babasını, bizimkilerin öldürdüğü biriydi beni davet eden. Biraz tanırdım onu. Hafiften içimin ürperdiğini hissettim. Masaya yaklaştığımda ayağa kalktı, "Hoş geldin Arif" dedi, buyur etti, bir konyak söyledi. Üç kişiydiler. Oradan buradan, İstanbul'dan konuştuk. İstanbul'u biliyordu çünkü askerliğini İstanbul'da yapmıştı. İstanbul'da yaşamak da biraz olsun insanın uygar olması için yeterliydi sanki, o zamanlar. O ilkokul mezunu terzi hasmımızın, o tarafını fark ettim konuşurken. Söz döndü dolaştı kan davasına geldi. Bu kan davası, akraba iki ailenin çocukları arasındaki kavgadan çıkmış. Buna büyükler de karışınca alın size kan davası. Karşılıklı yürekler yanınca büyümüş de büyümüş.

"Sizler artık büyüdünüz" dedi, "üniversitelerde okuyorsunuz. Bu duruma sizlerin sahiplenmesi gerekir. Siz önayak olun, bitsin bu kan davası." "Bak" dedi, "ben bu yüzden İskenderun'a yerleştim. Osmaniye'ye çok az gidiyorum."

Rahatlamıştım.

"Olur" dedim, "elimizden geleni yaparız."

Zaten kardeşlerimin ve benim böyle bir düşüncemiz, hiç olmamıştı. Sanırım bu biraz da babamdan kaynaklanıyordu. Bize hiç böyle şeyler aşılamamıştı. Çünkü kendisi de kimseye düşman gözüyle bakmamıştı. Daha önce de söylediğim gibi o herkesin dostuydu. Her neyse... Yıllar sonra İstanbul'da Maksim'de yapılan bir Osmaniye Kurtuluş Günü'ne onun kardeşi ve aile büyükleri de gelmişlerdi. Kardeşi Mehmet, benim kardeşim Apo'nun sınıf arkadaşıydı. Çok sevişirlerdi. Mehmet küçük kızıyla bizim masaya geldi. Öpüştük. Sonrasında,

"Hadi Apo" dedim, "gidip büyüklerin ellerini öpelim."

Kalktık Mehmetlerin masasına gittik, herkesle öpüştük, büyüklerin ellerinden öptük. Yaşlılar ağlıyordu. Bu davranış, bir anlamda kan davasına, bizim tarafımızdan konulmuş bir noktaydı. Çok duygulu bir sahneydi bu. Biz de gözyaşlarımızı tutamadık. Sonra hep birlikte resimler çektirdik. Hepimiz mutluyduk. Hâlâ da dostluklarımız sürer gider. Biz bu kan davası işinin anlamsızlığını yüreğimizde çözdük. Gönül isterdi ki tüm Türkiye'de de şu kan davası işi çözülmüş olsun. Kanı kanla yıkama devri bitti artık. Hukuk var, yasalar var. Onlar, bir biçimde çözüyor nasıl olsa.

Pavyondan çıktığınızda sabah oluyordu. Memet Emin, yüzbaşı ve ben dönüşe geçmiştik artık. Yüzbaşıyı Dörtyol'a bıraktık. İkimiz Osmaniye'ye doğru yola koyulduk. Sabahın alacakaranlık saatleri. Koca asfalt bomboş. Çiftçiler bile daha tarlalarına yeni yeni gitmeye başlanuşlar. Alkolün yorgunluğu gözkapaklarımıza bastırıyor. Uyumamak için kendimizi zorluyoruz. Ben biraz kapatıp biraz açıyordum ki birden tam önümdeki karaltıyı fark ettim. Aynı anda Memet Emin de fark etmiş. Yolun soluna ani bir direksiyon kırışıyla arabayı şarampole, oradan da tarlaların içine fırlattı attı. Şok olmuştuk. İkimiz de bembeyazdık. Ben çok korkmuştum. Memet Emin de öyle. Bir süre sustuk kaldık. Ölümle burun buruna geldikten sonra ayılmıştık. Yolun üzerinde, ışıkları sönük duran kamyon ölüm sebebimiz olacaktı genç yaşta. Sonra çok kaza geçirdim, ama hiç böylesi olmadı.

İlk aşk... Masum aşk...

Yayla bizim her şeyimizdi. Bizler tatilin tatil olduğunu yaylada anlıyorduk. Fındık Deresi'nde fındık topluyor, Gündeğmez'de soğuk gölete giriyorduk. Şimdi düşünüyorum da, ne kadar komik geliyor. Karanlık Dere'de küçücük bir gölet vardı, kayaların arasında. Önce onun karşı kıyısına topladığımız çalı çırpı ve odunlardan bir ateş yakardık. Sonra soyunur, karşı kıyıdaki kayaların üstüne çıkıp gölete atlardık. İki üç kulaçta, karşı kıyıdaki ateşin başında olurduk. Su öyle soğuk, öyle soğuktu ki, dişlerimiz birbirine vurur, bizler "İmir'in iti" gibi titrerdik. Dereye bıraktığınız bir karpuz on dakika sonra kendiliğinden yarılır çatlardı. Bu gün, sanırım Gündeğmez'in de, Karanlık Dere'nin de adını değiştirmek gerek. Çünkü bu adlar, sık ağaçlık orman oluşundan verilmişti. Kese kese "hopur"[11] etti dağlılar. Orman morman bırakmadılar. Tepeden bakınca insanın içi parçalanıyor şimdi.

İlk büyük aşkı o yaz yaylada yaşadım. Tam delikanlılığa adım attığımız zamanlar. Bu aşk yüzünden kan davasını bu defa ben başlatacaktım neredeyse, farkında olmadan. Zorkun Yaylası'nın Küreci Mahallesi'nde, pınarın üstündeki evde gördüğüm sarı saçları uzun, tek belikle örülmüş, sarışın, yeşil gözlü bir kıza abayı yakmıştım. Zaten her gün Zorkun'a gidiyorduk. Herkesin bir bahanesi vardı. Ben de dayımlara gidiyor, onun çocukları Yalçın, Uğur ve arkadaşım Ertaş'la, orman içindeki küçücük eğri büğrü dere yatağındaki alanda, futbol oynamaya çalışıyordum. Bizden beş altı yaş

büyük, bir de Tuncer Abimiz vardı. Sonraları İstanbul'da basket millî takımına kadar yükselen Tuncer Kobaner. Altın yürekli bir insandı. Biz çocuklara hep toleranslı ve sevgiyle yaklaşırdı. Uzun aralıklı yıllarda, İstanbul'da ona rastladığımda, çocukluk ve ilk gençlik günlerimin güzel insanından nasıl da mutlu olurdum.

Her gün akşamüstü Zorkun'dan kendi yaylamız olan Dervişpınarı'na dönerken, o, belikli, yeşil gözlü kızı görebilmek için Tanrı'ya yalvarırdım. Gördüğümde mutlu olur, göremediğimde, o gün ve o gece, bir karabasan gibi çökerdi üstüme. Sabaha kadar uyumazdım. Evleri cadde üzerindeydi. Zaten ara sokakta olsa görmemin olanağı yoktu. Şimdiki gibi kolay değildi o zaman iki sevgili olmak. Her şey, uzaktan uzağa bir bakış, bir gülüşle başlar ve biterdi. Hele buna bir de mektuplaşma girdi mi, bunun adına aşk denirdi. O zaman, sevdiğin kızın mektubunu arkadaşlarına kasılarak gösterirdin. Herkes sana hayranlık duyardı. Sevdiğin bir kızın sana yanıt vermesi en önemli olaydı. Benim mektuplarım için en büyük yardımcım, sevdiğim kızın kız kardeşiydi. O, ablasından üç dört yaş küçüktü. On yaşlarında falandı. Çok sevimli, mavi gözlerinin içi gülen, şipşirin, sapsarı bir kızdı. Sevdiğin kızla ayaküstü konuşmak ya da bir çam ağacının yanındaki taşın altına bırakılmış bir mektubun haberini almak, sanırım mutlulukların en güzeliydi. Bir iki defa da Zorkun'dan gelen derenin kenarında buluşup iki üç lafla da olsa konuşmamız, unutulacak şey değildi. Fakat her şey sizin istediğiniz gibi yürümüyor ki. Yukarıda kan davasından söz ettiğim akrabalardan, ben yaşlardaki birisi de aynı kıza âşıkmış meğer. Bir akşamüstü Küreci'nin orman içindeki kuru dere yatağından geçerken birden karşıma çıktı çocuk:

"Sen" dedi, "bu kızın arkasında fazla dolaşma. Onu ben seviyorum."

Ben de, bizim birbirimizi sevdiğimizi, kendisinin bu işe bulaşmamasını söyledim. Söyledim ama kavga da başladı. Yumruk yumruğa girdik birbirimizle. Kırmızı topraklı dere yatağında kavga bir türlü bitmiyordu. O bana, ben ona. Tam o sırada büyük amcamın zabıta memuru olan en büyük oğlu geldi üstümüze. Bizi ayırdı, "Utanmıyor musunuz?" diyerek bir de azarladı. Ve beni de alarak bizim yaylaya doğru karanlık ormanın içinde yürümeye başladık. Efendi Abi eve gittiğinde bu kavgayı anlatmış. Amcamlar bunu kendilerine yapılmış bir hakaret sayarak silahlanmışlar. Amca çocuklarımdan birisi biraz sonra bize geldi:

"Hadi, herkes seni bekliyor, gidiyoruz."

Omzunda mavzer asılıydı.

"Nereye?" dedim.

"Senin yolunu kesmişler, seni dövmüşler. Herkes silahlandı. Baskına gidiyoruz."

Benim de onlara katılmam gerekiyordu. Annemle babam da çok kızmuşlardı ama, yapacak bir şey yoktu. Kırk elli kişi, genç yaşlı herkes silahlanmıştı. Düştük yola. Küreci'ye vardığımızda silahlar atılmaya başlandı havaya. Onların büyükleri çıktı ortaya. Allahtan büyükler araya girdi de bir daha böyle şeylerin olmaması konusunda anlaştılar, biz de gerisin geriye döndük. Çocuk aklımla bile işin bu yönde gelişmesinden çok rahatsız olmuştum. Daha az gidiyordum artık o yaylaya. Zaten sonbahar da gelmiş, herkes yayladan inmeye başlamıştı. Sevdiğim kız, Neriman, Ceyhanlıydı. Onlar da kendi memleketlerine gitmişlerdi. Ben ise evde annemi sıkıştırıp duruyordum, "Beni evlendirin" diye. Annem de her seferinde kızar, "Oğlum, işin yok gücün yok. Hadi evlendirdik diyelim. Yarın karın tuz diyecek, senin götün cız diyecek" der, benim moralimi bozardı.

Bir gün otobüs parasını denkleştirip Ceyhan'a gittim. Onu muhakkak görmeliydim. Karasevda dedikleri bu muydu acaba? Kim bilir... Neriman'dan başka hiçbir şey düşündüğüm yoktu. Gerçi on dört yaşına geliyordum, kendimi iyice büyümüş hissediyordum. Neriman daha önceden Ceyhan'daki adreslerini vermişti bana. Sora sora evi buldum ve uzaktan gözlemeye başladım. Uzun süre bekledim. Avlulu bir evdi. Avlusunda dut ağaçları vardı. Çevresi tahta perdeyle çevrilmişti. Bir ara, bahçe kapısından ağabeyinin çıktığını gördüm uzaktan. Demek ki evde erkek kalmamıştı. Uzun bir süre daha bekledim ve sonra cesaretle gidip kapıyı çaldım. Neriman açtı ve aceleyle bana,

"Hemen git" dedi, "galiba abim seni gördü, şimdi geri gelir meri gelir, kavga çıkar sonra."

Bende de kabadayılık diz boyu.

"Geleceği varsa göreceği de var" dedim, "ne olacaksa olsun..."

Tam biz böyle konuşurken, ağabeyi yanına bir arkadaşını daha almuş geliyor.

"Ne olursun git. Sana bir kötülük yaparlar diye korkuyorum" dedi ve kapıyı kapattı.

Ben de adımlarımı biraz sıklaştırıp bir sokağa saptım, oradan lise önüne geldim. Osmaniye'ye gidecek bir otobüs beklemeye başladım. Ceyhan'ı fazla tanımıyordum. Tam o sırada Neriman'ın ağabeyi ve arkadaşı yanımda bittiler.

"Niye kızın peşini bırakmıyorsun lan?.." diyerek, ikisi birden

üzerime saldırdılar. Kaldırımın üstünde birbirimize girdik. Baş edebilecek durumda değildim. Aslında kavgacı biriydim ama, dayak yemekten de kurtulamadım. Çevreden gelenler bizi ayırdılar.

"Bir daha buralarda görünme, bacaklarını kırarız senin" diye tehditler savurdular.

Ben, kan revan içinde ilk gelen otobüse binerek Osmaniye'ye döndüm. Daha sonra mektup aldım Neriman'dan. Ağabeyi çok dövmüş onu. Bu işin olmazlığına Neriman da inanmıştı. Zamanla üzeri kabuk bağlayan bir yara gibi ilk aşkımız böylece sönüp bitti. Bu olaydan otuz yıl sonra yaylaya gidişimde bizim evde gördüm onu. O da evlenmiş, çoluk çocuğa kavuşmuştu. Annemin iyi dostu olmuşlardı, kız kardeşiyle birlikte. Her zaman bize gelirmiş. Hâlâ çok güzeldi. Küçük kız kardeşi, yeşil gözlerinin içi gülücükler saçan bir kadın olmuştu. Heyecanlanmadım desem yalan olur. Uğrunda kavgalar edip dayaklar yediğim ilk büyük aşkımdı o benim. İlk masum aşkım.

Şimdi o günlerimi düşündüğümde, yüreğimde sevda telleri yumuşar, tatlı bir gülümseme yayılır yüzüme, mutlu olurum.

Çocukluğumda akrabalarımızdan birinin İmralı'da yattığından söz edilirdi. Adam öldürmüş, dama düşmüş. Sonuç İmralı Yarı Açık Cezaevi. Aftan da yararlanmış, çıkmış gelmiş Ali Dayı. Herkes ona Ali Dayı ya da Reşit Ali derdi. Babamın hala çocuğu olur. İnce uzun boylu, güleç yüzlü bir adamdı Ali Dayı. Şen şakraktı. Hele içki masasına oturdu mu keyiften geçilmezdi. Onun hapisten yeni çıktığı günlerdi. Bir gece evde ders çalışıyoruz. Saat dokuz suları. Kapı çalınıyor. Gidip açıyorum. Bakıyorum. Babamın arkadaşı. Faytoncu Tokloğlu Mustafa Amca.

"Buyur Amca" diyorum.

"Hasan evde mi?" diye babamı soruyor.

"Yok" diyorum, "köyde."

Babaannem, ablam, kardeşim Apo da geliyor kapıya. Buyur ediyoruz. "Yok" diyor. Oda kapısı gibi kullandığımız "savan"ı yukarı kaldırıyoruz. Eşiğe oturuyor. Mustafa Amca'nın içkili olduğu belli.

"Kahve yapayım" diyor annem, "biraz soluklanın."

"Peki" diyor Mustafa Amca.

Tam o sırada tak tak kapı çalınıyor. Gidip yine açıyorum kapıyı. Karşımda Ali Dayı.

"Buyur Ali Dayı" diyorum.

"Dayımoğlu nerde" diye soruyor.

"Yok" diyorum.

"Peki o pezevenk buraya nasıl geliyor. Madem dayımın oğlu

yok. Onun evine nasıl girer?" diyor.

"Kim?" diyorum.

"Mustafa" diyor, "Tokloğlu. Benim dayımın oğlunun evine nasıl girer?" diye yineliyor sözlerini.

Birden ceketinin içinden koca bir saldırma çıkarıyor. Şimdiki döner bıçakları gibi bir şey...

"Ben onu doğramaz mıyım şimdi?" diyor. Bir hamle yapıyor. "Mademki dayımın oğlu evde yok, o nasıl gelir erkeksiz eve?" diyor.

Mustafa Amca, oturduğu yerde iyice siniyor. Biz, bütün aile yalvarmaya başlıyoruz. Elinden ayağından çekiştiriyoruz Ali Dayı'nın.

"Gidecek bu adam buradan, derhal gidecek" diyor Ali Dayı.

Aman zaman diyor yalvarıyoruz Ali Dayı'ya. Zorla çıkarıyoruz evden. Bir şey olmasın diye de Mustafa Amca'yı gitmesi için ikna-ya çalışıyoruz. Korkuyor Mustafa Amca. Yalvarıyor.

"Bu adam beni öldürecek" diye ağlıyor. Elleri titreyerek güç-lükle kahvesini bırakıyor döşemeye. Ben gidip caddeyi kontrol ediyorum. Ali Dayı gitmiş. Yine de çok korkuyor Mustafa Amca. Sonunda kapıdan çıkıp yalpalaya yalpalaya kendi evine doğru ko-şar adım uzaklaşıyor. Olay yine içki yüzünden. Meyhanede çek-mişler kafayı ikisi birlikte. Çıkmışlar. Konuşurken tartışma başla-mış. Tam bizim evin yanına gelince korkmuş, bize sığınmış Mus-tafa Amca. Hepsi bu. İçki içmesini bilmez bizim Anadolu insanı. Biraz içince hemen kavgaya başlar. Silaha sarılır ya...

Ali Dayı, bu olayın ardından, bir süre boş gezdikten sonra, bi-zim Yalçınların fabrikasının kapıcısı oldu. Her şey ondan sorulur-du. Çünkü güvenilir insandı. Kapıdan kuş uçurtmazdı. Sonraları yaylada ev yaptı. Yaylada, Karanlık Dere'nin üstündeki Kocaka-ya'da öğleden sonra büyüklerimiz oturur sohbet eder, saz çalar, türkü söylerlerdi. Ali Dayı da gelirdi. O da söylerdi. Biz de büyü-yüp içki sofralarında oturmaya başlayınca, sürekli Ali Dayı'yı ko-nuşurduk. Ali Dayı ermiş gibiydi. Hapishane onu Allah'a daha çok yaklaştırmıştı ya da onu oynuyordu.

"'Allah bir' de, bu kayadan atla, kılına bir şey olmaz. Bakın gös-tereyim" derdi. Biz Ali Dayı'yı tutardık atlamasın diye. Yerle kaya arası 100 metre. Ali Dayı parça parça olacak. Bilirdi bırakmaya-cağımızı, kendisini çok sevdiğimizi.

"Bırakın yeğenler" der, hamle yapardı ara sıra. Allah'ı dilinden düşürmezdi. Ama rakısını ve esrarını da eksik etmezdi.

"Yahu Ali Dayı, bu ne biçim Müslümanlık?.." deyince de, yanıt hazırdı:

"Allah her şeyi kulları için yarattı, o yüzden hepsi helal. Haram olan fazlası. İçkiyi de, esrarı da, kendine ya da başkasına zarar verecek kadar içmeyeceksin. Her şey kıvamında olacak."

"Peki" derdik, "Ali Dayı, şu adam öldürme işini anlatsana. Nasıl oldu?"

Ayakta ölmüş...

Ali Dayı başlardı anlatmaya:

"Meyhanede içiyoruz. Yaz gününün akşamüstü saatleri. Hava kararır kararacak. Rıza ve arkadaşıyla ağız dalaşındayız. Baktım iş kötüye gidiyor. Ben de istemiyorum kavga çıksın. Sanki içime doğmuş. Çıktım meyhaneden. Doğru yazlık sinemaya. Film daha başlamamış. Bunlarda da kafa kıyak. Peşimden girdiler sinemaya."

Fakat Ali Dayı uyanık.

"Baktım" diyor, "savcı, hâkim, kaymakam, arkada oturuyorlar. Gittim onların önlerindeki sıraya oturdum. Bunlar da geldi yanıma. Onlar, arkamda oturanların farkında değil. Kavga çıkacak ama, ben alttan alıyorum, kavga olacaksa dışarıda olsun. Bunlar bana küfrediyorlar. Hakaretin bini bir para. 'Yapmayın kardeşler' diyorum, 'ayıp oluyor.' Ben böyle dedikçe daha çok bağırarak sövüyorlar. Sinemacılar geliyor. Hâkim ve savcı şahit. Adamları oradan başka yere götürüyorlar. Ben yerimden hiç ayrılmıyorum. Bir de aferin alıyorum hâkimden. Sinema çıkışı kalabalık dağılıyor. Herkes evine gidiyor. Yiğenler biliyorsunuz, o zamanlar Osmaniye'de elektrik 11'e kadar. Sinema dağılır, elektrikler beş dakika sonra sönerdi. Ama herkes evinin yolunu bilirdi. Ben de öyle, düşmüşüm yola. Yaz gecesi aydınlığında arkamdan iki kişinin ayak sesini fark ettim. Hızlandılar. Tam Tokluoğluların evinin önüne gelmişim. Yetiştiler bana. Durdum. Başladık kavgaya. İki kişiye karşı dövüşüyorum. Bir ara cebimdeki berber makasını çıkardım ve karşımdakine bir koydum. Bir de baktım adam ayakta ölmüş."

Ben de hep bu cümleye takılırdım. Bunu birkaç defa söyletirdim.

"Nasıl ölmüş Ali Dayı, nasıl ölmüş?"

Ali Dayı yine anlatırdı:

"Makası bir koydum. Bir de baktım adam ayakta ölmüş. Öteki de yaralı, karanlıkta kaçtı kayboldu, ben de gidip karakola teslim oldum. Ertesi gün ayrı hâkimle ayrı savcının karşısına çıkardılar. Adamlar ne yapsınlar, işin şahitleri. Sinemada her şeyi gördüler. Sonunda sekiz on yıl bir ceza verdiler. Açık cezaevi şartıyla. Sonu bildiğiniz gibi, DP affı, dışarı çıktık."

Devalüasyon bar açtırıyor...

Türkiye, 1957 yılında büyük bir devalüasyon yaşanuştı. Dolar 280 kuruştan 550 kuruşa yükselmişti. Durum böyle olunca, dolara endeksli pamuk fiyatı da 90 kuruştan 170 kuruşa çıkmıştı. Köylü hiç hayal etmediği, ekstra bir paraya kavuşmuştu.

Ben İstanbul'da Yüksek Ticaret Okulu'nda okuyordum. Ve dört yıldır İstanbulluydum artık. Yaz tatili sırasında çalıştığım işyerinden on günlük bir izin almuş, Osmaniye'ye gitmiştim. Bir de ne göreyim, Osmaniye'de yeni bir eğlence başlamıştı. Barlar... Bir yıl önce beş tane birden açılmış, iki tanesi kalmuştı. Oysa Osmaniyeli, barı pavyonu bilmezdi. Biraz mürekkep yalayanlarla, biraz büyük şehir görmüş ağa takımı bar için İskenderun'a, Adana'ya giderdi. O gün öyle mi ya, tam Amerikan filmlerindeki gibi. Hani altın arayanların altını buldukları yerde, hemen bir kasaba kurulur. Arkasından arabalarla önce kadınlar gelir, barlar açılır. Altını bulanların paralarını harcayacak yerleri olsun diye. İşte bizim Osmaniye'de de devalüasyon artığı paranın harcanması için barlar açılmuş. Ülkeler farklı da olsa, şartlar aynı olunca, demek ki insanlar aynı şekilde düşünüp aynı şeyi yapıyor. Kurnazlar, çok parası olanların paralarını nasıl alacaklarını çok iyi biliyorlar. Kadın, ilkel toplumda gizemli bir tabudur. Ona ulaşmanın tek yolu da para. O da bizim köylüde var. Aynen böyle başladı Osmaniye'de bar olayı.

Geldiğim akşam hemen, bara gideceğiz dediler. O tarihte açılmış olan barların sayısı ikiye düşmüştü. Diğer üçü kapanmış, çünkü bir yıl içinde köylüde para suyunu çekmiş. Paranın olmadığı yerde barın pavyonun işi neydi? Neyse, o akşam meyhaneden sonra bara gittik. Bara bir girdik ki değmeyin gitsin. Kenarda üç kişilik teneke bir orkestra. Yani bir keman, bir darbuka, bir de bateri. Fakat ortada bir davul, bir zurna, millet halay çekiyor. Kadınlar da halayın içinde. Sonra oturuluyor, gelsin içkiler, sonra yine halaylar. Yine de arada tek tük tango çalıyor orkestra, bir iki kişi dansa kalkıyor. "Hadi hadi" deyip bizi de zorla kaldırıyorlar. İki dönüp oturuyorum.

İşte böyle bir Osmaniye'de, Ali Dayı da her akşam meyhaneden sonra bara gidiyor. Bara gidiyor ama, hemen bütün kızlar Ali Dayı'nın masasına toplanıyor. Ali Dayı'ya fazla hasar vermeden, sadece onun sohbet ve muhabbeti aşkına. Yine böyle bir günde, Ali Dayı, bir de bakmış büyük oğlu iki masa ilerisinde oturuyor. Önce görmezden gelmiş, sonra baknuş oğlan oturmaya devam

ediyor. Bir, üç, beş, dayanamamış. Kaşının birini yukarı kaldırarak oğluna seslenmiş:

"Gözlerinden çaktım yiğenim, sen bir kurt evladına benziyorsun. Kurda yalnızlık yakışmaz. Gel birlikte eğlenelim."

Oğlu yerinden kalkıp Ali Dayı'nın masasına geliyor. Daha önce dedim ya, Ali Dayı güzel insan. Ali Dayı bir de medenî. Bir de demokrat. Ne de olsa İmralı'da yatmış. Yol erkân biliyor. Ama her zaman yüreği incecik bir adam. Biraz üstüne üstüne gitsen gözleri yaşarır. İşte o gece Ali Dayı, oğlu ve kadınlar müthiş eğleniyor.

Uzatmayalım, Osmaniye'deki bu son bar da kapanmaya yüz tutunca, eski barların dağılmasında olduğu gibi, yine kadınlar birileri tarafından alınıyor. Ya imam nikâhıyla evleniliyor ya da evdeki karı boşanıyor, yenisi alınıyor. Eskisi, yani çoçukların anası, imam nikâhlı olarak yeni kadına hizmet ediyor. Ne de olsa yeni kadın evin hanımefendisi. Yeninin dudakları boyalı, yüzü makyajlı, saçları yapılı. Doğru dürüst kadına benziyor. Eskiler öyle mi ya, yalınayak, başıkabak dedikleri cinsten. Altta bir şalvar, üstünde göğüs kısmı eprimiş bir entari. Ya arkın kenarında kilim, savan tokaçlıyor ya da evin avlusunda ocağın külüyle bulaşık yıkıyor. Etrafında beş altı çocuk, kimisi emzikte. Ne yapsın adam. Öteki bakımlı. Dedim ya, adamın hayalindeki kadına benziyor, bardaki kadın.

İşte bir gün Ali Dayı'nın oğlu da babasının karşısına geçip, "Baba" diyor, "şu bardaki kızlardan Cemile var ya Cemile..."

"Eee" diyor Ali Dayı.

"Ben ona âşığım. Ne yap yap, beni bu kadınla evlendir."

"İstediğin Cemile olsun" diyor Ali Dayı. Kızı oğluna istiyor. Kız da oğlana sevdalı. Geleceği olmayan bir hayat. Aslan gibi oğlan, mesleği kunduracılık, bir güzel evlendiriyor. Akrabamız ya Ali Dayı, "gıngılıç"ın[12] oraya tahtadan bir ev daha yapıyor. Oğlu karısıyla orada oturuyor. Her akşam içki sofrası kuruluyor. Şarkılar türküler söyleniyor. Herkes mutlu, ama ailenin büyükleri Ali Dayı'yı da ikaz etmeden duramıyorlar. Neyse bize ne. Ali Dayı'nın oğlu, karısı, gelini ve çocukları mutlu bir hayatı uzun yıllar sürdürdüler. Oğlu çok zengin oldu sonra. Ali Dayı rahmetlik. Ali Dayı o inceliğiyle, bardan çıkarıp oğluna aldığı kızı da kendi öz kızı gibi gördü, öyle sevdi. Hayata katil olarak başladı, insan olarak öldü Ali Dayı. Öldüğünde 90'ına yakındı. Nur içinde yatsın.

Muharrem Amca... Sırrı... Lise...

Ortaokulu bitirmiş liseye gitmek için bekliyordum. Henüz okumama karar verilmemişti. Babam istiyordu ki kendi nalbantlık mesleğini sürdüreyim. Annem de istiyordu ki, doğru dürüst bir okula gideyim. Bense klasik lise öğrenimi görmek, oradan da üniversiteye gitmek istiyordum. Tabiî babam her seferinde, "Benim param yok, çocuk mocuk okutamam" diyordu. Sonunda işin bir ortalaması bulundu ve benim yatılı olarak Adana Ziraat Lisesi'ne gitmeme karar verildi. Önce imtihana girip kazanmalıydım.

Adana'ya gitmeme rağmen imtihana girmedim. Bu iş için torpil bile ayarlamışlardı. O tarihte ziraat mühendisi olan enîştemin kardeşi Ahmet Abi bana yardımcı olacaktı. Bu yüzden biraz küfür kıyamet yaşandı evde ama, biz buna zaten alışıktık. Benim amacım klasik liseye gitmekti. "Gidersin, gidemezsin" diye diye yazı geçirdik. Babam hâlâ direniyordu, "Param yok okutamam" diye. O zamanlar Osmaniye'de lise yoktu. Bunun için Adana'ya gitmeliydim. Orada da ev tutulacak ya da yurtta kalınacaktı. Bu da her ay için 20-30 lira demekti. Gerçekten babam böyle bir para kazanmıyordu. Olanakları olan arkadaşlarının hepsi okullara başlamışlardı bile. Günler gelip geçiyordu. Bense kendi kendimi yiyip bitiriyor, annemle kavga edip duruyordum. Babam gibi onun da okuma yazması yoktu ama, her zaman okumanızı isterdi.

Okullar açılalı iki ayı bulmuştu. Ben sürekli fırsat kolluyor ve ümidimi yitirmiyordum. 1950 seçimleri sonrası yıllarıydı. DP iktidara gelmiş, yirmi yedi yıllık CHP iktidarını devirmişti. Türkiye'nin altı üstüne gelmişti. Marshall yardımlarıyla destekli DP iktidarı, bütün Türkiye'de at oynatıyordu. Cumhuriyet'in temel ilkelerinden laiklik bir kenara itilmiş, 1924'ten beri yeraltında yaşayan irtica sokaklara dökülmüştü. Hükûmet taviz üstüne taviz veriyordu. Bir yandan Mustafa Kemal döneminde Türkçeleştirilmiş olan ezan yeniden, Arapça olarak okunuyor, Cumhuriyet'in temelini oluşturan halkevleri ve köylerin gelişmesine önayak olan köy enstitüleri kapatılıyor ve onların yerine, "pıtrak"[13] gibi imam-hatip okulları açılıyordu. İlk yıllar, savaş sonrasının dış yardımlı yıllarıydı. Ülke, birdenbire bir bolluğun içine düşmüş görünüyordu. Tabiîdir ki bu yardımlar daha sonraları kesilecek, bu defa da karaborsa ülkeyi yiyip bitirecekti. İkinci savaştaki harp zenginleri gibi şimdi de karaborsa zenginleri türemeye başlamıştı. Sunî yaratılmış bir montaj sanayii, dışa bağımlı, yeni bir komp-

rador sınıfını oluşturuyordu. DP ise on yıllık iktidarı sonrasında hırçınlaşacak, iktidarı eleştirenler hapislere atılacak, her türlü yetkiye sahip Kurtuluş Savaşı yıllarının İstiklal Mahkemeleri gibi, Meclis'in içinden Tahkikat Komisyonları kurulacak, iktidarın başı, ben ne dersem o olur, "İstersem odunu bile milletvekili yaparım" diyecek, halkı cephelere ayırıp Vatan Cephesi'ni kuracak ve halkı birbirine düşürerek, kardeşi kardeşe düşman edecekti. Radyolar sadece iktidarın kurduğu Vatan Cephesi'ne geçen insanların listesini okumaktan başka bir işe yaramayacaktı. İki ayrı düşünceye ayrılan halk ise, birbirinin kahvesinin önünden bile geçemeyecekti. Pek tabiîdir ki tüm bunların sonunda, ordu duruma el koyacak, kurulan mahkeme, iktidarın başlarını Yassıada'da yargılayacak, İmralı'da asacaktı.

DP iktidarının en güçlü olduğu dönemdi 1950'li yılların başları. Bizim aile CHP'liydi. Bir ara amcam ilçe başkanlığı bile yapmıştı. Şimdi sadece DP'nin borusu ötüyordu. Bizim ailenin, yani Hösemağaların esamisi bile okunmuyordu. Yakın akrabalarımız olan Kılıçlar da CHP'liydi. Ama ne var ki Göbekli diye isim takılan Muharrem Amca, herkese inat gidip DP'li olmuştu. Bu yüzden 1950 seçimleri sırasında çok sıkıştırılmış, hatta dayak bile atılmıştı. Her şeye rağmen ben onu çok severdim. Çünkü bütün bağırtısı çağırtısına rağmen, yine de güzel bir tarafı vardı demek. Oğlu Sırrı benim çok sevdiğim mahalle arkadaşlarımdan biriydi, ki halen de arkadaşımdır. Osmaniye'nin yetiştirdiği en iyi futbolculardan biri oldu. Adana'ya giderek Demirspor'un en popüler döneminde yıllarca solaçık mevkiinde oynadı. Fakat Sırrı buraya kolay gelmedi. Ortaokulu futbol yüzünden terk etmişti. Bu durum Muharrem Amca'nın da işine geliyordu. Çiftlikleri vardı ve birilerinin bununla uğraşması gerekiyordu. En büyük oğlan da Sırrı'ydı. Muharrem Amca'nın politikaya zaman ayırması için birisi tarlayla uğraşmalıydı. Sırrı ise haftada iki üç gün antrenmanlara katılmak mecburiyetindeydi. Peki nasıl olacaktı bu? Sırrı da kolayını bulmuştu. Her sabah çiftliğe gidip akşam dönerken, antrenman günleri öğleyin şehre geliyor, traktörü stadın yakınında görünmeyen bir yere park edip futbolunu oynuyordu. Muharrem Amca bir iki olaydan sonra durumu anlamıştı. Tam antrenman saatinde, yavaş yavaş, elleri kıçının üstünde, göbeği önde, sahanın kenarına gelir oynayanları kontrol ederdi. İçlerinde Sırrı'nın olup olmadığına bakardı. Oysa bizler, onun gelişini daha önceden Sırrı'ya haber verirdik. Sırrı da gömlek ve pantolonunu koltuğuna sıkıştırır, stadın yanındaki çitlerden atlar, kaybolurdu. Muhar-

rem Amca da on-on beş dakika kalır giderdi. O gidince Sırrı tekrar ortaya çıkar, futboluna devam ederdi.

Muharrem Amca'nın gelişinin fark edilmediği bir gün, birden sahanın içine daldığına ve kaçan Sırrı'nın arkasından bir şarjör dolusu kurşun attığına şahit olmuştum. Kaptanımız Kemal Çavuş ve Osmaniye'nin büyükleri araya girdiler, hatta Muharrem Amca'yı kulüp başkanı bile yapmaya kalktılar. Fakat başaramadılar. Ama hiçbir şey Sırrı'yı futbolundan ayıramadı. Adana Demirspor'da oynayarak Osmaniye'ye onur kazandırdı. O benim iyi yürekli, içine kapanık güzel arkadaşımdır. İyi içki içer. İçmeden hiçbir tartışmaya girmez. Çabuk kırılır. Zor barışır. Nerden nereye geldik... İşte bu Muharrem Amca'ya hep yalvarıyordum beni Adana'ya götürsün, liseye yazdırsın diye. Bir gün bana, "Hazırlan, yarın sabah Adana'ya gidiyoruz" dedi.

Sabaha kadar uyku girmedi gözüme. Babamdan habersiz, annemce haberli Adana'ya vardık. Eski itfaiyenin orada bir yerde, eski konağımsı bir ev. Gıcırdayan merdivenlerden üst kata çıktık. Birden büyük bir salonun ortasında bulduk kendimizi. Ortada büyük bir masa, üstünde DP'nin yayın organı olan *Zafer* gazetesinden başka bir şey yoktu. On dört-on beş yaşlarındaydım. Aileden çok sıkı CHP'liydik. 1950 yılındaki seçimlerde, elimizde altı oklu bayraklarla, cipler üstünde köy köy dolaşmıştık propaganda için. Ne yapalım? Kader böyleymiş deyip boynumuzu büktük, bütün kinimizi içimize atıp Muharrem Amca'nın peşinden parti başkanının odasına daldık. Genç bir adamdı başkan, Muharrem Amca'ya göre. Güler yüzlü, yakışıklı bir adam. Sanırım adı İsmet Uslu'ydu. Muharrem Amca, benim ailevî durumumu anlattı. "Tamam" dedi başkan ve lise müdürüne açtı telefonu. O isteyecekti de bir iş olmayacaktı öyle mi? Ne mümkündü... Önce kibarca rica etti. Baktı olmuyor, biraz diretti. Sonra lise müdürünün kararlı tutumu karşısında pes etti ve bana dönerek,

"Valla olmuyor yiğenim" dedi.

Çünkü okullar açılalı iki ay olmuştu. Müdürün ona söylediğine göre, derslere yetişmem imkânsızmış. Zaten sınıfta da yer yokmuş. Bu durumda yapacak bir şey kalmamıştı. Odaya sessizlik çökmüştü. Muharrem Amca da işi halledememenin üzüntüsünü yaşıyordu. Ne biçim partiliydi, bir dediğini yaptıramıyordu. Başkan hemen durumu fark edip lafı çevirdi. Bana dönerek,

"Bak oğlum" dedi, "fakir bir ailenin oğluymuşsun, bir an evvel hayata atılıp ekmek parası kazanman lazım. Gel seni Ticaret Lisesi'ne gönderelim. Üç senede meslek sahibi olursun. Vergi kanunları da

yeni çıktı. Hemen iş bulursun, ne diyorsun? Orayı arayayım mı?"

Yapacak bir şey yoktu. Geri dönersem bu defa hiç okuyamayacaktım, biliyordum.

"Olur efendim" dedim.

Başkan bu kez Ticaret Lisesi müdürünü aradı.

"Gerçi geç oldu ama..." demiş müdür.

İsmet Bey diretti:

"Çocuk çok okumak istiyor, derslere yetişir. Ben kefilim, merak etmeyin siz. Tamam mı, şimdi gönderiyorum size."

Sonra bana döndü:

"Tamam" dedi, "hayırlı olsun. Bak, derslerine iyi çalış, bizi mahcup etme. Şimdi doğru okula, müdür seni bekliyor. Benim selamımı söyle yeter."

Hemen fırladım çıktım. Adana'yı da bilmiyordum. Sorup soruşturup buldum okulu. Müdüre çıktım.

"Tamam" dedi, "şimdi velini getir, kaydını yapalım."

Veli işi hiç aklıma gelmemişti. Muharrem Amca'dan da ayrılmıştım. Yapayalnız kalmıştım okulun bahçesinde. "Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez" diye bir atasözü vardır ya, galiba doğru bu. Ticaret Lisesi'nin jimnastik hocası ortaokul birinci sınıfta bir yıl benim de hocam olmuştu. Beni hatırlamayabilirdi. Ama halamın oğlunu hatırlardı. O bizden beş altı yaş büyüktü. Ben ortaokula başladığımda o hâlâ son sınıftaydı. Kabadayıydı. Kavgacıydı. Okulun da "dayı"sıydı. O hocayı iyi tanırdı. Ortaokul futbol takımının da kaptanıydı. Ondan selam götürmeliydim hocaya. Yalanı bulmuştum, hocayı da buldum. Durumumu anlattım. Halamın oğlu Nevzat'ın selamlarını, aile durumumu, her şeyimi...

"Olur" dedi, imzayı attı.

Artık okula başlayabilirdim. Fakat nerde kalacaktım? Ne yiyip ne içecektim? Kafamda bazı tilkiler dolaşıyordu. Bir çözüm bulmam gerekti. Ortaokuldan en yakın arkadaşım olan Arabacı Ahmet Çavuş'un oğlu Nuri Delibaş, liseye kaydını yaptırmış, iki aydır okuluna gidiyordu. Önce onu bulmalıydım. Ama o ayrı liseye gidiyordu.

"Hayır, hayır" dedim, "böyle olmaz. Muhakkak Nuri'yi kandırmalıyım."

Aynı evde kalacağımıza göre derslere de beraber çalışmamız gerekti. Ancak böylece birbirimize yardımcı olabilirdik. Nuri'nin de Ticaret Lisesi'ne gelmesini sağlamalıydım. Okuldan çıkıp doğru Erkek Lisesi'ne gittim. Teneffüste buldum Nuri'yi. Ticaret Lisesi'ne kaydımı yaptırdığımı anlattım. Daha sonra DP başkanının bana anlattığını kendi fikrimmiş gibi anlatmaya başladım Nuri'ye.

Evet, iş düşündüğüm gibi gidiyordu. Nuri bana inanıyordu. "Bir an evvel hayata atılıp, para kazanıp ailemize yardım etmeliyiz" kısmı işin can alıcı noktasıydı. Ticaret Lisesi üç yıldı, onun okuduğu Erkek Lisesi ise dört yıl. İşe yarayan bir meslek sahibi olabilmek için dört yıl da üniversite, etti sekiz yıl. Bu kadar zaman kim bakacaktı bize? Hiç kimse. Ama üç yıl nasıl olsa hallolurdu.

"Doğru" dedi Nuri, "bir an evvel hayata atılmak lazım."

Baktım iş tamam, geleceğe yönelik umutlar dağıtmaya başladım.

"Baktık her şey iyiye gidiyor, bakarsın Yüksek Ticaret'e bile gidebiliriz. İstanbul'da okuruz."

"O zaman tamam" dedi Nuri.

Gitti, okuldan yatay geçiş için tasdiknamesini aldı. Doğruca Ticaret Lisesi'ne giderek, onun da kaydını yaptırdık. Artık beraberdik. Hemen bir yer bulmalıydık. Gerçi o birkaç Osmaniyeli arkadaşıyla beraber bir evde kalıyordu ama biz, ayrı bir yer tutmalıydık. O hafta bodrum katında, duvarlarından sular sızan bir oda bulabildik ve taşındık. Hafta sonu Osmaniye'ye giderek yatak yorgan, kap kacak bir şeyler alıp geldim. Annemin biriktirdiği üç beş kuruşla da zeytin, çay, şeker aldık. Biraz da bulgur getirmiştim bizim evden. Bundan böyle ne yiyip içeceğimiz belliydi artık: çay, zeytin, ekmek. Bulaşık yıkama zorluğundan dolayı haftada bir gün bulgur pilavı yapabiliyorduk. Ben bulaşık yıkamasını hiç sevmezdim. Sonra sıraya koyduk ama, ben yine de hep kaytarmaya çalıştım. Bu yüzden bazen Nuri'yle aramızın açıldığı bile olurdu. Ne bileyim ben, yıllar sonra İsveç'te altı ay bulaşık yıkayacağımı...

Ben hiç yemek yapmasını bilmezdim. Fakat Nuri, hiç olmazsa yemeğe benzer bir hale getirirdi bulguru. Bir yılı böyle zeytin, çayla geçirdik. Daha sonra on yıl ağzıma zeytin koyamadım. O kadar nefret etmiştim zeytinden. Arada bir Osmaniye'ye gidip geliyorduk ama, pek sık değil. Çünkü gidiş geliş yol parası bizim on günlük yemek paramıza bedeldi.

Bazen Yalçın gelirdi maç için. Osmaniye'den eski sınıf arkadaşım. Adana Demirspor-Fener maçlarını hiç kaçırmazdı. Fenerliydi. Ben BJK'liydim. Nuri de BJK'liydi. Daha önce söylemiştim. Yalçın, Osmaniye'nin en zenginlerinin oğluydu. Büyük arazi sahibiydiler. Ayrıca Osmaniye'de ve Adana'da büyük çırçır fabrikaları vardı. Küçük Saat'in arka sokağında büyük bir yazıhaneleri vardı. O gelince bana haber verir, yazıhanede buluşurduk. Ve öğle yemeğini mutlaka birlikte yerdik. O zamanlar bayram sevinci yaşardım. Ya kebap ya da etli ekmek. Konya işi. Sonra dolaşırdık çarşıda alışveriş için. Kendisine yeni bir ayakkabı alırsa eskisini

ben giyerdim. Bu Yalçın benim yaşamöyküm içinde çok özel yeri olan bir arkadaşımdır. Tıpkı Nuri gibi.

Ticaret Lisesi birinci sınıfı Adana'da, o yıl Nuri'yle birlikte ikmale kalmadan geçtik ve Osmaniye'ye döndük. Evde herkes mutluydu. Ertesi sabah kahvaltı ederken babam,

"Hadi git, amcanların elini öp" dedi.

"Olmaz" dedim.

Onlara karşı kinliydim. Bize niye tarlamızı vermiyorlar diye. Kendileri ağalar gibi yaşıyorlardı. Ağalar gibi ne demek, resmen ağaydılar. Biz nalbant Hasan'ın çocuklarıydık. Oysa anneleri ayrı olsa da babam, onlarla birlikte, aynı babanın çocuklarıydılar. Babama karşı çıkıyordum ama, bir taraftan da sınıfı geçmiş olmanın gururunu yaşıyordum. İnadına gidip fukaralıkla da nasıl sınıf geçildiğini onlara göstermek istiyordum. Evden çıktım, yolun karşı tarafına geçtim. Bir tarafı tel örgü, diğer tarafı tahta perdeyle çevrili, daracık yoldan ilerliyordum ki, tahta perdenin arkasından, amcamın oğluna ettiği küfürleri duyuyordum. Durdum, dinlemeye başladım:

"Ulan fukara Hasan'ın götü boklu oğlu aç susuz okuyor, sınıfı geçiyor da sen nasıl sınıfta kalıyorsun? Utanmıyor musun? Dünyanın parasını veriyorum. Yurtlarda kalıyorsun, daha ne istiyorsun?"

Amcamın oğlu belli belirsiz bir sesle, çocukluk yalanlarından birini salladı kurtulmak için:

"Valla baba benim bir suçum yok, öğretmenlerimiz isimlerimizi karıştırmış. Aynı soyadını taşıdığımızdan herhalde. Benim notumu ona vermişler."

"Sus" dedi amcam, "sen ikinci sınıftasın, o birde okuyor. Bana yalan atma."

Bunun üzerine sustu amcamoğlu. Amcam hâlâ köpürüyordu. Fazla arkadaşlığımız olmasa da yine de amcamın oğluydu. Biraz kasıntıydı. Herkese tepeden bakardı. Ama olsun varsın, dayak yemesini istemiyordum. Tahta kapıyı açıp avluya girdim. Amcam beni görünce sustu. Ben koşarak eline sarıldım.

"Sınıfımı geçtim amca, elinizi öpmeye geldim" dedim.

"Hoş geldin oğlum, aferin sana, ha şöyle, ailede birisi okusun bari, bizimkinin okuyacağı falan yok."

Pek memnun olduğunu söyleyemem, ne de olsa politikacıydı. Her politikacı gibi lafı çevirmesini iyi biliyordu.

Amcamın oğlu da liseden sonra Ankara Yüksek Ticaret'te okudu, benim İstanbul'da okuduğum gibi... İş Bankası'nda muhasebecilik yaptı. Oradan da emekli oldu. Bir oğlu, bir kızı var. Hâlâ Ankara'da oturuyor.

Üçüncü mevki trenle İstanbul...

Adana Ticaret Lisesi'nin birinci sınıfını bitirdiğim o yaz, bir daha bu yoksulluğu çekmeme adına İstanbul'a gitmeye karar verdim. İş bulur, çalışır, bir yandan da okula devam ederdim. Ayrıca ablam da İstanbul'da evliydi. Olmazsa bir süre onlarda kalırdım. Nedendir bilmem, enişteni hiç sevmezdim o zamanlar. Çok sonraları onu tanıdıkça, ne kadar dürüst bir devlet memuru olduğunu, kendisinden çok küçük olduğu için de ablamı çok kıskandığını ve çocuklarına ne kadar düşkün olduğunu anlayacaktım.

O yaz yayladan kimseye çaktırmadan indiğimde kararını vermiştim. Bu yüzden birkaç parçadan oluşan giyecek eşyalarımı da yanımda getirmiştim. Önce Nuri'yi buldum. Birlikte İstanbul'a gitmek için onu kandırmak istiyordum.

"Ben gelmem" dedi.

Nuri'nin bir ablası vardı. Mersin'e tayin olmuştu kocası. Ortaokul birinci sınıfta İskenderun'a okul maçı yapmak için düzenlenen bir gezide, öğretmenlerden izin alıp onlara gitmiştik Nuri'yle. Kahvaltı sırasında duyduğum manda sesine benzeyen sesler, çok korkutmuştu beni. Ne olduğunu anlayamadan kendi yarattığım o korku dolu dünyamda, ağlamaya başlamıştım.

"Ne oldu? Ne var oğlum?" diyordu Nuri'nin ablası, "Niye ağlıyorsun?"

"Mandalar..." dedim. "Mandalar geliyor. Kuduz mandalar..."

Küçüklüğümde, kuduz bir mandanın garip sesler çıkararak sağa sola saldırdığına şahit olmuştum. Aynı seslerdi sanki. Nuri'nin ablası ve enişteni gülmeye başlamıştı. Nuri de anlamamıştı ne olduğunu.

"Ne oluyor yahu" diyordu ha bire.

Sonunda ablası bana sarıldı,

"Korkma yavrum, korkma" diyordu, "onlar manda sesi değil, vapur düdüğü..."

Uzun süre inanamamıştım. Buna benzeyen bildiğim tek ses, kuduz manda sesiydi. Nerden bilebilirdim ki vapurlar böyle ses çıkarır? Onları ilkokulda, resim derslerinde çizdirirlerdi bize. Denizde giden vapur, ama dumanı arkaya doğru olacak. Komik gelirdi zaten. Kocaman, demirden yapılmış kütle denize batmaz mıydı sanki?.. Nasıl anlatırlarsa anlatsınlar bir türlü aklım almazdı. Ne denizi görmüştüm ne de vapuru. Daha Arşimet'i okumanuştık o zaman. Denizi ilk defa o gün görmüştüm. Bu olayı sonraları anımsar, gülüşürdük. İşte Nuri'nin benim tanıdığım o abla-

sının demiryollarında çalışan kocası, Mersin'e tayin olmuş. O da orada okumaya karar vermiş. Benim de kararım zaten ona benzer bir şeydi.

"Birkaç gün ablamlarda kalırım, iş bulurum, sonra başka bir yere taşınırım" diyordum.

"Yol paran var mı?" dedi Nuri.

"Yok, ama kolay" dedim, "bulurum."

Ayrıldım. Parayı nasıl bulacağımın planını önceden yapmıştım. Her yıl çiftlikten sekiz dokuz çuval buğday gelirdi, tarlalardaki hakkımıza karşılık. Bizler de o buğdaylardan ekmeklik un, bulgur ve dövme yapar, onunla yaşamaya çalışırdık. İşte ben, çiftlikten gelen bu buğdaylardan bir çuvalını kimseye söylemeden satacaktım. Nitekim öyle de yaptım. Bir çuvalı taşıyamayacağım için ikiye böldüm. Yarım çuval, yarım çuval götürüp bir "tecimevi"ne[14] sattım. Tamı tamına 24 lira tutmuştu. Çıkınım yanımda, bir otobüsle önce Adana'ya geldim. Okula gidip, tasdikname adı verilen nakil belgemi istedim idareden. Velimden kâğıt getirmemi istediler. Velim jimnastik hocam olduğundan onu bulmam zor olmadı. Ama onu kandırmak zor oldu elbette.

"Hocam" dedim, "ben İstanbul'da okuyacağım. Bildiğiniz gibi babam beni okutamıyor. Orada ablam var, onlarda kalacağım."

"Olmaz" dedi, "babandan kâğıt getirirsen çıkışını imzalarım. Yoksa yok."

"Aman hocam, yapmayın. Babamı nerede bulurum şimdi. Köy köy dolaşıyor, at nallamaya gitti. Bu karar ailenin kararı" dedim.

Söylediğim yalanın bini bir paraydı. Ağzından girip burnundan çıkarak, yalvar yakar imzasını aldım. Böylece işlerimi bitirmiştim. Adana Ticaret Lisesi'nden, İstanbul Sultanahmet Ticaret Lisesi'ne nakil işlemim tamamlanmıştı.

Okuldan çıktığımda hürdüm artık. Uçuyordum. İstasyonda, İstanbul'a giden posta trenine, üçüncü mevki bir bilet aldım.

Trene girdiğimde bütün kompartımanlara şöyle bir göz attım. Kendime göre bir yer bakıyordum. İki günlük uzun bir yolculuk yapacaktım. Kompartımanların birinde gördüğüm esmer güzeli bir kız dikkatimi çekti. Baktım yer de var. Daldım içeri. Herkesten izin isteyip oturdum. Seçtiğim yer tam kızın karşısına geliyordu. Yanında oturan annesi olmalıydı. Olsun. Bu iki günlük yolculukta bir dostluk oluşurdu nasıl olsa. Biraz da güzel kıza bakarak, gözümün pası silinsin istiyordum. Kompartımanlarda yemek saatlerinde herkes azığını çıkarıyor, ne varsa ortaya koyuyor ve herkesi

davet ediyordu. Gözümü alamadığım kız, annesiyle İstanbul'a gidiyormuş. Düşündüğüm gibi kısa zamanda herkes birbiriyle dost olmuştu. Benim gözüm hep kızdaydı. Paranı çorabımın içine saklanuştım. Bir iki lira da cebimdeydi. Yolda simit, yumurta, bazen köfte alarak karnımı doyurmaya çalışıyordum. Simidi birkaç tane alıyor, herkese ikram ediyordum. Benim asıl amacım, kızla diyaloğu geliştirmekti. Kızın da bana ilgi gösterdiğini fark etmiştim. Gecenin basmasını, herkesin uyumasını bekledik. Kızın annesi uyuduktan sonra, ben yavaşça koridora çıktım. İşaretle onu da dışarı davet ettim. Biraz sonra o da dışarı çıktı. Konuşmaya başladık. Sıcakkanlı bir kızdı. Gittikçe gözümde güzelleşiyordu. Antakyalıymış. Zaman geçtikçe sohbet ilerlemiş, hoşça ilişkiler başlamıştı. Elimi omzuna attım. Sıcak yaz günü, tren penceresinden karanlığı seyrederken, tek tük koridordan geçenlere ve kondüktöre çaktırmadan sıkıştırıyordum kızı. Yol boyu tren aşkımla mutlu bir yolculuk yaptım. Sapanca'ya gelince, bir yanda göl, bir yanda yeşilliklerin süslediği tepeler beni sarıp sarmaladı. Çok sevmiştim oraları. Bir gün büyür, adam olursam, buralarda oturmak isterim diye geçirdim içimden. Haydarpaşa'da trenden inince kızdan ayrıldık. Adresini almıştım ve ilk fırsatta arayacaktım.

Bir vapura bindim. İşte Galata Köprüsü. Sora sora Sultanahmet'i buldum. Akbıyık Caddesi. Ve ablamların evi. Çekinerek zili çaldım. Eniştem açtı kapıyı, tanımamıştı. Ablamı sordum. Bizim konuşmamıza kapıya çıktı ablam. Boynuma sarıldı. Öpüştük. Eniştem gönülsüz gibi davrandı sanki. Ya da bana öyle geldi. Beni istemiyor olabilirdi. Okumaya geldiğimi söyledim.

"Kaçtım..." dedim, "Evin haberi yok. Çok kalmam. İş bulup çalışacağım, okuluma devam edeceğim."

İki oda, bir salondu ev. Eniştem defterdarlıkta evrak şefiydi. Bir ayağı sakattı.

Zamanla İstanbul'u tanımaya başladım. Küçükçiftlik Parkı'na, Eminönü Halkevi konserlerine, Çiftesaraylar'a giderdik hep beraber. Bazen eniştem hafta sonları Mithatpaşa Stadyumu'nda bilet kontrolörlüğü de yapardı. Beni de götürürdü maçlara. Beşiktaşlıydım ya. Eniştem de öyle.

Çocuk ne bilsin nalbandı...

Birkaç gün sonra okula gittim, kaydımı yaptırmaya. Beni kayda aldılar ama, tasdiknamem henüz gelmemişti. Asıl kayıt için bir de veli istediler.

"Velim yok" dedim.

Enişte min velim olmasını istemiyordum nedense.

"Kimsesizim, çalışıp okuyacağım" dedim.

Müdüre gönderdiler.

"Velin olmadan alamayız seni" dedi müdür. Ben de,

"Okul kapısında ayran satan ayrancıyı alır gelirim" dedim. Sinirlendi müdür.

"O zaman siz benim velim olun efendim" dedim müdüre.

Müdür, yerinden kalktı, pencereye doğru yürüdü. Bir süre okulun avlusuna baktı. Sonra döndü bana,

"İyi bir öğrenci olursan, olur" dedi.

"Olurum" dedim.

Böylece veli işini sağlama bağladım.

Ablamlara pek yük olmak istemiyordum. Öncelikle iş bulmalıydım. Okulun açılmasına daha on beş-yirmi gün vardı. Her sabah evden çıkıyor, akşama kadar her kapıyı çalıyordum. Her hana giriyor, kapı kapı iş arıyordum. Sultanahmet, Sirkeci, Demirkapı, Bahçekapı, Eminönü, Sultanhamam, Cağaloğlu. Hep okula yakın yerler. Bazıları iş yok diyordu, bazıları yarım gün çalışacağım deyince, "Yok yahu, yarım günlük iş mi olur oğlum, çıldırdın mı?" diyorlardı.

Okulda öğrenciliğim kesinleşmişti. Ancak öğleye kadar çalışabilirdim. Öğleden sonra okula gitmem gerekiyordu. Bir gün yine dolaşa dolaşa ayaklarıma kara sular inmeye başlamıştı. Yorulmuştum. Sonunda Cağaloğlu'ndaki hanlara girmeye ve yazıhanelere sormaya başladım. Türbe'ye çıkarken kız lisesinin karşısındaki hana geldiğimde iyice yorulmuştum. O günkü son handı girdiğim. Ana kapıdan girip sağda Avukat Münir Belen yazan kapıya vurdum.

"Buyurun" diyen bir kadın sesinden sonra açtım kapıyı. Esmer, kırk yaşlarında bir kadın ayakta duruyordu. Soldaki koltukta yetmiş yaşlarında, tonton, bembeyaz saçlı bir kadın ve beş yaşlarında bir çocuk vardı.

"Buyurun" dedi orta yaşlı kadın, "kimi arıyorsunuz?"

"Efendim" dedim, "ben öğrenciyim. Yarım gün okula gidip, yarım gün çalışacak bir iş arıyorum."

"Buyurun" dedi esmer kadın, "oturun. Ter içinde kalmışsınız, size bir çay söyleyeyim, için."

"Siz de içer misiniz anne?" dedi, yaşlı kadına.

"Olur kızım" dedi yaşlı tonton kadın. Çocuk gönülsüz,

"Ben istemem" dedi.

"Nerede okuyorsun?" diye sordu esmer kadın.

"Sultanahmet Ticaret Lisesi ikinci sınıftayım. Daktilo da biliyorum."

"Bizde iş yok" dedi, sonradan adının Yaşar olduğunu öğrendiğim kadın.

"Ama bakarız, tanıdıklara sorarız, bakarsın birisinin ihtiyacı vardır."

"Sağ olun efendim" dedim.

Koltukta oturan pamuk saçlı tonton kadın,

"Nerelisin oğlum?" dedi.

"Osmaniyeliyim efendim. Adana Osmaniye'den."

Küçük çocuk durmadan oda içinde koşuşturup duruyordu. Babaannesi benimle konuşmaya başlayınca geldi kucağına oturdu. Bana bakıyordu. Yaşar Hanım, pencere kenarında gelip geçenleri seyrediyor, bir kulağıyla da bizi dinliyordu. Çaylar gelmişti. Hepimiz çaylarımızı içiyorduk.

"Baban ne iş yapar evladım?"

"Nalbantlık yapıyor efendim" dedim.

Küçük çocuk başını babaannesine çevirip, en meraklı haliyle sordu:

"Babaanne, nalbant nedir?"

İnsan o yaşta alıngan mı oluyor nedir, birden çocuğun bu lafından alınıp ağlamaya başladım. Bir insan nalbandı nasıl bilmezdi? Tuhaf bir duyguyla kendimi küçük düşürülmüş sanarak ağlıyordum.

"Ne oldu oğlum, bir şey mi oldu?" diye soruyordu pamuk saçlı tonton kadın.

Yaşar Hanım da geldi yanıma, beni teselliye çalışıyorlardı.

"O daha çocuk" dediler, "nalbandın ne olduğunu bilmiyor."

Neden çocuğun bu bilmezliği beni üzmüştür, hâlâ anlayamam.

Yaşar Hanım, pencereden gözünü kaçırmadan gelip geçenlere bakıyordu, sanki içine bir şeyler doğmuş gibi.

"İhsan Bey, İhsan Bey, bir dakika gelsene" dedi. Sevinçle bana döndü,

"Dur" dedi, 'belki sana bir iş ayarlarız."

Kapı açıldı, kısa boylu, gözlüklü, bir ayağı topal bir adam girdi, elinde çantasıyla. Yaşar Hanım hemen elinden çantasını alıp bir kenara koydu. Sonra,

"Bir çay söyleyeyim" dedi. Olmazlandı, gelen kısa boylu topal İhsan Bey. Yaşar Hanım onu dinlemedi bile, kapıyı açıp bağırdı,

"Kahveci, hemen bir çay!" dedi.

İhsan Bey koltukta oturan pamuk saçlı kadının elini öpüp, küçüğü okşadıktan sonra,

"Münir yok mu?" dedi Yaşar Hanım'a.

"Nerdeyse gelir" dedi Yaşar Hanım, "Adliye'de."

Ne var ne yok laflarını fazla uzatmadan:

"Bu delikanlıyı senin yanına veriyoruz. Seninle çalışacak."

"Kızım, benim yazıhanem mi var? Bilmiyor musun, biz hazine avukatıyız."

"Amaan İhsan Bey" dedi, "olsun, kimsesi yok çocuğun. Yarım gün senin yanında çalışacak, yarım gün okula gidecek, sana çok yardımcı olur."

"Tamam tamam da, yazıhane olmadan nasıl adam çalıştırılır, anlamadım."

"Canım burası senin yazıhanen sayılır, burada durur, sen çağırırsan gelir."

"Olmaz öyle şey" dedi İhsan Bey. Sonra bana dönerek,

"Nerelisin bakalım delikanlı?" diye sordu.

"Adana Osmaniye'denim efendim" dedim, gözümdeki yaş damlalarını silerek.

"Desene ki hemşeriyiz. Ben de Adanalıyım."

Sonra düşünmeye başladı İhsan Bey. O sırada geldi kahveci, uzattı çayını İhsan Bey'e.

"Peki nasıl olacak bu iş?" dedi.

Yaşar Hanım:

"Ne demek nasıl olacak İhsan Bey, davaların tarihi defterinde yazılı değil mi?"

"Yazılı."

"Eh işte, tamam. Sen söyleyeceksin delikanlıya: 'Yarın sabah, Sirkeci Adliyesi ya da Yeni Adliye'de ol.' O da seni orada kapıda bekleyecek. Hemen çantanı alacak, kaleme gidip harç yatıracak, pul alacak. Fena mı, yanında sürekli çantanı taşıyacak biri olacak. Böyle bir şey için sen de ona, ayda 50-60 lira gibi bir para vereceksin. Çocuk da okuluna devam edecek."

"Verememem" dedi İhsan Bey, "o kadar para verememem, ama 40 lira olabilir."

"Tamam tamam" dedi Yaşar Hanım, "sonra artırırsın."

"Bu bile zor, ama neyse ağzımdan bir defa çıktı."

"Hadi gözün aydın" dedi Yaşar Hanım bana bakarak, "bak işin oldu işte. Üzülmeye değer mi?"

Yaşar Hanım çok sevinmişti. Pamuk saçlı nine de öyle.

"Sağ ol İhsan oğlum, Allah senden razı olsun. Ona verdiğinin

bin katını Allah sana verir inşallah."

O sırada kapı açıldı, elli yaşlarında, mercek gözlüklü, şişman, yağlı bir adam girdi kan ter içinde içeriye. Yüksek sesle,

"Ne oluyor burada? Ne bu kalabalık?" diye söylendi.

Birden annesini fark etti. Daha kibarlaşarak,

"Oh anneciğim, sen mi geldin?" diyerek elini öptü. Çocuğu da öpüp okşayarak masaya oturdu.

"Ne haber İhsan? Nerdesin, ne var ne yok?"

"Seçimler yaklaşıyor, ona çalışıyorum."

"Ama bu sefer kazanacağız herhalde" dedi Münir Bey.

Yaşar Hanım hemen araya girdi:

"Biliyor musunuz Münir Bey, artık İhsan Bey'in de bir oğlu var."

"Bu delikanlı mı?" dedi Münir Bey, İhsan Bey'e dönerek:

"Hani hiç evlenmemiştin? Bizden gizli ha..."

"Yok" dedi İhsan Bey, "senin Yaşar benim başıma sardı. Ne kadar 'Yok' dedimse de kabul ettiremedim. Benim çantamı taşıyacakmış."

Yaşar Hanım hemen,

"Daktilo da biliyor, gerekirse dava dilekçelerini de burada yazar" dedi.

"İyi iyi" dedi Münir Bey, "iyi olmuş."

İhsan Bey'in aceleci olduğu belliydi. Cebinden defterini çıkarıp baktı.

"Yarın sabah dokuzda" dedi, "Sirkeci Adliyesi'nde buluşuyoruz, benim işim var, gidiyorum."

İşte İstanbul'da ilk işime böyle başladım. O zaman Sultanahmet'teki Adliye yeni açılmıştı. Sulh hukuk, asliye hukuk, ticaret hukuku mahkemeleri Sultanahmet'teydi. Ceza mahkemeleri ise Sirkeci Postane binasının içinde. Her gün İhsan Bey, bir sonraki gün hangi mahkemede işimiz olduğunu söylüyor, ben de, ya Sirkeci'ye ya da Türbe'ye giderek tramvay durağında onun tramvaydan inişini bekliyordum. İhsan Bey beni önce mahkeme kalemlerindekilerle tanıştırdı. Daha çok kalemlerdeki kızlarla görüşürdü. Onlara takılır, iltifatını hiç eksik etmezdi.

"Oğlum" derdi benim için, "size emanet."

Ben de her gün hangi kalemlerde işlerim varsa, oralara gider, İhsan Bey'in selamını söyler, işleri hallederdim. Bir elimde İhsan Bey'in çantası, bir elimde de okul kitaplarım olurdu. Mahkeme aralarında çantasından bir kitap çıkarır, onu okurdu. İhsan Bey çok sevilen bir avukattı, çok doğrucuydu. Baro seçimlerindeki kulislerin tam odak noktasındaki adamdı. Bazen alt katta icra satışları yapı-

lırdı. Tanıdığı bazı dostları da onu icra satışlarına çağırırlardı.

"Hadi gel" derdi, "şuraya gidelim de senin maaşı çıkaralım."

O da katılırdı artırmalara. Bir 20 lira verirlerdi, "Sen girme artırmaya" derlerdi. O da parayı alır, bana verirdi. Küçük küçük oluşan icra mafyalarının ilkleriydi bunlar. Sonradan "icra mafyası"na dönüştü bu iş. Açık artırmaya girenleri, ya göz dağıyla ya da 50-100 lirayla artırma dışı bırakırlardı. Kendileri 20 000 liralık hacizli evi, 3 000 liraya alırlar ya da mal sahibinden 3 000 lira alır, artırmadan çekilirlerdi. Hâlâ da bu iş, daha büyük boyutlarda meslek halinde devam eder gider. Bugün baktığımızda, mafya, bu hacizli malların satışının, küçük gruplar tarafından örgütlenmesiyle doğmuştur. Çalışmaları şantajla para kazanma üzerine kuruludur.

Kaçamak aşk evliliğe çarpıyor...

İhsan Bey çok görmüş geçirmiş bir adamdı. Adana Lisesi'ni bitirdikten sonra İstanbul'a gelmiş, sokaklarda gazete satarak Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş. Ne var ki o tarihlerde kış çok çetin geçerdi İstanbul'da. Diz boyu kar yağardı. Ben gelmeden bir yıl önce de Boğaz buzla kaplanmış, insanlar bir yakadan diğerine buzlar üstünde yürüyerek geçmişlerdi. O soğukta Türbe durağında, eniştemin verdiği eski bir pardösüyle İhsan Bey'i beklemek, pek de kolay iş değildi. Bazen saatlerce gelmediği olurdu. Öyle zamanlarda tekrar buluşabilmemiz için yerimiz Münir Bey'in yazıhanesiydi. Genellikle öğleye kadar onun yanında çalışır, tam saat 12'de ayrılır, koşarak okula giderdim. Öğle yemeklerini okuldaki Kızılay kantininde yer, derse öyle girerdim. Her seferinde derse beş on dakika geç kalır, bu yüzden de hocalardan azar işitirdim. İki ay böyle geçti. Bu arada Adliye'de gördüğüm bir kadınla ilişkim başladı. Orta yaşlı, ince uzun bir kadındı. İnce yüzlü, kendinden emin bir kadın. Bir iki defa Adliye'de rastlaştık. Bir gün peşi sıra çıktım Adliye'den. Divanyolu'nda, yanındaki yaşlı kadından ayrıldı. Tek başına yürüyordu. Yanına yaklaştım,

"Merhaba efendim" dedim. Gülümsüyordu.

"Ne istiyorsun?" dedi. Evet ne istiyordum sahi?

"Şey" dedim, "sizinle tanışmak istiyorum."

"Tanışalım" dedi, "ama ben evliyim."

"Olsun" dedim.

İşte böylece İstanbul'daki ilk kaçamak aşkım başlamış oldu. Haftada bir buluşup, Şan Sineması'na gidiyorduk. Tabiî locaya. Buluşamadığımız hafta her gün, akşamüstü, Malta'ya taşınıyor-

dum belki rastlarım diye. Perişan oluyordum. Sonunda, yine randevulaşıp yine sinemaya. Şan'a, locaya. Evliydi. Pek ortalıkta olmamanız gerekiyordu. Bu da benim işime geliyordu. İşimizi locada bitiriyorduk. Bu ilişki iki yıl kadar sürdü.

Avukat İhsan Bey'le çalışmamız iki ayı geçmişti. Üçüncü aya girmeden, beni uyardı:

"40 lira çok geliyor, bundan sonra sana 30 lira verebileceğim."

Yapacak bir şey yoktu. 30 lira da olsa ben yine çalışacaktım. Mecburdum. Bir de, her ay eniştemin ablası, Fatma Abla 10 lira veriyordu bana. Fatma Abla, Galatasaray Lisesi'nin muhasebecisiydi. Hiç evlenmemişti. Öyle de yaşadı.

Sınıfta en yakın arkadaşım Cengiz ile İmer'di. İkisi de Zonguldak Ereğlisi'ndendi. Cengiz Kaynak hâlâ Ereğli'de. Emekli ama, çalışıyor. İmer ise Yüksek Ticaret'ten sonra muhasebe ve inşaat işine soyundu. Sonunda Türkiye daha turizmin "t"sini bilmezken, o gitti Marmaris, Ölü Deniz'de ilk turistik tesisi kurma başarısını gösterdi. Dişiyle tırnağıyla Meri Motel'i yaptı.

Cengiz'le arada sırada, Beyoğlu'na çıkar, Abanoz Sokağı'na yakın bir handa terzilik yapan eniştesine uğrardık. Ben maaşımın 30 liraya inmesinin rahatsızlığını çekerken bir gün, eniştesinin arkadaşlarından biri,

"Gel" dedi, "akşamları benim kahvede çalış, sana 10 lira haftalık."

"Olur" dedim.

Okuldan çıkınca tramvaya binip Beyoğlu'na gidiyordum. Şimdiki Hava Sokağı'nda, bodrum katında küçük bir kahveydi çalıştığım yer. Tabiî arada kumar da oluyordu. Ben, çay kahve taşıyordum. Kahve müşterilerinde her yol vardı. Sarıkız denen esrar o dönemlerde çok gözdeydi. Ben hiç bu şeylere bulaşmıyordum. Bulaşmıyordum ama patronum, Tarlabaşı'nın en kabadayılarındandı. Bıçkındı. İnce uzun boylu, geniş omuzlu, kalın kemikli bir delikanlıydı. Diyarbakırlıydı. İki hafta çalıştıktan sonra bir gün beni yanına çağırdı.

"Bak oğlum" dedi, "buralar sana göre değil. Sen işi bırak. Ama her hafta sonu gel, gene 10 lira haftalığını al. Tamam mı?"

"Tamam abi" dedim.

Ama bir daha da uğramadım. Çalışmadığım işten bedavadan para almak onuruma dokunuyordu. Ama onun bu sağduyulu Anadolu insanı tavrını, hayatım boyunca unutamadım.

Aradan on iki yıl geçmişti. Bir gece sabaha karşı, Egemen Bostancı'yla Kulüp 12'den çıkıp Lale İşkembecisi'nde çorbalarımızı

iştik. Daha sonra Büyükparmakkapı Sokağı'nın köşesinde ayrılıyoruz. Saat sabahın beşi. Ben Galatasaray'da Yeniçarşı Caddesi'nde oturuyordum ve evliydim. Tam birbirimizden ayrılırken bir kömür kamyonu geçiyordu. Egemen de espri olsun diye kamyona otostop işareti yapar gibi elini kaldırdı, ayrıldık. Ben Vakko'ya yaklaşıyordum ki, Egemen'in sesini duydum:

"Arif Arif, yetiş!.." diyordu.

Durdum, arkama baktım. Kamyon yolda durmuş, şoför, muaviniyle birlikte, Egemen'e çullanmışlar, dövüyorlar. Koşarak gittim, kavgaya girdim. Ben gelince Egemen kaçtı gitti. Tek başıma iki kişiyle kavga ediyordum. Pavyonlardan çıkanlar etrafımızı çevirmiş, bizi seyrediyorlar. Alt alta, üst üste, yumruk tekme yerlerdeyiz. Birden kalabalığın arasından bir adam "Dağılın lan!" diye nara atarak girdi aramıza. Çekti ayırdı bizi.

"Yürü" dedi bana. Şoföre ve muavine de bağırıp,

"Utanmıyor musunuz iki kişi beraber olup bir kişiyi dövmeye?" dedi.

Adamlar kuzu kuzu bindiler kamyonlarına gittiler. Uzun boylu adam nerede oturduğumu sordu. Galatasaray'da dedim. Ağacami'nin köşesine kadar yürüdük.

"Hadi buradan evine git" dedi.

"Olur" dedim.

Hiç renk vermemiştim ama, bu uzun boylu adam, yıllar önce kahvesinde çalıştığım o Diyarbakırlı Turgut'tu. Yürüdüm. Acaba söylese miydim kim olduğumu diye düşündüm. Sonra da söylememekle iyi ettiğime sevindim. Çünkü ben onun anılarında, kahvesinde on beş gün çalışan, kendisi teklif ettiği halde haftalığını almaya gitmeyen, onurlu çocuk olarak kalmalıydım. Yürüdüm, Ses Tiyatrosu'nun üstünde bizim Ramazan'ın yeri Kulüp Cartier vardı. O saatte açıktı. Cartier'e girdim. Bir konyak içtim şöminenin önünde, sonra eve gittim.

Namus denetiminden geçiyorum...

Okullar açılalı üç ay olmuştu. İlk karneleri almıştık. Üç kırığım vardı. Önemli dersler değildi. Tam o sırada babamdan bir telgraf aldım. Hastanedeymiş. Parası olmadığını bildiriyor, 50 lira göndermemi istiyordu. Nasıl yapacaktım? Nereden para bulup gönderecektim? Aklıma bir iş geldi. Evet öyle yapmalıydım. Nasıl olsa on beş günlük karne tatili vardı. Bir on beş gün de okul müdüründen izin alırsam, Avukat İhsan Abi'den ayrılır, yıkımda çalışır-

dım. Yıkım, İstanbul'un yıkımıydı. Menderes, tarihî eser falan dinlemeyip İstanbul'u baştan aşağı yıkıyordu. Tophane ve Karaköy, derken sıra Eminönü-Sirkeci arasındaki antrepolara gelmişti. Yıkımlarda amelelerle birlikte askerler de cemselerle çalışıyor, İstanbul yeni baştan imar ediliyordu. Amele yevmiyesi 5 liraydı. İşte bu sıralar başlamıştı Anadolu'dan İstanbul'a göç. Yıldıztabya, Zeytinburnu gecekonduları bu tarihte yapılmaya başlanmıştı. İstanbul bir taraftan imar edilirken, farkında olunmadan, bir taraftan da gecekondulaşıyordu. Bugün, geriye dönüp baktığımızda, nüfusu 1 milyonu bulmayan İstanbul'un, nasıl 15 milyona yaklaştığını daha iyi anlarız. Taşı toprağı altındı İstanbul'un. Yorganı alan geliyordu. Anadolu'da toprağı olmayan halk, İstanbul'a hücum ediyordu amele olarak. İş de yoktu Anadolu'da, fabrika da. Ne de olsa eski bir başkentti İstanbul. Ayrıca İstanbul hem iş merkeziydi, hem zengin, çalışmayan paşazadelerin memleketiydi. Nasıl olsa orada bir iş bulunurdu. Ben de işte bu düşünceyle gittim okul müdürüne. Durumu anlattım. Babama para göndermeliydim. Bu yüzden hiç olmazsa on beş gün idare etmeliydi beni.

"Olmaz öyle şey. Nerde görülmüş on beş gün izin? Otur şuraya, biraz düşünelim" dedi.

Oturdum. Kendisi müdür masasındaydı. Bir süre düşündü. Sonra sümeninden bir kâğıt çıkarıp, benim durumumu anlatan kısa bir mektup yazdı. Zarfa koydu.

"Al bunu, Bankalar Caddesi'ndeki İş Bankası'na git. Orada Halkla İlişkiler'e bakan İhsan Bey var. Benim eski öğrencim. Selamımı söyle. Sana bir şeyler ayarlar."

Gittim İş Bankası'na. İhsan Bey'i buldum, mektubu verdim. Selamlarını söyledim müdürün. Mektubu açtı, okudu.

"Dur" dedi, "önce birer çay içelim. Bir yandan da düşünelim, ne yapabiliriz?"

Çaylar geldi. Biz çayları içerken birden,

"Olmaz" dedi, "mümkünü yok. Seni bankaya alamayız, yaşın küçük." Sonra, düşünceli düşünceli uzaklara bakarken,

"Dur" dedi, "tamam buldum..."

Bu içten, bir şeyler yapmak isteyen genç adama, hayranlık dolu bir heyecanla bakıyordum.

"Şimdi seni bir yere göndereceğim. Bu mektubu gittiğin yere vereceksin. Emniyet Müdürlüğü'nü biliyor musun? Sirkeci'de. Sansaryan Hanı'nı?.."

Başımı sallayarak evetledim. O konuşmasını sürdürüyordu. Heyecanlıydı:

"Onun hemen karşısında Köprülü Han var. İşte orada kundura malzemesi satan büyük bir dükkân göreceksin. Kapısında Vehbi ve Şefik Poyraz Kardeşler Kolektif Şirketi yazar. Oraya git, Vehbi Bey'i gör. Selamımı söyle ve bu mektubu ona ver. O senin işini halleder, olmazsa yine bana gel, başka bir çözüm buluruz."

Bir tramvaya atlayarak Sirkeci'ye gittim. Adresi buldum. Şimdiki Doğubank İşhanı'nın bulunduğu yerde büyük, ahşap bir handı Köprülü Han. Uzun bir mağazaydı burası. Köseleler, çiviler. Her türlü kundura malzemesi satılan bir mağaza. Birkaç hamal, ayrıca iyi giyimli iki kişi daha vardı içeride. Vehbi Bey'i aradığımı söyledim.

"Vehbi Bey yok. Ne yapacaksın Vehbi Bey'i?" dedi, esmer, otuz yaşlarındaki adam.

"Bu mektubu vereceğim" dedim, "İş Bankası'ndan İhsan Bey gönderdi."

"Ver bakalım" dedi. Mektubu aldı elimden. Açtı okudu. Şöyle bir bana baktı. Tepeden tırnağa beni süzen bir bakıştı bu.

"Sabahçı mısın? Öğlenci mi?"

"Öğlenciyim efendim" dedim.

"Peki sabahçı olamaz mısın?"

Bilmediğimi söyledim.

"Sorar öğrenirim" dedim.

"İyi" dedi, döndü. Yanındaki zayıf yüzlü esmer adama baktı.

"Ambara alalım bu çocuğu abi" dedi.

İçimden sevinç çığlıkları atıyordum. Demek ki depo gibi bir yere alacaklardı. Girip çıkan malları yazacaktım. Boş zamanlarda da derslerime çalışırım diye geçirdim içimden.

"Nerede oturuyorsun sen?"

"Sultanahmet'te" dedim.

"Bu iyi" dedi, "sabahçı olamazsan akşamüstü okul çıkışında da işe geleceksin olur mu?"

"Tabiî olur efendim" dedim.

Cebinden bir kartvizit çıkardı.

"Yarın sabah bu adrese gel, işe başla. Ben konuşurum. Senin işini hallederler" dedi.

Mektubu vermedi bana. Yanında alıkoydu. Köprülü Han'dan ayrıldım. Uçuyor gibiydim. Ertesi gün verilen adrese gittim. Kapısında Uşak Nakliyat Ambarı yazıyordu. Kapı girişinin solunda, küçük camekânlı yazıhanenin içinde, bembeyaz saçlı, ama yaşı genç bir adam oturuyordu. Selam verdim. Adımı söyledim.

"Asım Bey gönderdi beni" dedim.

"Gel bakalım delikanlı" dedi, "hoş geldin. Benim de adım Arif.

O zaman büyük Arif, küçük Arif diye konuşacağız."

Çekmeceyi açtı. İçinden bir 50 lira uzattı.

"Bunu babana göndereceksin. Şu 20 lirayı da kendin harcayacaksın. Maaşın 50 lira, tamam mı? Bunları sonra maaşından düşeriz. Hadi şimdi babanın parasını gönder gel."

İstediğim olmuştu. İşim vardı. Babama da istediği parayı göndermiştim. Benden daha mutlu kim olabilirdi ki? İşte yepyeni bir hayat başlıyordu önümde. Bunun kıymetini bilmeliydim. Arif Ağabey, neler yapacağımı anlattı tek tek. İsminden de anlaşılacağı gibi, Uşak'a İstanbul'dan tüccarların mallarını taşıyan bir nakliyat işiydi yapılan. Gün içinde gelen malları bir kamyona doldurarak, Uşak'a gönderiyorduk. Benim yaptığım da gelen ve giden malların kayıtlarını tutmaktı. Yani kâtiplikti. Ambarda üç hamal çalışıyordu. Çavuşları palabıyıklı Abbas Ağa'ydı. İş arasında bile bıyıklarını sıvazlamaktan vazgeçmezdi. Bıyıkları onun her şeyiydi. Zaman içinde dost olduk hepsiyle. Hele o Abbas Ağa'ya takılmadan edemezdim.

"Yahu Abbas Ağa, Allah aşkına şu bıyıkları kes. Başka İstanbul yok. Sana hiç yakışıyor mu?" derdim.

Sivaslıydı Abbas Ağa. Zaralı. İki parmağını diliyle ıslatıp bıyıklarını burarken,

"Sen anlamazsın evlat" derdi, "onlara gerdan süpürgesi derler. Onun kıymetini kadınlar bilir."

Gülerdim. Abbas Ağa bu palabıyıkların kendisine çok yakıştığına inanırdı. Kim bilir belki de o haklıydı.

Arif Ağabeyim bekârdı. Otuz yaşını geçmişti, ama hâlâ bekârdı. Asım Abi evliydi ve bebeklik çağında iki çocuğu vardı. İşyerinde bir aile gibiydik. Ben bu ailenin en küçük çocuğuydum. İşimde iyi çalışırdım, bu yüzden patronum çok severdi beni. Artık patron gözüyle de görmüyordum onu. Evet biraz çekinirdim, sinirli bir yanı vardı ama, iyi insandı. İlk işe başlamam ara tatile rastlamıştı ya, o günler sabahtan akşama kadar çalışıyordum. Hemen maaşımı 60 lira yaptılar. İlkyazın başında çalışmalarımdan patronum o kadar memnun olmuştu ki, aylığımı 75 liraya çıkardılar. Her ay, babama gönderdiğim 50 liranın 10 lirasını kesiyorlardı. Olsun, aylığım artmıştı ya.

İşe başladığımdan üç ay sonra vergi taksitini yatırmam gerekiyormuş. Geçmiş gün, 3-4 bin lira civarında bir paraydı ödenmesi gereken. Paraları tek tek saydı. Nedense Asım Abi, para saymasını çok severdi. Paraların üzerindeki Atatürk resimlerinin aynı yönde olmasına özen gösterirdi. Bir de vergileri ve sigortaları hep

son gününde ödetirdi. Paraları bana teslim etti. Ne olur ne olmaz düşüncesiyle olsa gerek, küçük kardeşi Ziya'yla birlikte gittik vergiyi yatırmaya. Ama para bana teslim edilmişti. Ziya'ya pek güveni yoktu. Parayı alıp kaybolabilirdi. Ziya en küçük kardeş olduğu için, biraz şımarık, biraz da aklı uçkurunda biriydi. Benden iki üç yaş büyüktü. Verginin son günü olduğu için Eminönü Vergi Dairesi ana baba günüydü. Ben kuyruğa girdim. Ziya, kalabalık arasında dolaşıyor, vergi yatırmaya gelmiş kızlardan birisini araklamaya çalışıyordu. Vezneden mahsup makbuzunu kestirdikten sonra tahsilat veznesinin kuyruğuna girdim. Kasaya gelip parayı koydum veznedarın önüne. Adam sayıyor sayıyor 100 lira fazla çıkıyordu. Ben ısrarla veznedara, "Olmaz, fazla çıkmaması lazım" diyordum. Sonunda gerçekten, 100 lira fazla olduğunu gördüm. Parayı aldım, cebime koydum. Döndük geldik ambara. Makbuzları teslim ettim. Ziya da yanımdaydı. Sonra da, "100 lira fazla çıktı" deyip cebimden çıkardığım parayı Asım Abi'ye uzattım.

"Allah Allah nasıl olmuş" dedi, "halbuki o kadar da saydık..."

"Bilmem" dedim.

Biraz sonra duruma çok şaşıran Ziya, beni bir kenara çekip, "Niye bana söylemedin lan, ne güzel yerdik onu" dedi.

Uzun seneler sonra düşündüğümde, bunun, benim için özellikle yapılan bir namus denetimi olduğunu anladım. Dürüstlüğün en büyük erdem olduğuna hayatı boyunca inanmış olanlardanım.

Bu nakliyat ambarında yedi yıla yakın çalıştım. Sabahları erkenden gelip ambarı açıyordum. Öğle 12'ye kadar çalışıp, 12'de tramvayla okula... Kızılay'dan yemek yiyor, ardından derse giriyordum. Akşamüstü okuldan çıkıp tekrar ambara gidiyordum. Çünkü kamyon yükleme işleri hep akşamüstü yapılırdı. Çıkışları yapıp, irsaliyesini hazırlıyordum. O yaz tatilinde ve sonraki bütün tatillerde hep tamgün çalıştım. Ama yaz sonunda da maaşım 125 liraya kadar çıkmıştı. Çalışmamın gerçekten karşılığını alıyordum. Aşağı yukarı her gün Beyoğlu'na çıktıkça, alınan maaş da yetmemeye başladı. Patrona da fazla yüklenmek olmuyordu. Çalıştığım Sirkeci-Demirkapı bölgesi, her türlü malın karaborsadan bulunduğu bir yerdi. O sırada parçacıda çalışan bir çocuk, elinde bol miktarda çakmak olduğundan söz etti. Zippo çakmakların Japon taklitleri. Zippo çakmak da moda. Her gün beşer onar çakmak alıyorum çocuktan. İşten sonra çıkıyorum Beyoğlu'na. Tokatlıyan Oteli'nin köşesinde satıyorum çakmakları. Kazandığım parayla Çiçek Pasajı'na girip biralarımı içiyorum. Ya da İngiliz Sefareti'nin karşı köşesindeki Pano'ya gidip şarap içiyorum. Pa-

no'nun önünde söğüş baş satıyorlar. Birazcık ondan alıp içeri giriyorsunuz. 11 no'lu şaraptan bir şişe doldurtuyorsunuz fıçıdan. 25 kuruş. Ayakta, hem içiyor, hem de karnınızı doyuruyorsunuz. Olmadı Pano'nun alt köşesinde fasulyeci var. 35 kuruşa fasulye-pilav yiyerek, bir sinemaya atıyorsunuz kapağı. Bir süre böyle devam etti bu iş. "Alışmış kudurmuştan beterdir" derler ya, bizimki de öyle olmaya başladı. Kazandığım para bana yetmiyordu artık. İşimin dışında bir iş daha yapmalıydım. O sırada, ablanlardan ayrılmış, Yalçınların Levent'teki yazlık evlerinin tavan arasında kalıyorum. Bildiğimiz çatı altı. Rüzgâr bir yerden girip, bir yerden çıkıyor. Masa üzerine serdiğim bir yatakta yatıyorum. Soğuk mu soğuk kış geceleri. Yatağa yatıp, yorganı iyice çekiyorum üstüme. Çatıdan sarkan bir lambanın aydınlığında derslerime çalışıyorum. Yanımda en ucuz Marmara şarabı. Arada, bir yudum alıyorum ısınmak için. Sabah erkenden kalkıp ilk otobüsle Eminönü'ndeki balık haline gidiyorum. Saat dokuza kadar çalışıyorum orada. Sonra ambara. Böylece altı ay kadar da hal kâtipliği yaptım balıkhanede. Ve liseyi de hiç kalmadan bitirdim. Bu süre içinde bazı yaşadıklarımı anlatmadan geçmek istemem.

Önce, dilimi düzeltmeliyim!

Sultanahmet Ticaret Lisesi'ne ilk başladığım zamanlarda "finans" diye bir ders vardı. Muazzez Hanım adında altmış yaşlarında, hiç evlenmemiş bir de hocamız. Yaşlı Ermeni kadınları gibi hafif bıyıklıydı. Evinde onlarca kedisi varmış diye anlatılırdı. İşte bir gün o beni derse kaldırdı. Konunun ne olduğunu çok iyi anımsamıyorum ama dersime çok iyi çalışmıştım. Sorulan sorunun yanıtını ezberlemiştim. Anadolu'dan gelmiş bir çocuk olduğum için, dersini bilmeyen tembel kişi olmak istemiyordum. Diğer arkadaşlarıma karşı. Daha çok da kızlara karşı. Eee ne de olsa ilk gençlik yıllarımı yaşıyordum.

"Anlat" dedi, Muazzez Hanım.

Masasına oturmuş, hem sınıfa bakıyor, hem de beni dinliyordu. Su gibi anlattım, bitirdim. Sustum. Sustuğumu görünce, başını bana çevirdi ve dikkatle yüzüme bakmaya başladı.

"Çalışmadın mı?" diye sordu.

"Hayır efendim" dedim, "çalıştım. Baştan sona anlattım."

"Hiçbir şey anlamadım. Sen nece konuşuyorsun oğlum?"

Nece konuşacaktım, herkesin konuştuğu Türkçe'yle konuşuyordum işte.

"Ben hiçbir şey anlamadım. Önce Türkçe'yi öğren, sonra okula gel. Nerelisin sen?" dedi.

"Adanalıyım efendim" dedim.

"Tamam tamam, otur yerine, bir daha çalışmadan gelme" dedi.

Kıpkırmızı olmuştum. Utanmıştım. Yerime oturduğumda kendi kendime küfretmeye başladım.

"Boş ver, ben hepsini anladım" dedi Cengiz., "bakma sen o evde kalmış karıya..."

Beni rahatlatmak istiyordu.

İlk işimin, dilimin düzelmesi olduğuna inanmaya başladım. Gerçekten de dilimi İstanbulca'ya çevirmem gerekiyordu. Yani anlayacağınız, İstanbul beni kendine benzemeye mecbur ediyordu. Okumak ve de yaşamak için. Ben de seve seve katlandım. İstanbul bizi de asimile etti ama, hâlâ konuşurken bir yerlerden bir sözcük kopup gelir. Kimsenin bilmediği bu sözcüğü muzipçe söylerim. Kimse anlamaz.

"O nedir yahu?" diye sorduklarında da,

"Bizde böyle söylenir" der, sözcüğün ne anlama geldiğini açıklarım.

Şimdiki Vilayet binasının önünden Gülhane Parkı'na doğru yürüyünce solda eski Defterdarlık binası vardı. Bir süre sonra Pasaport Dairesi oldu. Şimdi nedir bilmiyorum. İşte tam onun karşı köşesinde küçük bir cami ve külliyesi vardır. O külliyenin yanından giren sokağın bir yanında külliye duvarı, bir yanında ahşap evler vardı. Bir ara ablamlarla oraya taşındık. Sonra onlar başka yere taşınınca, ben orada kaldım. İşime de çok yakındı, okuluma da. Mevcut ahşap evler mühürlenmişti. Yıkılacaktı. Ama ben oturmaya devam ediyordum. Bir gün akşam eve geldiğimde, bizim evden önceki iki evin ve benim evin de yarısının yıkılmış olduğunu hayretle gördüm. 6-7 Eylül olaylarından hemen sonraydı. Yıkıntıların içinden eve girdim. Kitaplarımı, yatağımı, somyamı dışarı çıkardım. Ortada kalmıştım. Nereye gideceğimi bilmiyordum. Bir taraftan Menderes'e küfrediyordum evi yıktı diye, bir taraftan ağlıyordum. Sonunda kendimi toparladım. Çalıştığım ambarın anahtarı bendeydi. Bütün eşyalarımı tek tek ambara taşıdım. Sonra da gidip Yeşildirek'teki Çukurova Talebe Yurdu'na kapağı attım. O yaz sonuna kadar yurtta kaldım.

İşte o 1955 yılının eylül ayı. İkmal imtihanları dönemi. Üç dersten ikmalim var. O akşam evdeyim. Müthiş bir diş ağrısı. Aspirin üzerine aspirin alıyorum. Beynim çatlıyor gibi. Sabahı zor bulu-

yorum. İmtihandan çıkınca dişimi çektirmeye kararlıyım. Sabah evden çıkıp okula gitmek için yola düşüyorum. Yerebatan Sarnıcı'nın köşesindeki bakkalın önüne geliyorum. Her zamanki gibi, bir *Milliyet* gazetesi alacağım. Bakkal yıkılmış. Yanındaki işkembeci de... Cam kırıkları yollarda. Köşede seyyar bir gazeteci. Etrafı insan dolu. Kalabalığın arasına giriyorum. Herkes gazetelere hücum etmiş. Önümdeki adama soruyorum;

"Bir şey mi olmuş?"

Adam sert sert bakıyor bana.

"Sen Türk değil misin?" diye soruyor.

"Türk'üm. Ne olmuş yani?"

"Gece olanlardan haberin yok mu?"

"Yok. Diş ağrım yüzünden sabaha kadar perişan oldum zaten."

"İstanbul ayaklandı" diyor, "bütün gâvurların defteri dürüldü."

Hayretler içinde bakıyorum adama. Gazetemi alıp okuya okuya okula gidiyorum. Sultanahmet Meydanı sessiz. Tek tük askerler gözüme çarpıyor. Okulda herkes heyecanla dün gece yaşadıklarını anlatıyor. Bilmem hangi kilise yakılmış, bilmem nerenin papazını sünnet etmişler. Kimi diyor ki: "Atatürk'ün evi bombalanmış, o yüzden Türkler Rumlara karşı bir gösteri düzenlemiş." Kimi, "Beyoğlu'nda bütün dükkânların vitrinleri kırılmış, malları yağmalanmış", bir diğeri, "Yakılmış" diyor. Ayaküstü imtihan oluyoruz. Hocalar da heyecanlı. Bilip bilmediğimize bakmadan hepimizi geçiriyorlar. Bir tramvaya binip Beyoğlu'na çıkıyorum. Tramvay yolu üzerinde gördüğüm manzaralar, dehşete düşürüyor beni. Bankalar Caddesi'ndeki tüm ithal buzdolaplar kırık dökük halde yerlerde. Kimisi parçalanmış. Avizeler, hesap makineleri, elektrik malzemeleri yollarda. Tüm vitrinler kırılmış. Şişhane'den Beyoğlu'na çıkıyorum. İstiklal Caddesi'nde yer yer dumanlar tütüyor. Ortalıkta görünenler sadece itfaiyeciler, askerler ve polisler. Tramvay onların arasından yavaş yavaş gidiyor. Kimseyi caddeye çıkarmıyorlar. Yerler ıslak. Kumaşlar, kürkler, giyecekler ayak altında. Çamurlu ve ıslak. Gözyaşları içinde Şişli'ye kadar gidiyorum tramvayla. Akşamüstü biraz daha sakinleşmiş şehir. Yol boyu dükkânlar perişan halde. İnsanlar öbek öbek, heyecanla bir şeyler anlatıyor. Herkes yaşadığını gördüğünü anlatıyor birbirine. İstanbul bir fesatla bu hale gelmiş. Azınlıklara karşı yapılan bir ayaklanma bu. İşi devletin kışkırttığı söyleniyor. Kıbrıs meselesi alttan alta körükleniyor. Türk-Yunan savaşı için tamtanlar çalınıyor. 6-7 Eylül İstanbul'un tarihine bir yüz karası olarak yazılıyor. Tadı kaçıyor İstanbul'un. Rumlar, Ermeniler sokağa

çıkmaya korkuyorlar. Güzelim komşuluk ilişkileri ve birlikte yaşamaya alışmış halkların arasından kara kedi geçiyor. Çaresizlik içinde yüreklerine gömüyorlar umutsuzluklarını. Ve uzun yıllar gündemden düşmüyor 6-7 Eylül.

Bizler dört beş arkadaş; İmer, Cengiz, ben, Gülten, Güzin, Saadet, kızlı erkekli her gün, Gülhane Parkı'ndaki çay bahçesine gider, orada ders çalışırdık. Kocaman bir çay bahçesi. Adı da "İzmirli Recep Özgen Çay Bahçesi". Orada çalışanlar bizi çok severdi. Arkadaş olmuştuk tüm çalışanlarla. Hele şef Maruf Abi bizim hamimiz gibiydi. Yemeklerimizi bile bazen onların karavanalarından yerdik. Çok matrak şeyler de yaşardık. Mesela adamın biri yeni tavladığı kızı alır, bahçeye nargile ve çay içmeye gelirdi. Kızın yanında bütün havasıyla garsonu çağırır,

"Bize iki nargile, bir de semaver" der, ardından da, "kuru dem olsun ha, hazırını istemem" diye bilgiçlik taslardı.

Garson,

"Tabiî efendim, emriniz olur" deyip siparişi aldıktan sonra bize dönüp gülerek, "Bir keriz düştü" derdi.

Hemen nargileler gelir. Arkasından semaver. Dem kurudur demlikte. Garson öyle bırakır gider. Kız ilk nefesi çektiği nargileyi, içemeyeceğini anlayıp bırakır. Adam ne kadar ısrar ederse etsin, "Hayır" der kız. Çünkü öksürük tutmuştur. Garson büyük bir nezaketle alır nargileyi götürür. Derhal nargilenin marpucu değiştirilerek bize gelir. Bizim masada bu yüzden nargile eksik olmazdı. Ya da hemen masada bir kavga çıkar. Kız bırakır gider. Adam da hesabı ödeyip arkasından koşar. Semaver de, nargile de doğru bizim masaya...

Çalıştığım yer olan Demirkapı, Gülhane'ye çok yakındı. Uşak'tan gelen bütün kamyoncular da gündüz Gülhane'ye takılırdı. O zaman kamyon şoförleri, aynı zamanda kamyonların sahipleriydi. Serdaroğlu'nun kamyonu en iyisiydi. Ama Üçoğlu da Man kullanırdı. Üçoğlu için, kamyon kullanırken uyur derlerdi.

Bizi Gülhane'de görenlerden birileri hemen patronum Asım Abi'ye ulaştırmışlar.

"Siz Arif'i ders çalışıyor sanıyorsunuz, ama o her gün kızlarla Gülhane'de fink atıyor" diye.

Haftalık almaya gittiğimde Asım Abi beni çekti,

"Gel bakalım" dedi, "dersler nasıl gidiyor?"

"Çalışıyoruz" dedim.

"Ne çalışması. Kızlarla Gülhane'de fink atıyormuşsun. Haberlerini alıyoruz."

"Yok abi" dedim, "onlar benim sınıf arkadaşım."

"Sen onu külahıma anlat" dedi, "nerede görülmüş genç bir kızla bir delikanlının senin dediğin gibi arkadaş olduğu?"

"Yapma abi" dedim, "onlar benim iki yıldır sınıf arkadaşım."

"Yani, 'Aramızda hiçbir şey yok' mu diyorsun?"

"Evet öyle diyorum."

Asım Abi'nin kafası hiç basmıyordu iki karşı cinsin arkadaşlığına. Onun dünya görüşü öyleydi. İnandıramazdım. İnandıramadım da nitekim. O kadar dil döktüm, boşuna.

"Bakalım" dedi, "sınavların sonunda her şey belli olacak."

Sınavlar pek de başarılı sayılmaz ama, yine de bana göre iyiydi. Üç dersten ikmale kalmıştım. O üç ders, o kadar önemli değildi, fakat asıl önemlisi, ikinci sınıftan borçlu olarak son sınıfa geçtiğim cebir dersiydi. Komik bir uygulama vardı okulda. Hem ticarî matematik okuyorduk, hem de cebir. Ama cebir son sınıfta yoktu. Demek ki o kadar önemli değildi meslekî açıdan. Ama bir hocası vardı: Kel Kâzım. Duman attırıyordu okulda. Üstüne üstlük müdür muavinliği de yapıyordu. Biz on beş kişi, ikinci sınıftan borçlu olanlar, okulun son günü sabahleyin cebirden yazılı sınava girdik. O halimle bile yine de sınıf geçecek düzeyde soruları yapmıştım. Sonuçlar o gün belli olacaktı. Herkes gibi ben de sonuçları beklemeye başladım. Sabırsızdık. Bir an önce durumumuzu öğrenmek istiyorduk. Bir ara cesaretle, müdür muavini Kâzım Bey'in odasının kapısını çaldım.

"Girin" dedi.

Kapıyı açıp daldım içeri.

"Ne var?" dedi.

"Efendim, sonuçlar belli oldu mu acaba?"

"Ne yapacaksın?"

"Hiç" dedim, "acaba geçtim mi, kaldım mı diye merak ediyorum."

"Yok yahu" dedi, "bu bilgiyle sınıf geçtiğini mi sanıyorsun?"

Şaşırmıştım.

"Yani" dedim, "soruları yaptığımı sanıyorum da..."

Alaylı bir biçimde,

"Demek soruları yaptığını sanıyorsun ha. Haydi def ol!" dedi.

Sinirlerime hâkim olamıyordum.

"Ne bağırıyorsunuz be?" dedim.

"Defol dedim sana, çık dışarı" dedi.

"Çıkmazsam ne olur?" diye diklendim.

Kâzım Bey ayağa kalkmıştı. Üstüme doğru gelmeye başladı.

"Ben soruları yaptım..."

"Def ol diyorum sana. Yoksa kafa mı tutuyorsun bana?" dedi.

"Ne olur kafa tutarsam?.." diye karşı çıktım.

Hemen kapıyı açıp bağırmaya başladı.

"Hademe, çabuk gel!"

Meraklı çocuklar ve hademeler, gürültümüze hemen toplanmıştı. Kâzım Bey de bundan cesaretlenmişti. Üstüme yürüyüp tokat atmaya kalkınca ben de karşılık verdim. Tam birbirimize girdik. Bir vaveyladır koptu. Birkaç hademe beni bahçeye çıkardılar. Hırsımdan zor zapt ediliyordum. Çocuklar etrafıma toplanmıştı. Dış kapının önünde bekliyordum. Birden aklıma cebimdeki sustalı çakı geldi. Biraz daha cesaretlendim. Bütün ilkel duygularım ayaktaydı. En azından façasını bozmalıydım. Kimse benim hakkımı yiyemez, kimse bana hakaret edemezdi. Kendi kendimi dolduruyordum. Sabahçı öğrenciler dağılmıştı. Birkaç arkadaşım vardı etrafımda. "Boş ver" diyorlardı. "Bu kadarı tamam, uzatma" diyorlardı. Ben onlara karşı direniyordum. Tam o sırada herkesin çok çekindiği ve korktuğu steno-daktilo hocası İhsan Bey kapıda göründü. Yürüdü, şöyle bir baktı bana umursamazmış gibi.

"Ne yapıyorsun orada? Gel bakalım" dedi.

Kuzu kuzu gittim yanına. İhsan Bey'in dersleri çok zordu. Herkes o derslerden sınıfta kalıyordu. Ama nedense ben o derslerden fena değildim. Çalışkan, idealist bir öğretmendi. Ulusal daktilo yarışmaları düzenler, orada derece alanlarla özel olarak ilgilenir, onları uluslararası yarışmalara sokardı. Türkiye bu yüzden bir dolu yarışma kazanmış, madalyalar almıştı. Benim de herkes gibi çok saygı duyduğum bir hocaydı.

"Buyurun efendim" dedim.

"Gel benimle" dedi.

Birlikte yürümeye başladık.

"Ne yapmışsın öyle, hocanla kavga etmişsin. Ayıp değil mi?"

"Ama hocam" dedim, "bildiğim halde beni sınıfta bırakıyor."

"Olur mu öyle şey, hiçbir hoca bilen öğrencisini sınıfta bırakmaz."

"Herkes sizin gibi değil hocam" diye biraz da yağcılık yaparak cevapladım.

"Hadi bakalım" dedi, "şimdi doğru işine."

"Ben Kâzım Bey'le konuşmak istiyorum" diyecek oldum,

"Olmaz" dedi, "ben senin yerine konuşurum."

Sinirlerim yatışmıştı. Daha fazla uzatmaya da gerek yoktu. Tramvaya binip ambara gittim.

Bitirme imtihanlarım sırasında bazen de Erolların evine gider-

dik, Fatih'e. Erol dediğim, Erol Büyükburç. Adana işi yemekler yerdik. Biraz çalışırdık. Sonra Erol gitarını alır, müziğe başlardı. Lise yıllarında Gülhane Parkı ve Erol Büyükburçların dışında ders çalıştığım yerlerden biri de Domuz Damı'ydı. Gerçi tabelasında Mehtap Gazinosu yazardı ama, eskilerin deyimiyle Domuz Damı'ydı adı. Sultanahmet Hapishanesi'nin karşısındaki yolun sonunda, Marmara'ya ve Adalar'a bakan bir kahve, düğün salonuydu. Gündüzleri üniversite öğrencilerinin ders çalıştığı yerdi. Bazı hafta sonlarında düğün, nişan ya da sünnet düğünü toplantıları yapılırdı. Akbıyık Caddesi'nin üstündeydi. Caddeye göre çok yüksekte ve tam ablamların eski evinin karşısındaydı. Bizans kalıntıları üzerinde bir yerdi. Sahibinin oğlu, saçlarının ağarmasına karşın hâlâ Hukuk Fakültesi'nde öğrencilik yapardı. Aynı zamanda utanarak da olsa kahveyi "kerhen" idare ederdi.

Aynı yıl eylül ayında ikmale kaldığım derslere de bazen orada çalışıyordum. İkmale kaldığım üç dersin ikisini vermiştim. Geriye pek de önemli olmayan bir dersim kalmıştı. Bir de ikinci sınıftan takıntılı olduğum Kâzım Bey'in cebir dersi. O gün sabah Domuz Damı'na gittim. En iyi niyetlerimle, çayımı söyledim. Kitaplarımı açtım tam çalışıyordum ki garson pasta isteyip istemediğimi sordu. Dün akşamki düğünden kalmış pasta.

"Olmaz olur mu?" dedim.

Garson gitti, bir tabak pasta getirdi. Yanında da limonata. Pasta muhabbeti devam ederken,

"Votka da var" dedi garson, "içersen getireyim."

"İçerim" dedim.

Sabah sabah pasta limonatayla birlikte bir küçük şişe votkayı da mideye indirmiştim. Öğle olmuştu. Ders çalışmayı unutmuştum. Kafayı da bulmuştum. Birden aklıma üç gün sonra sınavına gireceğim cebir dersi geldi. Cebirle birlikte Kâzım Bey tabiî. Son kavgadan sonra Kâzım Bey'i hiç görmemiştim. Acaba bu defa nasıl olacaktı? Gidip konuşmalıydım. Bu dersin normal yaşamımızda pek önemli olmadığını anlatmalıydım. "Önemli olsa, son sınıfta da okuturlardı" demeliydim. Barışmalıydım da. Neden bana karşı olduğunu da öğrenmeliydim. Şimdi hazır kafayı bulmuşken daha rahat konuşurdum. Bu düşüncelerle okula yollandım. Yaz günü okulda pek kimse yoktu. İkmale kalmış öğrencilerden, Kâzım Bey'in okulda olduğunu öğrenmiştim. İki saatten fazla bir süre dış kapıda Kâzım Bey'i bekledim. Sonunda hoca kapıda göründü. Oturduğum tümsekten kalkıp yavaş yavaş ona doğru yaklaştım. Daha önce hiç kavga etmemiş gibi.

"Merhaba hocam" dedim aşağıdan alarak.

Hiç yüzüme bakmadan ve yürüyüşünü bozmadan "Merhaba" dedi sadece.

Ben de onun temposuna ayak uydurarak yanından yürümeye başladım. Konuşmaya nasıl başlayacaktım, ilk cümlem nasıl olmalıydı diye düşünürken Yüksek Ticaret Okulu'nun önüne gelmiştik bile. Birden,

"Ne olacak bu bizim cebir, hocam?" dedim.

"Nasıl ne olacak?" dedi.

"Yani" dedim, "bütün derslerimden geçtim. Bir istatistik kaldı, o da yarın tamam. Ama ben cebiri veremezsem mezun olamıyorum."

"Çalış, onu da ver" dedi.

Bu kez biraz kendimden bahsetmeyi uygun buldum.

"Çalışarak okuyorum. Büyük güçlükler içinde, bir yanda iş, bir yanda okul, kolay değil. Ailemin de olanakları yok."

"Beni ilgilendirmez" dedi. Yüzüme bakmadan konuşuyordu.

Yürüye yürüye Çemberlitaş'a çıkmıştık, ara yoldan. Çemberlitaş Sineması'nın önünden geçtik. Kafamın içi çok karışıktı. Hoca direniyordu. Bense bir umut bekliyordum. Rahatlamak istiyordum. Yaşamda da bu cebir denen dersin işimize yaramayacağı üzerine biraz konuştum. Kötü etmiştim. Farkında olmadan hocayı iyice kızdırmıştım.

"Bak oğlum" dedi, "ben dersini bilmeyen adamı geçirmem. Sana böyle bir şey yapsam, yolda giderken başıma saksı düşse, o zaman kendi kendime derim ki: 'Haksız yere bir öğrenciyi sınıf geçirdim. Bu saksı da bu yüzden başıma düştü.'"

Tam öğretmenler lokalinin önüne gelmiştik.

"Şimdi sen" dedim, "ben dersimi bilsem de seni geçirmem mi diyorsun?"

"Hayır" dedi, "sen öğretmenine karşı gelen terbiyesiz bir öğrencisin. Önce adam ol, sonra gel."

Senin ananı avradını demeye vakit kalmadan hoca öğretmenler evine kaçtı. İş anlaşılmıştı, hoca beni geçirmeyecekti. Peki ne yapmalıydım? Ertesi gün istatistik dersinden de geçtim. Tek cebir kalmıştı. Nasıl olacaktı? Göz göre göre bir dersten sınıfta kalacaktım. Bu kadarını da hak etmediğime inanıyordum. Birden aklıma velim olan okul müdürü geldi. Gidip ona durumu anlatmalıydım. Öyle de yaptım. Her şeyi bir bir anlattım müdüre.

"Tamam" dedi, "sen git dersine çalış. İmtihana girmeden önce bana gel, birlikte gireriz."

O iki gün, velim olan müdüre de mahcup olmamak için durmadan çalıştım. İmtihan sıram gelirken müdürün odasına girdim. Öğle oluyordu,

"Öğleden sonra gir" dedi, "eve gitmem lazım."

Nitekim sıram geldiğinde ben girmedim ve öğleden sonraya kaldım. Öğle paydosu sonrasında sınav tekrar başladı. Ben sabırsızlıkla müdürü bekledim. Sonunda geldi ve imtihana girdi. Arkasından da ben. Kâzım Bey ilk soruyu sordu. Kara tahtanın önünde iki kişiydik. Soru bildiğim bir soruydu, hemen yaptım. İkinci soruyu sordu. Biraz kazıkça bir soruydu bu. Bir türlü beceremiyordum. Müdür "mümeyyiz"lerle sohbet ediyordu. Yanımdaki arkadaşım da uğraşıp duruyordu. Rezil oluyorduk. Birden Kâzım Bey, oturduğu yerden kalktı. Masadaki sürahiyi ve bardağı aldı, yanımdan geçerken,

"Şunu x'le, şunu da x üzeri eksi n'yle çarp" dedi.

Pencereye doğru yürüdü. Bardağına su doldurdu. Çalkaladı. Suyu pencereden aşağı döktü. Sonra geri döndü, yerine oturdu. Tam o sırada müdür tahtaya dönüp bizlere baktı ve Kâzım Bey'e sordu.

"Bu çocukların durumu nedir Kazım Bey?"

"Bu arkadaş tamam efendim" dedi, öteki arkadaşı göstererek. Sonra bana döndü:

"Bu arkadaş da birini yaptı, diğerini yapmak için uğraşıyor."

"O zaman" dedi müdür, "verin birer orta, her ikisi de geçsin."

"Olur efendim" dedi Kâzım Bey.

Biz sevinçle dışarı çıktık. Bütün arkadaşlar beni merak ediyordu. Sevinçle sarıldık birbirimize, liseyi bitirmiştik. Artık hayat bizimdi. Nasıl bizimse? Aslında hiçbir şey değişmeyecekti. Ben yine nakliyat ambarında çalışmaya devam edecektim. Ne var ki, bir şeyle övünebilecektim. O da, liseyi bitirinceye kadar hiç sırufta kalmamakla. Tüm zorluklara karşın, öyle ya da böyle, her yıl sınıfımı geçme başarısını göstermiştim. Sizin anlayacağınız, öyle çalışkan biri değildim hani.

"Lan, polis misin yoksa sen?"

O tarihlerde, Spor ve Sergi Sarayı (1988'de, Lütfi Kırdar'ın adı verildi) civarında bir sanayi sergisi açılmıştı. Sergi, İstanbul için bir eğlence merkezine dönüşmüştü. Kahveler, birahaneler, halkacılar, nişancılar falan. Ya eğlencelere katılıyor ya da salak salak çevreme bakınarak dolaşıyorum. Birden karşımda Senih Orkan'ı gördüm. Heyecanlandım, şaşırdım. Peşine takıldım. O nereye gi-

derse ben de peşinden gidiyordum. Evet, unutuyordum, Senih Orkan kim mi? O sıralar benim okul arkadaşım, sonra şarkıcı olan Sayra Orkan'ın ağabeyi. Asıl işi tiyatroculuk. Ama filmlerin bulunmaz kötü adamı. Ahmet Tarık Tekçe'den sonra gelen en kötü adam. Bir de Öztürk Serengil var. Senih Orkan demiştim ya, benim izlediğimi fark etmiş olmalı ki, bir ara adımlarını hızlandırdı ve bir köşeyi döndü. Ben de peşindeyim. Köşeyi döner dönmez yüz yüze geldik. Uyanık ya, hemen,

"Ne takip ediyorsun lan beni, polis misin yoksa?" dedi.

Dondum kaldım. Zorla da olsa,

"Ben Sayra'nın arkadaşıyım abi" diyebildim.

"Ha öyle mi, niye söylemiyorsun peki? Ben de bir bok zannetmiştim."

Tabiî ben kıpkırmızı olmuşum, ter basmış her tarafımı. Mevsim bahar, yan yana sohbet ederek yürümeye başladık. İlk defa bir artistle konuşuyordum. Böyle iki arkadaş gibi yavaş yavaş yürüyoruz. O soruyor, ben cevaplıyorum. İlgisini çekmiş olmalıyım ki benim anlattıklarıma tahammül ediyor. Önce nereli olduğumdan, okuldan, aileden, işten ve sanatla ilişkim olup olmadığından... Ona ilkokulda oynadığım piyesten ve şiirlerimden söz ediyorum.

"Şair misin?" diyor.

"Evet" diyorum. Bir iki şiirimi okuyorum yol boyu.

"Aferin" diyor.

Şiirlerimin Adana'da çıkan *Bugün* gazetesinde yayımlandığını da hemen ilave ediyorum. Uzatmayalım Harbiye'den Tünel'e kadar o yolu sohbetle sürdürüyoruz. Şimdiki Baro Han'ın sokağının başına geliyoruz.

"Paran var mı?" diye soruyor.

Haftalığımı aldığımı daha önce sohbet sırasında anlatmıştım. Bunu aslında bir yerlerde otursak param var, merak etmeyin amacıyla altını çizerek söylemiştim. Senih belki de, her şeyi garantiye almak için sormuş olabilir.

"Param var abi" diyorum.

"İçki içer misin?"

"İçerim."

"Hadi öyleyse şuradaki meyhaneye girelim."

On beş-yirmi adımda, sokağın içinde, Baro Han'ın tam karşısında, tabelasında Bacı Restaurant yazan bir yere giriyoruz. Kapıdan içeri girdiğimizde tam karşıda camekânlı bir buzdolabı var. Sağ dip köşede büyük yuvarlak bir masa. Aaa o da ne? Burada oturanların hepsi artist. Sol tarafta iki kişilik bir masa boş. Ama o masa-

nın yan tarafındaki kapı arkasından sesler geliyor. Bildiğimiz bağlama sesleri. Senih'in eli omzumda, oturanların yanına yürüyoruz.

"Abilerim, ablalarım benim. Merhabalar. Bu delikanlı arkadaşım, Adanalı bir şairdir."

Ben kızarıp bozarıyorum utancımdan.

"Adı Arif ve de kardeşimin arkadaşıdır."

Bana dönerek,

"Tanıyor musun bunları?" diyor.

Üçünü hemen tanımıştım, ama dördüncüsünün ismini çıkaramamıştım. Uzun dolmalık patlıcan gibi mosmor burnu vardı ve çiçekbozuğu yüzü. Oturduğu yerden nedense boyunun uzun olduğu izlenimini veriyordu. Evet, gözüm bir yerden ısırıyordu. Başka nerden olacak, ya sinemadan ya tiyatrodan. Masanın başındaki çiçekbozuğu yüzlü adamı tanıştırdı.

"Bak bu Kemal Abimiz. Kemal Ergüvenç."

Kemal Ergüvenç bana gülümseyerek,

"Merhaba delikanlı" dedi.

"Merhaba efendim" dedim.

Sonra yanında oturan, o filmlerin cadaloz, nalet kadını çopur yüzlü, Muazzez Arçay'ı tanıştırdı. Filmlerdeki gibi sert değildi. Muazzez'in yanında, hepimizin âşık olduğu, filmlerin birazcık hafifmeşrep başoyuncusu Üftade Kimi vardı. Hayran olduğum kadın, sapsarı saçları, yeşile çalan gri gözleriyle ne kadar muhteşemdi. Gülerek,

"Merhaba delikanlı" dedi çapkın çapkın.

Ya da bana öyle geldi. Zaten o yaşta başka nasıl gelebilirdi ki insana.

"Vay mirim, memnun oldum" dedi dördüncü oturan kadehini kaldırıp. Bu güler yüzlü insan Salih Tozan'dan başkası değildi.

"İzninizle içeri bir bakalım abi" dedi Senih Orkan. "Sonra görüşürüz" diyerek ayrıldık masadan.

Film oyuncuları, İstanbul'a ilk gelen Anadolu insanının akrabası gibidir. Aileden sayılır. Her gün sinemada gördüğün insanla sokakta ilk defa gördüğün insan aynı olur mu? Birden yakınlık duyarsınız, hayranlıkla karışık. Herkesin bildiği, ama bir türlü tanışamadığı bu şöhretlerle tanışmak, sizin için bir ayrıcalıkmış gibi gelir. Birden içimden sevinç çığlıkları atmak geldi. Bastırılmış duygular... Görücüye çıkmış gibi hissediyordum kendimi. Mutluluktan uçuyorum. Bütün bu insanları aynı günde nasıl tanımıştım. Ne şanslı adamdım ben. Anlatsam kimseler inanmazdı, onlarla ta-

nışıp konuştuğuma. O mutlulukla ters çevrili U kapıdan içeri girdik. Her taraf doluydu. İnce uzun bir salon gibiydi ya da koridor gibi bir meyhane. Sağda ikişer, solda dörder kişilik masalar vardı. Kapı girişinin solunda boydan boya uzun masaya döndü Senih,

"Merhaba arkadaşlar" dedi. Selamını aldılar Senih'in.

"Şöyle oturabilir miyiz, izin var mı?"

Masanın ucunda oturan kısa boylu olduğu belli, esmer, kara gözlü, kalın siyah kaşlı, neredeyse kaşlarıyla saçları birleşecekmiş gibi olan adam bana döndü.

"Masa sizin arkadaş, buyurun" diyerek yer gösterdi. Sonra ilave etti:

"Benim adım Karga. Unutma, bana Karga Rauf derler..."

Belli belirsiz bir sesle,

"Memnun oldum abi" diyebildim.

"Arkadaş bizim Sayra'nın arkadaşı. Adanalı şair."

"Hoş gelmişsin kardeş" dedi diğerleri.

"Sağ olun efendim, sağ olun" diyerek yanıt verdim. Oturduk. Tam karşımda oturan Karga Rauf'un sürekli gülümseyen ve komik olan yüzüne takıldım. O sırada Senih rakıları söylemişti. Mezeler falan tamam. Kadehler kaldırıldı şerefe. Masanın diğer başında oturanı tanıyordum. Fikret Hakan'dı. Yeni, bir iki başrol oynamıştı. Ama asıl tiyatrodan tanıyordum. O da gerçekten yakışıklı biriydi. Yanımda oturan adam,

"Ben de Adanalıyım gardaş" dedi, "içinden misin?"

"Yok" dedim, "Osmaniyeliyim."

"Desene Gâvurdağlısın..." Sonra diğerlerine dönerek,

"Arkadaşlar, bu arkadaş tam eşkıya takımından" dedi. Sonra aklına bir şey gelmiş gibi:

"Durun beyler, hemşerim Gâvurdağlıymış. Sizler hiç Gâvurdağı'nı bilir misiniz? Bakın bu Gâvurdağlılar eşkıya olur. Bunların geçimleri eşkıyalık. Başka meslek bilmezler. Dağda yatar, dağda kalkarlar. Mavzerleri yastıklarıdır. Sabah kalkınca mavzeri iki eliyle havaya kaldırıp gerinirken, başını gökyüzüne çevirir ve Tanrı'yla pazarlığa başlar, 'Allahım ya bana uğurlu bir kısmet gönder ya da iki kulunu osuttururum' derler."

Masadakiler gülmeye başladı. Fakat ben utanmıştım. Bu konuşmayı yapan esmer, yakışıklı adam bana dönerek,

"Benim adım Demirtaş Ceyhun" dedi.

Bu ismi biliyordum. Sanat dergilerinde edebiyat üzerine yazıyordu. Aynı zamanda hikâyeciydi. Kulağına doğru eğildim. Çok yavaş bir sesle;

"Sizin isminizi dergilerden biliyorum. Hikâyecisiniz" dedim.

Demirtaş da memnun olmuştu. Niye olmasın ki, o da insandı. Sanırım o yıl Akademi'nin üçüncü sınıfındaydı. Benden üç yaş falan büyüktü. Onun Adanalı olması böyle bir ortamda bana güven vermişti. Ama anlattığı hikâyeyle de hafif gıcık kapmuştum. Çünkü küçük düştüğümü sanıyordum. Tam her şeyden nem kaptığım dönem, on yedi-on sekiz yaşlarım.

Demirtaş'ın öbür yanında oturan, güler yüzlü, kırmızı yanaklı, gözlüklü adam bana bakarak,

"Bak" dedi, "ben de şairim. Merak ettim, bir şiirini okur musun?"

Utancımdan yerin dibine girecektim. Tanımadığım bu adamlara nasıl şiir okurdum. Kızardım.

"Hadi hadi" dedi, "seni dinliyoruz."

Yapacak başka bir şey yoktu. Mecburdum okumaya. Biraz kem küm ettim. Ama sonunda küçük bir şiirimi okudum. Herkes can kulağıyla beni dinliyordu. Adam beğenmedi şiirimi. Biraz ağzını yamultarak pek olmamış der gibi:

"Bir tane daha oku. Bu olmamış."

Moralim bozulmuştu ama bir kısa şiirimi daha okudum. Bu kez adam,

"Yok, yok" dedi, "iyi şiir yazamıyorsun. Sen bu işi bırak."

O anda, benden çok büyük bu adamla ya kavga etmeliydim ya da çekip gitmeliydim. Tabiî hiçbirini yapamadım. Donup kalmıştım.

"Üstüne varma çocuğun. Daha yeni gelmiş, sen adamı imtihana sokuyorsun."

Bunu söyleyen, karşıda kocaman bıyıklarıyla hiç konuşmayan, gülümseyerek mutluluklar saçan, posbıyıklı biriydi. Yüksel Arslan'mış adı. Ressammış. İnsanı rahatlatan bir hali vardı. Bana döndü,

"Sen bakma Şükran'a, dedi, o hep öyledir. Kimsenin şiirini beğenmez. En iyi şiiri kendinin yazdığını sanır."

Şükran Kurdakul ismini de çok iyi biliyordum dergilerden. Şairdi.

Ben o günden sonra şiir yazma işini ciddi olarak bıraktım. Ara sıra yazılanlar hariç. Şükran da zaman içinde iyi arkadaşım oldu. Eski tüfeklerdendi. İşçi Partisi'nde beraber çalıştık. O günden sonra nerede görsem sitem eder, şaka yollu,

"Senin yüzünden şiiri bıraktım, yoksa büyük bir şair olacaktım" derim.

"İyi ya işte" der, "sen de iyi bir sinemacı oldun. Daha ne istiyorsun?"

Şiiri hiç bırakmadım tabiî. Hele Nâzım'ı tanıdıktan sonra. Bu-

nu da sonra anlatırım. Böyle bir şarkı vardı galiba Sezen Aksu'nun Orhan Veli'den yaptığı: "Onu da sonra anlatırım." Önce şu masadakileri tamamlamam lazım. Bu benim hayatımı değiştiren, hayatıma yön veren masa. Şükran'ın hemen yanında, yani Şükran ile Fikret arasında, Edip Cansever oturuyordu. Az konuşan, suskun biri. O da, Yüksel Arslan'ı destekleyerek,

"Densizlik etmeyin. Çocuk şiirini okudu, iyi ya da kötü. Bari şiir sevgisini yok etmeyin. Böyle insanlara sahip çıkmak lazım" dedi. Bütün soğukluğuna rağmen kanım ısındı Edip Cansever'e.

Tam onun karşısında kapıya arkası dönük oturan, hepimize göre tombul yüzlü adam, hep yüksek sesle konuşuyordu. Yani bağırarak, kavga eder gibi. Bu, daha sonra Türkiye'nin en büyük eleştirmeni olacak olan Fethi Naci'ydi. O zaman da dergilerde, gazetelerde eleştiri yazıları çıkıyordu. O günden sonra meyhanedeki herkes en iyi dostlarım oldu. Bu kadar insanı tanımaktan nasıl mutluydum bilemezsiniz. En önemlisi ertesi gündü. Tadını almıştım meyhanenin. Daha henüz on yedi-on sekiz yaşlarındaydım. Şimdi nereden bulacaktım Senih'i ki beni bir daha götürsün. Tek başıma gitmekten de çekiniyordum. Belki birisi bir şey der diye... Tam bir taşralı çekingenliği. O akşamüstü işten izin alıp erkenden çıktım. Hava kararmak üzere. Bacı'nın sokağının köşesinde, Paşabahçe'nin önünde, bir aşağı bir yukarı gidip geliyorum. Akşamki tanıdıklardan birine rastlarım da onunla birlikte meyhaneye girerim diye düşünüyorum. Yarım saat geçti, geçmedi uzakta kalabalığın arasında Yüksel Arslan'ı gördüm. Hemen önüne çıkıverdim.

"Ooo, merhaba Arif" dedi, "gelmiyor musun?"

Sanki her zaman gidermişim gibi.

"Daha erken değil mi abi?" dedim.

"Olur mu canım, vakti kerahet geldi" dedi.

Döndüm, onunla birlikte yürümeye başladım. Sonra birlikte girdik Bacı'ya. İstediğim olmuştu. O günden sonra kimseye ihtiyacım kalmadı. Kendi kendime gidip gelir oldum. Babacan bir patronu vardı Fikret Bey diye. Görmüş geçirmiş bir adamdı. Sıradan bir meyhaneci havası yoktu. Belli ki işini bilerek ve severek yapıyordu.

"'Camus' 'Kamü' diye okunur oğlum..."

Bacı, benim mekârumdı artık. Demir Özlü, Yalçın Çetin, Sinan, Tonguç, Ferit Öngören, Arif Damar, İsmet Sungurbey, Asım Bezirci, Hilmi Yavuz, Tahsin Yücel, Adnan Özyalçıner, Kemal Özer,

Oğuz Atay, Turgut Uyar, Cemal Süreya, Ege Ernart, Hayalet Oğuz, Tuncel Kurtiz, Ergin Ertem, Can Ok, Ayberk Çölok, Erdoğan Tokatlı ve daha niceleri hep Bacı'nın müdavimleri arasındaydı. Cengiz Tacer, Ege Ernart, Erdoğan Tokatlı ve Ayberk Çölok Galatasaray Lisesi'nden kaçıp gelirlerdi. Burası benim gerçek anlamda okulum olmuştu. İşten çıkınca soluğu burada alıyordum. Burada sadece sanat konuşulurdu. Son çıkan dergilerde kimin şiiri yayımlanmış, yeni çıkan sanat dergileri var mı, sinemalarda hangi sanat filmleri oynuyor, kimin resim sergisi açılmış vb. Kendimi onlarla kıyasladığımda ne kadar cahil olduğumu görüyordum. Bu yüzden de kendime fırsat yaratıp sinemaya, tiyatroya gidiyordum ve her gece muhakkak ders ve meyhane dışında kalan zamanımda kitap okuyordum. Cahillik bu ya, bir gün Albert Camus'nün *Veba*'sı üzerine konuşuluyordu. Kitap yeni çıkmış. Asıl konu Camus ve hümanizma. "Kamü... Kamü..." deniyordu. Bu ismi ilk defa duyuyordum. Hemen tuvalete gidip Kamü ve *Veba* adını not ettim. Unutmamak, alıp okumak gerekiyordu. Aklımca onlara yetişmek istiyordum. Konuşulan her kitabı not eder, ertesi gün Remzi Kitabevi'nden alır ve yutar gibi okurdum. Camus konusu iyi bir örnektir diye anlatmak istiyorum. İşim Sirkeci'deydi. Öğle paydosunda hemen kitabevinin yolunu tuttum. Uzun boylu, gözlüklü bir tezgâhtar vardı. Temiz giyimli bir adam.

"Buyurun" dedi. "Ne istiyorsunuz?"

Çok bilmiş bir edayla

"Kamü'nun *Veba*'sını istiyorum" dedim.

Hemen raftan, Varlık Yayınları'ndan çıkmış sarı zemine, siyah yazıyla *Veba* yazılmış kitabı önüme koydu.

"Buyurun" dedi.

Ben şaşırmıştım. Çünkü kitabın üstünde "Albert Camus, *Veba*" yazıyordu. Dedim ki,

"Ben Kamü'nün *Veba*'sını istiyorum bu başka bir kitap galiba..."

Uzun boylu adam gülümsedi.

"Evet o işte. 'Camus', 'Kamü' diye okunur oğlum..." dedi.

Çok utanmıştım. Bu olaydan yedi sekiz sene sonra, Ağaoğlu Yayınevi müdürlüğüne başladığımda aynı kitabevine, bizim çıkardığımız yayınları götürürdüm. Uzun boylu tezgâhtarla göz göze gelir gülümserdik. O benim nereden nereye geldiğimi en iyi bilen sırdaşımdı.

Bacı'ya gidip gelirken meyhane öncesinde gidilen bir yer daha olduğunu öğrenmiştim. O da Baylan Pastanesi. Baylan, şimdiki

Beyoğlu'nda, Atlas Sineması'nın tam karşısındaydı. Bütün bu tanıdıklar, meyhane öncesi Baylan'a takılırlardı. İlk gelen bir masaya oturur, sonraki gelenler de sözleşmiş gibi gelip aynı masaya otururdu. Sonra masalar ilave edilir, sohbet devam ederdi. O sıralar Attilâ İlhan Paris'ten yeni gelmişti. En çok okunan şairdi. Zaman içinde de hiç modası geçmeyen şair olarak kaldı. Bize hep Paris anılarını anlatırdı. Ağzımız açık saatlerce onu dinlerdik. Çok akıllıydı ve herkesten çok okuyan, tam anlamıyla entelektüel bir kişiydi. Kardeşi Çolpan tiyatroda oynuyor ve Sadri Alışık'la flört ediyordu. Bu flörte hiç kızmazdı Attilâ Ağabey. Doğal karşılardı. Benim ise bir türlü aklım ermezdi. Bence böylesi bir durumda kavga olmalı, kan çıkmalıydı. Tam, yontulmamış bir Adanalıydım galiba...

Demirtaş komplekssizdi. O kendinden bir sınıf aşağıda, yine Akademi'de mimarlık okuyan bir kıza âşık olmuştu. Yalnız kaldığımız zamanlar Günöz'e olan aşkını anlatırdı bana. Sırdaşıydım onun. Sonraları Günöz'le evlendi. Yazarlığı hiç bırakmadı. Bir oğlu, bir de kızı oldu bu evlilikten. Oğlu Ozan büyüdü, devrimci oldu. 1980'deki 12 Eylül darbesinde, önce Avusturya'ya, sonra Almanya'ya gitti. Okulunu orada tamamladı. Politikaya atıldı. Önce Yeşiller Partisi'nden Avrupa Parlamentosu'na milletvekili seçildi. Daha sonra Yeşiller'den ayrılarak SPD'ye geçti. Şu anda hâlâ Avrupa Parlamentosu'nda milletvekili. Yirmi yıl gelmediği ülkesine sonunda milletvekili olarak geldi. Her gelişinde Çiçek Bar'a, bana gelir. Babası ve anası gibi sevecen biri oldu. Türkiye için önemi hâlâ anlaşılmamış biri. İleride anlaşılır sanırım. Kız ise, Boğaziçi'ni bitirdi. İki gün önce Demirtaş aradı. Evleniyormuş Asya. Aileden biri olarak benim de gelmem gerekiyormuş. Gideceğim.

Baylan sanatçıların durağıydı...

Genelde hepimiz sol düşünceliydik. Gizli gizli Nâzım şiirleri çıkardı ortaya. Bayılırdık Nâzım okumaya. Baylan, sanatçılar açısından bir duraktı. Sinemacılar da gelirdi, Metin Erksan başta olmak üzere. Sunay ve Nuray kardeşler vardı. İkisi de birbirinden güzel. Hele ki Sunay. Türkiye güzeli mi seçilmişti, yoksa ikinci mi olmuştu anımsamıyorum. Ama çok sevecen, güler yüzlü bir kız arkadaşımızdı. Sunay ne kadar sevimliyse Nuray da bir o kadar suratsızdı. Münir Özkul Tiyatrosu'nda oynarlardı. Tiyatro sonrasında birlikte gezdiğimiz çok oldu. Zaten bizim Karga Rauf da, Senih Orkan da Münir Özkul'da oynardı. Çok daha sonraları uzun

yıllarımı birlikte paylaştığım arkadaşım, kardeşim, asistanım, müdürüm Özcan Özgür de daha sonra aynı kadrodaydı. Müjde Ar'ın annesi Aysel Gürel de...

İki kız kardeş daha gelirdi Baylan'a: Sevda Ferdağ, Ferdağ Ferdağ. Bunlardan da güzel olanı Sevda'ydı. Kimseye yüz vermezdi. Başına buyruktu. İstediği gibi gezer tozardı. Ablası zor zapt ederdi onu. Bu bakımdan zor kızdı. Onunla dost olmak, onu anlamak zordur. Aradan kırk yıl geçmesine rağmen bile... On altı-on yedi yaşlarında hemen sinemaya kaptılar. Uzun zaman yine bir sinema oyuncusu olan Tamer Yiğit'le dillere destan bir aşk yaşadı. Sinemada en üst basamaklara kadar çıktı zamanla. Sadri Alışık, Çolpan, Ekrem Bora onun en iyi dostlarıydı. Hep beraber gazinoya giderlerdi. O ekibin diğer asları da senaryo yazarı Safa Önal ile karısı Rea'ydı. Bir de kabadayı Arap Basri.

Zaman içinde Demirtaş'tan sonraki ikinci Adanalı arkadaşım da Yılmaz Güney'di. O da, o arada yeni yeni filmlerde oynamaya başlamıştı. Müthiş bir sinema tutkunu. Senaryolar, hikâyeler yazıyordu. Atıf Abi'ye asistanlık yapıyordu. Zamanla çok iyi arkadaş olduk. Bunu sonra anlatacağım. İşte Yılmaz Güney'le de bu Baylan'da tanıştık. Baylan Rumların çalıştırdığı bir yerdi. Patronları da, garsonları da Rum'du. Yaşlı bir garson vardı Leonidas adında. Oturur oturmaz hemen başınıza dikilir, sorardı:

"Ne alırsınız?"

Masa kalabalıklaşıp da sohbet iyice koyulaştığında, yine gelir,

"Hayda vre, burası söğüt gölgesidir? Söyleyin ne içeceksiniz? Yoksa patron kovar bizi" derdi.

Babacan da bir adamdı, hepimizi severdi. Ama sert ve suratsız görünmeye çalışırdı. Bir gün bir kız arkadaşımla pastaneye geldim. Kuytu bir köşede sohbete daldık. Bizim masaya da Leonidas bakıyor. İşaret ediyorum gelsin diye, sesleniyorum. Hayır, adam bir türlü bizim masaya uğramıyor. Kalkıp gittim yanına:

"Niye gelip bize bakmıyorsun, görüyorsun misafirim var."

"He be çocuk paran vardır?"

"Var tabiî" dedim.

"Ben de sanorum paran yoktur, hava için gelmişsin. O yüzden uğramıyorum. Ama istorsun hemen geleyim."

Toprağı bol olsun. Bir de bu garsonların içinde Todori vardı. En genç olanı oydu. Şimdi arada bir bizim sokakta ya da İstiklal Caddesi'nde karşılaşırız. Ayaküstü sağlığımızdan konuşuruz. Ama Todori hâlâ dinçtir. Sakallı, güzel bir papazdır şimdi. Onu da nasıl becerdi bilemem. Zamanla Baylan Pastanesi de, bütün Rum-

lar gibi, bütün güzelliğini de yanına alarak Beyoğlu'nu terk edip gitti. Şimdi yerinde Hatemoğlu Konfeksiyon mağazası var. Yılların aşklarına tanık Baylan. Edebiyata adını Baylancılar diye yazdırmış bir kuşağın ev sahibi.

Bazen içeride sıkılır, kapı önüne çıkardık. Karga Rauf sürekli espri yapan biriydi. Hiç yerinde duramazdı. Akademi'yi bitirmiş, afiş yapıyor, tiyatroda oynuyordu. Sinema afişi işinde hiç taviz vermezdi. İşi verenlerin işine gelmese de o istediği afişi yapardı. Matrak adamdı. Akşamüstü Baylan'ın kapısında dururken bir elinde zincir, on metrelik bir mesafede gider gelir, hem zincir sallar, hem de kendi kendine yüksek sesle konuşurdu:

"Haydi beyler, haydi beyler, ev var, apartman var, ibne var, kulampara var, jigolo var, iyi de karılar var..."

Gelen geçen şaşkın, bu adamın ne demek istediğini anlamaya çalışırlardı. Karga dalgasını geçerdi.

Kabadayılığa da özenirdi. Onu tanıdıkça anladım. Osmanbey'de oturuyor. Hayvanları koruma evinde. Annesi, babası ve ağabeyiyle beraber. Ağabey bitirim bir Osmanbey şoförü. Bıçkın. Bir iki defa tanıştık. Sonraları bizim İşçi Partisi'ne girdi. İyi bir partili oldu. Erken yaşta öldü. Sanırım alkoldü derdi. Karga'nın da kendine has kompleksleri vardı. Fakir bir ailenin çocuğu olduğu için. Kafkas kökenli. Akademi'ye başlayınca her şey açığa çıkıyor. Genelde arkadaşları paralı aile kızları, oğlanları. Gündemde de olmak istiyor. İyi deseni var. Herkes hayran. Ama para yok. O kısmını komiklikle kapatmaya çalışıyor. Hele evini kimsenin bilmesini istemezdi. Ama ben o evde birkaç defa kaldım.

Rauf, Baylan'a gelen sinemacıların da dikkatini çekti. Erman Film'in müdürü Şeref Gür, Ahmet Mekin, rejisör Koca Kafa Nuri ve Nejat Saydam en iyi arkadaşlarıydı. Beni de onların içine soktu.

Artık bizim sanatçı takımı Bacı'ya gitmiyordu. Çünkü ben yokken büyük bir kavga çıkmış. Bu yüzden Çiçek Pazarı'ndaki Lefter'in Meyhanesi'ndeyiz hepimiz. Tabiî Rauf başta. Rauf daha sonraları Cilalı İbo'yla oynamaya başladı. Hatta sonraları *Beyoğlu Güzeli* midir nedir, Türkan Şoray'ın ilk filminde başrol oynadı. Kasılır dururdu. Dedim ya Rauf dayılığa özenir.

Yine bir gün Lefter'den çıkmışız. Meyhane kapanmış. O saatten sonra gidilecek bir tek yer var. Tosun'un Yeri. Sonra Kulüp 27 ismini aldı.

"Hadi oraya gidelim" dedik.

Üç kişiyiz. Ben, Karga Rauf ve Egemen Bostancı. Egemen benim Sultanahmet Ticaret Lisesi'nden arkadaşım. Kafalarımız iyi.

Lefter şimdiki Nevizade'de, yani meyhaneler sokağında bir yer. Ondan önce bir meyhane daha varmış bu sokakta. O da Lambo. Orhan Veli'lerin, Sait Faik'lerin kuşağının meyhanesi. Ben ona yetişemedim. Bugün tüm sokak meyhane. Çok güzel. Neyse üçümüz çıktık yola, saat 12'yi çeyrek geçiyor. Kulüp 27 de Mis Sokağı'nda. Tabiî biz ister istemez, İstanbul'un ihtiyacını karşılayan Abanoz Sokağı'ndan geçmek durumundayız. Rauf dedi ki:

"Siz durun. Bakın bir numara yapacağım. Seyredin..."

O önden gidiyor. Yürüdü, kapısı açık evlerden birinden içeri girdi bağırarak,

"Ulan ben size demedim mi dükkânı on ikide kapatacaksınız?.. Bu ne hal?.. Hâlâ kapılar açık. Şimdi size başlayacağım" derken numarayı yutmayan kadınlar, Karga Rauf'a bir saldırdılar. Yakaladıkları anda da kargatulumba sokağa fırlattılar. Bu numara nasıl tutmadı diye sonra çok konuştuk. Sonuçta,

"İçkili olman çakılmıştır" dedik, "rolünü iyi beceremedin..."

Oyunculuğuna toz kondurmazdı.

"Hass..tirin lan. Benden iyi oyuncu mu olur?" dedi, biraz bozuk.

"Hani la sen Paris'e cideydun?"

Karga Rauf deyince neler akla gelmiyor ki. Bir gece Kulüp 27'den çıkmışız. Taksim tramvay durağına zor atmışız kendimizi. Oradan oraya, sırılsıklam olmuşuz. Sanki yağmur kovayla dökülüyor. Tramvaylar gece seferlerini tamamlamış. Dolmuşlar da çalışmıyor. Sadece taksi. Ben de Rauf'ta kalacağım. Yağmur o kadar şiddetli ki önümüzden geçen arabaları ancak geçtikten sonra fark edebiliyoruz. Bu arada bir ışık huzmesine bile bağırıyoruz.

"Taksi taksi!.."

Çekip gidiyor. Birkaç taksi durdurma girişiminin ardından bir polis geldi.

"Ne bağırıyorsun lan?.." dedi bana.

"Başka nasıl taksi bulacağız?" dedim.

Bunun üzerine polis,

"Sükûtu ihlal ediyorsunuz" dedi.

Yani saatlerdir uyuyan milleti uyandıran yağmur sükûtu ihlal etmiyor da, biz "taksi" deyince mi sükûtu ihlal ediyoruz. Düşünün taksici bile duymuyor sesimizi. Tam o sırada bizi izleyen birisi, belli ki polis düşmanı ya da bir Çakırcalı Mehmed Efe, kalabalığın arasından öne çıkıp,

"Ne olmuş yani sükûtu ihlal etmişlerse?.." dedi.

"Vay..." dedi polis ve "Bana ha, devlete ha. Ulan ben senin..." diyerek copla girişti adama. O arada bir bekçi ile bir inzibat askeri daha geldi. Bir baktık bizim Behçet bu. Allah Behçet. Behçet de ressam. Hani Rıfat Abi'nin *Hababam Sınıfı*'ndaki İnek Şaban, Güdük Necmi gibi Akademi'de de Safa'ya "Allah Behçet" adını takmışlar.

Peygamber'i Adana'da tanımıştım, yani Fikri'yi. Peygamber Fikri güzel adam. Kim bilir belki de iyiliğinden Peygamber adını takmışlar. Peki bu Behçet'in "Allah"lığı nereden geliyor bilmiyorum. Yalnız kafasına göre takılırdı. Behçet Safa, Peyami Safa'nın yeğeniydi. Onu da yeri gelince kullanırdı. Ne de olsa Peyami Safa büyük gazeteciydi. Her neyse, biz de karıştık kavgaya. Ama devlete daha fazla karşı gelemezdik. Yine yenildik. Üçümüzü derdest edip Beyoğlu karakoluna götürdüler, sırılsıklam yağmur altında. Laz bir komiserin karşısına çıkardılar.

"Uyy yine mi sen la?" dedi komiser Behçet'e. Behçet de tanıyordu komiseri.

"Evet, benim komiserim" dedi.

"Hani la sen Paris'e cideydun?"

"Bir hafta sonra gideceğim" dedi Behçet.

"Beni mi kandıraysun la?.. On beş cün once de aynı lafı edeydun. Bıktım ula senden. S..tir cit. Paris'e mi cideysun, Fransa'ya mı cideysun. Cit de kurtulalüm da!"

Behçet ceketinin cebinden pasaportunu çıkardı:

"Bakın her şeyim hazır."

"Ben Parisi'i marisi cöstereyüm saa. Cötürün bunları alkol muayenesine da" dedi, orada duran polislerden birine.

Emir verilen polis, "Hadi yürüyün bakalım" diyerek kapıya doğru itti bizi. Düştük yola. Yağmur hâlâ yağıyordu. Alkol muayenesi için Kaymakamlık binasına gidecekmişiz. O da Tünel'de, şimdiki belediye binasında. Tünel'e kadar yağmur altında, zaman zaman saçak altlarından yürüyerek binaya vardık. Saat gecenin üçü. Polis kapıcıya durumu anlattı.

"Gelin" dedi kapıcı.

Uzun bir koridorun sonundaki kapıyı çaldı uzun bir süre. Sonra uykudan yeni uyanmış pijamalı bir doktorun odasına girdik. Uyandırılmış olmanın suratsızlığı içinde sordu polise:

"Ne var?"

"Alkol muayenesine getirdim efendim" dedi polis.

Üçümüz de sıraya dizilmiştik. En başta ben duruyordum.

"Ne içtiniz? " diye sordu bana.

"Bir iki kadeh konyak içtik" dedim. Sonra Behçet'e geldi sıra.

"Sen ne içtin?" dedi.

Behçet de cevap olarak,

"Ben Peyami Safa'nın yeğeniyim" dedi.

İşte şimdi şapa oturduk diye düşündüm. Çünkü ihtilal yeni olmuştu. Peyami Safa eski iktidarın kalemşorlarından biriydi. Kendi kendime, "Ya doktor eski iktidara karşıysa ayvayı yedik" dedim.

Doktor bu kez Rauf'a bakarak,

"Sen ne içtin?" dedi.

Rauf tiyoyu aldı ya, Behçet'ten altta kalır mı?

"Ben, Tıp Fakültesi dekanının yeğeniyim" dedi, dekanın adını da vererek. Nasıl olsa doktor dekanın öğrencisi olmuştur varsayımıyla söylemişti bunu.

Tabiî onunki kuyruklu yalandı. Ama doktor nereden bilecekti. Önünde duran üçüncü hamur küçük bir kâğıda bir şeyler yazdı. Kâğıdı polise teslim etti. Kapıya çıktığımızda yağmur olanca hızıyla devam ediyordu. Bizler kâğıtta neler yazdığını merak ediyorduk.

Polis bize baktı:

"Hadi hadi, yine yırttınız; şuradan bir taksi çağırın da karakola kadar gidelim."

"Paramız yok" dedi Behçet.

Polis bozuldu, ama yapacak bir şey yoktu. Yağmur aynı hızla yağıyordu. Tekrar, yürüye yürüye geldik komiserin karşısına. Polis kâğıdı uzattı komisere. Bizler asker gibi dizilmiştik karşısına, kâğıdı okudu. Evet, herhalde kâğıtta alkolsüz yazıyordu. Ayağa kalktı. Behçet'in önüne gelerek durdu. Sinirinden yüzü gözü seğiriyordu Laz komiserin.

"Bak oğlum" dedi Behçet'e, "yemin edeyrum, bir daha karşıma cel, seni anandan doğduğuna pişman iderum. Nereye cideceğsen s..tir cit. Ama penum cözüme cözükme!"

Sonra bize döndü komiser,

"Siz de def olun bakayım" dedi.

Safa,

"Sağ olun komiserim" dedi hafif yavşak.

"Hadi hadi" dedi komiser, "yalakalık yapaysın."

Biz çıktık. Hiçbir şey yapamamanın hırsıyla döndü komiser. Karşısına ilk çıkan adama tokadı yapıştırdı. Bizden alamadığı hırsını başkalarından aldı. Ama biz yine yağmur altında Taksim İşkembecisi'ne kadar yürüdük.

Behçet bir hafta sonra gidemedi Paris'e. Çünkü sergisi vardı.

Bütün İstanbul sosyetesi kokteyldeydi. Resimler peynir ekmek gibi satılıyordu. Bir ara Behçet'i güzel bir Amerikalı kızla gördüm. Sonra kayboldu. Resimler satılıyordu ama Behçet ortada yoktu. Beş gün sonra çıktı geldi. Meğerse Amerikalıyı almış, Uludağ'a gitmiş. Sergi kapandıktan birkaç gün sonra, sabaha karşı İstiklal Caddesi'nde rastladım.

"Yarın gidiyorum" dedi, "dövizimi bozdurmak istemiyorum. Bana bir çorba ısmarla."

"Derhal" dedim.

Taksim İşkembecisi'nde çorba içtik. O Paris'e gitti. Onun gitmesiyle sokak lambaları kurtarmıştı kendilerini. Çünkü derlerdi ki, Allah Behçet kafayı çekince, Taksim'den Maçka'ya kadar tüm elektrik direklerindeki ampulleri kırar. Karakolla dostluğu biraz bu yüzdendir. Bazen öyle düşünüyorum Behçet'i: elinde sapan, cebinde taşlar... Gecenin karanlığında sokağı aydınlatan ampulleri taşlayan iriyarı, koca adam...

"Gittikçe artıyor yalnızlığımız..."

Aradan otuz beş yıl geçmişti son gördüğümde. Bir gün bizim Çiçek Bar'a geldi, Allah Behçet. Bu Behçet, o Behçet değildi. Bu Behçet'in "Allah"lığı gitmiş, sadece "Behçet"liği kalmıştı. O iriyarı, boylu boslu adam küçülmüş, bir derviş sevecenliği oturmuş yüzüne. Çok sevindim. Sarıldık, öpüştük. Şaraplar içildi. Eski günlerden söz edildi.

"Hayırdır" dedim.

"Artık az resim yapıyorum" dedi. "Daha çok fotoğraf çekiyorum. Topluyorum kızları başıma. Çekiyoruz 'gogo'yu. Ben yerde, elimde fotoğraf makinesi, onlar etrafımda dans ediyor."

"Hâlâ Elbe Adası'nda mısın?"

"Evet" dedi, "ada memleketim oldu artık. Karışanım görüşenim yok, telefon bile yok evde. Beni arayanlar köyün bakkalına haber bırakıyor."

Happy evening bir parti düzenlemiş karşıda, ille gel dedi. Gidemedim. Sonra uğradığında,

"Ne diye gelmedin?" dedi.

"Unuttum" dedim, "kusura kalma. Nasıl geçti?"

"İyiydi" dedi, "çok güzel oldu, birkaç resim sattım. Sana da bir tane getirdim."

"Borcum ne kadar?" dedim.

"1 000 mark" dedi. Çıkardım verdim.

Tablo vestiyerde duruyordu. Gece evde ambalajını açtım. Behçet'ti işte. Eski Yunan tanrılarının yaşlanmışı. Çılgınlığı ve dinginliğiyle yine güzel arkadaşım benim.

Karga'ya gelince; Behçet'ten iki sene sonra, nerden aklına estiyse, o da İsveç'e gitti. Sanırım arkadaşı Hakkı çağırmış. Zaten annesi ve babası da ölmüştü. İstanbul basmıştı üstüne. Tanınmadık bir yerlerde yaşamak daha iyidir diye düşünmüş olmalı. Stockholm'de yaşıyor hâlâ. Önce postanede paket işlerinde çalıştı uzun yıllar. Sonra tiyatroya girdi dekorcu olarak. Bir taraftan da resim yapıyordu. Geçimsizdi, ne zaman sorsam, "Herkesi kırıyor" dediler. 1970'te bir yıla yakın kaldığım İsveç'te zaman zaman beraber olduk.

Yıllar sonra İstanbul'a dönüşünde ben, gazetecilikten sinemaya geçmiştim. Bir gün bizim Azmi'nin kahvesinde taş oynuyoruz, akşamüstü. Kahve kalabalık. Arkam kapıya dönük, bir ses duydum,

"Kim lan bu kahvenin dayısı?.." diye bağırıyordu.

Rauf'un sesiydi bu, döndüm. Evet Rauf'tu. Bizim Karga. Herkesin şaşkın bakışları arasında gözlerimiz yaşlı, kucaklaştık. Oyunu bıraktım.

"Hadi" dedim, "Papirüs'e gidelim."

Papirüs benim yazıhanemin olduğu Erman Han'ın altındaydı. Sahibi Ertuğrul'du. Corc'un eski Kulis'inin barmeni. Suratsız Ertuğrul. Hiç yüzü gülmez.

"Bak Ertuğrul" dedim, "bu benim arkadaşım Karga Rauf. İsveç'ten geldi. Ne zaman gider belli olmaz. Kavga eder, küfreder, bardak, tabak kırar, kılına dokunulsun istemem. Hesap kitap da yok, her şey benim."

Bir masaya oturduk, içkiler geldi.

"Abim için geldim" dedi.

"Hayırdır" dedim.

"Sizlere ömür" dedi.

Gözlerinden sicim gibi yaşlar dökülüyordu. O aslında abisinin ölümüne değil, hayatta kimsesiz kalmasına ağlıyordu. Fazla kalmadı, on gün sonra gitti. Yeni vatanına döndü. Yanında iki kilo Hacışakir sabunuyla... Ben ona hep Hacışakir sabunu gönderirdim. Çocukluğunu mu bulurdu o sabunda? Kim bilir? Kendisini bir sabunla bağlamıştı doğduğu İstanbul'a. Oysa Rauf gerçek bir İstanbulluydu. Fırlamaydı falan ama, dinine de bağlıydı hani. Ramazan günlerinde oruç tutardı. Fakat, iftarını gelir Lefter'in Meyhanesi'nde açardı. Zeytini, hurması, suyu hazırdı. Ardından yarım şişe rakısı. Rauf öyle biriydi işte.

En son çektiğim Anadolu belgeselinin laboratuvar işlemlerini İsveç'te yaptırıyordum. Stockholm'e gelir gelmez önce Rauf'u aradım. Yok. Güneş Karabuda'yı aradım. Yok. Doğru gittim Sheraton Oteli'ne. Bir oda. Sonra banyo. Küvete uzanırken bir daha aradım Karga'yı. Baktım telefonda.

"Vay mirim, vay gözüm. Neredesin? Derhal bana gelmelisin" dedi.

"Sheraton Oteli'ndeyim" dedim.

"Ooo" dedi, "demek taş tutuyorsun ha. Hemen bekliyorum."

"Banyodayım, çıkınca gelirim, eski evde misin?" diye sordum.

"Evet" dedi, "gelince 23 numaraya bas, ben açarım. Ayrıca televizyonda bir Türk filmi var, onu seyrederiz."

Onun için aldığım rakıyı ve sabunu paketleyip gittim evine. Sarıldık birbirimize. Hemen bir menemen yaptı. Bir oda, bir mutfak, stüdyo bir evde oturuyordu. Odası büyüktü.

"Bir çekyat alalım, burada kal" dedi, "otel çok para."

"Boş ver" dedim, "hallederiz."

O kadar çok ısrar etti ki, "Peki" dedim. Yemeğimizi yedik, içkilere devam.

"Rakı ağır geliyor artık" dedi, "bira içiyorum. Bazen de şarap."

Bizim Karga iyice alkolik olmuştu artık. Bir sergisi olacaktı biliyordum. Sonra bir delilik yapmış, sergiden vazgeçilmiş. Efendim işin aslı şu:

Stockholm'de elli yıldır oturan bir fotoğrafçımız var: Lütfi Özkök. Uluslararası bir fotoğrafçı. Güneş Karabuda, Lütfi Özkök, İlhan Koman bir olmuşlar, Paris'te bir galeri ayarlamışlar. Karga orada sergi açacak. Her şey yolunda, hazırlıklar tamam. Lütfi de tavla hastası. Tavla oynarken sanki orgazm oluyormuş gibi kendinden geçer. Hele bir de kaybederse tavlayı kırar. Böyle bir adam. Bir gün Rauf'la tavla oynuyorlar. Şans bu ya, Rauf kazanıyor, Lütfi, küfür kıyamet. Laf arasında Rauf'a da hafif yollu dokunduruyor. Giderek iyice çileden çıkıyor. Ağzına geleni söylemeye başlıyor.

"Senden bir bok olmaz. Sergini bile biz ayarladık" deyince Rauf, "Başlarım sizin serginize" diyerek çıkmış Lütfi'nin evinden, gelmiş atölyesine, bütün resimlerini bıçakla kesmiş. Tabiî sergi de açılmamış. Ne çılgınlık ama.

"İyi bok yemişsin" dedim, "pire için yorgan yakılır mı?"

"Ben yakarım arkadaş."

"Hadi boş ver, film başlıyor."

Ben merak ediyordum ne filmi başlayacak diye. Aaa bir de baktım bizim film: *Hazal.*

"Ulan" dedim, "bunun için mi çağırdın beni? Bu bizim yaptığımız film..."

"Olsun" dedi, "bir de benim için seyretsen ne olur?"

Oturduk televizyonun karşısına, bir kez daha seyrettik. Film Rauf için önemliydi. Kendi memleketinin kokusunu alıyordu ondan. Mutlu oluyor, hasret gideriyordu. Ertesi gün bir çekyat aldı benim için, on beş gün onda kaldım.

"Gel" dedim ayrılırken, "uçak biletini göndereyim. Yeni yazıhanemin karşısında otel var, bir de bar açtım. Bizde yer içer, otelde kalırsın. Sıkıldığın zaman dönersin."

"Yok" dedi, "artık çok zor. Beni tanıyan kimse kalmadı İstanbul'da."

"Biz varız lan" dedim, "ben varım, Demirtaş var, Şeref Abi, Kocakafa Nuri, Ahmet Mekin, Erkal, Nejat Saydam herkes yaşıyor. Çok sevinirler."

"Olmaz" dedi.

Bir türlü İstanbul'a getiremedim. Şimdilerde hep arıyorum, evinin telefonu da cevap vermiyor. Aklıma kötü şeyler geliyor. Bilmiyorum. Şimdi bunları yazarken size de söz veriyorum, bulacağım onu. Özledim sevgili dostumu. Evet, dediğimi birkaç gün sonra, bir rastlantıyla hallettim. Tesadüf bu ya, İsveç'ten Erdoğan diye bir arkadaşım geldi. Geçerken uğramış. Ona sordum Karga'yı.

"Tanımıyorum, ama adını hep duyarım" dedi. "Telefonunu bulur, seni ararım."

Hemen de aradı. Ardından ben aradım Rauf'u. Sesi yorgundu. İyiymiş. Sevindim. Bu defa da tam bunları yazarken Nejat Saydam'ın ölüm haberi geldi.

"Gittikçe artıyor yalnızlığımız..."

Ergin Günçe'yle Nâzım'ı tanıyorum...

Daha önce sözünü ettiğim Domuz Damı, yani Mehtap Gazinosu, uzun yıllar okulumun ve hayatının bir parçası olarak yaşamıma girmiş ya da katkıda bulunmuştur. Ortaokul ve lise yıllarım şiir ve hikâye denemelerimle geçmiştir. Domuz Damı bana, komşu evlerden birinde oturan, şair biriyle tanışmamı sağladı. Sonradan arkadaş olduğum bu iyi insanın adı Ergin Günçe'ydi. Ergin İstanbul Erkek Lisesi'nde okuyordu. O da güzel şiirler yazardı. O zamanlar daha Baylan Pastanesi'ne başlamamıştım. Nâzım'ın ismini hep duyardım, ama şiirlerini hiç okumamıştım. Çünkü çevremde onun şiirlerini bilen kimse yoktu. Zaten şiirler de yoktu ortada. Ki-

tapçılarda satılmıyordu. Yasaktı. İlk defa Ergin, el yazısıyla yazılmış, "Mavi Gözlü Dev" şiirini getirdi bir gün. Gizli gizli okuduk.

O mavi gözlü bir devdi
Minnacık bir kadın sevdi.
Kadının hayali minnacık bir evdi,
bahçesinde ebruliii
hanımeli
açan bir ev.

Bir dev gibi seviyordu dev,
Ve elleri öyle büyük işler için
hazırlanmıştı ki devin,
yapamazdı yapısını,
çalamazdı kapısını
bahçesinde ebruliiii
hanımeli
açan evin.

O mavi gözlü bir devdi.
Minnacık bir kadını sevdi.
Mini minnacıktı kadın.
Rahata acıktı kadın
yoruldu devin büyük yolunda.
Ve elveda deyip mavi gözlü deve,
girdi zengin bir cücenin kolunda
bahçesinde ebruliiii
hanımeli
açan eve.

Şimdi anlıyor ki mavi gözlü dev,
dev gibi sevgilere mezar bile olamaz:
bahçesinde ebruliiiii
hanımeli
açan ev.

Daha sonraları başka şiirler buldukça bana getirir, ben de ondan kopya çekerdim. Giderek bir Nâzım hayranı olup çıkmıştım. Her türlü şiire karşı ilgi duyuyordum ama, Nâzım bir başkaydı. O

benim dünya görüşümü biçimlendiren kişi olmuştu şiirleriyle. Hayata daha bir başka bakmaya başlamıştım. El yordamıyla da olsa, iş, emek, kavga, sosyalizm, başkaldırı, devrim sözcükleri günlük yaşamımın içine girmişti. Bu yüzden daha lise yıllarında adımız "Komünist Arif"e çıkmıştı.

Bir gün yine şiir, edebiyat üzerine konuşurken Ergin, Yaşar Kemal'den söz açtı. *İnce Memed*'i okuyup okumadığımı sordu. *İnce Memed*'i okumuş, üstelik çok da sevmiştim. Onda, doğduğum ülkenin kokusunu bulmuştum. Romanda, babamla at nallamak için dolaştığımız köylerin adından da bahsediliyordu. Bildik yerler, bildik insanlar, daha bizden geliyordu bana. Bir de romanın adının *İnce Memed* olması bana, çocukluğumun korkulu rüyası Osmaniye Canavarı, eşkıya Memet Aslan'ı anımsatıyordu. Hatta ileriki yıllarda Yaşar Abi'ye de soracaktım bunu. Ve bana,

"S..tir lan, ne alakası var, sadece isim benzerliği" diyecekti.

Oysa Memet Aslan bizim çocukluğumuzun gerçekten korkulu rüyasıydı. Altı yedi kişi öldürmüştü. Dağlarda gezen bir eşkıyaydı. Ama ne zaman, nerde olduğu belli değildi. Geceleri sokakta kalmamamız için ailelerimiz korkuturdu bizi. "Memet Aslan yine buralardaymış, görürse falan" diye... Bizim de korkudan ödümüz bokumuza karışırdı. Uzun yıllar yakalanmadı. Halkın bir kısmı ona hayrandı. Onlara göre bir halk kahramanıydı. Bir kısmı ise ona düşmandı. Bir gün onun yakalandığı haberiyle Osmaniye çalkalandı. Ortaokul yıllarım. Dersten çıkmış, yollara dökülmüştük. Hepimiz, tüm Osmaniye halkı onu görebilmek için kaldırımlardaydık. Çarşı içinin kaldırımları insanla dolmuştu. Ben kitapçı Ariel'in önünde duruyordum. Kalabalık içinde birden dalgalanma oldu. "Geliyor geliyor..." sesleri duyuldu. Gerçekten boşaltılmış yolda, jandarmanın postal seslerine zincir sesleri karışıyordu. Ellerine kalın kelepçeler takılmış, ayaklarına prangalar vurulmuştu. Prangaların bağlı olduğu kalın zincirler yerlerde sürünürken, zincirlerin ucu jandarmaların elinde, yürüyorlardı. İnce uzun bir adamdı. Tam bizim önümüzden geçerken kalabalık arasından biri,

"İşte belanı buldun, inşallah idamını da görürüz" dedi.

Bu adam Ariel kitapçısının yanındaki manifaturacıydı ve bizim eve elli metre mesafede oturuyordu. Birden Memet Aslan durdu. Jandarmalar da. Müthiş bir sessizlik oldu. Kartal bakışlarını bizim tarafa çevirerek,

"Ben bunlardan nasıl olsa kurtulurum, ama gelir senin ananı si...m" dedi.

Herkes donup kalmıştı. Manifaturacının yüzü kireç gibiydi. He-

men dükkânına kaçtı. Hakikaten Memet Aslan bir iki yıl sonra Kayseri Cezaevi'nden kaçtı. Bizim mahalle o manifaturacının yüzünden uzun süre jandarma koruması altında kaldı. Bir zaman sonra Ceyhan Nehri'nin kenarında ölüsü bulundu Memet Aslan'ın. Bir ihbar sonucu jandarmalar tarafından takibe alınmış ve çatışmada öldürülmüştü. Hatta o olup olmadığı konusunda, işi garantiye almak ve kimlik belirlemek için akrabalarımızdan Cevdet Emmi'yi götürmüşler. O da,

"Evet, Memet Aslan'dır bu" demiş.

Sonunda Memet Aslan ölmüştü. Biz yayladaydık. Ölümünden sonra bir de öğrendik ki, Memet Aslan uzun süre bizim yaylada, pınarın başındaki Cevdet Emmilerde saklanmış. Yani biz pınardan su alırken o evin içindeymiş.

İşte çocukluğumdaki Memet Aslan ile İnce Memed'i birbirine benzetmem o yüzdendir.

O gün, Ergin'le sohbet ederken,

"Sen Yaşar Kemal'in hemşerisisin. Tanışıyor musun?" diye sordu.

"Hayır" dedim.

Ama biliyordum onun Osmaniyeli olduğunu. Doğduğu köy olan Hemite'de çok at nalladık babamla. Hatta Memet Amcam'ın karılarından biri de Hemitelidir.

"Gel, *Cumhuriyet*'e gidelim, seni tanıştırayım."

"İyi olur, sevinirim" dedim.

Domuz Damı'ndan çıktık. Ayasofya, Yerebatan, İstanbul Erkek Lisesi'nin karşısı. Ahşap bir konak *Cumhuriyet* gazetesi binası... Gıcırdayan ahşap merdivenlerden üst kata çıktık. Tam karşıda bir yazı: "Yurt Haberler Servisi." O kapıdan içeri girdiğimizde sol karşı köşede uzunca bir masa, üstünde "Yurt Haberler Servisi Şefi" yazıyor. Ergin'i görünce birden ayağa kalktı masada oturan adam. İri ve uzun boyluydu. Bir gözü sakat gibiydi. İçten gülücüklerle karşıladı bizi.

"Vay vay vay kim gelmiş" diyerek boynuna sarıldı Ergin'in. Sevgiyle öpüştüler.

"Bu çocuk da kim?" dedi Ergin'e beni göstererek.

"Hemşerin, Yaşar Abi" dedi, "o da Osmaniyeli."

Bana dönüp elini uzattı.

"Hoş geldin hemşerim. Kimlerdensin?"

"Hösemağalardanım" dedim.

Ben böyle söyler söylemez Yaşar Kemal küfrü yapıştırdı:

"Sülaleni s..erim."

Ben şaşırmıştım. Kıpkırmızı oldum. Karşılık versem olmaz,

vermesem yiğitlik elden gidecek. O da anladı benim bozulduğumu. Bir elini omzuma koydu ve sevecen sordu bu kez:

"Kimin oğlusun?"

"Nalbant Hasan'ın" dedim.

"Haa" dedi, "baban hariç. Onu çok severim. Hele bir oturun da konuşalım."

Ardından gür sesiyle bağırdı:

"Cemaaal! Bize üç çay getir. Tavşan kanı olsun. Hemşerim gelmiş."

Yan tarafta iki üç masada başka çalışanlar vardı.

"Bu delikanlı benim hemşerim çocuklar" dedi onlara.

"Ben onların çiftliklerinde çok pamuk topladım. Hey gidi Çukurova hey..." dedi.

Küfürbaz, coşkulu bir adamdı. Gür sesiyle bir çağlayan gibiydi. Önce babanu, sonra ne yaptığımı sordu. Bir bir anlattım. Tavşan kanı sıcak çaylar birbirini takip etti. Kahveci Cemal her çay getirişinde Yaşar Abi ona takılıyordu. Sıcak, sevgi dolu bir adamdı Yaşar Abi. *İnce Memed*'in büyük yazarı. O, günümüzün büyük şöhreti. Sonraları uluslararası olup kitapları otuz altı dile çevrilen, dev romanı dillerden düşmeyen büyük yazar. Ergin Günçe kardeşime ne kadar teşekkür etsem azdır.

Ne tuhaf. Daha sonra hiç karşılaşmadık Ergin'le. Bir gün Erdal Öz'le konuşurken konu Ergin'den açıldı. O, anlattı. Ergin İstanbul Lisesi'ni birincilikle bitirince, okul ona kocaman bir dolmakalem vermiş. Eşantiyon bir dolmakalem bu. Kalem o kadar büyük ki, Ergin bu dolmakaleme mürekkebi bardakla doldurmuş. Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne kaydını yaptırmak için kuyruğa girdiğinde, hemen arkasında kuyrukta bekleyen kız, form doldurmak için kalemi olup olmadığını sormuş. Bu da kocaman eşantiyon dolmakalemi çıkarıp vermiş kıza. Kız kaleme bakmış, "Utanmaz" demiş Ergin'e. Çok şaşırmış Ergin. Kalemin müstehcenliğini o zaman anlamış.

Uğur Mumcu'lar, Yusuf'lar, Ulaş'lar, Münir'ler, İrfan'lar, Erman'lar ve bir dolu devrimciyle birlikte hapiste yatmışlığı oldu Ergin Günçe'nin. Bir de Ankara Siyasal Bilgiler'den, London School of Economics'ten, Sorbonne Üniversitesi'nden, İstanbul İktisat'tan diploma almışlığı, başbakan danışmanlığı ve de ODTÜ'de hocalık yapmışlığı. Dürüst bir devrimciydi. Nur içinde yatsın. Boktan bir uçak kazasında genç yaşında gitti, beni Yaşar Kemal'e teslim ederek. Onun güzel şiirlerinden birini size sunmak istiyorum.

ÇOCUKLAR İÇİN FAŞİZM

Faşizmi çocuklar da anlayabilir.
Dayak yemektir serseri bir babadan.
Karanlık odaya kapatılmaktır
Hakkını istemekte direttiği zaman.

Üvey ana, yarı güleç öksüze
Sabunlu eliyle tokadı yapıştırır.
Henüz yaslıdır çocuk, henüz dayanıksızdır.
Yıldırmaktır amaç, esir etmektir.
Çocuk faşizmi yanağında tanır.

Onlar niçin böyle çirkin olurlar.
Bir tek güzel faşist yaşamamıştır.
Anlamlı sorulardır bunlar, çocuklar size
Okullar bu dersi öğretmiyorlar.

Nerde bir kuvvet birikmişse haksız,
Nerde bir zart zurt ya da cart curt,
Nerde elimizden kapılmışsa ekmek,
Sınıfta, sokakta, evde, çarşıda,
İşte çocuklar faşizm ordadır.

Hepimiz el ele tutuşmalıyız.
Korkmadan yürümek için gecenin ötesine.
Güneş nasıl olsa doğacaktır,
Horozlar ötmeye başlar başlamaz.

Yaşar Kemal'in oğlu oluyorum...

Ben o günden sonra Yaşar Kemal'in oğlu olarak büyüdüm. Ona ve inançlarına saygılı olarak... Aynı düşüncelerin ışığında yürüdük aynı partide. Aynı idealleri paylaşarak... Hâlâ görmesem, sesini duymasam rahatsız olurum. Özlerim. Yaşar Kemal'i anlatmak için kitaplar yetmez. Onu tanımak, onunla dost olmak, onun yazdıkça büyüdüğünü görmek... Türkçe'yi bu kadar güzel kullanan Kürt Sadık'ın oğlu... Ağalığı da, açlığı da yaşamış usta yazar... Bazıları çok uzun yazdığından, kitaplarının kalınlığından şikâyet eder. Bir karıncanın gidişini on sayfa, bir kelebeğin uçuşunu yirmi sayfa anlatır derler. Ben de kısırlığından şikâyetçiyim. Oku-

dukça hiç bitmesin isterim. Onun yazarlığını romancılık gibi algılamam. Bir şair gibi gelir bana. Onda sözcükler doğayla dans eder. Bu yüzden romancı gibi görmem. Bir destancı gibi bakarım ona. Onu çocukluğumun Sürmeli Emine'sidir diye tanımlamıştım, onunla ilgili bir konuşma metnimde. Homeros'tan büyük olduğunu söylemiştim. Öyle de inanırım.

Bir gün Galatasaray Lisesi'nin önünde rastladım ona. Henüz hava kararmamıştı. Cağaloğlu'ndan yürüyerek geliyordu. Yaşar Abi üç beş kilometrelik yerlere yürüyerek gider. Çocukluk geleneği onun. Ayrıca yazacağı romanın kurgusunu yürürken yapar. Yürürken aklında yazar romanı. Bir de yürümenin sağlıklı yaşamın koşulu olduğuna inanır.

"Hadi" dedi, "gidip bir yerde iki kadeh içelim."

"Olur" dedim, "nerede?"

"Kulis'e gidelim."

"Ben oraya gelmem."

"Niye?"

"Çünkü oraya beni almıyorlar."

"Kimmiş ulan seni almayan?.. Yürü gidelim. Ben onun anasını s..erim."

Koluma girdi. İstiklal Caddesi'nde bir süre yürüdük. Atlas Sineması'nın dış kapısından içeri girdik. Kulis soldaydı. Sarı bronz kuşaklı kapıyı açtık. Bordo kadifeyi aralayıp içeri itti beni.

"Kim ulan benim oğlumu buraya almayan?.."

Kulis'in sahibi Corc hemen kaybolmuştu ortadan. Oysa ne zaman gelsem bordo perdeyi araladığımda hemen karşıma çıkar, kimi aradığımı sorardı. Ben de,

"Hiç" derdim, "şöyle bir bakmak istedim."

"Hadi hadi kardeşim, burası kulüp" der, perdeyi yüzüme kapatırdı.

İşte bu yüzden çekiniyordum gitmeye. Ama işin içinde Yaşar Abi olunca her şey değişmişti. Barda birkaç kişi vardı. Onlarla öpüştü. Herkes tanıyordu, seviliyordu. Ben henüz on sekiz yaşına yeni giriyordum. Gerçi meyhane arkadaşlarım olan sanatçılar da gelirdi buraya. Tabiî meyhaneye göre daha pahalı bir yerdi. Kulis'in havası çok değişikti. Aktörler, artistler, aydınlar ve önemli sanatçıların uğrak yeriydi Kulis. Sosyetenin de. Sarı votkalar geldi. Proçkiler ikram etti Corc.

"Bak" dedi Yaşar Abi, "bu benim oğlum. Ona sahip çık. Parası olmazsa da içsin. Benim hesabıma yaz. Ben öderim."

"Peki" dedi Corc.

Yaşar Abi'den çekindiği belliydi. Yalnız Corc mu, gürültüsünden herkes korkuyordu. Sonraki günlerde her akşam uğradığım bir yer oldu Kulis. Yeni yeni dostlar edindiğim bir mekândı benim için. İstanbul'un kalburüstü entelektüellerinin ve sanatçılarının uğrak yeriydi. Kulis'in ilginç bir yanı vardı. Akşamları küçük barın etrafı dolup taşardı. Herkes birbirini tanıdığı için kimse kimseden çekinmezdi. Soru-cevap oyunu oynanırdı barın etrafında. Sorular 25 kuruşa göre ayarlıydı. Oyun şöyle oynanırdı. Müşterilerden biri, bir 25 kuruş çıkarır ve bir soru sorardı. Soruyu yanıtlayanın yanıtı doğru değilse, soru sahibine 25 kuruş verirdi. Bilirse de 25 kuruş alırdı. Bazen de yanıtlar öyle iddialı hale gelirdi ki fiyat 10 liraya kadar çıkardı. İddiasında direnen kişi bir taksiyle evine gider, yanıtını ispatlayıcı ansiklopedi vb. gibi kanıtlar alır gelirdi. O zaman yapacak bir şey yoktu. Yanılan taraf kuzu kuzu 10 lirayı diğer tarafa öderdi. İçkinin 150-200 kuruş olduğu bir dönemde böyle iddiaların bedeli ciddi rakamlar oluştururdu. Aktan Yener, Sami Çölgeçen ve her zaman her soruya itiraz eden Muhsin Toprak, bu oyunun baş aktörleriydi. Bu yüzden Muhsin'e "Sucu Muhsin" denirdi.

Kulis'in bir özelliği de rakı bulunmamasıydı. O tarihlerde rakı henüz kokteyl içkisi olmamıştı. Corc'un kendine göre bir işletmecilik anlayışı vardı. Ona göre, bir yerde rakı varsa, kavga da vardı. Rakının yanına mezeler de girdi mi orası meyhaneye dönerdi. O da kaliteyi düşürürdü. Kulis'te bir de kağıt parayla bakara oynanırdı. Corc, görüntü olarak, az gülen, pek konuşmayan bir adamdı. Kendisi gibi suratsız bir de barmeni vardı: Ertuğrul. Sonradan Papirüs'ün sahibi olup çok paralar kazanan, fakat hepsini kumarda, at yarışında batıran Ertuğrul. Kulis'ten sonra aynı sevimsizliğini Papirüs'te de sürdürdü. Corc'un ya da Kulis'in bir de şefi vardı: Laz Hakkı. 1965'te Kulis'ten ayrılıp hemen yanındaki İş Bankası'nın alt katında "İş Adamları Kulübü" adı altında daha büyük bir yer açtı. Birkaç yıl sürdü. Sonra battı. Son gördüğümde, Lazların en bildiği işi yapıyordu, yani inşaat işine girmişti. Corc da Beyoğlu'nun değiştiğini düşünerek Nişantaşı'nda bir yer açtı. Adı yine Kulis'ti. Uzun zaman orayı işletti. Onay'ın piyano çaldığı bir yerdi. Yine kalabalık, yine eski dostların geldiği bir yer. Fakat bilmediğimiz nedenlerden orası da battı. En son, Tarık Akan'ın Bakırköy'deki kafeterya barında danışmanlık yapıyordu. Tarık, Corc'a layakçılık olsun diye böyle bir iş ayarlamıştı. Onu sürdürdü, ölünceye kadar. Arada, Çiçek Bar'a uğrardı, bir işi olduğunda. Ben yardımcı olmaya çalışırdım. Sonunda Beyoğlu Ermeni Kilisesi'nden yolcu ettik onu da.

Hayatımın üniversitesi Kulis...

Kulis, benim hayatınun üniversitesi sayılır. Çok şeyler öğrendim Kulis'ten. Öncelikle, bir barda nasıl davranılacağını öğretmiştir herkese. Meyhaneden bara taşımıştır İstanbul entelijansiyasıuu. Benim de çok ahbaplıklarını, dostuklarım, arkadaşlıklarım oluşmuştur Kulis'te. Kısacası Kulis, İstanbul'un sosyal yaşamında farklı bir yer ve ilk bar olarak kalmıştır anılarda. Corc da barcılığın babası... Kulis'e gelenleri mesleksel olarak tanımlarsak ilk akla gelen gazeteciler olur. Bunların başında Ümit Deniz gelir. Ümit Deniz'i, iri cüsseli, çenesinde top sakalla birleşmiş kıvırcık bıyıkları, özenle kıvrılmış kaşları, yakasında kırmızı karanfili, elinde gümüş kılıflı viski bardağı olan, dikkati çekmek için hep yüksek sesle konuşan, laf arasında "Valla çocuklar, siz bilmezsiniz. Yine dün gece dört beş posta" diyerek kasılan, yarattığı "Murat Davman" tiplemesiyle polisiye romanlar da yazan, yemekte her zaman peçetesini yakasından aşağı sarkıtan, giyimine titiz, göbekli biri olarak hatırlarım. Kahkahayı da hayatından eksik etmeyen biri... *Milliyet*'in röportaj ve aynı zamanda polisiye roman yazarı. Bir akşamüstü, daha saat beş civarı, Kulis'teyiz. Millet yeni yeni düşmeye başlamış. Ümit Deniz, Halit Çapın, ben ve iki üç kişi daha ayakta sohbet ediyoruz. Her zamanki gibi yine şık. Halit gaz veriyor sürekli. Baba da sallıyor yine dört beş... Elindeki viskisinden son yudumunu alırken,

"Siz ne yapıyorsunuz, çocuklar?" dedi tepeden bakarak.

Biz de,

"Buradayız abi, içiyoruz işte" dedik.

"Sizin başka bir bok bildiğiniz yok. Hep Kulis, hep Kulis. Bana bakın. Biraz benim gibi olun."

"Hayırdır şef" dedi Halit Çapın, "nereye böyle?"

"Nereye gider Ümit Abiniz? Tabiî kadınlara. Kadınların olduğu yere. Şuraya bakın lan, hepiniz sapsınız. Sıkıldım sizden."

Halit söze girdi:

"Baba be, lafı uzattın. Hâlâ nereye gittiğini söylemedin."

"Hilton'da bir kokteyle gidiyorum."

"Biz de gelsek baba" dedi Halit.

"Sizi oraya almazlar evladım. Oraya girmek için benim gibi yakışıklı, benim gibi şık olmak lazım. Hadi eyvallah. Kokteylden sonra gelirim. Hepiniz öpüldünüz" dedi ve gitti.

Bir saat sonra telefon geldi Kulis'e. Baba Ümit, elinde gümüş kılıflı viski kadehi, kadınlarla sohbet ederken geçirdiği bir kalp

krizi sonrasında vefat etmiş. Hey gidi Ümit Deniz. Dilediğin gibi yaşadın, dilediğin gibi gittin...

Yine bir gün, Kulis'teyiz akşamüstü. Halit Çapın, Burhan Tekinli ve birkaç kişi daha. CHP'nin önemli politikacılarından Suphi Baykam da var. Yeni başlamışız sohbete. Suphi Baykam heyecanlı. O gün oğlunun sergisi açılacak. Bedri Baykam henüz yedi yaşında. Büyük bir yetenek diye bakılıyor. Hep beraber Kulis'ten çıkıp, Genar Sanat Galerisi'ne gidiyoruz. Galeri, Muhtar Kocataş'ın. Yıkılan Yıldız Sineması'nın yerine yapılan binanın alt katında. Atatürk Lisesi'nin (Taksim Lisesi oldu sonra) sokağının girişinde, solda. Sergi, ana baba günü gibi kalabalık. Resimler yedi yaşındaki bir çocuğun yapacağının çok ötesinde. Müthiş desen çizme yeteneği var bu çocuğun. Çocuk kitaplarında gördüğü kovboy tiplemesi yaptığı resimler. Siyah-beyaz. Herkes şaşkın. "Bir dâhi" diyenler var. Bedri de tertemiz. Papyonlu, iyi giyinmiş bir çocuk. Ortalıkta dolaşıyor. Suphi Bey, herkese tanıştırıyor Bedri'yi. Sonraları çok yazılar çıktı basında. Daha sonraları, Amerika'da okuttular onu. Büyüdüğünde de, iyi bir Atatürkçü oldu. Şimdi hepimiz tanıyoruz onu. Ressam, partili, eylemci, yazar, gazeteci. Daha şimdiden ona yakın kitabı var. Demokrat, aydın, Atatürkçü bir insan. Çok çalışıyor.

Ümit Deniz'le başladık Kulis'e gelen gazetecileri saymaya. Bari devam edelim:

Abdi İpekçi, Ahmet Uran Baran, Alaaddin Birgi, Ali Gevgilli, Ali Sirmen, Altan Öymen, Argun Berker, Atilla Bartınlıoğlu, Atilla Karsan, Aydın Emeç, Burhan Arpad, Burhan Tekinliğ, Celalettin Çetin, Cengiz Alpman, Çetin Altan, Çetin Emeç, Çetin Özbayrak, Ecvet Güresin, Egemen Bostancı, Ercan Arıklı, Erdoğan Kral, Erdoğan Tokmakçıoğlu, Erdoğan Şenay, Ergil Tezeldi, Erol Simavi, Faruk Geç, Faruk Gerçek, Ferhan Devekuşoğlu, Fikret Otyam, Füsun Baran, Giovanni Scognamillo, Gökşin Sipahioğlu, Güneri Cıvaoğlu, Halit Çapın, Halit Kıvanç, Hasan Pulur, Hulki İlgün, Hüseyin Baş, Hüseyin Güneş, İlhan Banguoğlu, İlhan Engin, İlhan Selçuk, İlhan Turalı, İslam Çupi, Kasım Yargıcı, Kayhan Sağlamer, Kayhan Türkçü, Kurtul Altuğ, Mazlum Göknel, Mehmed Kemal, Mehmet Barlas, Metin Oktay, Metin Toker, Mustafa Gürsel, Mücahit Beşer, Namık Sevik, Necmi Tanyolaç, Nezih Demirkent, Orhan Birgit, Orhan Tokatlı, Orhan Türel, Osman Karaca, Ömer Sami Coşar, Örsan Öymen, Suat Türker, Suat Yalaz, Şükrü Gülesin, Teoman Orberk, Tevfik Yener, Tunca Aksoy, Turan Aytul, Vahit Çelik-

baş, V. Vahit Suiçmez, Z. Güvenli, Zeynep Oral, Zeyyat Özalpsan.

Karikatüristler: Ali Ulvi, Ferruh Doğan, Turhan Selçuk ve yazar Füruzan, Eflatun Nuri, Ferit Öngören, Oğuz Aral, Semih Balcıoğlu, Sinan Bıçakçı, Tekin Aral, Tonguç Yaşar, Yalçın Çetin.

Tiyatro ve sinemacılar: Adile Naşit, Ahmet Mekin, Ahmet Sezerel, Ahmet Üstel, Ajda Pekkan, Alev Koral, Ali Poyrazoğlu, Alp Zeki Heper, Alpay İzer, Altan Erbulak, Altan Günbay, Aram Gülyüz, Asaf Çiğiltepe, Atıf Kaptan, Atıf Yılmaz, Avni Dilligil, Aydemir Akbaş, Aydın Tezel, Ayfer ve Günfer Feray, Ayhan Işık, Ayla Algan, Ayşe Şasa, Ayşegül Devrim, Ayşen Guruda, Azra Balkan, Başar Sabuncu, Bedia Muvahhit, Behlül Dal, Beklan Algan, Belgin Doruk, Bilge Olgaç, Bilge Zobu, Bülent Kayabaş, Bülent Koral, Bülent Oran, Cahide Sonku, Cahit Irgat, Can Kolukısa, Candan Sabuncu, Cengiz Tacer, Cüneyt Arkın, Cüneyt Türel, Çolpan İlhan, Dario Moreno, Devlet Devrim, Dinçer Çekmez, Duygu Sağıroğlu, Ediz Hun, Ege Ernart, Ekrem Bora, Engin Cezzar, Ergin Orbey, Ergun Köknar, Erol Günaydın, Ersun Kazançel, Ertem Eğilmez, Ertem Göreç, Eva Bender, Fatma Girik, Ferhan Şensoy, Feridun Çölgeçen, Fevzi Tuna, Fikret Hakan, Filiz Akın, Gani Turanlı, Gencay Gürün, Genco Erkal, Göksel Arsoy, Göksel Kortay, Gönül Yazar, Gülriz Sururi, Gülsün Kamu, Güner Sümer, Güzin Özipek, Hadi Çaman, Haldun Dormen, Halit Refiğ, Handan Adalı, Hasan Kazankaya, Hulki Saner, Hulusi Kentmen, Hülya Koçyiğit, Hümeyra, Hürrem Erman, Hüseyin Baradan, Hüseyin Peyda, İhsan Yüce, İrfan Ünal, İsmet Ay, Işın Kaan, İzzet Günay, Kadri Yurdatap, Kâmuran Usluer, Kartal Tibet, Kayhan Yıldızoğlu, Kenan Pars, Kerim Avşar, Kuzey Vargın, Lale Belkıs, Lale Oraloğlu, Leyla Sayar, Lütfi Ö. Akad, Mehmet Ulusoy, Melike Demirağ, Memduh Ün, Metin Akpınar, Metin Erksan, Metin Serezli, Mine Soley, terzi Mualla Özbek, Muammer Karaca, Muhlis Hasa, Murat Köseoğlu, Mustafa Alabora, Muzaffer Arslan, Muzaffer Tema, Mücap ve Filiz Ofluoğlu, Münir Özkul, Müşfik Kenter, Müzeyyen Senar, Naci Ergun, Nahit Ataman, Nazan Şoray, Nebahat Çehre, Necdet Aybek, Necdet Yakın, Necip Sarıcı, Nedret Güvenç, Neriman Köksal, Neşe Yulaç, Nihat Ziyalan, Nilüfer Aydan, Nilüfer Koçyiğit, Nisa Serezli, Nur Sabuncu, Nurhan Nur, Nüzhet Birsel, Oğuz Alplaçin, Orhan Aksoy, Orhan Çağman, Orhan Çubukçu, Orhan Günşiray, Orhon Murat Arıburnu, Osman Şengezer, Özdemir Birsel, Özdemir Han, Öztürk Serengil, Peri-Han, Pervin Par, Raik Almaçık, Rüçhan Adlı, Sadık Şendil, Sadri Alışık, Safa Önal, Salih Güney, Savaş Dinçel, Seden Kızıltunç, Selda Alkor, Selma Güne-

ri, Sema Özcan, Semiramis Pekkan, Semra Sar, Senih Orkan, Sevda Aydan, Sevda Ferdağ, Sevim Tuna, Sezer Sezin, Suna Selen, Suna ve Erol Keskin, Sunay Uslu, Suphi Tekiner, Suzan Avcı, Suzan Ustan, Süleyman Turan, Şeref Gür, Şirin Devrim, Şükran Güngör, Tamer Yiğit, Tanju Gürsu, Tarık Akan, Tijen Par, Tolga Aşkıner, Toto Karaca, Tunca Yönder, Tuncel Kurtiz, Tunç Başaran, Turgut Boralı, Turgut Demirağ, Türkân Şoray, Türker Tekin, Türker ve Berker İnanoğlu, Ulvi Uraz, Umur Bugay, Üner İlsever, Vasfi Rıza Zobu, Vasıf Öngören, Yavuz Caner, Yıldırım Önal, Yıldız Alpar, Yıldız Kenter, Yılmaz Duru, Yılmaz Guruda, Yılmaz Güney, Yücel Hekimoğlu, Yüksel Gözen, Zeki Alasya, Zeki Müren, Zeynep Tedü, Ziya Metin, ilk aklıma gelenler...

Ressamlar, seramikçiler, heykelciler: Adnan Çoker, Agop Arad, Alev Ebüzziya, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Behçet Safa, Burhan Toprak, Cem Kabaağaçlı, Cemal Tollu, Cevdet Altuğ (Moruk), Edip Hakkı Köseoğlu, Elif Naci, Erdoğan Değer ve eşi Necla, Eren Eyüboğlu, Fahir Aksoy, Ferit Edgü, Ferruh Başağa, Füreya Koral, Gürdal Duyar, Hadi Bara, Jale Yasan, Karga Rauf, Kuzgun Acar, Melike Abasıyanık, Metin Deniz, Nevin Çokay ve kocası Nejat, Nil Yalter ve kocası Dr. Selçuk Gerede, Nuri ve Nasip İyem, Orhan Peker, Ömer Uluç ve karısı hikâyeci Sevim Burak, Özer Kabaş ve eşi Ayma, Rasin, Sabit ve Ayfer Karamani, Sadi, Salih Acar, Seniye Taylan, Şadi Çalık, Tektaş Ağaoğlu, Yüksel Arslan... Daha sonra Burhan Uygur, Komet, Mehmet Güleryüz, Mehmet Sönmez de katıldılar bu kervana. Bir ara Mübin Orhon, Nejat Devrim, heykeltıraş Tamer, Tayfur Sanlıman da.

Yazarlar: Aydın Boysan, Aziz Nesin, Bilgesu Erenus, Cengiz Tuncer, Cevat Şakir (Halikarnas Balıkçısı), Demir Özlü, Demirtaş Ceyhun, Doğan Hızlan, Fikret Adil. Haldun Taner, Kemal Tahir, Leyla Erbil, Necati Cumalı, Oğuz Atay, Orhan Duru, Recep Bilginer, Refik Erduran, Salim Şengil, Tarık Buğra, Tarık Dursun K., Yaşar Kemal.

Şairler: Ahmet Oktay, Attilâ İlhan, Can Yücel, Cemal Süreya, Cevat Çapan ve eşi Gönül, Edip Cansever, Hilmi Yavuz, İlhan Berk, Melih Cevdet Anday, Metin Eloğlu, Müştak Erenus, Nevzat Üstün, Onat Kutlar, Özdemir Asaf, Özdemir İnce, Sabahattin Batur, Turgut Uyar, Ülkü Tamer, Ümit Yaşar.

Üniversiteden: Çetin Özek, Metin Özek, Metin Sözen, Mina Urgan, Murat Belge, Sabahattin Eyüboğlu, Sencer Divitçioğlu, Sina Kabaağaçlı, Sina Akşin, Şen Doğan.

Ve diğer müdavimler: Abdurrahman Keskiner, dublajcı Adalet

Cimcoz ve eşi Mehmet Ali Cimcoz, Affan ve Oya Başak, Afife Ediboğlu, Akın Balkan, Aktan Yener, Alev'in annesi Vâlâ, avukat Ali Yaşar, Aloş, Yaver Erdoğan, fotoğrafçı Ara Güler, Atanaş Nestoridis, Atila Özdemiroğlu, çevirmen ve sinemacı Atilla Tokatlı, Ayşe Kulin, Aziz Borovalı ve güzel eşi Nükhet Borovalı, Aziz Çalışlar, Basketçi Güner, Hikmet ve Baba Özer, Batu İşmen, Benli Belkıs, Ermeni Prensi Berç Dumanyan, Ceset Engin, sigortacı Cüneyt Örs, müzikçi Çiğdem Talu, Çizmeciler, Dario Moreno, Demir Hepyaz, reklamcı Doğan Bey, Durmuş Dede, Durnev ve Pertev Tunaseli, avukat Dündar Çağa, Erdem Buri, Erdöl Boratav, mimar Erkal Güngören, müzikçi Faruk Yener, eleştirmen Fethi Naci, tarihçi Feridun Fazıl Tülbentçi, Fuaye Adnan, Galeri Edip, iç mimar Güner Kuban, Güneri Artunkal, Güven Sazak, Güzel Etem, Haluk ve Muzaffer Akgün, Hamamcı Faris, bankacı Hamit Belli ve eşi, Hans Atilla, yelkenci Hilmi Daragenli, müfettiş İhsan Gönülvardar, İsmail Yeğenoğlu, Kâmuran Aksu, Kemal Onar, Kenan Süzen, Kip Kip Aysel, maliyeci Mehmet Ali Bey, Mehmet Cemal, Mehmet Üstünkaya, mimar Melih Birsel ve eşi Leyla Hanım, Melih Soydan, afişçi Mengü Yeğin, eski eskrimci ve avukat Merih ile eşi Olcay, Metin Sirel, Metin Sükan ve eşi Mutlu, Mahmut ve Mithat Kefeli, Muhsin Toprak, Muhtar Kocataş, Muzaffer Bozok, Muzaffer Erenus, avukat Müfit Kansu, Nejat Eczacıbaşı, yakışıklı Neyir, Onay Ongan, Orhan Avşar, Orhan Boran, Oskar, Osman Berkmen, kaprisli şımarık Özü, Pamir Bezmen, Rafi Portakal, Sami Çölgeçen, şarkıcı Seçil Heper ve eşi Melih Cacuri, felsefeci Selahattin Hilav, Selman Erim, Sibel ve annesi Yıldız, eski BJK'li Sabri, Suna Kan, Süheyl Denizci, Süheyl Gürbaşkan, Şakir Eczacıbaşı, Şanar Yurdatapan, Şeref Gedik, Şeref Has, avukat Tarık Bey ve eşi Ceyadet Hanım, Tarık Gürcan, edebiyatçı Tahir Alangu, Tülay German, Uğur Baydu, Üj Bej Atilla, galerici Yahşi Baraz, Yavuz Demir, Yılmaz Sazak, avukat Yiğit Okur, Yurdaer Acar, Zafer Keskiner, şarkıcı Zaliha, Zeki Müren, Zeyyat Ebüzziya, Ziya Şav.

Çeşitli ülkelerin konsolosluk mensuplarının ve Türkiye'ye gelen tüm yabancı sanatçıların uğrak yeriydi Kulis.

Bütün bu saydığım, dostlarım, arkadaşlarım ve ahbaplarım ilk aklıma gelenler. Diğer dostlardan özür dilerim. Onlar beni anlar. Ne de olsa yaş ilerliyor. Unutkanlık başlıyor. Bazen en yakınındaki arkadaşının ismini hatırlamamaya başlıyor insan.

Söz Kulis'ten açılmışken, proçki ve sarı votkasından bahsetmeden geçmemek gerekir. Sarı votka o tarihlerde bir Rejans'ta, bir de Kulis'te bulunurdu. Bir de ressam Aliye Berger'in evinde

verdiği partilerde içilirdi. Aliye Hanım kendisi hazırlardı sarı votkasını. Kulis'te proçkiyi Corc'un Grişa adındaki Rus aşçısı yapardı. Açık bir kâsenin içinde barın bir köşesinde dururdu proçkiler. Her gelen bir tane alırdı. Birkaç tane alınca Corc hemen müdahale ederdi. Çünkü proçkiler parasız ikram edilirdi. O Corc'un bir şıklığıydı. Türkân Şoray'a ilk orada rastlamıştım. Yeni şöhret olmuştu sinemada. Geleceği çok parlak görünüyordu. *Topkapı* filminin çekimleri sırasında, filmin yönetmeni Jules Dassin, karısı Melina Mercuri ve kızı, her akşam Kulis'e gelirlerdi. Kız ile filmde oynayan Ege Ernart arasında bir de flört başlamıştı.

Hayalet Oğuz diye bir bohem...

Sıcak bir yaz günü cumartesi öğleden sonrası Kulis'e uğradığımda kimseler yoktu. Ben barda tek başımaydım. Bir de dipteki masada arkası dönük oturan Türkân Şoray ile Ertem Eğilmez vardı. O sırada kapıdan içeri Hayalet Oğuz girdi. Ağzında sigarası dudaklarına yapışık. Öyle fısıltıyla konuşurdu. Konuşurken sigarası bir aşağı bir yukarı iner çıkardı.

"Hadi gel, Nazmi'ye gidelim" dedi.

Nazmi, Küçük Bebek'te bir bahçe meyhanesiydi. Yazın sıcağında, ağaçların altında serinlemek güzeldi. Sanatçı takımının yazları çokça uğradığı bir yerdi. Cebimde az bir param olduğu için,

"Param yok" dedim.

"Benim de yok ama gidelim mi?" dedi.

Ben ısrarla,

"Para olsaydı giderdik" dedim.

"Para kolay" dedi Oğuz.

Ertem Eğilmez onun eski arkadaşıydı. Ertem'in filmciliğe başlamadan önce Çağlayan Yayınları'nı çıkardığı dönemlerden... Oğuz o tarihlerde yayınevine çeviri yapardı. Dostlukları oradan gelirdi. Hatta uzun bir süre Ertemlerin Moda'daki konağında kalmış. Çünkü Oğuz'un hiçbir zaman evi olmamıştı. Kime gitse oraya yerleşir, kalırdı. Ertem'de de öyle olmuş. Sonunda bir gün, çikolata alacağım diye çocukların kumbarasını açtırıp içindeki paraları almış, bir daha da konağa uğrayamamış. Hatta bir defasında da, bir gece Metin Eloğlu'yla birlikte kulüpten çıkmışlar. Oğuz'un gidecek yeri yok. Metin anlamış durumu,

"Hadi Oğuz, gidip bizde kalalım" demiş.

Metin, Kısıklı'da mı, Çamlıca'da mı annesiyle birlikte kalıyor. Gitmişler eve. Tabiî Oğuz yerleşmiş eve ve kendini öyle bir sev-

dirmiş, öyle bir sevdirmiş ki Metin'in annesini, giderek Metin'in aleyhine doldurmuş. Sonunda da anne, Metin'i evden kovmuş. Metin askere gidip geldiğinde bir de bakmış ki Oğuz hâlâ evde. Oğuz kalacağı evi de kendi seçerdi. Öyle herkesin evinde kalmazdı. Çok sıkışmazsa tabiî. İşte öylesi bir gün, Kulüp 27'den çıkmışız. Gideceği yer de yok.

"Hadi gel bende kal" dedim, "ama bir şartla."

"Neymiş o şart?" dedi.

"Yalnız bir gece için."

"Bakalım" dedi.

O tarihte Mersinli Orhan ile Atilla, İstiklal Caddesi üzerinde bir evde kalıyorlardı. Taksim Eczanesi'nin yanında uzun bir ev vardı. Her katında bir oda olan ev. Bu evi bir süre için bana bırakmışlardı. Küçük bir oda, oda dışında bir tuvaleti var evin. Kısacası ev Oğuz'a göre değil. Konforsuz. Şöyle bir baktı etrafa,

"Para versen de kalmam bir daha" dedi.

Koltuğa kıvrıldı yattı.

Daha çok zengin evlerinde kalmayı severdi. Yiyeceği içeceği bol olan zengin evleri... Bir gün Hüseyin Baş anlatmıştı. Oğuz'un Kulis'e borcu birikmiş. Corc içki vermekte biraz gönülsüz. Bakmış ki Oğuz, olacak gibi değil, kaldığı evden aldığı bir paket rokfor peynirini getirmiş, Corc'a vermiş. Rokfor da bugünkü gibi değil, hiç bulunmuyor.

"Al" demiş, "borcuma karşılık bu peyniri getirdim."

"Tamam" demiş Corc.

Peyniri almış koymuş buzdolabına. Oğuz'a içkisini vermiş. Hüseyin Baş durur mu, doldurmuş Oğuz'u,

"Hepsini vermedin herhalde" demiş, "bir parça iste de şu içkilerimize meze yapalım."

Oğuz Corc'dan bir parça peynir istemiş. Bir parça, bir parça daha derken tamamını yemişler peynirin. Corc ketenpereye geldiğini fark edince, eğilmiş kulağına Oğuz'un,

"Bu son" demiş, "para ödemeden bir daha içki yok."

Oğuz bu, ilk bulduğu parayla hesabı kapatmış.

Çok zeki, çok akıllı, ama her şeye karşı bir adamdı Oğuz.

"Bu insanoğluna çok şaşıyorum" demişti bir gün, durup dururken.

"Hayırdır" demiştim, "nerden çıktı şimdi bu?"

"Durup dururkeni var mı yahu" demişti, "sana komik gelmiyor mu?"

"Nedir komik gelen?"

"Şu para işi yahu..."

İyice meraklanmıştım.

"Ne olmuş paraya?" dedim.

"Daha ne olsun? Parayı icat eden de insanoğlu, peşinden giden de. Bu sana komik gelmiyor mu?" .

"Evet, haklısın" demiştim.

Ne diyeyim? Ya parası kalmamıştı ya da zengin bir arkadaşı aklına gelmişti. İhtiyacı kadar çalışmayı severdi. Çevirilerin dışında, mizah dergilerine mizah yazıları da yazardı. Özellikle kitap çevirilerini ciddi çalışırsa çok çabuk bitirirdi. İyi de bir şairdi. Daha çok da ucuz polisiye romanlar üzerineydi yaptığı çeviriler. Kitabı baştan, ortadan ve sondan onar-on beşer sayfa okur, sonra oturur, onu çeviriyormuş gibi yeniden yazardı. Hepsini başka isimlerde yapar, önem verdiği yazı ve çevirilerine Oğuz Alplaçin imzasını atardı. Önem vermediklerine, Oğuz Haluk adını kullanırdı. Yine bu mizah yazılarından dolayı arkadaş olduğu senaryo yazarı Bülent Oran en iyi dostuydu. Yılda 300 filmin yapıldığı Yeşilçam'da en çok senaryoyu Bülent Oran yazardı. O tarihlerde Safa Önal, *Yelpaze*'den Yeşilçam'a yeni geçmişti. Daha sonraları bu iki senaryo yazarı Yeşilçam'ın yüzde 80 senaryosunu yazar hale gelmişlerdi. Oğuz da işte bu dönemde Bülent Oran'a senaryolarda yardım ediyor, bazen tamamını yazıyordu. Bülent'in Afrika Han'da bir yazıhanesi vardı. Porno resimlerin, porno filmlerin bulunduğu bir yazıhane. Oğuz orada çalışırdı. Bülent ise Taksim'deki Eftelepulos Kahvesi'nde. Bülent'in karısı Çılgın Rengin filmlerde de oynardı. Oğuz'u çocuğu gibi sever, ona bakardı. Daha sonraları Bülent Oran, Kurtuluş'ta aldığı bodrum katındaki daireyi Oğuz'a vermişti. Oğuz ölmeden önce uzun bir süre orada yaşadı. İki koltuk, bir yataktan oluşan evin perdesi bile yoktu. Yerlerde, bir küçük halı ve gazeteler seriliydi. Tam caddenin üzerinde olduğu için de sokağın tozu toprağı Oğuz'un dairesindeydi. Oğuz hiç evlenmedi.

Cimcime diye bir kız...

1960 yılında 27 Mayıs ihtilaliyle birlikte bütün DP milletvekilleri ve önemli bürokratların içeriye atıldığı bir zamanda iki kız çıktı ortaya. Bunlar Amerikan Kız Kolejli kızlardı. Birinin adı Mine'ydi. Turan Seyfioğlu ona Cimcime adını takmıştı. Diğerinin adı Çiğdem'di. Cimcime her gün bizimle beraber meyhane, kulüp gezer dururdu. Babası Yassıada'da tutuklu biriydi. Kız Oğuz'a âşık-

tı. Onunla nişanlanmak istiyordu. Bir gece sabaha karşı Ömer Uluç ile Sevim Burak'ın Galatasaray'daki evlerine gitmiştik. Rahmetli Sevim de Cimcime'nin ısrarıyla Oğuz'u ikna etmeye çalışıyordu. Oğuz hep kaçıyordu. Yalnız yaşaması, sorumluluk almak istememesinden kaynaklandığı içindi. Biz salonda içkiye devam ederken Oğuz gitti yattı. Uyuduktan sonra da Sevim, bulduğu bir yüzüğü zorla Oğuz'un parmağına geçirmişti. Şakadan da olsa Oğuz'u zorla Cimcime'yle nişanlamıştık. Birkaç ay sürdü bu nişanlılık hikâyesi. Bir gün yine Lefter'in Meyhanesi'nde yirmi kişilik kadın-erkek grup halinde içiyoruz. Bir ara masadan kalkan Cimcime, üst kattaki tuvalete giderken, yan masada oturan iki kişiden biri kıza laf atmıştı. Buna da bizim masadan bir tek ben tanık olmuştum. Hemen kalktım, onların masasına yürüdüm. Çok üstüme vazifeymiş gibi, adamları dışarıya çağırdım. Lefter'e avlu gibi bir boşluktan girilirdi. Adamlar da dışarı çıktı. Müthiş bir kavga başladı aramızda. Amerikan filmlerinde gördüğüm gibi, şişeyi kırarak adamlara doğru saldırdım. Bizim masadan kimsenin haberi yoktu. Olsa da zaten kimse kavgaya karışmazdı. O sırada meyhaneden çıkan birkaç kişi müdahale etti de, neden sonra bizimkilerin haberi oldu. Sonradan anlaşıldı ki bu iki kişiden biri TİP üyesiymiş, Kasımpaşa'dan... Benim TİP'li olduğum ortaya çıkınca kavga bitti. Masaya dönüp oturduğumuzda da Oğuz,

"Ulan" dedi, "ben nişanlıyken karışmıyorum. Peki sana ne oluyor?"

Söylediği doğruydu, ama ben hâlâ Anadoluluydum. Bana göre namus kavramı daha farklıydı. Oğuz'la birlikteliğini sürdüremeyen Mine daha sonra Halikarnas Balıkçısı'nın oğlu Sina Kabaağaçlı'yla evlendi. Mutlu bir evlilik yaşadı. Sina da arkadaşımızdı.

Çiğdem'e gelince, o da arkadaşımız Selahattin Hilav'la beraber oldu. Sonra evlendiler. Giderek, hepimizin tanıdığı şarkı sözü yazarı Çiğdem Talu oldu. Bu evliliklerinden bir kızları var: Zeynep. Çiğdem Selahattin'den ayrıldıktan sonra çok ünlü bir şarkı sözü yazarı oldu. Çiğdem Talu'ydu artık. Fakat genç yaşta kansere yenik düştü. Anlayacağınız bir çiçek daha döktü yapraklarını. Kurudu. Güzel insandı. Tüm Türkiye ağladı ardından...

Tekrar Kulis'e dönerek konuya başladığımız yerden devam edelim. Hayalet Oğuz'un Bebek'teki Nazmi'nin Bahçesi'ne gitme teklifine evet deyince, Oğuz, Türkân Şoray'la birlikte oturan Ertem Eğilmez'e doğru yürüdü. Sonra Ertem Eğilmez'in kulağına bir şeyler söyleyip geldi.

"Para işi tamam" dedi, "şimdi gelir."

Gerçekten de biraz sonra Ertem küfrederek geldi.

"Al lan şu 50 lirayı. S..tir git. Bir daha gelirsen ananı s..erim senin" dedi.

Herkesin bildiği gibi Ertem çok küfürbazdı. Normal konuşurken öyle. Senaryo çalışırken öyle. Film çekerken öyle. Dudağından sigarayı, ağzından küfrü eksik etmezdi. Bu hali de herkese doğal gelirdi.

Oğuz 50 lirayı almış, sigarası dudağına yapışık hâlâ gülüyordu.

"Yürü" dedi bana, "şimdi rahat rahat içeriz."

Kulis'ten çıkmıştık. İstiklal Caddesi'nde yürürken sordum:

"Ne dedin de Ertem sana 50 lira verdi?"

"Bak" dedi, "bu Ertem Moda'ya gitmediği zaman eve telefon eder, 'Lodos var, ben gelmiyorum' der, gitmez. Kulağına eğilip dedim ki: 'Şimdi karına telefon edip diyeceğim ki lodos modos yok. Ertem, Türkan Şoray'la Kulis'te muhabbet ediyor.'"

"Bu resmen şantaj" dedim.

"Tabiî" dedi, "yoksa 50 lira verir mi Ertem?"

O gün Nazmi'nin keyfini çıkardık Hayalet'le.

Ben o tarihlerde Alis'le evliydim. Oğuz her seferinde Alis'e,

"Alis ayrıl şu Adanalıdan da benimle evlen" derdi.

Ben kızardım. Oğuz keyiflenirdi. Beni ya da başkalarını birbirine düşürmekten müthiş mutlu olurdu. Geldiği masada kavga çıkmadığı vaki değildi. O yıllar TİP'te gecelere kadar çalıştığımız yıllar. İşte o günlerden birinde akşam partiden çıkıp Lefter'in Meyhanesi'ne gitmiştim. Oğuz'un da bulunduğu arkadaş ekibimiz bir masada oturmuş içiyorlardı. Ben kapıdan girer girmez,

"İşte" dedi, "jigolonun bodyguard'ı geldi."

"S..tir lan" dedim biraz bozuk.

"Sen bilmiyor musun Aybar'ın jigololuğunu?" dedi ısrarla üstüme üstüme gelerek.

"Senin ananı s..erim" diye üstüne yürüdüm.

Diğerleri tuttu beni. Oğuz'a,

"Gitme çocuğun üstüne" dediler.

"Hayır" dedi, "kimin peşinden koştuğunu bilsin istedim."

Sonunda,

"Konuşma lan benimle" dedim.

Bir daha da konuşmamaya özen gösterdim. Aradan on beş gün ya geçmiş ya geçmemişti. Bir gece saat 11 sıralarında yorgun argın partiden çıkıp Adnan'ın İmam Adnan Sokağı'ndaki Kulüp Fuaye'sine geldim. Dar merdivenlerden indiğimde, barda Oğuz'u konyak içerken gördüm. İçeride henüz kimseler yoktu. Hoca, bar-

men olarak çalışıyordu. Merdivenden indiğimi fark edince döndü,

"İşte jigolonun bodyguard'ı geldi" dedi.

Öyle sinirlenmiştim ki yanına gidip,

"Ulan şimdi senin ananı..." deyip gırtlağından iki elimle tutarak havaya kaldırdım. Kafasını duvara vurmak istiyordum. Onu anladı. Havada asılı duruyordu. Yüzü bana dönüktü. Gülümseyerek,

"Bana bir şey yaparsan Durnev arkanda. Çok sevinir" dedi.

Can damarımdan vurmuştu. Durnev ile Oğuz sürekli didişirlerdi. İkisi de çok zeki olduğundan ince esprilerle giydirirlerdi birbirlerine. Çevrede herkes Oğuz ile Durnev'den çok çekinirdi. Durnev'in çok sevineceği sözü Oğuz'a vurmamam gerektiğinin uyarısıydı. Gülerek ellerimi boğazından çektim, yere bıraktım. Hoca'ya dönerek,

"İki konyak ver bize" dedim. Sonra dönüp Durnev'e selam verdim. Durnev'i İstanbul'a ilk geldiğimin haftasında tanımıştım. Tanımıştım diyorum, tanışmıştım demiyorum. Her Anadolu'dan ilk gelen kıro gibi ben de bir gün Köprü'nün üzerinde durmuş, Köprü'ye yanaşan vapurları izliyordum. (İstanbul'u tanımayan, İstanbul'un acemisine "kıro" denirdi. Biraz da "cahil" anlamına kullanılırdı. Hâlâ da öyledir ya.)

Vapurla gelen kadın...

O zamanlar Haydarpaşa-Kadıköy vapurları Galata Köprüsü'ne yanaşırdı. Benim gibi Anadolu'dan yeni gelenler, Köprü'nün korkuluklarına abanır, gelen giden vapurları izlerdi. Keyifli olurdu o trafiği, o insan kalabalığını izlemek. Tanımadığın binlerce kadın-erkek, işine koşturanlar, sevgilisiyle kolkola gidenler... İşte böylesi bir günde, vapurun güvertesindeki lüks mevkiden inen bir kadın dikkatimi çekti. Siyah gözlüğü, tek örgülü saçı ve pantolonuyla... Yanında sinemanın en büyük oyuncusu olarak hayran olduğum, Turan Seyfioğlu vardı. İlk defa sinemadan tanıdığım birini canlı olarak görüyordum. Heyecanlanmıştım. Hemen Köprü'nün merdivenlerinden aşağı, kalabalığı yararak koşmaya başladım. Kaybetmek istemiyordum. İşte önümde gidiyorlardı. Bir süre öylece peşlerinde yürüdüm. Sonra hızla onları geçip Köprü'nün diğer yanında durdum. Bekledim. Yavaş yavaş yürüyorlardı. Ne kadar yakışıklı bir adamdı. Ona o yaşlardaki hayranlığımı anlatmaya kelime bulmak zor. Sadece ben mi, herkes ona hayrandı. Fakat kadının da diğer kadınlardan farklı bir görünüşü vardı. Hoş bir kadındı. Çekiciydi. Keyiften uçar gibiydim. Yanından ge-

çip gittiler. Bırakır mıyım peşlerini? İzlemeye devam ettim. Karaköy o zamanlar henüz yıkılıp bu hale gelmemişti. Daracık caddede tramvaylar, arabalar, otobüsler ve insanlar iç içe yürürdü. Binlerce insan şekerci dükkânlarının bir metrelik kaldırımlarında birbirlerine sürtünmeden geçemezdi. İşte o kalabalık içinde tanımadığım bir kadınla, Turan Seyfioğlu'nu gözden kaybetmeden Perşembepazarı'na döndük. Bir süre sonra karanlık bir yere girdiler ve kayboldular.

Sonradan öğreneceğim ki burası Tünel. Buradan iki vagonlu bir elektrikli trenle Beyoğlu'na çıkılıyor. Kim bilebilirdi ki, iki yıl sonra bu ikiliyle dost olacağım. Pasaj'da birlikte içki içeceğim. Durnev, dönemin popüler kadın spikeriydi. Zaten bir tek İstanbul ve Ankara radyoları vardı o zaman. Bu radyolardaki reklam spotlarını okurdu, Tarık Gürcan'la beraber ya da tek başına. O sıralar Turan Seyfioğlu'yla birlikte otururlardı. Çok kavgacı bir yanı vardı. Masada herkes ondan çekinirdi. Bir süre sonra Seyfioğlu'ndan ayrıldı. Ankara'dan gelen ve çok iyi arkadaşımız olan yakışıklı piyanist Onay Ongan'la beraber oldular. Durnev de, Onay da içkiyi çok severlerdi. Durnev önceleri Kulis'i, daha sonraları da Çiçek Pasajı'ndaki meyhaneleri yazıhane gibi kullandı. Reklam şirketleri onu oradan arardı. Çalışmaya da meyhaneden gider gelirdi. Bir süre sonra Krepen Pasajı'ndaki (Sidikli Pasaj da denirdi) Bayram'ın Yeri, yani Neşe Lokantası, mekân olarak kullanılmaya başlandı. Mehmed Kemal'ler, Sermet Çağan'lar, Onay'lar, Muhtar Kocataş'lar, Erdoğan Değer'ler gündüz alkollerini orada alırlardı. Tabiî bizler de oraların devamlı müşterileriydik. Bir gün bizim Mazlum'la Neşe'de buluşacağız.

"Gelemezsem telefon ederim" dedi.

Telefon numarasını yazıp verdim. O da gömlek cebine koydu. Ertesi gün karısı gömleği yıkarken kâğıdı görmüş. "Neşe" yazıyor. Açmış telefonu. "Buyurun, Neşe Lokantası" demişler. Eser çok utanmış ve hemen kapatmış telefonu.

Durnev akşamüstü erkenden Kulis'e gelir ve bardaki yerini alırdı. Durnev'in bir de erkek kardeşi vardı: Pertev. O da radyoda maç spikerliği yapardı. Sporu ondan iyi bilen yoktu. Bir Fener maçında heyecanlanıp küfrettiği için, maç anlatmasını yasaklamışlardı. Bir gece Durnev'le birlikte Kulüp 12'de içiyoruz. Birden karşıda gördüğüm, ilk gençlik yıllarımda körkütük âşık olduğum bir kadını anlatmaya başladım. Nakliyat ambarında çalıştığımın ikinci yılıydı. Liseyi bitirmiş, Yüksek Ticaret Okulu'na başlamıştım. Öğrenim yılının sonuna yaklaşmıştık. Bahar aylarındaydık

artık. Güneş, o vıcık vıcık karlı İstanbul'a hayat vermeye başlamıştı. Neden olduğunu bilmiyorum, kafamda bir İspanyol fötrüyle dolaşırdım o zamanlar.

Beş altı arkadaş öğleden sonra okuldan çıkmış birbirimizle şakalaşarak yürüyorduk, Dikilitaş'ın yanından. Tam karşımızda sapsarı saçlı, lacivert gözlü bir kadın, elinde dört beş yaşlarında bir kız çocuğuyla aynı kaldırımda bize doğru geliyordu. Hiç böyle güzel bir kadın görmemiştik. O dönemde dünyanın en popüler film yıldızı olan Marilyn Monreo'ya benziyordu.

"Hadi" dedi arkadaşlardan biri, bana bakarak, "görelim bakalım bu kadınla konuşabilir misin?"

"Konuşurum" dedim.

Tam dolduruşa gelmiştim. Kadın tüm güzelliğiyle yanımızdan geçerken,

"Siz Marilyn Monreo musunuz?" diye bir laf attım.

Kadın işveli bir gülümsemeyle yürüdü.

Ben hemen geri dönüp konuşmamı sürdürdüm.

"Sizinle tanışabilir miyim?" dedim.

"Ne yapacaksınız tanışıp?" dedi.

"Benim adım Arif" dedim.

"Memnun oldum" dedi.

"Ya sizinki?"

"Onu söylemem" dedi, "görüyorsunuz evliyim, çocuğum var."

"Olsun" dedim, "benim için fark etmez. Nerede oturuyorsunuz?" diye söze devam ettim.

"Burada, Sultanahmet'te" dedi.

Sülük gibi yapışmıştım kadına. Tanımadığı bu delikanlıyla cilveleşmek hoşuna gitmiş gibiydi.

"Buluşabilir miyiz?" diye yeni bir teklif getirdim.

"Ben hep buradayım" dedi.

"Rastladığımda sizi rahatsız edebilir miyim?" dedim.

Güldü.

"Evime yaklaşıyorum. Görürlerse ayıp olur."

"Özür dilerim, sizi bekleyeceğim" diyerek ayrıldım. Arkadaşlarım parkın tel örgülerine yaslanmış merakla beni bekliyorlardı. Geldim. Keyiften uçuyordum.

"Tamam mı?" dedim, "Konuştum mu?"

"Tamam da sonuç var mı?" dediler.

"Umut var" dedim.

İşte o günden sonra her gün beklemeye başladım. Sonuçta bir gün karşılaştığımızda, sözleşip, Domuz Danu'nda buluştuk. Evliy-

miş. Subaymış kocası. Kendi evleri varmış burada. Fazla ortalıkta görünmememiz gerekiyormuş. Bütün bu konuşmalardan sonra yine sözleşip buluşuyorduk. Bir şey yaptığımız yoktu. Sadece konuşuyorduk. Giderek âşık olmaya başladım. İmtihanı filan unutmuştum. Varsa yoksa Ayfer'di artık hayatımdaki. Ne kadar çok istiyordum beraber olmayı. O da bunu biliyor, hep kaçamaklı cevaplarla geçiştiriyordu beraberliğimizi. Uykularım kaçmaya başlamıştı. Bir gün Sultanahmet'in şoförlerinden biri kesti önümü. "Bu kadını bırakacaksın!" dedi. Kendisiyle berabermiş. İnanmadım tabiî. Sırılsıklam âşıktım. Nasıl bırakabilirdim ki? Gerçi sonradan şoförle de arkadaş olmuştuk. Ve bir gün olan oldu.

"Ben gidiyorum" dedi.

Gelibolu'ya gidecekti.

"Ben de gelirim" dedim.

"Olmaz" dedi, "kocam orada, mümkünü yok seni göremem."

"Olsun" dedim.

Nasıl olsa sokağa çıkacaktı. Sadece görmek bile yeterdi benim için. Aynı vapurda ayrı ayrı yerlerde oturarak Gelibolu'ya gittik. Gelibolu hiç bilmediğim bir yer. Vapur iskeleye yanaştığında, çok yakışıklı bir teğmen karşıladı âşık olduğum kadını. Ve kadın yakışıklı teğmenin koluna girerek meydandan ayrıldı. İki gün Gelibolu'da, orduevinde kaldım. Tanıdığım bir arkadaşım aynı yerde askerlik yapıyordu. İki gün sonra, arkama baka baka dönüp geldim. Hayatımda ilk defa o yıl sınıfta kaldım. Aradan yedi sekiz yıl geçti. Bir gün Atıf Yılmaz'ın Kemal Film platosundaki setine uğramıştım. Atilla Tokatlı asistanlık yapıyordu. Birden Ayfer'i gördüm. Şaşırıp kalmıştım. Meğer filmlerde oynuyormuş. Ciddi bir artist olmuş. Başrole yakın, yardımcı rollere çıkıyormuş. Kocasından ayrılmış. Bu kez saçları siyaha boyalıydı. Sonraları İstiklal Caddesi'nde rastlardım ona. Bir avukatla birlikte olduğunu yazardı gazeteler. Neden sonra Kulüp 12'nin müdürüyle beraber olmaya başlamıştı. İşte o gece bütün bu öyküyü baştan sona anlattım Durnev'e. Durnev,

"Masaya çağıralım, gelsin" dedi.

"Olur mu?" dedim.

"Neden olmasın? Beni sever" dedi.

Saat sabahın 4'üne geliyordu. Durnev haber gönderdi garsonun biriyle. Biraz sonra masaya geldi. Öpüştük.

"Hadi" dedi Durnev, "içmeye gidiyoruz."

Hep beraber bir taksiye binip o sıralarda Emirgân'da açık bir sabahçı meyhanesine gittik. Eski günleri yeniden yaşıyordum sanki. Fakat garip duygular içindeydim. O güzel aşkımın eskiyişini ya-

şamaktaydım. Efkârlandım. Rakılar geldi. Sohbet şiire, şiir türküye dönüştü. Sonraları Durnev o geceyi ince bir alayla anlatır. Anlatırken de, "Adamın sevgilisini getirdik. Kadınla konuşacağına sadece şiir okudu, türkü söyledi" derdi. Hani "Aşkın sonu yataktır, her aşk yatakta biter" derler ya, onunla hiç yataklık olmamıştık. Sonra o adamdan da ayrıldı. Bir gece rastladığım gece kulübünde,

"Hadi bize gidelim" dedi.

Yirmi beş yıl sonra mutlu bir gece geçirdik. Onunla tanışmamızdan otuz beş yıl sonra Çiçek Bar'da bir masada, birileriyle sohbet ediyoruz. Genç kızlardan ikisi,

"Biz sizi tanıyoruz Arif Bey" dediler.

"Nereden?" dedim.

Ressam olanı,

"Bizler Ayfer'in kızlarıyız" dedi.

Demek ki Ayfer benden bahsetmiş. Şaşırdım. Geçmiş günlerden söz ettik.

"Bir gün alın gelin" dedim.

"Gelmez" dediler, "çok kilo aldı. Evden dışarı çıkmak istemiyor."

Sonra bir defasında da kızlar, benim yanımdan aradılar annelerini. Konuştular. Telefonu bana verdiler.

"Hadi gel" dedim, "bekliyorum."

"Sonra" dedi.

Biliyorum gelmeyecekti. Bugüne kadar da hiç gelmedi.

Votkasından ayrılmayan Durnev Tunaseli...

Tekrar Durnev'e dönüyorum. Durnev emekliye ayrıldı ama, votkasından ayrılmadı. Daha sonra spikerlik işini bıraktı ve Bodrum'a gitti. Uzun süre Bodrum'da yaşadı. Alkolüne o zamanki Bodrum'un tek barı olan Veli'de devam etti. Onun sevdiği Bodrum, onun Bodrum'u olmaktan çıkınca yine Bodrum'un köylerinden biri olan Gölköy'e taşındı. Emekli maaşıyla idare etti. İçkisini hiç bırakmadı, ama onurundan da hiç taviz vermedi. Şu anda bile yetmiş yaşını geçmesine karşın, votkasını içer, kitabını okur. Durnev işte böyle bir dosttu. Bodrum'a gidişlerimde bazen ona uğrarım. Yabancı votka götürürüm. Hemen parasını ödemeye kalkar. Binboğa severdi. Bir seferinde bir kasa Binboğa getirttim İstanbul'dan. Bodrum'da yokmuş. Parasını ödemeye kalktı. Bir dolu bahaneyle kaçtım yanından. Onların parasını ödemek için fellik fellik telefonla beni aradı durdu. Ona böylece küçük bir kazık attım. Bir gün arabayla

Ankara'ya giderken Bolu Dağı'nda Koru Restoran'da yemeğimi yemiş, hesabını ödüyorum. Tam o sırada Eskişehir'in önemli ailesi Sazakların büyük oğlu Yılmaz Sazak girdi kapıdan. Yılmaz Abi Kulis'teki yakın dostlarımdan biriydi. Bazen ailece de akşamları beraber olurduk. İyi bir dosttu. Onunla politika konuşurduk. Beni gördüğünde "N'aber lan komünist?" diye söze başlardı.

"Otur" dedi, "bir yere gidemezsin. İki kadeh bir şey içelim. Sonra gidersin."

Çoktandır görüşmemiştik. Yanında şoförü ve bir arkadaşı vardı. Türkiye'nin en büyük müteahhitlerinden biri olmuştu. Yüksel İnşaat'ın sahiplerindendi. Oturduk yeniden. Viskiler geldi. Bir iki derken sohbet koyulaştı. Söz döndü dolaştı eski dostlara ve Durnev'e geldi. Ben ara sıra gördüğümü söyledim.

"Ne kadın o kadın..." dedi, "Yıllarca birlikte gezdik, arkadaşlık ettik. Ama bir gün olsun bir kadeh bir şey ısmarlayamadım."

Gerçekten de Durnev'e hiç kimse, hiçbir şekilde içki ısmarlayamamıştır. O her barda içkisini söyler, parasını peşin öderdi. Sağlıkla yaşa, sevgili Durnev.

Bu kitaba başladığımda Yılmaz Abi de yaşıyordu. Kitabı bitirmemiştim. Bir gün gazetelerde ilanını gördüm. Yılmaz Sazak da ölmüştü. Rahatsızdım, cenazesine gidemedim. Çiçek gönderdim. Güzel bir dosttan daha ayrıldık.

"Gittikçe artıyor yalnızlığımız..."

Moruk Cevdet de yakın arkadaşlarımdandı. Akşamüstleri Baylan'a uğrar, sonra Lefter'in Meyhanesi'ne giderdi. Seramikçiydi. Resim yapmaya da çalışırdı ama, asıl işi seramik yapmaktı. Karga Rauf'un ve Demirtaş Ceyhun'ların Akademi'den arkadaşıydı. Hayalet Oğuz'un en çok takıldığı arkadaşlardan biri de oydu. Aşiyan'da güzel bir atölyesi vardı. Yol üstünde. Altı garajdı. Bekârdı. Hiç evlenmemişti. Oğuz gibi, Rauf gibi, Aktedron Fikret gibi. Altındaki garaj sonradan "Üç Şef" adında bir kafe-bara dönüştü. Benim de bir ay kadar çalıştığım bir yer oldu sonradan. Yan komşusu rahmetli ressam ve seramikçi Seniye Taylan'dı. Ressam Orhan Taylan'ın annesi. Seniye Hanım'ın annesi de sağdı. Arada bir bizi rakı içmeye davet ederlerdi Fenmen ailesi. Bir ara, Seniye Hanım'ın annesi "Türkiye'nin en iyi annesi" seçilmişti.

Moruk Cevdet'in atölyesi herkese açıktı. Bebek'e ve Hisar'a giden dostlar Cevdet'e uğramadan yapamazdı. O kuşak tüm sanatçıların uğrak yeriydi atölye. Adı atölyeydi. Aslında Cevdet'in evi gibiydi. Çoğu zaman orada yatardı. Elli metrekarelik bir odaydı.

Önü tamamen cam. Gemiler önümüzden geçerdi. Ayaklarımızı aşağıya sarkıtır, içkilerimizi içerdik. Yoldan geçenlere üstlerinden bakardık. Sürekli birileri olurdu atölyede. Alev Ebüzziya, Melike Abasıyanık gibi güzel seramikçilerin de arada bir uğrak yeriydi atölye. Halikarnas Balıkçısı'nın yeğeni Cem Kabaağaçlı, her zaman yanında bir Amerikalıyla ve her zaman sarhoş gelirdi. Cevdet'in en çok bozulduğu, konukların elleri boş olarak gelmesiydi. İşleri iyiydi ama, eli de biraz sıkıydı. En genci olduğum için içki almaya Bebek'e ben giderdim. Atölyeye girdiğinizde solda bir şömine vardı. Şömineden sonra duvar dibinde, oturmak ve uzanmak için ince uzun bir sedir yapılnuştı. Atölyede kaldığımızda ben de, Oğuz da o sedirde yatardık. Tuvalet, sağ tarafta köşedeydi. Yine sağda bir yer yatağı vardı. Orada Cevdet yatardı. Ortada dört taraftan tavana misinayla asılmış bir tabla vardı. Masa yerine kullanırdık. Atölye, sabaha kadar açık bir bar gibiydi.

Bir gün sabahın aydınlanmaya başladığı, bir partinin sonuna geldiğimiz saatte, üstü açık arabasıyla yoldan geçen Ankaralı Seher, beni görünce klaksiyon çaldı, durdu. Seher'i, Tunca Aksoy'dan tanırdım. Belli ki Sait Halim Paşa'daki kumarhaneden yeni çıkmıştı.

"Haydi gel" dedim. Arabayı park edip geldi. Kısacık saçlarıyla çok güzel bir kadındı Seher. Zengin dostları vardı. Atölyede Halit Çapın, Hayalet, Moruk, ben, Tanju Gürsu ve daha birkaç kişiydik. Herkes kafayı bulmuş gibiydi. Seher'i tanıştırdım.

Moruk çağanoz gibi yaklaştı Seher'e. Hemen lafa girdi.

"Bağlı mısınız?" diye sordu.

"Hayır" dedi Seher, "hiçbir bağım yok."

"Bağlanmak gerek" dedi Moruk.

"İstemem" dedi Seher, "kimseye bağlanmak istemem."

"Bağlanmak önemlidir" dedi Moruk ve devam etti:

"Biliyor musun" dedi, "hayatta en önemli bağ nedir?"

Seher şaşkın bakıyordu. Sorunun yanıtını yine Moruk verdi:

"Hayatta en önemli bağ ayakkabı bağıdır."

Seher iyice şaşırmıştı. Dehşetle baktı, kendisini izleyen abazan erkek taifesine.

"Ben gideyim" dedi bana.

"Sen bilirsin" dedim.

Ürkmüştü. Arabasına binerken Moruk Cevdet camdan bağırıyordu hâlâ:

"Sakın unutma, hayatta en önemli bağ ayakkabı bağıdır. Bağlan birisine. Bana da bağlanabilirsin."

Seher arabasını çalıştırdı. Gülmeye başladı. İki defa klaksona bastı.

"Sözünü tutacağım" dedi, "ama seninle değil."

Istakoz alacak paramız mı var?

Bir akşam Lefter'in Meyhanesi'nde Hayalet Oğuz, ben ve Posbıyık Yüksel oturmuş şarapla vakit geçirmeye çalışıyorduk. Moruk Cevdet elinde bir paketle masaya gelip oturdu. Yarım şişe rakı, beyaz peynir, şiş ve salatasını söyledi. Bizler yarı aç yarı tok idare etmeye çalışıyorduk. Hesabımızı bile ödemiştik.

"Yahu" dedik, "yarım şişe de bizim için söyle."

"Param yok" dedi Moruk.

Biz bilirdik ısmarlamayacağını, ama ya iyi bir tarafına denk gelirse diye olta atıyorduk. Tutmadı. Bu defa Hayalet masada duran gazete kâğıdına sarılı paketi sordu.

"Istakoz" dedi Moruk, "anneme aldım."

"Bırak şimdi anneni" dedi Posbıyık Yüksel, "numara yapma. Hadi yaptıralım, yiyelim şunu."

Moruk ıstakozu bize yedirmemeye kararlıydı. Birer bardak şarap daha içtik. Sohbet koyulaşmıştı. O sırada Moruk tuvalete çıktı. tuvalet üst kattaydı. Hayalet Oğuz masada duran ıstakoza bakıp,

"Hadi ıstakozu alıp kaçalım. Mihal'de buluşalım" dedi.

Ben ıstakozu kaptığım gibi Atatürk Lisesi'nin sokağındaki Mihal'in yolunu tuttum. Az sonra Hayalet Oğuz ve Posbıyık Yüksel de geldi. Oğuz ıstakozu pişirmeye verdi. Bir şişe şarap, bir şişe daha derken ıstakozu yiyip bitirdik. O tarihlerde Balık Pazarı'nda her zaman ıstakoz bulmak mümkündü. Boğaz'dan ve Marmara'dan, sevenlerin yiyeceği kadar ıstakoz çıkardı. O gece Moruk her tarafta bizi aramış. Tabiî Mihal aklına hiç gelmemiş. Çünkü Mihal'in meyhanesi bizim her zaman gittiğimiz bir yer değildi. Moruk ertesi gün bizi buldu. Küfretti filan ama olan olmuştu bir kere. Bizimse her zaman ıstakoz alacak paramız yoktu tabiî. Hayalet Oğuz gibi Moruk Cevdet de göçüp gitti. Cevdet'i, Kuzguncuk'taki kilisenin yanındaki camiden yolcu ettik. Oğuz'u da Şişli'den.

Şişli Camii'nin avlusu kalabalık. Oğuz'un ölümünü duyan gelmiş. Kısa bir süre hastanede yattı. Eksikliği hemen fark edilmişti. Herkes birbirine soruyordu Oğuz'u, Oğuz'un ne olduğunu. Zaten 40 kilo ya var ya yoktu. Ergin Ertem'in anlattığı gibi:

"Son gün Taksim Parkı'ndaki Mutfak'ta içiyoruz. Demir Özlü, Tezer falan. Mezeler geldi. Oğuz hiçbirine dokunmuyor. Bu beni

çok şaşırttı. Bir süre sonra, 'Pek iyi değilim galiba. Hastaneye gidiyorum' dedi. Tezer Özlü'yle kalkıp gittiler. Heybeliada'da kalacaktı. Dört beş gün sonra ölüm haberi geldi."

Evet, Oğuz hastalığından dolayı hiç kimseye şikâyetçi olmamıştı. Oldum bittim de şikâyet etmezdi zaten. Onun asıl işi herkesi birbirine düşürmekti. Bu yüzden herkes hakkında bilgi sahibiydi. Dedikoduya bayılırdı. Hem dedikoduya bayıldığından, hem de kendilerine karşı çok kibar davrandığından, kadınlar çok severdi Oğuz'u. Arada bir parasız kaldığında, Diyarbakır'daki mirasını alabilmesi için para toplardık ona. Oğuz birkaç gün görünmez, sonra ortaya çıkardı. Her defasında bir gerekçe bulurdu, neden Diyarbakır'a gidemediği konusunda. 1960'ların başında bir gün Demirtaş'ı aramış. Demirtaş, Adana Belediyesi'nde fen işleri müdürü. Bulmuş Demirtaş'ı, Diyarbakır'dan geldiğini, mirasını aldığını söylemiş. Miras da 2-3 bin liralık bir şey. O gün Adana'da ağırlamış Demirtaş'ı. Pavyona götürmüş. Yine İstanbul'a parasız gelmiş Oğuz. Para olduğunda her zaman bonkördü. Kadınlara çiçek vermekten hoşlanırdı.

Her zaman cebinde bir kitap (genellikle İngilizce) vardı. Koltuğunun altında gazeteler ve boynunda her zaman bir fular. Entelektüel bir hava verirdi bunlar ona. Daha çok kahverenginin tonlarındaydı giysileri. Her şeye dikkat eder, hiçbir şeyi unutmazdı. Ağaoğlu Yayınevi'nde müdürlük yaptığım yıllar edebî eserlerin dışında bir de casusluk ve polisiye dizisine başlamışız. İlk kitap: *Rusya'dan Sevgilerle*. Hiç unutmuyorum bir akşam Asmalımescit'teki Nil Restaurant'da içiyoruz (şimdiki Yakup'un Yeri). Oğuz da geldi. Cebinde daha o gün çıkmış bizim bir kitap: *6 Numaralı Rostov Planı*. Kitabı önüme attı, "Böyle yanlış yapılır mı?.." diye bir diskur geçti bana. Rezil oldum arkadaşlara.

Olay şu. Kitabın kahramanının adı Vittoria Lamas. Kitabın arka kapağında tanıtımıyla ilgili bilgiler var. Orada kahramanın adı Fernando Lamas diye yazılmış. Hepimiz atlamışız bu yanlışlığı. Fernando Lamas bir sinema oyuncusunun adı. Nasıl boş bulunmuşuz anlayamadım. Ama Oğuz'un gözünden kaçar mı böyle şeyler. Bizimle alay etmek için bir malzeme geçmiş eline. Bir süre onunla idare etti. İddialı bir tavla oyuncusuydu aynı zamanda. Demirtaş Ceyhun, Fikret Hakan onunla tavla oynamaktan büyük keyif alırlardı. Ben de tabiî. Anadolu Pasajı'ndaki Mehdi Baba'nın kahvesiydi mekânımız.

Taksim Talimhane'de, Elektrik İdaresi'nin karşısında Faruk'un Yeri vardı: Barlas Kulüp. O tarihlerde, dostlarla gittiğimiz yerlerden biri. Uzun bir zaman da varlığını sürdürdü. Akşam yemeği de

yenir, geç saatlere kadar açık da kalırdı. Kulüp gibiydi ve herkesi almazlardı. Bir gece, yine hepimiz oradayız. Oğuz da var, Moruk Cevdet'le. İkisi de çiroz gibi olduğundan, muhabbet onların üzerine kurulmuştu. Kavga etseler, kim kimi döverdi acaba? Herkes birini tutuyordu. Espriyle başlayan muhabbet, ciddi bir boks maçına dönüşüyordu. Oğuz da, Moruk da havaya girmişti. Evet, boks yapılacaktı. Sonunda, istenen oldu. Koridorun bir başında Hayalet, bir başında Moruk gardlarını alıp, boks vaziyetine geçtiler. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Yumruklarını sallayarak, birbirlerine doğru yaklaştılar. Tam karşı karşıya geldiklerinde, ikisi de kollarını açmış, birden birbirlerine sarılıvermişti. Herkes gülüyor, herkes alkışlıyordu. İkisi de, bizlerin dolmuşuna binmeyecek kadar akıllıydı. Kendileri de kahkahadan kırılıyordu.

Şişli Camii'nde bütün dostları, düşmanları. Herkes birbirine Oğuz'la ilgili anılarını anlatıyor. Bizler de birkaç kişi yan yanayız. Durnev'le birlikte Oğuz'u konuşuyoruz. Bir ara Durnev,

"Arkadaşlar, ölürsem gözlerim açık gitmez artık" dedi.

"Hayırdır? Bu da nereden çıktı şimdi?" dedim.

"Yok yani" dedi, "Oğuz'a bu kadar kalabalık gelmişse, bana ne kadar gelir kim bilir?"

Giderayak Oğuz'un arkasından da olsa ona takılmadan duramıyordu.

Ya Durnev'in mezarlıkta yaptığına ne demeli? Mezarlıktayız. Oğuz'un cenazesi defnediliyor. Ramazan günlerinden bir gün. Hoca, bir taraftan cemaate sinirlenmiş: herkes sigara içiyor.

"Ramazanda sigara içilir mi?" diyor.

Herkes burnundan soluyor hocaya. Biz mezarın başındayız. Kadınlar daha bir geride. Hoca duaya başlayacak, birden sordu:

"Oğuz Bey'in annesinin adı nedir? Bilen var mı?"

Çünkü, "Bilmem kimden doğma, Oğuz Haluk Alplaçin" diye duaya başlaması lazım ya... Herkes şaşkın birbirine bakıyor. Kim nereden bilsin Oğuz'un annesinin adını. İşte o sırada, arkalardan bir kadın sesi yükseliyor. "Havva" diye. Hoca da duaya başlıyor.

"Havva'dan olma Oğuz Haluk Alplaçin..."

Böylesi bir zekâ ancak Durnev'de olabilirdi. O da bilmiyordu annesinin adını. Ama genel inanca göre hepimiz Havva'nın çocuklarıydık. Çok azımız fark etti bu espriyi. Sonunda Oğuz'un imdadına yetişen yine Durnev olmuştu.

Bir Beyoğlu bohemi olarak başladığı İstanbul hayatını, bir İstanbul bohemi olarak noktaladı Oğuz.

Onu birkaç küçük şiiriyle analım derim:

NÜ

Ne Rubens'e göre çıplaklığın
Ne Renoir'lık.
Senin çıplaklığın başka türlü.
Senin çıplaklığın Kızılay'lık.

ÇAMAŞIR

Hangisine inansak ki
Söylenti çeşitli
Beyimin ak dediği
Aslında kirli

ANLAYANA SİVRİSİNEK SAZ

Çinili Han'ın kapısı
Eski zaman kapısı
    Çinili Han'ın sahibi
    Şişman herifin biri
Çinili Han'ın içinde
Olanlardan size ne.

Fenerbahçeli Aktedron Fikret...

Hayalet Oğuz anlatılır da, Aktedron Fikret'i unutmak olur mu hiç? Aktedron, Karıncaezmez Şevki gibi İstiklal Caddesi'nin gülü. Resim sergilerinin en iyi izleyicisi. Hiçbirini kaçırmaz. Kendisi de resim yapan, sanat tarihini iyi bilen, antikayı tanıyan bir ağabeyimizdi. Bir iki kadeh içkiyle idare ederdi. Yağlı bir trençkotu ve siyah atkısı hiç eksik olmazdı üstünden. O da Hayalet Oğuz gibi sıska biriydi. Sigara dumanından rahatsız olduğu için meyhaneye pek meraklı değildi. Aktedronluğu uzun süreli eroinciliğinden sonraki hapçılığından geliyordu. Pazar günleri Sahaflar'da ve Uzunçarşı'da kurulan antika pazarlarını dolaşırdı. Renkli taşlı yüzükler alır, eski kitaplar bulurdu. Karikatürist Sinan, ressam Ömer Uluç ve Yüksel Arslan, sanat eleştirmeni Sezer Tansuğ onun en iyi dostlarıydı. Aslında hepimizin de dostuydu ya. Elmadağ'daki evinde abisiyle birlikte kalırdı. Benden otuz yaş büyük-

(ü. 1960 ihtilalinden önce, bir gün İstiklal Caddesi'nde rastlaştık. Daha doğrusu karşı kaldırımlarda ters yönlere gidiyoruz. Karşıdan beni gördü. Eliyle işaret ederek,

"Arif, gel gel" dedi

Karşı kaldırıma geçtim, tam Ağacami'nin köşesindeyiz.

"Buyur abi. Hayırdır?" dedim.

"Yahu Arif" dedi, "biliyor musun, çoktandır ne düşünüyorum?"

"Ne düşünüyorsun abi?" dedim

"Ben" dedi, "bu hayatta iki şeye şaşıyorum: bir, bu Adnan Menderes'in, 'Memlekette kalkınma var, kalkınma var' demesine şaşıyorum; ikincisi de, şu Galatasaraylıların hakeme 'ibne' diye bağırmasına şaşıyorum" dedi

Güldüm, "Nereden çıkardın bunu?" dedim.

"Ben hasta bir Fenerbahçeliyim, bilmiyor musun?" dedi. "Hiçbir Fener maçını kaçırmam."

"Hani sen kalabalıktan, kapalı yerden kaçardın?"

"Maç başka. Üstelik kapalı yere de gitmem. Açık tribüncüyüm."

"Kalabalık seni rahatsız etmez mi abi?" dedim.

"Yok canım" dedi, "ben maç seyretmeye gitmiyorum ki."

"Peki ne seyrediyorsun?"

"Ben mi? Canım, ben seyircilieri seyrediyorum. Dayıyorum sırtımı tel örgülere, sahada olan bütün olayları seyircinin yüzlerinden izliyorum. Gergin yüzler atılan bir golle nasıl gevşiyor, yayılıyor. Biraz önceki öfke dolu yüz nasıl aniden mutluluğa dönüşüyor. Bunlar benim malzemelerim" diyor.

Ayaküstü sohbetle ayrılıyoruz. "Ne matrak adam şu Aktedron Fikret" diyorum kendi kendime.

Bir gün yine İstiklal Caddesi'nde, Tokatlıyan Oteli'nin köşesinde rastlıyorum ona. Acelem var. Selamlaşıp geçiyorum. İki saat sonra dönüşümde yine aynı yerde buluyorum onu. Başını hiç çevirmeden karşıda bir yere bakıyor. Ben, uzaktan onun baktığı yeri bulmaya çalışıyorum. Bulamıyorum. Yanına gidiyorum.

"Merhaba Fikret Abi" diyorum. "Hayırdır? Saatlerdir buradasın. Nereye bakıyorsun öyle?"

"Sus" diyor bana, "karşıya bak."

"Nereye?"

"Canım şu birinci kattaki yuvarlak pencereyi görmüyor musun?"

"Evet görüyorum."

"İşte orası."

"Ne var orada?"

"Yahu pedikür yaptıran kadının ayağını görmüyor musun?"

"Haa. Evet görüyorum."

"Hiç böyle güzel ayak gördün mü?" diyor.

"Bilmem, hiç düşünmedim" diyorum. Şaşkınlıkla bakıyorum Aktedron'un yüzüne. Sonra yuvarlak pencereye takılıyor gözüm. Koltukta oturan bir kadın, yüzü görünmüyor. Bacağının birini pencereye uzatmış. Yanı başında pedikürcü bir kız. Pedikür yaptırıyor. Pedikürü yaptıran kadının ayağının tabanı görünüyor. Fikret Abi'nin ayak fetişisti olduğunu hiç düşünmemiştim o güne kadar. Şaşırıyorum. Ayakla Fikret Abi'yi baş başa bırakıp gidiyorum. Abisiyle birlikte yaşayan Aktedron Fikret'in önce abisi ölüyor. Ardından, yalnızlığa dayanamayan Fikret Abi de intiharı seçiyor. Osmanlı'nın son bohemi Aktedron Fikret de, renkli kişiliği ile en sevdiği Beyoğlu'sunu bizlere bırakıp gidiyor.

"Bir çiçek daha soluyor Beyoğlu'nda."

Yaşar Kemal'in yüzük parası...

Alis, Alman Galerisi'nde çalışırdı. Tüm sergilerden sorumluydu. Yaşı biraz benden büyüktü. Onunla arkadaş olmuştum. Levent'te ablası ve enişteşiyle birlikte oturuyordu. İki yıllık bir flört devresinden sonra evlenmeye karar vermiştik, ama bir türlü evlenecek parayı denk getiremiyorduk. Bir akşamüstü iş çıkışı İstiklal Caddesi'nde dolaşırken Yaşar Kemal'e rastlamıştık.

"Nasılsınız çocuklar?" diye sarılıp öptü bizi.

"Yahu siz daha evlenmediniz mi?" dedi.

"Sen ne diyorsun Yaşar Abi" dedim, "bizim yüzük alacak paramız yok, sen evlilikten bahsediyorsun."

Hemen cebinden 100 lira çıkarıp verdi.

"Gidin kendinize birer yüzük alın" dedi. "Haber verin sonra, yüzüğü ben takacağım ha..."

Ertesi gün Alis'le buluşup Kapalıçarşı'ya gittik. Kuyumcuları dolaşıp kendimize birer yüzük beğendik. Kuyumcu yüzükleri tarttı.

"102 lira" dedi, "ama siz 100 lira verin. İçini yazmak için ayrıca da 2,5 lira vereceksiniz."

Ben hemen atılıp,

"Bakın" dedim, "100 liramız var. Onu da Yaşar Kemal verdi. Başka paramız yok. İsimleri de yazılı olarak bize 100 liraya verirseniz alırız. Yoksa yok."

Kuyumcu bu açık sözlülüğümüzden etkilenmiş olacak ki,

"Peki" dedi, "o da bizim hediyemiz olsun."

Yüzükleri aldık çıktık. O akşam yine Lefter'in Meyhanesi'ne hem bir şeyler yiyip, hem de iki kadeh bir şey içmek için uğradık. Bu arada Lefter'le de nişan işini konuştuk. Lefter'in üst katındaki küçük salonda yapacaktık nişanı. Pazarlık sonucu adam başı 10 liraya bağladık işi. İçki dahil her türlü meze eksiksiz olacaktı. Bütün arkadaşlara haber verdik. Ben nişan yapacaktım, ama herkes kendi parasını ödeyecekti. Tam tamına 33 kişi. 33 kişilik yazar çizer takımı. Baylancılar. Yaşar Kemal de eşi Tilda'yı alıp gelmişti. Yenildi içildi. Yaşar Abi yüzüklerimizi taktı. Türküler söylendi, sazlar çalındı. Güzel bir nişan olmuştu. Sonunda herkes 10'ar lira verdi, hesap ödendi. Bir süre sonra ev aramaya başladık. Benim eşya alacak param yoktu. Ama Alis'in eşyaları vardı. Onlarla idare edecektik. Sonunda Gayrettepe Dutluk'ta, bahçe içinde iki katlı bir evin, alt iki dairesinden küçük olanını tuttuk. İki küçük odadan ibaret bir evdi burası. Bahçeye bakan bir de balkonu vardı. Eve yerleşmiştik. Bir taraftan da nikâh günümüzü bekliyoruz. Benim şahidim Yaşar Kemal, Alis'in şahidi ise Dr. Robert Anhegger olacaktı. Nikâh Beşiktaş Evlendirme Dairesi'nde yapılacaktı. Kimseyi nikâha davet etmemiştik. Saat 11.30'da kıyılacak nikâh için ben erkenden Yaşar Abi'ye gittim. Bizim eve çok yakındı evleri. Onlar da Mecidiyeköy'de, bahçe içinde bir evde oturuyordu. Eve gittiğimde Tilda Abla'yla Yaşar Abi ve Yaşar Abi'nin annesi sabah kahvaltısı yapıyorlardı. Sabırsızlanıp duruyordum. Yaşar Abi ağırdan alıyordu. Tam bahçe kapısından çıkarken bir postacı geldi. Elinde bir zarf. "Bu sizin için Yaşar Bey" dedi. Durduk. Yaşar Abi zarfı açtı. Bu bir banka havale kâğıdıydı. Merkez Bankası'ndan geliyordu. İyice inceleyince bunun 1 500 pound'luk bir havale olduğunu gördük. Daha garanti olması için kâğıdı Tilda Abla'ya gösterdik. Evet doğruydu. Yaşar Abi'ye İngiltere'de ilk kitabının yayımlanmasından dolayı gelen, ilk paraydı bu.

"Tamam ulan" dedi, "bugün bütün masraflar benden."

Bir taksiye binip evden Alis'i aldık ve Beşiktaş Evlendirme Dairesi'ne gittik. Alis'in şahidi Dr. Anhegger, biraz sonra eski siyah arabasıyla geldi. Yaşar Abi bana döndü.

"Şeker aldın mı?" dedi.

Şaşırmıştım.

"Ne şekeri?" dedim, "Davetli yok ki..."

"Olur mu lan?" dedi, "Al şu 10 lirayı, git iki kutu şeker al gel. Nikâh memuruna vermek lazım."

Hemen gidip iki kutu şeker alıp geldim. Nikâh dairesinde kimseler yoktu. Masaya oturduk. Klasik tören başladı. Kimlik tespiti bitti. Nikâh memuru konuşmaya başlayınca nedendir bilmiyorum beni bir gülmedir tuttu. Kendimi tutamıyordum. Katıla katıla gülüyorum. Yaşar Abi,

"Ne var? Bir şey mi oldu?" diye soruyor.

Gülme arasında güçlükle cevap veriyorum.

"Yok be abi" diyorum

"Peki. Ne gülüyorsun öyleyse?"

Başımı masanın altına sokuyorum, katıla katıla devam ediyorum gülmeye. Başımı kaldırıp bakamıyorum nikâh memuruna. Bir süre kendime gelmemi bekliyor herkes. Susuyorlar. Nikâh memuru, Dr. Anhegger, Alis, Yaşar Abi. Herkes şaşkın. Benim sakinleşmemi bekliyorlar. Ayıp ettiğimin farkındayım. Krizim devam ediyor. Tutmaya çalışıyorum kendimi.

"Kalksana ulan!" diyor Yaşar Abi.

Yavaş yavaş başımı çıkarıyorum masanın altından, hiç kimseye bakamıyorum. Başım önümde, kıs kıs devam ediyor gülmem. Sonunda duruluyorum. Yavaşça başımı kaldırıp nikâh memuruna bakmaya çalışıyorum.

"Tamam, tamam, bitti" diyor Yaşar Abi, "siz devam edin."

Ne olduğuna bir anlam verememiş nikâh memuru kısa kesiyor seremoniyi,

"Beşiktaş belediye başkanının bana verdiği yetkiye dayanarak sizi karıkoca ilan ediyorum" diyor. Nikâh defterini uzatıyor önümüze doğru. Hepimiz imzalıyoruz. Bir an önce çıkmak istiyoruz salondan. Kapıda Yaşar Abi,

"Hadi Çiçek Pasajı'na gidip bunu kutlayalım" diyor.

Dr. Anhegger'in arabasına doluşuyoruz. Çiçek Pasajı'nda Entelektüel Cavit daha kendi dükkânını açmamıştı. Celal'le beraber, Bayram'ın şimdiki Seviç Meyhanesi'nde çalışıyorlardı. Masa donatıldı. Istakozlar, pavuryalar, biralar, rakılar, mezeler... Kafaları çektik. Masada bir şey dikkatimi çekiyordu. Yaşar Kemal ile Dr. Anhegger birbirleriyle direkt konuşmuyorlardı. Bir şeyler vardı demek aralarında. Hep banttan konuşuyorlardı. Sonunda hesap ödemeye gelince, neredeyse kavga çıkacaktı masada. Yaşar Abi diyor ki:

"Benim oğlumun düğün yemeği, ben ödeyeceğim..."

Dr. Anhegger diyor ki:

"Benim kızımın yemeği, ben ödeyeceğim..."

Sonunda Yaşar Kemal, hem gür sesi hem cüssesiyle galip gel-

di. Hesaptan sonra herkes kendi işine dağıldı. Biz Yaşar Kemal'le Babıâli'ye doğru yürüyüyoruz.

"Ne iş bu iş?" dedim yolda, "Anhegger'le aranız açık galiba?"

"Evet" dedi, "uzun hikâye."

"Eskiden" dedi, "Bedrilerde (Bedri Rahmi Eyüboğlu) toplanırdık haftada bir gün. Şairler, yazarlar, ressamlar. Sanat konuşulurdu. Mualla da çok güzel kızdı bilirsin. Bedri'nin kız kardeşi. Herkes ona âşıktı. Bir gün, Alman Nazi yönetiminden kaçmış olan bu Anhegger de, o toplantılara katılmaya başladı. Baktık ki Mualla da Anhegger'e fazla yüz veriyor. Melih Cevdet'le beraber bir gün toplantıdan erken çıkıp yolunu kestik. Biraz hırpaladık. O gündür bu gündür konuşmayız. İlk defa bugün barışmış gibi olduk."

Ruhi Su'nun türküleri...

Böylece ilk evliliğim başladı. Dr. Anhegger ile Mualla Hanım'ın, Avcılar'da bir çiftliği vardı. Balayı için Alis'e izin vermişti. O hafta sonu gidip çiftlikte bir hafta balayı yapacaktık. Cumartesi günü çiftliğe gittik. Gittik ama pazar günü için de tüm dostları çiftliğe davet ettik. Mangal yapar, muhabbet ederiz diye. Halkalı'dan bir de minibüs ayarladık. Tüm dostlar öğleden sonra çiftliğe geldiler. Yalçın Çetin, Tonguç, Ruhi Su, Hayalet Oğuz, gazeteci Burhan Altaş, Demirtaş Ceyhun, Sezer Tansuğ falan on beş kişi kadardık. Mangallar yapıldı, içkiler içildi. Sohbet falan derken Ruhi Abi'den türküler dinledik. Ruhi Abi içkili yerlerde türkü söylemeyi pek sevmezdi. Ama yine de benim ısrarıma dayanamadı. Buna da bir formül bulduk. Ruhi Abi türkü söylerken biz içmeyecektik. O, ne zaman ara verirse o zaman içecektik. Zaten gerekli alkol de alınmıştı. Uygulama zor olmadı. Güzel bir gün yaşadık. Sonunda, son trene göre ayarladığımız minibüs geldi. Herkesi yolcu ettik. Ertesi sabah bahçede kahvaltı ediyoruz. Birden küçük bir yılanın evin içine doğru akıp gittiğini gördüm. Ben yılandan çok korkarım. Meğer Alis de korkarmış.

"Bak" dedim, "bir yılan içeri giriyor."

Hemen kâhyayı çağırdım, yılanı gösterdim. Çiftlik kâhyası bir sopayla yılanın işini halletti ama bizde moral kalmamıştı. Böylece başlamadan bitirdik balayını. Gerisingeri döndük İstanbul'a.

Ruhi Su, Ankara'da operada çalışırken 1951 tevkifatında hapse girmişti. Uzun bir süre hapiste yattıktan sonra çıkmış, fakat operaya bir daha alınmamıştı. Yapı Kredi Bankası'nın sahibi olduğu

Doğan Kardeş Yayınları'nda araştırma bölümünde, eski tüfeklerden Vedat Nedim Tör ve sevgili arkadaşım Onat Kutlar'la birlikte çalışıyordu. Kuledibi'nde bir binada. Daha çok bizim Terzi Sıtkı'da rastlıyordum ona. Çok güzel sesi vardı. Türküleri kendisine göre stilize ederdi. Çok da güzel söylerdi. Onun sayesinde türküler aydın kesimin de dikkatini çekti. Sevilmeye başladı. Gerçi Âşık Veysel ve Ali İzzet yaşıyorlardı. Onlar âşık geleneğinin temsilcileriydi. Ruhi Abi o türkülere yeni bir yorum ve anlayış kazandırıyordu. Anadolu'dan türküler topluyor, ayrıca, Nâzım'ın, Melih Cevdet'in, Ahmed Arif'in, Orhan Veli'nin şiirlerinden besteler yapıyordu. Dostları arasında Erdem Buri ve Tülay German da vardı. Tülay'ın da sesi güzeldi. İngilizce şarkılar söylerdi. Ruhi Su dostluğu onu da türkülere doğru çekti. Ruhi Abi Tülay'ın hocası olmuştu artık. Ali İzzet gibi. Site Sineması'nın üst katındaki bir salon Erdem ve Tülay'ın birlikteliğiyle As Kulüp olarak açıldı. Onun üstünde Çatı vardı. İlhamı Gencer'in program yaptığı yer. Tülay German "Burçak Tarlası" türküsüyle birdenbire büyük şöhrete ulaşmıştı. Ruhi Abi de Tülay Germanların As Kulüp'ünde türkü söylemeye başladı. Bütün İstanbul sosyetesinin akın ettiği bir yer haline geldi As Kulüp. Çalışmalar uzun bir süre devam etti. Fakat bu durum bütün sağcıların dikkatini çekmişti. Tabiî taciz de başlamıştı. Bunun üzerine sağcıların baskısına daha fazla dayanamayan Erdem Buri ve Tülay German As Kulüp'ü kapatıp Paris'e gittiler. Ruhi Abi de As Kulüp gibi yerlerde değil ama, daha küçük yerlerde söylemeye başladı. Bunlardan biri, bizim Kilyos'taki Şanzelize Ramazan'ın ortağı olduğu Kulüp Cartier'di. Kulüp Cartier Beyoğlu'ndaki Ses Tiyatrosu'nun girişinden hemen önceki birinci katta bir yerdi. Şimdiki Ferhan Şensoy Tiyatrosu'nun giriş kısmı. Yani Halep İşhanı'nın olduğu yer. Akşamları şömine başında Ruhi Abi türküler söyler, biz huşu içinde onu dinlerdik. Ruhi Abi söylerken kimse konuşsun istemezdi. Her akşam onun için ayrı bir konserdi. Bu yüzden ben kapının yanında durup gelenlerin sessizce oturmasını sağlardım. Uzun bir süre Cartier'de çalıştıktan sonra, Sıraselviler'de. Kennedy Oteli'nin girişindeki küçük gece kulübünde söylemeye başladı. Kulüp K. Burası kırk elli kişilik bir yerdi. Bir gün birkaç arkadaş karılarımızla onu dinlemeye gittik. Ön masadaydık. Yan masadakiler sanki sohbete gelmiş gibi, biraz da ertesi gün dostlarına, "Biz dün akşam Ruhi Su'ya gittik" demek için, öylesine gelmişlerdi. Uğur Abla, Ferruh Doğan, Mazlum Göknel, Eser, ben ve Alis. Birkaç kişi daha keyifle dinliyorduk. Birkaç defa yan masayı uyarmak gere-

ğini duydum. Hiç oralı değildiler. Sonunda dayanamayıp masayı başlarına geçirdim. Çok ayıp etmiştim biliyorum. Adamları alıp çıkardılar. Gecenin tadı tuzu kaçtı ama yapılacak da bir şey yoktu. Ruhi Abi'ye karşı da çok ayıp olmuştu. Hiç unutmam, Ruhi Abi'den de bir zılgıt yemiştim.

Duygu Sağıroğlu, Muhtar Kocataş'ın finanse ettiği *Bitmeyen Yol* adlı bir filme başlamıştı. Duygu iyi bir dekoratördü. Sinemayı da çok seviyordu. Uzun zaman Memduh Ün'e asistanlık yapmış, sonra da kendisi rejisör olarak film çekmeye başlamıştı. Hep iddialı filmlerin rejisörüydü. Yılmaz Güney ve Selma Güneri'yle yaptığı *Ben Öldükçe Yaşarım* filmi iyi de iş yapmıştı.

27 Mayıs ihtilalinin getirdiği özgürlük içinde iyi filmler yapılıyordu Yeşilçam'da. *Bitmeyen Yol* filmi de onlardan biriydi. Filmin seslendirilmesi sırasında Duygu Abi'ye yardım ediyordum. Filmin seslendirilmesi Lale Film'de yapılıyordu. Her şey bitmiş, filmin finalinde görünen gecekondular üzerine Ruhi Abi iki dörtlük türkü okuyacaktı. Akşam stüdyoda buluştuk. Topu topu iki saatlik bir işti. Ruhi Abi söylemeye başladı. Her şey güzel gidiyordu. Sesleri alan, dönemin en iyi sesçisi, kendisi de bir sinema âşığı olan Necip Sarıcı'ydı. İçeride çıt çıkmıyordu. Fakat Ruhi Abi ikide bir "Olmadı, sesim çatladı" diyordu. Ben hemen çay koşturuyordum. Ve bu iş böylece sabaha kadar sürdü. Bizim sabrımız tükenmişti ama Ruhi Abi'nin titiz çalışması bitmemişti. Sonunda iş bitti ama biz de bittik. Geçekten çok güzel olmuştu. Fakat film gösterime girmek için denetleme kuruluna, yani sansüre takıldı. Yıllarca sansürden çıkmadı. Yatırılan para, verilen emek sansür uğruna harcandı gitti. Yıllar sonra da vizyona çıktığında modası geçmiş, film eskimişti. Filmde kullanılan türkü Serdarî'ye aitti:

Nesini söyleyim canım efendim,
Gayrı düzen tutmaz telimiz bizim.
Arzuhal eylesem deftere sığmaz,
Omuzdan kesilmiş kolumuz bizim.

Serdarî halımız böyle m'olacak?
Kısa çöp uzundan hakkın alacak
Mamurlar yıkılıp viran olacak,
Akıbet alınır âhımız bizim.

"Gel bizim fabrikaya müdür ol..."

O dönemlerin önemli filmlerinden ikisi de *Susuz Yaz* ile *Yılanların Öcü*'ydü. İki filmi de Metin Erksan çekmişti. Metin Erksan da bizim Baylan ekibindendi. Uzun zamandır *Susuz Yaz*'ın senaryosuna çalışıyordu. 1961 yılında askere gitmek istemiş fakat sonra vazgeçmiştim. Tekrar ambara gidip çalışmaya da yüzüm tutmamıştı. Yıllardır çok yakın arkadaşlığımı sürdürdüğüm Suavi vardı. Suavi de 1951 tevkifatında Ruhi Su'larla birlikte hapse girmiş, ama fazla yatmamıştı. Bir iki seneyle köşeden dönüştü. Ortağı Halim Spatar (ki sonradan parti kurdu), yedi yıl yatmış diğer ortağı Vecdi Özgüner ve bir de Ormanlar ailesinin sevimli oğlu Cemil Ormanlar, dört ortaktan oluşan ARMO Mobilya Fabrikası'nı kurmuşlardı. Bu eski tüfekler içinde bir tek Cemil mobilyadan anlardı. Hâlâ da ayıu işi sürdürmektedir. Cemil, kameraman Kenan Ormanlar'ın ağabeyi, mimar Şaban Ormanlar'ın küçük kardeşidir. İşte bir gün Suavi'yle konuşurken askerlik işinin bir yıl ertelendiğini, işe de geri dönemeyeceğim için ne yapıp edip bir iş bulmam gerektiğini söyleyince,

"Gel bizim fabrikaya, muhasebe müdürlüğü yap" dedi.

"Olur" dedim.

İki gün sonra Bomonti'deki fabrikada işe başladım. Başladım ama, Vecdi zaten muhasebe işlerini yürütüyordu. Benim ona ilave edecek başka bir şeyim yoktu.

"Sen, dediler, fabrikaya müdür ol, Suavi'ye yardım et."

"Tamam" dedim.

Artık fabrikanın her işiyle ilgileniyordum. Seksen kişi çalışıyordu fabrikada. Onların başında işten iyi anlayan sanat okulu hocası Fuat Usta vardı. Biraz aksiydi ama, ben çabuk anlaşmıştım. Fabrika TBMM'nin mobilya işlerinin büyük bir bölümünü almış, onları yapıyordu. Meclis koltuklarının bir bölümü, Başbakanlık, Cumhurbaşkanlığı odalarının koltuk ve kanepeleri bizim fabrikada üretiliyordu.

1970'li yılların sonlarında, bir gün Vecdi'nin Mecidiyeköy'deki evi sağcılar tarafından basılmış, karısı dişçi Sevinç Özgüner öldürülmüş, Vecdi ağır yaralı olarak zor kurtulmuştu.

İşte benim işe başladığım 1961 yılında Metin Erksan, Ulvi Doğan adında biriyle bir şirket kurmuştu. Yeni Melek Sineması'nın yanında bir handa. Bizim patronların da arkadaşıydı. Önce onun ofisini düzenleme işini tamamladık. Zaten Baylan'dan ağabeyimdi. Metin Erksan çok okuyan, aydın bir sinemacıydı. Yapacağı fil-

me bir kız arıyordu. İsmi olmayan biri. Onu Ulvi Doğan'la oynatacaktı. Onun da ismini kimse bilmiyordu. O tarihlerde bilinmeyen insanlarla film yapmak büyük cesaret işiydi. Batmayı göze almak demekti. Ama Metin Erksan projesine güveniyordu. O günlerden birinde yazıhaneye annesiyle birlikte bir kız geldi. Küçük, genç, güzel bir kızdı bu. Sonradan o Hülya Koçyiğit olacaktı. Filmde Berlin'de Altın Ayı Ödülü'nü kazanacaktı.

Sakın kavga etmeyin...

Fabrikada işe başladıktan birkaç ay sonra bir gün gazetenin birinde, Mehmet Ali Aybar'ın TİP'e başkan olduğunu okudum. Çok heyecanlanmıştım. Hemen patronların odasına girip,

"Bana izin verin, ben gidip TİP'e üye olmak istiyorum" dedim.

"Hay hay, git gir" dediler.

Sene 1961'di ve TİP kurulalı birkaç ay olmuştu. Fakat bir türlü gündeme gelemiyordu. Kurucuların tamamı sendikacılardan oluşuyordu. Genel Kurul, geçmişi temiz, solcu bir aydın olan Mehmet Ali Aybar'a başkanlık teklif etmiş, o da kabul etmişti. Partinin yeri Nuruosmaniye'deki *Milliyet* binasının yanındaki sokağın girişinde, sağda iki odadan oluşan bir sendika ofisiydi. Sora sora buldum. Partiye kaydolmak istediğimi söyleyince beni karşılayan yaşlı adamın sevecen gözlerindeki mutluluğu gördüm. Bu adam Avukat Cemal Hakkı Selek'ti. Hani şu Mısırçarşısı'nda bir patlama olmuş ve bir dolu insan ölmüştü ya. Resmî yorumcuların bir kısmı bomba, bir kısmı tüp demişti. Bu yüzden de doktorasını yapmakta olan Pınar adında bir kız tutuklanmış, uzun süre hapiste yatmıştı. İşte Cemal Hakkı Bey, o Pınar'ın dedesiydi.

"Çok sevindim evladım" dedi. "Birkaç arkadaş daha geldi, onlara da söyledim. Üç gün sonra gelin, sizi tanıştıralım. Birlikte partinin gençlik kollarını kurarsınız."

Üç gün sonra gittiğimde Ali Yaşar ve Nurer Uğurlu'yla tanıştırdılar. Nurer'i zaten tanıyordum. Adanalıydı. Bizim Demirtaş Ceyhun'un kardeşi, Hukuk'ta okuyup filmlerde asistanlık yapan Turan Göbekli'nin arkadaşıydı. Şiir yazardı. Ara sıra Orhan Kemal'in yanında görürdüm. Orhan Kemal "Densiz" diye isim takmıştı ona. Bilir bilmez her şeye karıştığı için. Ali Yaşar, Tuncelili, yakışıklı bir Kürt delikanlısıydı. Hukukta okuyordu. O zamanlar öyle Kürt-Türk diye bir ayrım düşünülmezdi. Fanatikler dışında şimdi de yok ya. Biz üçümüz gençlik kollarını kurma adına çalışmalara başladık. Parti tüzüğüne göre işçiler, herhangi bir yönetimde ya-

rıdan bir fazla olarak temsil edilmek durumundaydı. Biz üç kişiydik ya, dört işçi genci bulabilmek bir aylık bir zaman gerektirdi. Parti de zaten o iki küçük odadan daha büyük bir yere taşınmıştı. Yeni yeri, Vilayet'in alt tarafında, eskiden MİT'in kullandığı binanın üçüncü katındaydı. İşten çıktıktan sonra her akşam partiye gidip çalışıyorduk. Ben bir taraftan binanın eksik olan sandalye, masa, pano, karatahta gibi şeylerini fabrikada hazırlatıp getiriyordum. Patronlarım bu konuda beni destekliyordu. Hatta bir gün kat giriş kapısının yapılması, kapıya dikiz merceği konulması gerektiği söylendi. Yeni bir kapı, bizim fabrikada istenilen biçimde hazırlanarak getirilip yerine takıldı.

Parti ilk iş olarak büyük bir etkinliğe soyundu. Bu etkinliğin amacı, ceza yasasındaki, antidemokratik olan 141-142. maddeler konusunu gündeme getirmekti. Parti, Türkiye çapında bir aydınlar grubunu İstanbul'a davet etti. Tabiî herkes kendi olanaklarıyla gelecekti. Beyazıt'taki Beyaz Saray'da bir sempozyum yapılacaktı. Bu işin organizasyonu ve koruması TİP Gençlik Kolları'na aitti. Ben Gençlik Kolları Yönetim Kurulu üyesiydim. Ali Yaşar genel başkandı. Nurer de İstanbul Gençlik Kolları başkanıydı. Toplantının yapılacağı günlerde sağcı basın, özellikle *Yeni İstanbul* gazetesi ve başyazarı Gökhan Evliyaoğlu bizi hedef göstererek, "Komünistler Beyaz Saray'da toplanıyor" diye manşet atıp sağcıları tahrik ediyordu. Aybar toplantıdan bir gün önce bizlere,

"Sakın ola ki kavga etmeyin. Size saldırabilirler, küfredebilirler. Karşılık vermeyeceksiniz. Onlar zaten bunu istiyor" demişti.

Gerçekten de Beyaz Saray'ın en üstündeki düğün salonu hıncahınç doluydu. Binanın dışı ve merdivenler sağcı gençler tarafından doldurulmuştu. Gittikçe çoğalıyorlardı. Söyledikleri de bir şey yoktu aslında. Ama onlar,

"Hayır, biz de girip dinlemek istiyoruz. Gizli bir toplantı yapmıyorsanız, niye bizi içeri almıyorsunuz?" diyorlardı. Biz de,

"Salon kalabalık. İçinizden iki üç kişi gelsin dinlesin" diyorduk ama, onlar laf anlamıyorlardı. Biz yukarıda, onlar aşağıda, merdivende sıkışıp kalmıştık. Bu arada yumruklaşmalar da başladı. İşte o sırada bayılmışım ve beni yukarı almışlar. Gözlerimi açtığımda Prof. Metin Özek, üstüme eğilmiş, bana sunî teneffüs yaptırıyordu. Karum, Ömer Uluç, Sevim Burak telaş içinde bir şeyimin olup olmadığını soruyorlardı. İlk sözüm,

"Sağcılar salona girdi mi?" oldu.

"Evet" dediler, "girdiler. Kuzu kuzu, konuşmaları dinliyorlar."

Ertesi günkü gazetelerde manşetler "Komünistler basıldı" söz-

leri üzerine kurulmuştu. Merdivendeki itiş kakışlardan resimlerle doluydu. Benim de elim havada, yumruk atarmış gibi bir resmim dekupe olarak konulmuştu.

Bu olaydan üç gün sonra ablam telefon etti. Babam gelmiş. Akşam yemeğe bekliyorlar. Bir şişe rakı alıp gittim. Eniştem pek içmezdi, babamsa hiç. Öpüşüp koklaşmadan sonra yemeğe oturduk. Rakı açıldı. Biraz da enişteye koyduk. Oradan buradan, Osmaniye'den falan derken...

"Hayırdır baba, niye geldin?" dedim. "Hasta mısın?"

"Yok" dedi.

"Doğru söyle" diyordum, "hastaysan doktora götüreyim."

Cerrahpaşa'da partili arkadaşlarım vardı. Üstün Korugan ile Esat. Onlara götürecektim. O ısrarla,

"Bir şeyim yok. Sizi görmeye geldim. Özledim" diyordu. Ama gece yarısına doğru, ısrarıma dayanamayarak baklayı ağzından çıkardı. Amcam benim resmimi gazetede görmüş. Onu da babama göstermiş. Bizimkilerin okuma yazması yoktur çünkü. Eve gazete de alınmaz. Demiş ki amcam:

"Bak Hasan, oğlun komünist olmuş. Bu bizim aileye yakışmaz. Git oğlunu doğru yola getir."

"İşte" dedi babam ezilerek, "durum bu."

Bu olaydan ailemiz rahatsız olmuştu.

Benim doğru yola girmem gerekiyormuş. O doğru yol dedikleri de neyse. Babamın söylediğinin bir tek doğrusu vardı. O da bana "Komünist Arif" dedikleri. O ismi de lisedeyken sınıf arkadaşım, sonradan milletvekili olan Yüksel Çengel takmıştı. Okulda kimsenin Nâzım'ı bilmediği bir zamanda benim Nâzım şiirleri okumamdan kaynaklanıyordu. Bu isim ömür boyu üzerimde kaldı. Çiçek Film'i kurdum, Çiçek Bar'ı açtım. Adım Çiçek Arif'e çıkmıştı ama Komünist Arif adı yine öyle kaldı, eski dostların dilinde. "Şikâyetçi misin?" diye sorarsanız, güler geçerim.

Babama dönüp,

"Amcamlar doğru söylemişler baba" dedim, "evet, benim gittiğim yol sizin yolunuz değil. Ben CHP'li değilim. Başka bir felsefenin adamıyım. Sorarım sana" dedim, "Osmaniye'den niye kaçtım? Okumak için. Bu yedi sene içinde beş kuruş istedim mi senden?.."

"Hayır oğlum" dedi, "tam tersi, ben istedim senden."

"Peki" dedim, "benim arkadaşlarım ne oldu? Hepsi Osmaniye'de. Onlar okumak istemiyorlar mıydı?"

"İstiyorlardı oğlum, ama imkânları yoktu."

"Benim de yoktu" dedim, "ama benim bir şeyim vardı fazladan,

cesaretim. Onların cesaretleri yoktu. Büyük şehirde kaybolup gitmekten korkuyorlardı. Ben bu cesaretle okumaya kaçtım. Şu anda bir tek dersim kaldı yüksekokulu bitirmek için. Onu da ne zaman istesem veririm. İşte baba, bizler öyle bir dünya kurmak istiyoruz ki, orada, imkânı olmayan bütün çocuklar da okuyabilsin. Bu parti insanlara eşit eğitim, eşit sağlık, eşit fırsat verecek bir dünya kurmak için çalışıyor. Bu partide bey ve ağa düzeni yok. Bu partide sadece insan olmak var. Ben de bunun için çalışıyorum. Bu yoldan da döneceğimi sanmıyorum."

Babamın benim anlattıklarımı anladığını sanıyorum. O okumamıştı ama oğluna inanıyordu. Bugünlere kendi kendine gelmişti, kimseden yardım almadan. Kendi emeğiyle.

"Peki oğlum" dedi, "sen benden daha iyi düşünürsün, ben cahil bir adamım. Hak bildiğin yolda git. Allah seni başarılı kılsın, ne diyeyim. Ben sabahleyin gidiyorum. Amcanlara da elbet bir şeyler söylerim."

Ertesi gün onu otobüse bindirip gönderdim. 1965 seçimleri için çalışmaya memlekete gittiğimde bir gün aynı amcamı, o dönem CHP'den milletvekili adayı Selahattin Kılıç'ın yanında gördüm. Kahvede seçim konuşması yapıyorlardı. Yıllar önce beni Adana'ya götürüp okula kaydımı yaptıran DP'li Muharrem Kılıç, kahvenin parmaklığının dışından, onları izliyordu. Yanına gittim.

"Ne o Muharrem Emmi" dedim, "sen amca oğlunu desteklemiyor musun?"

"Allah göstermesin, ben Halk Partisi'ne nasıl oy atarım oğlum? Çarpılırım sonra..."

O, DP kapatıldıktan sonra onun devamı olan, Adalet Partili olmuştu. Artık Demirelciydi.

"Sizinkiler de aynı bokun soyu Muharrem Emmi" dedim, "bunların hepsi komprador burjuvazisi. Sermayenin uşağı. Hepsi yalancı."

Konuşma bitmiş, kahveden çıkıyorlardı. Amcam, Selahattin Kılıç'ın yanındaydı. Ceketini omzuna atmıştı. Kıçının üzerindeki tabanca çıplaktı. Tam bize doğru yaklaşırken,

"Muharrem Emmi" dedim, "mikrofonların parasını ben vereceğim. Onlar da gelsin, siz de gelin. Yarın Cumhuriyet Meydanı'nda üçümüz de halkın önünde konuşalım. Kim doğru, kim yalancı halk karar versin. Var mısınız?"

Bunu onlar da duysun diye söylüyordum. Amcam birden elini tabancasına attı.

"Seni anasını avradını s..tiğimin komünisti" diyerek üzerime sal-

dırdığında, Selahattin Kılıç eline yapıştı:

"Aman yapmayın Hüsamettin Bey, rezil oluruz."

Bense, hiç umursamadan ve soğukkanlı bir havada,

"Bak Muharrem Emmi" diyordum, "bunlar halkın huzuruna çıkmaktan bile korkuyorlar."

Nitekim o seçimlerde Selahattin Kılıç milletvekili seçildi. Meclis'e girer girmez de CHP'den ayrılıp AP'ye geçti ve Demirel'in arkadaşı olarak yıllarca bakanlık yaptı. 1980 ihtilalinden sonra Yüce Divan'a verildi ama beraat etti. Demirel'e inanmış, dürüst bir bürokrat gibi çalıştı. Bir politikacı olarak Osmaniye'ye faydası olmadı değil. Bahir Ersoy'la birlikte, hiç olmazsa yayla yolunun yapılmasına yardımcı oldu. İskenderun Demir Çelik Fabrikası onun sayesinde kuruldu. Ama annem ve babam, dayımın çocuklarının, oylarını Selahattin Bey'e verme girişimine rağmen, seçim günü, onlar gelmeden gidip oylarını TİP'e kullanmışlar.

Köyde bir idealist...

İki yıla yakın bir zaman ARMO'da fabrika müdürlüğü yaptım Suavi'yle birlikte. Bu dönem TİP'in de kurulup sesini duyurmaya başladığı dönem oldu. 1961 Anayasası'nın getirdiği demokratik hak ve özgürlükler, DP iktidarının Tahkikat Komisyonlu uygulamalarından sonra, ülke için, yeniden yapılanma dönemi başlıyordu sanki. Bu kazanımlardan biri de, lise mezunları veya üniversiteden takıntılı öğrenciler için yeni bir askerlik sistemi oluşturulmasıydı. Bu gençler yedek subay öğretmen olarak köylere gidip, iki kış dönemi öğretmenlik yapacaklar, bir yaz döneminde de askerî eğitim görerek terhis olacaklardı. Aslında olaya geniş baktığınızda, liseyi bitirmiş asker kaçağıyla, üniversiteden takıntılı bekleyen binlerce öğrenci düşünülürse, köy öğretmeni açığı kapatılıyordu. Şehirli gençlerin de köyü tanımaları açısından yararı olabilirdi. Sonuçta başaranlar başardı. İntihar edenler, bunalıma düşenler oldu. Her şey tamam da yine de yararlı oldu. Keşke bugün onun eksiklikleri tamamlanarak yeniden uygulamaya konulsa da köy eğitimi meselesi çözümlenmiş olsa.

İşte iki yıllık evli olan ben, parti çalışmalarının bütün heyecanını da bir yana bırakarak Bursa'nın Mustafakemalpaşa ilçesinin, Güllüce köyüne öğretmen olarak tayin oldum. Mustafakemalpaşa-Susurluk arasında, yol üstünde bir köydü burası. Büyücek de bir köydü. Üç yüz hane civarında. Yerliler, Çerkezler, muhacirler ve Kürtlerden oluşan kozmopolit bir köy. Okulda her hocaya bir

sınıf düşüyordu. Köyün tam ortasında yıkık dökük bir muhtarlık binasının bir odasında, öğretmen okulundan yeni mezun olmuş Şevket Hoca'yla birlikte kalıyorduk. Şevket'le hemen arkadaş olduk. Bekârdı. Diğer hocalar evliydi. Okul çıkışında köy kahvesine gidip bazen tavla oynuyor, bazen de politika konuşuyorduk. Diğer öğretmenler politika konusunda daha çekingendiler. Renk belli etmemeye çalışıyorlardı. Ama benim rengim mengim üç günde ortaya çıkmıştı. TİP'liydim ve adım "Komünist" diye ünlenmişti. Okul müdürü, üçüncü sınıf öğretmenliği görevini vermişti bana. Daha okula başladığımın üçüncü günü, öğrencilerin, köyün etnik yapısını yansıtır biçimde sınıfta gruplar halinde oturmaları dikkatimi çekti. Sınıfı karıştırdım. Kızla erkek aynı sırada, Çerkez ile Kürt, yerli ile muhacir iç içe girmişti. Zaten ırk ayırımına karşı bir insandım. İnsan her yerde insandır. O, din, dil, ırk, renk ve cinsiyetle birbirinden ayrılamaz. İnsan olmak asıldır. Bizim idealimiz de, tüm insanların mutlu olması için çaba sarf etmek ve onun gerçekleşmesi için uğraşmaktır. Ben de öyle yapıyordum zaten. Okul çıkışı kahveye gittiğimde köylülerin homurdandıklarını gördüm. Yedek subay titrim olmasa canıma okumak isteyenler çok var. Ben ise bu durumdan bir gram taviz vermek istemiyordum. Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı bir yedek subay öğretmen olarak görevimi yapıyordum. Sürekli olarak Türkiye'deki değişimi, DP ve CHP iktidarlarının bu ülkenin insanına verdikleri zararı, gerçek iktidarın kendilerinden kurulması gerektiğini anlatmaya çalışıyordum.

Köylüler ne olursa olsun, her şeyi dinle çözmeye çalışıyorlardı. Ve hemen "Kuranı Kerim'de böyle yazıyor" diye kulaktan dolma laflarla herkes birbirini kandırıyordu. Ben onlara göre daha uyanıktım tabiî. Öteden beri çok okuduğumdan ve okumayı sevdiğimden, bir de politik olarak köylünün yapısını az çok bildiğimden, yanımda getirdiğim iki ciltlik Türkçe Kuranı Kerim'i de gerektiğinde ortaya çıkarıyordum. Karl Marx'ın *Das Kapital*'i gibi Kuranı Kerim'i de okuyup anlamak çok zordu. Kim bilir belki bu yüzden onu tefsire çalışıyorlar. Bu yüzden tefsirler birbirini tutmuyor.

Köyün etnik yapısı içinde en ilerici ve yenileşmeye açık olanlar Çerkezlerdi. Hele ihtilalden sonra muhtar atanan Hüseyin Bey gerçekten beydi. Anlayışlı, Atatürkçü... Anlamadığına itiraz edip, anlayınca kabul eden bir güzel insandı. Onunla saatlerce konuşurduk. Bir de kardeşi Sütçü Hasan iyi dostumdu. Eski DP'li muhtarla aramız pek iyi değildi. 1961 Anayasası'nın, "eski milletvekilleri, muhtarlar da dahil, bir süre seçime giremezler" diyen

maddesine rağmen, yine de el altından köyü idareye çalışıyordu. Sonunda Gençlik Kulübü binası yüzünden iyice aramız açıldı. Gizli gizli savaş ilan ettik birbirimize.

Şevket Hoca'yla birlikte kalıyorduk. Köy öğretmenliğinin son hedef olmayacağını, daha genç olduğunu, yüksekokula gidebileceğini, hem sosyal hayatını, hem de ekonomik durumunu daha iyiye götürebilmek için, Gazi Eğitim'e gitmesini, bölüm olarak da İngilizce'yi seçmesini önerdim. İnatçıydı ama aklına yatarsa "evet"e de hazırdı. Ben kitap okuyor ve kış gecelerinin sıkıntısı içinde iskambil falı açıyordum. Çıtır çıtır yanan sobanın sıcaklığında odamız keyifli olurdu. Çay demlerdik. Bir küçük fındıkfaresi vardı odamızda. Sıcak sobanın etrafında koşturur dururdu. Ben onu keyifle izlerdim, yattığım somyanın üzerinden.

Ben kendi doğrularımla çalışıyordum. Öğretmenliğe başladığım yıl kaldığımız eski, yıkık muhtarlık binasındaki metruk odayı kütüphane yapmaya ve okuma yazma bilmeyenlere okuma yazma öğretmeye başladık Şevket'le. İstanbul'dan kitaplar topladım. Dostlardan, yayınevlerinden. Güzel bir kütüphane oluşturdum. Bir de, belkide dünyada ilk defa yapılan orijinal karikatür sergisi hazırladım. Turhan Selçuk'lar, Bedri Koraman'lar, Yalçın Çetin'ler, Tonguç'lar, Zeki'ler, Sinan'lar, Ali Ulvi'ler, Tan Oral'lar, Oğuz ve Tekin Aral'lar, Mim Uykusuz'lar, kimler varsa herkesten karikatür topladım. Paspartular yaparak, güzel bir karikatür sergisiyle birlikte açtık kütüphaneyi. Limonatalar, çaylar, kekler ikram ettik konuklara. Kaymakam, belediye başkanı, Halk Eğitim Merkezi müdürü, ilköğretim müdürü, orman başmüdürü ve şehrin ileri gelenleriyle, öğretmen arkadaşlarımızı çağırdık açılışa. Kurdeleler kesildi, çaylar içildi. Durgun denizde birdenbire başlayan dalgalanmalar gibi, yeni bir hareketlilikti yaptığımız. Öğrencilerimin her birine onar adet meyve ağacı diktirdim bahçelerine ya da ark boylarına. Öğrenciler birbirlerinin ağaçlarını kontrol ediyorlardı. Raporlar bana geliyordu. Ağaçlarına bakanlar ve bakmayanlara göre not veriyordum. Okulun kapanmasına yakın bir de piyes koydum sahneye. Öğrencilerim başarıyla oynadılar. İlk gün kadınlar için oynandı. İkinci gün, köyün erkeklerine oynanacaktı ve ertesi gün okul tatile girecekti. İlk gün kadınlara yapılan gösteriden sonra, "İşler tamam" dedim ve o gün ayrıldım köyden.

Ertesi gece erkeklere oynanan piyes sırasında sınıfta, bir lüks lambası patlamış. Alev alan son sınıf öğrencisi bir genç kız, birden avluya fırlamış alevler içinde. Önce ürkmüşler kız çocuğu di-

ye. İş işten geçtikten sonra fark etmişler ki kız hem koşuyor hem yanıyor. Kimse tutup ceketiyle saramıyor kızı, ilkelliğinden. Sonradan söndürmüşler. Ama, kızcağız Bursa'ya hastaneye götürülürken vefat etmiş yolda. Bu olayı ertesi gün bana bildirdiklerinde bütün dünyam yıkılmıştı. Cehalet her yerde başa belaydı. Yanan kızı bile yanarken, ceketini çıkarıp saramayan ve bunu bir cinsellik gibi gören düşünceye lanet olsun.

O yıl *Milliyet* gazetesinin başlattığı Anadolu'daki Kardeş Okul Kampanyası'ndan da yararlanmanın yollarını bulmuştum. Bizim okul için Deniz Nakliyat Şirketi hamimiz oldu. Okulun tüm ihtiyaçlarını Deniz Nakliyat çalışanları karşılıyordu. Kitapsız, defitersiz, önlüksüz, araç ve gereçsiz hiçbir öğrenci kalmamıştı. Okul müdürüne daktilo bile göndermişlerdi. Ben oradan ayrılıncaya kadar da sürdü. Buradan tüm Deniz Nakliyat çalışanlarına, gösterdikleri bu dayanışma için bu gecikmiş teşekkürü bir borç biliyorum.

Kupayı elimizden kaçırdık...

Şevket Hocay'la bir gün Güllüce Gençlik Kulübü adı altında bir futbol takımı kurmaya karar verdik. İkimiz de oynayacaktık. Şevket Hoca gerçekten iyi futbol oynayan, iyi koşan sarışın bir Balkanlı delikanlıydı. Diğer bir köyden öğretmen arkadaşım Ayhan, ortaokula giden İsmail ve birkaç arkadaşı, ayağı futbola yatkın köylü delikanlılarla birlikte, futbol sahası yaptık. Muhtar Hüseyin Bey de destekliyordu bizi. İyi bir takım olma yolundaydık. O yıl iki grup ve sekizer takımdan oluşan kasabadaki Kurtuluş Kupası maçlarında, kendi grubumuzun birincisi olduk. Final maçında, uzatmalarda yediğimiz bir golle kupayı kaçırdık. O gün bizim köy için önemli bir gündü. Aylardır kahvelerde, evlerde herkese kupayı alacağımızı anlatıyorduk. Biz kendimizi inandırdığımız gibi köylüyü de inandırmıştık. Enikonu haklı çıkıyorduk. İşte sonunda kendi grubumuzun birincisi olmuştuk. Köyde bayram sevinci vardı. Sonunda karşı grubun birincisiyle maç yapacağız. Bütün köyü bir kupa beklentisi sarmış. Beklenen gün geldi çattı. Hazırlıklar tamam. Traktörler ve minibüslerden oluşan bir konvoy... Davullar, zurnalar, Çerkez mızıkaları... Dışardan görenler düğün alayı sanıyor. Bir gün önce yağan yağmurdan eser yok. Hava günlük güneşlik. Maçın yapılacağı şehir stadında yer yer gölcükler oluşmuş. Saha derseniz çamur deryası. Karşı takım da iddialı. Onlar da kendi gruplarının birincisi. Herkes kupayı kendi köyüne götürmek istiyor. Maç başlıyor. Heyecan dorukta. Ben sağbek oynu-

yorum ilk devre. Durum sıfır sıfır. İkinci devre kaleye geçiyorum. Yine sıfır sıfır. Maç uzatmaya kalıyor. Birinci uzatma devresi de aynı sonuçla bitiyor. Son devrenin yarılarındayız. Penaltılara kalacak diye düşünürken, bir frikik oluyor on sekiz çizgisinin önünde. Barajın arasına karşı takımdan bir iki sızma var. Ben kalede çok dikkatliyim. Frikik atan çocuk topu öyle bir havalandırdı ki top, baraj yapan bizimkilerle benim aramdaki çamur deryasının ortasına düştü. Diğer takımın oyuncularından biri barajın arasından fırladı. Dolayısıyla da benden atak davrandı. Ben çamur içinde yuvarlanırken top çoktan kaleyi bulmuştu. Yapacak bir şey yoktu. Golü yemiştik ve maç 1-0 sona ermişti. "Onbinlerin dönüşü" gibi, sessiz, gözyaşları içinde döndük köye. Davullar, Çerkez mızıkaları, zurnalar, dümbelekler susmuştu. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Üstüne üstlük ertesi gün okula giderken kara çarşaflı, testisi omzunda su taşıyan bir köylü kızı, yanımdan geçerken kendi kendine konuşur gibi, "Bizi niye kandırdınız hocam. Hani kupayı bizim köye getirecektiniz?" diyerek yürüdü gitti.

O zaman kupanın köy adına ne kadar önemli bir nesne olduğunu fark ettim. Kupa başarının simgesiydi. Onlar için bir üstünlük nişanıydı sanki. Bu söz yenilgiden de çok üzdü beni. Soruna kesin bir çözüm bulmalıydım. Okulda Şevket'e anlattım durumu. Dersler bittiğinde doğruca kasabaya gittim ve kaymakamın karşısına çıktım.

"Buyrun hocam" dedi kaymakam, "geçmiş olsun."

"Sağ olun. Yalnız sizden bir ricam olacak. Köylü kupayı kazanamadığımız için bize çok küskün. Ne yapıp edip bir de ikincilik kupası yaptıralım. Gerekirse ben İstanbul'da yaptırayım. Siz bizim köye verin" dedim.

"Olmaz" dedi kaymakam, "bir tane Kurtuluş Kupası vardır. İki kupa verilmez."

Ne olurdu sanki bir de ikincilik kupası verilse, kıyamet mi kopar? Kupayla onurlandırılmış bir ikincilik başarısı bile bir köy için ne kadar önemli olacaktı. Bunu kaymakama anlatamadım. Yine hantal, sevgisiz, anlayışsız, insanı bir türlü anlamayan, kendi katı kurallarını uygulamaktan başka bir işe yaramayan bürokrasiyi, halkın yanına çekememiştik. Bürokrasi, o abuk ve sevimsiz, insanları küçük gören haliyle yine yolumuzu tıkadı. Sonunda o kaymakam da, o eski muhtar da gerçeklerin karşısında yok olup gideceklerdi. Toplumun evrimi kazanacaktı.

Dünyanın değişiminin sürekliliği vardı, hiç değişmeyen. İnsan da bu evrimin bir parçasıydı. Buna bir örnek de köyde yaptırmak istediğim gençlik kulübü binasıdır. Çok amaçlı bir bina için kol-

ları sıvadım. Bu bina hem düğün salonu, hem tiyatro salonu, hem de gençlik kulübünün lokali görevini üstlenecekti. Her türlü olanağı sağlamama karşın, eski muhtara "evet" dedirtememiştim. İşin içinde ekonomik bir şeyler olmalıydı benim bilmediğim. Sonunda kırıldım ve vazgeçtim.

Köyden ayrılışımdan on üç-on dört yıl sonra, ilk arabam Renault'yla ilk uzun yolculuğumu yapıyorum. Yanımda, sonra Çiçek Bar'da ortağım olan Azmi Yılmaz var. Yolumuz bizim köyün yanından geçiyordu.

"İşte benim öğretmenlik yaptığım köy" dedim, "gidip bir bakalım mı, ne dersin?"

"Olur" dedi Azmi.

Yine mi çiçeğiz?..

Anayoldan köy yoluna saptık. Çok yavaş gidiyoruz. İşte sağda, iki yıl öğretmenlik yaptığım okul. 100 metre sonra köy camii. Meydanımsı köşe. Sağda eski küçük kahve. Aylardan kasım olduğundan havalar hafif serin, ama güneşli. Kahvenin önünde iki kişi oturmuş güneşleniyor. Arabayı hemen yan tarafa çektim. O da ne? Bunlardan biri benim küs olduğum eski muhtar. Hani bana gençlik kulübü ve tiyatro binası olarak düşündüğüm inşaatı yaptırmayan.

"Merhabalar" dediğimde ikisi birden ayağa kalkıp boynuma sarıldı.

"Vay, hocamız gelmiş" dediler. Hemen iki sandalye geldi. Oturduk. Birden kahvenin içi boşaldı. On-on beş dakikada yaklaşık 100 kişi toplandı. Duyan geliyor, boynuma sarılıyor. Ağlayanlar, sevinip gülenler. Kimi ellerimi öpüyor. Öğrencilerim evlenmişler, çocukları olmuş. Onları gösteriyorlar. Kucağıma alıp öpüyorum. Bayram yeri gibi oldu meydan. Birden İsmail eğildi kulağıma,

"Hocam, hani o zaman sana yaptırmadıkları gençlik kulübü binası vardı ya..."

"Eee..." dedim.

"Biz sonra o binayı yaptık."

"Nereye yaptınız?"

"Sizin o zaman gösterdiğiniz yere, yani şu caminin arka köşesine."

"Ciddi olamazsın" dedim.

"Valla yaptık hocam. İsterseniz gidip görelim."

Heyecanlanmıştım. Demek ideallerim gerçekleşmişti.

"Hemen kalkalım."

Etrafımdakilere gülümseyerek bakıyordum.

"Şu sizin gençlik kulübü binasını görelim bakalım" dedim.

Hep birlikte yürüdük. Çok uzakta değildi zaten. Önümüzdeki caminin arka yüzündeydi. Camiyi dönünce binayla karşı karşıya geldik. Evet, büyükçe bir binaydı bu. Tek katlıydı. Kocaman bir salondan oluşuyordu. Salonun bir köşesine yarını camekânlı bir ofis yapmışlar, burası gençlik kulübünün ofisi. Diğer taraf kahve. Ama çok amaçlı kullanılan bir salon. Bana yol gösterdiler. Ofise girince masanın arkasındaki koltuğa oturdum. Etrafta eski dostlar. Azmi ve İsmail karşıma oturdular. Camların üzerinden insanlar sarkıyor. Yeni gelenlerle de selamlaşıyordum. Çaylar, sigaralar, kahveler. Sohbetin sonu gelmiyor. Bir ara İsmail,

"Yahu hocam, dönüp hiç arkana bakmıyorsun ki..." diyor.

Dönüp arkama bakıyorum. Bir de ne göreyim? Güllüce futbol takımının fotoğrafı! Ben de içindeyim. Duygulanıyorum. Gözlerimden yaşlar dökülüyor.

"Sağ olun kardeşler" diyebiliyorum.

İşte yaşamak böyle olduğu zaman güzel. Paranın pulun bozamayacağı güzellik. Gönül bahçesindeki dostluk alışverişi, ne güzelsin sen. Böylesi çıkarsız ilişkilerde gösterirsin yüzünü. Böyle ilişkilerde boy verir, büyürsün.

Gözyaşları içerisinde uğurlandık köyden. Köy çıkışında, asfaltın kenarına meyve satan tezgâhlar kurulmuştu. Bizim köyün meyveleri. Hani her öğrenciye onar adet diktirdiğim meyve fidanlarının ürünleri. Şimdi evin ekmeği olmuş.

"İnsanoğluna vermesini bilirsen" dedim Azmi'ye, "o almasını bilir. Bak şu meyvelere. İşte yıllar önce diktirdiğimiz fidanların ürünleri bunlar. İşte bana yaptırmadıkları gençlik kulübü binası. Bunların hepsi doğru iletişimin sonuçları. Bilemediğin kadar mutluyum. Bu akşam yine çok içecekmişiz gibi geliyor bana. Ha, ne dersin? Yine mi çiçeğiz yani?"

Boğazımda bir yanma hissi. Gözpınarlarımdan yaşlar dökülüyor ince ince.

"Çiçek Arif, ne güzel adamsın sen" dedi Azmi, duygulanarak.

Ne zaman arabayla İzmir yolundan gitsem, köye uğramadan geçmem. Kaç defa karım ve çocuğumla uğradım. İlk Azmi'yle ziyaretimizden sonra aradan iki yıl geçmişti. Bir de ne göreyim, bizim bina iki kat olmuş. Hemen aldılar, üst katı gezdirdiler. Üst katta dört oda yapmışlar. Tabiî WC'de var. Odalardan biri misafirhane. Biri bizim kütüphane. Bir de yüz hatlı telefon santralı odası kurulmuş. Yüz eve telefon bağlannuş. Diğer oda ise Muhtarlık

odası. Ama ne oda. Dayalı döşeli. Yeni koltuk, kanepeler alınmış. TV kurulmuş. Yerler halı döşenmiş. Duvarda bir Atatürk resmi. Atatürk resmi dedim de aklıma geldi...

Ali Çavuş ile Mustafa Kemal...

Bir gece saat sabahın 5'ine geliyor. Elimde Kurtuluş Savaşı'yla ilgili bir kitap var. Bitirmeden uyumak istemiyorum. Kitabın sonuna geldiğimde bir de ne göreyim? Bizim köylü İsmail'in dedesinin öyküsü var. İsmail'in dedesi, Ali Çavuş. Kurtuluş Savaşı yılları sırasında Mustafa Kemal'in emir çavuşluğunu yapmış. Cumhuriyet kurulduktan sonra da köyüne gitmiş, çiftçiliğe devam etmiş. Ben öğretmenlik yaparken hâlâ yaşıyordu. Kendisini tanıyordum, fakat kitaplara konu olan bu yönünü bilmiyordum. Sanırım yıl 1932 ya da 1933. Bursa'da Merinos Fabrikası'nın temel atma töreni... Bütün Bursalılar orada. Bursa'ya yakın illerden, köylerden gelenler doldurmuş fabrika sahasını. Dokuma fabrikası, yeni kurulan Cumhuriyet'in ilk fabrikalarından biri ve çok önemli. İş ve ekmek evi binlerce insan için. Temel atma törenine Atatürk de gelecek. Ali Çavuş'un da haberi var bu durumdan. O da köyünden, yani benim öğretmenlik yaptığım Güllüce'den çıkmış gitmiş Bursa'ya. Onun derdi Paşa'sını görmek. Gitmiş fabrika sahasına. Uzaktan görmüş Paşa'sını. Gidip konuşmak, ellerini öpmek istemiş. Ne mümkün! Askerî bir kordon oluşmuş, halk ile Mustafa Kemal arasında. Onu yarıp girmenin imkânı yok. Önce aşağıdan almış.

"Ben de askerlik yaptım" demiş kendisini bırakmayan askere, "hem de İstiklal Savaşı'nda. Şu gördüğün Paşa var ya, o Paşa'nın emir çavuşuydum ben, biliyor musun?"

"Yok" demiş asker, "yok, bilmiyorum."

Biraz bozulmuş Ali Çavuş ama devam etmiş.

"İşte" demiş, "ben Paşa'mın elini öpmeye geldim."

Askerden tek yanıt gelmiş:

"Yassah!"

İtiş kakış, bağırma çağırma, yarma harekâtı falan derken, Mustafa Kemal'in dikkatini çekmiş olay.

"Ne oluyor orada? Ne istiyor o adam. Bırakın gelsin bakayım. Derdi neymiş?" demiş.

Bırakmışlar Ali Çavuş'u. Ali Çavuş üstüne başına çekidüzen verip koşarak gitmiş Paşa'nın karşısına. Selam çakmış ve tekmilini vermiş. O ana kadar hatırlayamadığı adamı tanıyıvermiş Mus-

tafa Kemal. Birden boynuna sarılmış Ali Çavuş'un. Hal hatır, köyden haberler sormuş. Sonra da,

"Sana ne yapabilirim Ali Çavuş?" diye sormuş. "Benden ne istersin?"

Ali Çavuş, biraz da kasılarak:

"Daha ne isteyim Paşam. Cumhuriyet'i kurdunuz. Siz cumhurbaşkanı oldunuz. Ben de Güllüce köyüne muhtar oldum. Bundan daha büyük ne olabilir."

Bir daha sarılmış Ali Çavuş'a Mustafa Kemal.

"Sağ ol Çavuş" demiş, "bunu hiç unutmayacağım."

Yanındaki yavere dönmüş,

"Yaver, Ali Çavuş'un adresini yaz. Ankara'da yapılacak 10. yıl Cumhuriyet Bayramı törenleri için Ali Çavuş davetlimdir. Çankaya'da bizimle kalacak. Sakın unutma" demiş.

Ve gerçekten 10. yıl davetine gitmiş Ali Çavuş. Mustafa Kemal, Ali Çavuş'u Çankaya'da misafir etmiş, onu başkalarına tanıştırıken de hep şunu söylemiş:

"Ali Çavuş benim emir çavuşum. İşte hayatımda benden hiçbir şey istemeyen tek adam. Ondan başka herkes benden muhakkak bir şey istedi. Ama o, hiçbir şey..."

Bu hikâyeye başka kitaplarda da rastladım. Öğretmenlik zamanımda kıymetini bilemediğim bu Ali Çavuş için kendi kendime çok kızmışımdır. Kitabı okuduğumun ertesi günü, Ali Çavuş'u anlatan bölümün fotokopisini çektirdim. Her yıl 10 Kasım'da Çiçek Bar'da düzenlediğimiz, Mustafa Kemal'i Anma Günü adına bastırdığımız posterlerden de bir paket yaparak köyün muhtarına gönderdim. Almışlar ve herkese dağıtmışlar.

"Bu kahvede İşçi Partisi konuşulacak..."

Komünist hocalığımın nereden geldiğini bilmiyorum ama bir ramazan günü bize çok yakın olan Mudamköy'ün öğretmenleri, iftardan sonra bizi köylerine davet etmişlerdi. Akşam karanlığında, Şevket, Sütçü Hasan ve ben Mudamköydeydik. Yakın bir tarihte genel seçimler vardı. Köylük yerde seçimden başka bir şey konuşulmuyordu. 1961 Anayasası'nın öngördüğü sisteme göre seçim yapılacaktı. Yani millî bakiye sistemine göre bir seçim. Bu seçimlere TİP de giriyordu. Askere giderken kanunen partiden istifa etsem de, yine de TİP'liydim.

Mudamköy'ün büyücek bir kahvesinde oturmuş, oradan buradan kendi aranuzda sohbet ediyoruz. Demli çaylar gelip gidiyor.

Sohbetimizin koyulaştığı bir yerde, teravi namazından çıkanlar da kahveyi doldurdu. Konumuz Türk edebiyatıydı. İlerici ve gerici edebiyat tartışması, bizi politikaya doğru çekmeye başladı. Mudamköy'ün iki öğretmeninden biri eski bir öğretmendi ve CHP yanlısıydı. Diğeri yedek subay öğretmen bir arkadaştı benim gibi. Ama Almanya'da okumuş. Mühendismiş. Fakat Türkiye mühendisliğini kabul etmediği için yedek subay öğretmen olmuştu. Demirel yanlısıydı. Diğer öğretmen pek karışmak istemiyordu tartışmalara. Bizim Şevket Hoca gibi. Ben TİP'i savunuyordum. Askere gelmeden önce, TİP'te çalıştığım için daha bir politik deneyimim vardı. Ben her iki partinin de sahtekârlığını öne sürüyor, bunların sadece kendileri için çalıştıklarını, halkı, köylüyü düşünmediklerini söylüyordum. Oysa TİP öyle mi? O, doğrudan halkın içinden gelen, işçilerden, köylülerden ve aydınlardan oluşan bir partiydi. Diğer partilerden milletvekili seçilebilmek için partiye para vermek gerekiyordu. TİP'te aday olmak için paraya gerek yoktu. Çünkü gerçek emeğin ve emekçinin partisiydi. Diğerleri öyle mi ya? Ağaların ve sermayenin partisiydi. Ben konuşmamı köylü, işçi ve emek üzerine, köylünün anlayacağı bir dille yapıyordum. Konuşmalar tartışmaya, hatta giderek kavgaya dönüşmeye başladı. Bütün köylü sakin sakin bizi dinliyor, tartışmaya hiç katılmıyordu. İşin kavgaya doğru gittiği bir noktada birden, en arkada ocakta çay yapmakta olan kahvecinin gür sesi duyuldu. Hepimiz susmuştuk:

"Bir dakika hocalar, bir dakika... Sizler okumuş adamlarsınız. Neredeyse kavga edeceksiniz. Benim fikrim şu. Bana göre Güllüce'nin hocası herkesten farklı, doğruyu söylüyor. İşte buradaki herkese söylüyorum. Ben reyimi Türkiye İşçi Partisi'ne vereceğim. Bundan sonra da isteyen gelir, istemeyen gelmez. Bu kahvede bundan böyle sadece İşçi Partisi konuşulacak... Şimdi çaylarımızı içelim. Taze çay demledim..."

Bu konuşma beni çok mutlu etmişti. Amacıma ulaşmıştım. Çaylarımızı içip köyümüze döndük.

Birkaç gün sonra kasabaya gitmek için köylerden gelen otobüse bindim. Hemen kapının dibindeki boş koltuğa oturdum. Önümdeki iki köylü konuşuyordu. Kulak misafiri oldum ister istemez. Biri öbürüne şöyle diyordu:

"Biliyor musun? Güllüce'nin bir komünist hocası varmış. Geçen gün kahvede, Mudam'ın üç hocasını da susturmuş."

Köylünün takdiri böyleydi. Güçlü olmak başkalarını susturmakla eşdeğerdi. Hele bir de doğruları söyleyip susturabilmişsen,

ne mutluydu sana. Sözleri duyunca gülümsedim kendi kendime. Bayağı da keyiflendim hani.

Şevket Hoca'nın aşkı...

Köyümüzde yaşanan önemli olaylardan biri de bizim Şevket Hoca'nın aşk öyküsüydü. Şevket Hoca, Pehlivan'ın kızı Hatice'ye âşık olmuştu. Şevket kendisiyle ilgili pek bir şey anlatmazdı. O anlamda da az konuşan birisiydi. Okul müdürümüz bizim köyden evliydi. Benim dışımda herkes Şevket'in evlenmesini istiyordu. Oysa ben, daha çok genç olduğunu, onun bir köy öğretmeni olarak kalmasını değil, daha yükseklerde okumasını, lise, üniversite hocası olmasını düşlüyordum. Onu bu konuda motive etmeye çalışıyordum. Bu yüzden onu her gün, İngilizce çalışmaya zorluyordum. Sonradan hep kendi kendime kızdım. "Ben niye onunla birlikte çalışıp İngilizce öğrenmedim" diye.

Sonraki yaşamımda en çok yokluğunu çektiğim şeyin yabancı dil olduğunu gördüm. Hayata karşı başarılı olmanın yollarından biri, ek bir dil bilmekten geçiyordu. Kitap okuma tutkum, İngilizce öğrenme isteğimden önce geliyordu. Her zaman da öyle oldu. Yani, anlayacağınız eksik geldik, eksik gidiyoruz. Gelelim Şevket'e. Şevket ilkeli bir biçimde İngilizce öğrenmeye devam ediyordu. Ediyordu etmesine de, aşk denilen olgu ilke milke dinlemiyordu. Pehlivan'ın kızı Hatice, her şeyden önce geliyordu onun için. Alınan maaş 150-200 lira civarındaydı. Bununla nasıl geçinilecekti? Bırakın geçinmeyi, evlenmek için para gerekti. Başlıktı, düğündü, hediyeydi, çeyizdi derken iş iyice zorlaşıyordu. Diyorum ya aşk her şeyin üstesinden gelir. Nitekim de öyle oldu. Ben, bizim oğlanı yakıyorlar diye korkuyorum. İşler yarım kalacak diye canım sıkılıyor. Sonuçta diğer iki öğretmen ve eşleriyle birlikte bir akşamüstü Pehlivanların evine gittik. Geleceğimizden evin haberi vardı. Bu yüzden de tüm ev halkı telaş içindeydi. Onlar için de çok önemliydi. Ne de olsa kızlarını okumuş birine, bir devlet memuruna vereceklerdi. Bu da köylük yerde sınıfsal bir durumdu. Sırtını devlete dayamıştı. Maaşı garantiydi. Lüks içinde yaşamazlar ama aldıkları parayla herhangi bir köyde, ölmeden, sürünerek de olsa yaşayabilirlerdi. Bir iki hoşbeşten sonra çaylar geldi. Ben Pehlivan'a takılmadan durur muyum?

"Yahu Pehlivan içecek başka bir şey yok mu?" dedim.

"Bizim evde bulunmaz hocam" dedi.

"İşte bu olmadı. Biz buraya hayırlı bir iş için gelmiştik. İçki iç-

meden dilimiz nasıl çözülür, meramımızı nasıl anlatırız?".

"Meraklanma ona da bir çare buluruz hocam" dedi. Kapıya doğru seslendi.

"Hanife!"

Hanife, isteyeceğimiz kızın, yani Hatice'nin ablasıydı. Bir ayağı sakattı. Zaten bütün ev halkı gibi o da kapıda hazır bekliyordu.

"Buyur baba" dedi gülecen bir yüzle.

"Kızım, git ahırdan bizim atın ilacını getir" dedi, Pehlivan.

Atın ilacı ile bizim içki arasında bir bağlantı kuramamıştım ama az sonra Hanife elinde küçük bir konyak şişesiyle girdi içeri. Ben şaşkın şaşkın şişeye bakarken,

"Atlar sancılandığında konyak içiririz. İyileşir" dedi Pehlivan.

İlk defa duyuyordum. Atın ilacı bize de ilaç olmuştu. Diğerleri çay içerken ben de konyağımı içip keyiflendim. Kızı isteme işini müdüre bırakmıştık. O da diğer hocaya devretti. O bu işleri daha iyi biliyordu. Müdür ne de olsa müdürdü. Onun oraya gelmesi yeterdi. "Allah'ın emri, Peygamber'in kavli"yle kızları Hatice'yi oğlumuz Şevket'e istedik. Her aile gibi önce biraz nazlanıldı, sonra da olurlanıldı.

"Ama" dedi Pehlivan, "yine de son karar kızıma aittir. O isterse olur."

"Tamam" dedik, "işin o kısmını bize bırak."

Ne de olsa Balkanlı göçmendi. Kızının da hakkını teslim ediyordu. Anadolu'da genel olarak baba, "kızı verdim" dedi mi iş biterdi. Kızın söyleyecek ya da karşı gelecek bir durumu pek olmazdı.

"Haa" dedi Pehlivan, birden aklına gelmiş gibi:

"Peki, başlık işi ne olacak?"

"O da nereden çıktı bre Pehlivan?" dedim.

"Âdettendir hocam" dedi.

"Bu âdet de neyin nesi Pehlivan? Ben aylardır köy kahvesinde delikanlıların bu sorununa çözüm bulmak için dil döküp duruyorum, başlığın kaldırılması konusunda. En büyük desteği de Muhtar Hüseyin ile senden alıyorum. Şimdi sen kalkıp bizden başlık parası istiyorsun öyle mi? Yanlış anlamıyorum herhalde?.."

"Doğru" dedi Pehlivan, "hep birlikte tüm köy karar verirse olur. Aslında öyle de olması lazım. Öyle bir karar şu anda yok. O zaman ben geleneğe uymak durumundayım" dedi.

"Etme bre Pehlivan" dedim, "ayıp olmuyor mu kızını mal gibi satmak? İnsan evladını satışa çıkarır mı? Ayrıca sen ne yapacaksın parayı?" dedim.

"Estağfurullah hocam, estağfurullah" dedi, "ben paranın kuru-

şuna dokunamam. O parayla kendi evleri için lüzumlu ne varsa onları alacağız."

"Sana ne be Pehlivan, onlar kendi ihtiyaçlarını daha iyi bilirler. Paralarını daha iyi harcarlar."

"Gelenek böyle" dedi.

"Sıçtırına geleneğine" dedim. Biraz da alaylı, dalga geçer gibi:

"Peki, kaça satıyorsun kızı?"

Üstüne gittiğimi, onuruyla oynamakta olduğumu anladı, yüzü kızardı. Biliyordum, içinden töreymiş, gelenekmiş, kim icat ettiyse, bu başlık işine benden çok o küfrediyordu. Ama dışından dört tarafı diğer köylülerle kuşatılmıştı. Çok iyi anlıyordum onu.

"Kızının yediği bir lokma ekmeği çok gördün. Bir an evvel evlensin diye başlıksız verdin kızı. Utanmadın mı?" diye soracaklardı.

Kendisi için böyle düşünülsün istemiyordu. Bu başlık değil miydi gençlerin belini büken, sevgilileri birbirinden ayıran? O yüzden değil miydi kız kaçırmalar? Kızlığı bozulmuş olduğu için başlık istemeden başgöz etme de vardı işin sonunda. Kan davasına dönme de vardı. Biz böyle bir yol seçemezdik kendimize. Her şey düzenin istediği kurallara göre olmalıydı.

"Peki söyle" dedim, "kaç paraymış bu?"

"25 000 lira" dedi Pehlivan.

Hepimizin gözleri fırlamıştı yuvalarından.

"Ne dedin, ne dedin? Yoksa yanlış mı anladım?"

"Yook" dedi, "doğru anladın. 25 000 lira diyorum."

Kim bilir bu konuşmaları kapı arkasından dinleyen Hatice, neler düşünüyordu. O kadar çok seviyordu ki Şevket'i. Ona kalsa başlıktı, çeyizdi umuruna gelmezdi. Kaçıp gidebilirdi de. Bugün düşünüyorum da, gençlere bu acıları çektiren bu töreler olmaz olsun.

"Bre Pehlivan, dedim, bu kadar parayı ne ben gördüm, ne babam gördü. Nereden çıktı bu?"

Pazarlık başlamıştı. Ben ısrarla:

"Yahu, bu çocuk ayda 200 lira alıyor. On sene aç susuz öğretmenlik yapsa bu parayı toplayamaz. Bari söylediğin, üzerinde konuşulacak bir rakam olsaydı."

"Peki o zaman 20 000 olsun" deyince durum iyice aydınlandı. Yarın öbürgün bu konuşmalar köyde duyulursa, "Pehlivan kızı için 25 000 liradan kapı açmış" desinlerdi. Rakamlar on dakika içinde 5 000'e kadar düşmüştü. Ben hep oturduğum yerde başlığı icat edene küfrediyor, "Yazık sana Pehlivan, çok yazık. Bunu senden hiç beklemezdim. Bana bunu nasıl yaparsın?.." deyip duruyordum. Sonunda iş geldi, 3 000 lirada takıldı.

"Peki Pehlivan" dedim, "bu 3 000 lirayı sen mi alacaksın?"

"Yok canım" dedi, "anasına vereceğim. Kardeşi falan kasabaya gidip ihtiyaçlarını alacaklar."

"Tamam" dedim, "anası da gelsin kız kardeşi de. Şevket de onlarla birlikte gitsin kasabaya. Bütün istediklerini alsınlar. Biz, peşin ya da taksitle, parayı öderiz. Oldu mu?" dedim.

Köyde başlık parası kalkıyor...

"Bilmem ki" dedi, "yine sonunda 'başlıksız veriyoruz' oluyor."

"Ee, öyle olacak tabiî. Aslında yarın sabah kahveye gitsen, desen ki, 'Arkadaşlar, herkese benden çay. Kızımı Şevket Hoca'ya verdim. Şevket Hoca devlet memuru. O bir öğretmen. Aldığı belli, yediği belli. Bu yüzden düşündüm taşındım, başlık parası almadan kızımı verdim' desen, sana kim ne yapacak? Üstüne üstlük tüm köye örnek olacaksın. Gençlerin hayır duasını alacaksın. Köyde devrim olacak. Atatürk gibi ol. Bir adım da sen at."

"Olur, güzel olur, ama olmaz. Başkası yapsın. Ben sonra katılırım. Ben öncü olmam. Bizler için zor. Bunu sizler anlamıyorsunuz" dedi.

Aslında o kadar iyi anlıyordum ki... Karmakarışık etnik yapıya sahip köyde bile, dile getirilmemiş, fakat altı iyice çizilmiş tabular var. Bize dışarıdan, onun yıkılması serçeparmağımızın dokunmasıyla mümkün gibi geliyor. Aslı öyle mi ya? Onlara göre mümkün değil. Ben yine de zamanın en büyük çözücülüğüne inanıyorum. Her şeyin başı evrim. Ne dersek diyelim sonuçta aklın yolu birleşiyor. Her şey, her şey değişiyor. Doğanın yasası öyle değil mi? Her nesne kendi evrimini tamamlayacak. Dünyadaki değişmez olan tek olgunun değişim olduğunu artık hepimiz bilmeye başlıyoruz. Daha fazla ahkâm kesmeden, Şevket ile Hatice meselesine dönüyorum. Ve Pehlivan sonunda, bizim bastırdığımız şekilde, kızı Hatice'yi Şevket Hoca'ya vermeye razı oldu.

"Bunu sadece biz biliyoruz. Köye karşı 25 000 lira başlıkla vermiş olayım..."

"Tamam" dedik.

Ertesi gün tüm köy halkı, "Pehlivan, kızı Hatice'yi, Şevket Hoca'ya başlık almadan vermiş" diye konuşuyordu. Benden çıkmadı biliyorum. Kimden çıkarsa çıksın iyi de oldu. Çünkü bugün bu köyde başlık meselesi ikinci planda kaldı. Allah rahmet eylesin bizim Pehlivan, dolaylı da olsa köyde bir devrimin ilk tohumlarını attı. Şevket ile Hatice'yi merak ettiniz. Onlar bir sene sonra ev-

lendiler. Evlendiler ama Şevket, Gazi Eğitim'in İngilizce bölümünü bitirdi. Yaz tatillerinde İngiltere'de bağbozumu, öğrenci kampları derken çok iyi İngilizce bilen bir hoca oldu. Ortaokul, lise ve Bursa Üniversitesi'nde İngilizce öğretim görevlisi olarak çalıştı. Şimdi bir özel lisede müdürlük yapıyor. İkisi oğlan, biri kız üç çocukları var. Oğlanların gençlerde, Türkiye masa tenisi birinciliği ve ikinciliği var. Kız ise sanırım bir bankada borsa işiyle uğraşıyor. Geçen gün oğlanlardan biri ile kız bizim Çiçek Bar'a geldi. Garson Sanlı,

"Şevket Abi'nin kızı ile oğlu barda. Sizinle tanışmak istiyorlar" dedi.

Hemen gittim. İkisi de daha çok babalarına benziyorlardı. Eski günlerden konuştuk. Onlar çok mutlular. Çok iyi biliyorum ki Şevket ile Hatice de mutlu. Biz de herkesin mutlu olmasını istemiyor muyuz zaten?

Harbiden askerlik...

Köydeki öğretmenlik döneminden sonra, üç aylık bir askerî eğitim dönemimiz vardı. Onu da Ezine'de yaptık. Uzun uzun askerlik anılarımı anlatmak niyetinde değilim. Ama birkaç anekdotu anlatmadan geçmek istemiyorum.

Kışla iki bölümden oluşuyordu: biri Piyade İhtisas, ikincisi Silah İhtisas. Ben Piyade İhtisas'ta yapıyordum askerliğimi. Savaşa karşı bir adam olduğum için, askerliğe de karşı bir tavrım vardı. Bunun için de pek ciddiye almıyordum, ancak görevimi de eksiksiz yapmaya çalışıyordum. Zaten "Komünist Arif" lakabım her şeye yetiyordu. Bunun da uluorta söylenmesinden çekinmiyor değildim. Yukarıdakiler bunu duysalar anamızı bellerlerdi. O yüzden pek göze batmak istemiyordum. Hani, "Sakınan göze çöp batar" derler ya. Bizimki de o hesap. Askere alındığımızın ikinci haftasında sokağa çıkma izni verildi. İzin verildi ama, içki içmek yasak. Biz birkaç içkici arkadaş, ki biri Adanalı, millî voleybolcu Hüseyin Arıboğan'dı. Futbolcu Met Ahmet'in kardeşi, çok sevdiğim bir arkadaşım. Öğle yemeğinde bir lokantada gizli gizli içerken inzibata yakalandık. Apar topar bizi bir odaya attılar. O gece bizi bırakmadılar. Ama tüm arkadaşlar bizi ziyarete geldiler. Şarkılar, türküler, geceyi odada geçirdik. Ertesi sabah içtimaında bizi herkesin önüne çıkarıp bir diskur geçtiler. Sonra da bu, cahilliğimize ve acemiliğimize verildi. Bir daha yapmamak üzere affedildik. Bir daha yaparsak askerlik süresince dışarı çıkmama ce-

zası verilecekti. İkinci hafta yine yakalandım. Bu kez gerçekten dışarı çıkmama cezası yedim. Her hafta sonu arkadaşlar dışarı çıkarken, beni odaya kapatıyorlardı. Yemeklerim odaya geliyordu. Ben de arkadaşlardan fırsat bulursam kitap okuyordum. Durumu karıma yazdım. O gelirse belki izin verirlerdi. Gerçekten geldi ve bir hafta sonunu öyle sıyırdım.

O arada talim sonraları futbol, voleybol falan oynanıyordu. Ben de ucundan kıyısından futbola bulaşmıştım. Öyle bir şey ki, bizim Piyade İhtisas'ta, Gençlerbirliği'nden, Ankaragücü'nden oyuncular vardı. Hatta, Karşıyakalı Bulut vardı. Çok sevişirdik. Onda her yol vardı. Asker arasında "çift kâğıt" çok içilirdi. Bulut'u da yanlarına alır, âlem yaparlardı. Benim o tarakta hiç bezim olmadı. Bir defa denedim, midem bulandı, rahatsız oldum. Sonra da hayatta ağzıma koymadım. Diğer tarafta, yani Silah İhtisas'ta, o dönemin millî futbolcuları vardı. Şenol, Birol millî takımın aslarıydı. Hüseyin de onların içindeydi. İki tabur arasında bir futbol rekabetinden bahsediliyordu. Bizim tabur, Silah İhtisas'ı hiç yenememiş. Gün belirlendi maç için. Bizim takımın her işine ben bakıyorum. Malzeme, top, ayakkabı işleri benden soruluyor. Hafta sonları çıkamamanın cezasını hafta içi hallediyorum. Tamir mamir derken dışarı çıkıyor, hem işi yapıyorum hem kafayı çekiyorum. Üsteğmenin yükünü almışım sırtından. Takım ile üsteğmen arasındaki sorunları ben çözüyorum. Sanırsınız antrenörüm. Beklenen gün geldi. Temel eğitimde bütün askerliğin bir ayı yenmiş, kalmış iki ay. Maça çıkıldı. Karşı taraf çok kuvvetli. Ama bizim Karşıyakalı, o çelimsiz Bulut, sanki doping yapılmış gibi. Kimse tutamıyor. Sonunda bir de gol attı. Silah İhtisas Taburu'nu yendik. Havamızdan geçilmiyor. O maçta onların kalesini Türker İnanoğlu koruyordu. Hatta bir hafta, karısı Filiz Akın da onu ziyarete gelmişti Necdet Tosun'la birlikte. Türker golü yememek için kendini yere attı. Kolu kırılmış. Ama sonradan öğrendik ki dümen, hastane mastane derken Türker'i bir daha hiç görmedik.

Bizim Rujdan, oldu Murat Soydan...

Kışlanın yakınında bir çiftlik vardı. Sebze, meyve üreten kalabalık bir aile. O çiftlik, Silah İhtisas Taburu'nun sınırları içindeydi. Talim sonrası koğuşlara giderken bizim çocuklardan biri çiftliğe girer, akşam siparişlerini verirdi. Patlıcan-biber kızartma, salata, cacık, rakı, peynir, yoğurt, et. Hemen bana haber ulaşırdı. Akşamları kuyunun başında, tezgâh kurulur, Şenol, Birol, Suphi

Tekniker, Hüseyin, ben, Mersinli Orhan, Rujdan ve birkaç kişi toplanırdık. O zamanlar Birol ağzına içki koymazdı. Ama içermiş gibi eğlenceye katılırdı. Orhan iyi bağlama çalardı. Rujdan şarkı söyler, ben de hem şiir okur, hem türkü söylerdim. Hüseyin Arıboğan, Rujdan'a takılırdı.

"İstanbul'a gittiğinde Arif'i bul, o seni artist yapar, tamam mı?" derdi.

Birbirimize takılır, eğlenirdik. Askerlik bu, başka türlü geçer mi? Gerçekten de askerlik sonrası bir gün Rujdan aradı beni. *Ses* mecmuasının yarışmasına katılıyormuş. "Tamam" dedim. Bir iki arkadaşa söyledim. Aslında söylemeye gerek yoktu. Gerçekten de yakışıklı biriydi. Çok sevimli ve saftı. Benim okuldanmış, yani Yüksek Ticaret'ten. Sanırım o yarışmada birinci oldu. Tabiî Rujdan ismi biraz tuhaf olduğundan o da ismini değiştirmiş. Yeni ismiyle de Murat Soydan olarak seçildi ve sinemacı oldu. Hâlâ arkadaşım, hâlâ ilk tanıdığım gibi, saf ve temiz.

Silah İhtisas'ı yendikten sonra bizim futbol takımı dillerdeydi. Çanakkale'ye, Edremit'e, Burhaniye'ye maça gidiliyordu. Bir Edremit maçı için Akçay'da öğle yemeği yiyoruz. Tabiî bizim komutan da var. Hani bana hafta sonu cezası veren. Komutanlar bir yerde, futbolcular bir yerde yemek yiyorlar. Ben kasanın yanında, gelip giden köfteleri, salataları işaretliyordum. Daha evvel söyledim ya, takımın her şeyinden ben sorumluyum. Yani "bok yedi başı"yım. Birden komutanla göz göze geldik.

"Şimdi yandık" dedim kendi kendime.

Gerçekten de komutan hemen üsteğmeni yanına çağırdı. Ben, kaş altından çaktırmadan onlara bakıyorum. Üsteğmen sürekli bir şeyler anlatıyor. Hesabı hallettim. Lokantadan çıkıyoruz. Üsteğmen yanıma geldi.

"Seni tanıdı" dedi.

"Peki, ne dedin?"

"Ne diyeceğim. Olanı aynen anlattım."

"Peki, ne anlattın?"

"Adam bana seni sordu. 'Bu adamın ne işi var burada? Hapiste olmayacak mıydı?' dedi. Ben de, 'Evet öyle komutanım, ama siz bilmiyorsunuz. O iyi bir antrenör. Takımı o çalıştırıyor. O galip getirdi. Düşündüm ki artık affetmişsinizdir' dedim.

'Olmaz, o bana karşı geldi. İçki içti, affettim. Sonra bana inat, affettiğim gün bir daha içti. Cezasını çekmeli' dedi.

'Baş üstüne komutanım' dedim, 'bir daha yanımıza almayız.'"

Hafta sonu geldiğinde beni yine odaya kapattılar. Askerliğin

tam ortasındaydık. Bir gün üsteğmen, Kara Kuvvetleri'nin kuruluş günü için özel eğlence düzenleneceğini söyleyerek,

"Bu iş için özel yetenekleri olanlar öne çıksın" dedi.

Baktım bizim mangadan kimse çıkmıyor. Ben çıktım. Üsteğmen sıradan soruyor:

"Sen ne yaparsın?"

Sorulan yanıt veriyor:

"Davul çalarım."

"Sen ne yaparsın?"

"Kaşık çalarım" deyince mangayı bir gülmedir aldı.

Üsteğmen fazla bozmadan tekrarlattı cevabı:

"Ne çalarsın, ne çalarsın?"

"Kaşık çalarım, komutanım" dedi.

Bizler kendimizi tutamadık, koyverdik makaraları.

Sıra bana geldiğinde,

"Sen ne yaparsın?" dedi.

"Pantomim" dedim.

"Ne mim, ne mim?"

"Pantomim, komutanım."

"O da ne lan?"

"Sessiz tiyatro komutanım."

"Nasıl oluyor bu?"

"Konuşmadan, hareketlerle."

"Peki, kaç kişiyle yapılır bu?"

Böyle bir soruya hazırlıklı olduğum için adedini ayarlamıştım. Mangada çok sevdiğim beş altı arkadaşım vardı: Coşkun, Vedat, Meray vb.

"Altı kişiyle, komutanım."

"Tamam, siz de çıkın" dedi.

Tespit edilen tüm arkadaşlar on beş gün süreyle, öğleden itibaren talime çıkmayacak, hazırlık çalışmalarına, provalara katılacaktı. Hiç olmazsa on beş gün Ezine'nin o öldürücü sıcağında talime çıkmayacaktık. Bu büyük nimetti bizim için. Gölgede oturuyor, hem dalgamızı geçiyor, hem piyesi yazıyorduk. Arada Oktay Akbal gelirdi yanımıza.

"Nasıl gidiyor çocuklar?" derdi.

Oktay Abi'yi tanıyordum. Asker olmadan önce *Cumhuriyet*'te yazılar yazıyordu. Bugün de yazıyor ya. En yaşlı askerdi. Onu pek talime çıkarmıyorlardı zaten. Önceleri çok yoruldu, ama sonra rahatladı. Kütüphanede yazısını yazıyor, sonra bize takılıyordu. Günler böyle geçerken beklenen gün geldi çattı. Yazdığımız piyes-

teki konu gayet basitti. Biraz da subaylara yağcılık olsun diye 27 Mayıs ihtilalini anlatan bir hikâye yazmıştık. Kısacası, politikacılar devlet yönetimini bozunca, askerler gelip duruma el koyuyorlardı. Biz de gerçekten o gün öyle olduğuna inanıyorduk. 27 Mayıs'ı biz öğrenciler yapmamış mıydık? Gündüz, üsteğmene gittim.

"Akşam gösteri yapılacak, ama ben hapiste olacağım. Bensiz olmaz. Bunu bir halletseniz. Komutanla konuşsanız" dedim. Sonra ben akşamüzeri hapse girdim. Akşam üsteğmen geldi ziyarete.

"Maalesef Arif" dedi, "oyun olmayacak."

"Nasıl yani?" dedim.

"Oynanmayacak, o kadar" dedi.

"Peki, nedenini öğrenmek istiyorum."

"Komutana programı verdim. Sonra açıklama yaparken de bu ekibin başının da sen olduğunu söyledim. Sürpriz olmasın diye. Komutan da, 'Onun oyununu moyununu istemem. Yatsın içerde' dedi."

Hiç üzülmedim. Tam tersi, on beş gün kaytarmıştık ya, bu bize yetiyordu. İşin sonuna geldik. Sınavlar var. Her şeyi hallettik. Atışlardan not verilecek. O güne kadar bir atış bile yapmadım. Tüfek taşıyordum. O zaten benim için yeterli özveriydi. Bir de resmen atış işi. Allem kallem, kendi yerime başkalarına attırdım. Fakat bölük çavuşu gitmiş, şikâyet etmiş. Üsteğmen yine bizi idare etti. O şikâyet eden de ettiğiyle kaldı. Kimdi biliyor musunuz? Hani bizim köyün yanındaki bir köye gitmiştik de gece tartışmıştık ya. Onların içinde Almanya'dan gelme biri vardı. İriyarı. O işte. Adını bile unuttum. Ben yine taviz vermedim. O da ispiyonculuğuyla kaldı.

Askerlik bitiyor, işsizlik başlıyor...

Askerlik dönüşü tekrar İstanbul'dayım. Alis'le evliliğimiz devam etmekte. Gayrettepe'de, şimdiki Profilo'ya giden yolun sağ tarafında, bahçe içinde bir evde oturuyoruz. İki oda bir mutfak. Bize yetiyor. Oturma odasının yanı teras. Bahçeye bakıyor. Yazları genellikle orada oturuyoruz. Melike Abasıyanık, Alev Ebüzziya gibi dostlarınız geliyor. Sevimli bir yer. Bir gece rahmetli Onay ile Durnev geldiler. Mevsim kış. Bir yerlerde içmişler. Bir de erkek arkadaşları var yanlarında. Mühendis, müteahhit. Bizde de devam. İçkiler içiliyor. Muhabbet güzel. Gecenin bir saati Durnev penceredeki cama oturmak istedi. Sarhoş aklı işte.

"Yahu olmaz, cama oturulur mu?" dediysek de,

"Ben otururum" dedi.

Kıçını cama dayamasıyla birlikte koca cam şangır diye kırıl-

maz mı? Gecenin içine edildi. Ertesi sabah camcı bulmak için sokağa çıkıyordum ki bir camcı ile elinde kocaman bir çiçek sepeti olan bir çiçekçi çıkıp geldi. Camı taktılar. Çiçekleri Alis'e verdiler. Çekip gittiler. Ne ince kadındır şu Durnev? Geceki olaydan duyduğumuz üzüntüyü, böyle bir şıklıkla affettiriyordu bize.

Askerlik dönüşü işsiz günlerim başlamıştı. Askere giderken çalıştığım Suavilerin fabrikası kötü günler geçiriyordu. İflasın eşiğindeydiler. Altı yedi yıl çalıştığım nakliyat ambarı ne uzayıp ne kısalıyor, hiç gelişmiyordu. Çünkü tek hatta çalışıyordu, Uşak'a. O da fazla para bırakmıyordu. Yine de patronum Asım Abi, sağ olsun,

"İşsiz misin?" dedi.

"Evet" dedim.

Bir gün bana iş bulduğunu, gidip konuşmamı söyledi. Taciroğlu Nakliyat'ın sahibiyle konuşmuş. Benim nasıl bir insan olduğumu falan her şeyi anlatmış. Belirlenen saatte ambara gittim. Yeni patronum olacak kişiyle tanıştım. Bana, benimle ilgili bilgi sahibi olduğunu anlattı. Ambar işinin zorluklarını benim de bildiğimi söyledi.

"Evet" dedim. Sonra,

"Eski patronun sosyalist olduğunu söyledi. Sosyalistler, işine saygılı, sorumluluk duyguları çok olan insanlardır" dedi.

"Doğrudur."

"Biliyorsun, bizim işin gecesi gündüzü yoktur."

"Evet."

"Kaç para istiyorsun?"

"1 500 lira" dedim.

Patronun birden yüzü değişti.

"Bu para çok fazla değil mi?" dedi.

"Evet ama" dedim, "siz de benden sınırsız hizmet istiyorsunuz. Bunun da bir bedeli olmamalı mı? Ayrıca solcu olmak istismar edilmek anlamına gelmez. Tam tersi emeğine sahip çıkan insandır solcu insan."

Teşekkür edip ayrıldım.

Adamın tepeden konuşan tavrından rahatsız olmuştum. Böyle patronlarla çalışmamıştım ki ben. Zaten acelesi de yoktu. Evde tencere kaynıyordu. Alis'in işi vardı. Bir iki ay serserilik yapmak istiyordum hani. Rahmetli Tunca Aksoy *Artist* mecmuasında yazı işleri müdürlüğü yapıyordu. Arada sırada ona uğruyordum. Akşamları birlikte çıkıyorduk. Pasaj'a, Park Otel'e, Bebek'e takılıyorduk. Bazen iş çabuk bitsin diye dergideki resim altlarını yazıyordum. Hisar'da Adnan'ın Fuaye'si vardı. Bazen oraya takılıyorduk.

Bir yıl önceki yaz tatilinde bu Fuaye'de müdür gibi çalışmıştım.

Adnan arkadaşımdı. Aksaray'da oturan zengin bir ailenin çocuğuydu. Amerika'da yaşamış, evlenmiş ayrılmış, 1960 ihtilalinde işleri bozulmuş, Türkiye'ye gelmiş, Beyoğlu'ndaki Vakko'nun karşısındaki İmanı Adnan Sokağı'nda bir binanın bodrum katında Fuaye adlı bir yer açmıştı. Kulübün açılış çalışmaları yapılırken Kulis'te tanımıştım Adnan'ı. Bizim çevre, meyhaneden sonra gece kulübü olarak oraya gitmeye başlamıştı. Adnan da yakışıklı mı yakışıklı bir delikanlıydı. Maviye çalan yeşil gözlü, sarı saçlı, o dönemin meşhur Amerikalı sinema oyuncularından Alan Ladd'e benzediği için, Alan Ladd Adnan derlerdi ona. Fuaye açıldıktan bir sene sonra ben askere gittiğim için Mustafakemalpaşa'dan akşamüstü okul çıkışında bir otobüse biner, cuma gecesi geç saatte İstanbul'a gelirdim. Eve gitmeden önce muhakkak Fuaye'ye uğrardım arkadaşları görmek için. İşte yine bir bayram iznine geldiğimin gecesini Fuaye'de geçirdiğim günün sabahı,

"Bir yere gideceğiz. Kaybolma" dedi Adnan.

"Ne var?" dedim.

"Bayram sabahı Atatürk'e saygı duruşu için Sarayburnu'na gideceğiz. Bir de bakalım martılar gene Ata'nın heykelini pislemişler mi? Üstelik içimizde hem komünist, hem de Atatürk'ü aşk derecesinde seven sensin. Sen olmazsan olmaz" dedi.

Evet, o günden bir ay önce, sabaha karşı Cahit Irgat, Erol Günaydın ve Adnan, Fuaye'den çıkmışlar. Sarayburnu'ndan geçerken durdurmuşlar arabayı. Yürümüşler Atatürk'ün heykeline doğru. Sağından solundan, önden arkadan heykeli kontrol etmişler.

"Olmaz", demiş Adnan, "Atatürk bu durumda olamaz. Baksana Cahit Abi, her tarafı martı pisliği..."

"Derhal bunu temizlememiz lazım" demiş Cahit Irgat.

Sabah sabah gitmişler, kova, deterjan, bir de işçi bulup temizletmişler heykeli. Bir de saygı duruşunda bulunmuşlar.

Adnan da bir şeye taktı mı takar. Büyük bir espri yeteneği vardır. Sevecenlik, içtenlik bir de espriyle birleşince keyifli olur insan. Adnan da öyle bir insandır. Dosttur. Aristokrat bir yanı vardır. Tokgözlüdür her zaman. İşine titizdir. Estetiğe de düşkünlüğü onu hep zevkli kılmıştır. Beyoğlu'ndaki ilk Fuaye'den sonra açtığı tüm barlarda da aynı zevki görürsünüz.

İşte o bayram sabahı dört beş araba, Fuaye'nin önünden hareket ettik. Ben en öndeki Adnan'ın arabasındayım. Bizler konvoyun başıyız. Güzel bir bahar günü. Tepebaşı'ndan geçerken Adnan, "Dur" dedi şoföre. Şoför kenara çekti arabayı. Hepimiz in-

dik. Bizim arabada Cahit Irgat, ben, Adnan ve Fuaye'de gitar çalan Rudi vardı. O da gitarıyla geliyordu. Adnan öyle istemişti. Demek ki bir program yapmıştı kafasına göre. Tepebaşı'nda, Kasımpaşa'nın üstüne doğru park bozması bir yer yerde üç dört tane akasya ağacı vardı yeni yeşillenmekte olan. Ağaç dediğime bakmayın. Fidanın biraz büyüğü. Bunlardan birinin altında bir gariban sızmış uyuyordu. O sarhoş kafayla Adnan, Rudi'ye,

"Hadi" dedi, "gitar çal adama da rüyası müzikli olsun bari..."

Rudi de, uzanmış adamın başucuna geldi, başladı gitar çalmaya. Adam kim bilir kaçıncı uykusundaydı ve sızmıştı. Gitarı duyacak hali yoktu. O anda aklıma bir muziplik geldi ve dudaklarımdaki Yeni Harman sigarasını adamın dudaklarının arasına yerleştirdim. Normal soluk alıp verme işine sigara dumanı karışınca öksürerek gözlerini açtı. Hiç istifini bozmadan etrafındakileri göz ucuyla süzdü: gitar, kadınlar, adamlar... Ağzındaki sigaradan birkaç duman çekti, tekrar uykuya daldı. Tam o sırada küçük, yedi yaşlarında bir boyacı çocuk, sandığıyla bizlere bakıyor.

"Yürü" dedi Adnan, "sen de atla arabaya. Ayakkabılarımızı boyarsın."

Çocuğu da aldık, düştük yola. Sarayburnu'na geldiğimizde, arabalardan indik. Henüz martılar kirletmemişlerdi heykeli. Tertemiz duruyordu Atamız, yine bir eli belinde. Boğaz'dan Karadeniz'e bakıyor, bütün haşmetiyle. Hepimiz dizildik heykelin karşısına, boyacı çocuk da dahil. Adnan'ın yönetiminde saygı duruşunda bulunduk. Adnan, boyacı çocuğa yüklüce bir para verip gönderdi. Sarayburnu'ndan hareketten sonra Ahırkapı Feneri'nde, surların dibinde, altı yedi yaşlarında iki çocuk gördük. Temiz pak giyinmiş yoksul çocuklar. Adnan yine durdurdu arabayı. Önce seslendi, sonra indi. Yürüdü çocuklara doğru. Nerede oturduklarını sordu. Surun yıkık duvarları içinde oturduklarını söylediler. Anababalarını sordu. Fabrikaya gittiklerini, tütünde çalıştıklarını söyledi iki kardeş. Adnan cebinden bir tomar para çıkardı. Onlara verdi. Hepimiz iyi bayramlar dileyip ayrıldık çocuklardan. Bakırköy'de, deniz gören ve şimdi yerinde yeller esen bahçeli bir restorana gittik. Her taraf kapalıydı. İçerde üç dört garson ve komi yan yana dizdikleri sandalyelerin üzerinde uyuyorlardı. Tüm çalışanlar uyandırıldı. Adamlar itiraz ediyorlardı ama bizimkiler az değildi. Hemen masalar, sandalyeler, yan yana oturma düzenine getirildi. Rakılar ve mezeler, selfservisle masalar donatıldı. Öğleye kadar yenildi içildi. Gitarcımız yanımızdaydı. Toprağı bol olsun, Rudi'nin çok genç yaşta öldüğünü duydum. Kendinden yedi

sekiz yaş büyük bir karısı vardı. Balıketli bir sarışın. Biraz dekolte giyinirdi. Eğlenmeyi severdi kadın. Rudi çok çekinirdi ondan. Dediğinden dışarı çıkmazdı. Karısına âşıktı ama, kadın da kıskancın tekiydi. Göz açtırmazdı Rudi'ye. Bu yüzden kavgaları eksik olmazdı. Sürekli moralsiz gezerdi Rudi. Üstüne gidince de,

"Ne yapayım, âşığım be abi" derdi.

Öğleüzeri, uzun zamandır bahsettiği tayını muhakkak görmemiz gerektiğini söyledi Adnan. Aslında bu sabah içkisi, sonradan çıkmıştı. Yoksa biz, saygı duruşundan sonra Adnan'ın tayını görmeye gidecektik Veliefendi'ye. Hazır oraya gelmişken meyhaneyi de aradan çıkarmıştık. Ekipte Onnik ve karısı da vardı. Onnik alkolikti. Karısının da ondan geri kalır yanı yoktu. Güzel kadındı. İyi dostlarımızdı. Kimse kimsenin karısına bakmazdı zaten. Grup, olduğu gibi Veliefendi'de aldı soluğu. Yarış atlarının olduğu ahırları geziyorduk. Bu arada Adnan'ın tayını da getirdi seyis. Yedi sekiz aylık, doru donlu bir taydı bu. Biraz besiliydi.

"Yahu, bu çok kalın. Bu haliyle nasıl koşar da kazanır" diye takıldık Adnan'a.

Adnan toz kondurmuyordu tayına.

"Göreceksiniz" diyordu, "hele bir yaşını doldursun. O zaman görürsünüz."

Kimse attan anlamadığı için, Adnan fazla abartıyor diye düşünüyorduk. Bu arada bütün bu duruma fena halde sıkılan Cahit Irgat,

"Yeter" dedi, "hadi gidip biraz içelim."

"Olur" dedi Adnan.

Aksaray'da barakalardan oluşan bir meyhaneler çarşısı kurulmuştu. Ortası avlu. Avlunun etrafında birahaneler ve bahçe meyhaneleri vardı. Oraya geldiğimizde büyük ekip dağıldı. Sadece bizler kalmıştık. Adnan, Cahit Irgat, Hayalet Oğuz, Onay Ongan ve ben. Saat öğleden sonra üç civarıydı. Avluda tek tük insanlar vardı içki içen. Bir masaya oturduk. Rakılar ve mezeler geldi yeniden. Bu sırada bir pelikan yaklaştı yanımıza. Kocaman bir pelikandı bu. Sallana sallana yürüyordu. Masanın yanına geldi, durdu. Bize bakıyordu. Garsonu çağırıp sorduk:

"Ne yer bu?"

"Balık" dedi.

Bir kilo istavrit alıp tek tek yedirmeye başladık. İstavritleri gagasıyla alıp gagasının altında sarkan torbaya dolduruyordu. Beş dakikada bitti istavrit. Sevmiştik bu hayvanı. Cahit Irgat tok sesiyle,

"Alalım bu kuşu götürelim. Boğaz'da yeni açılacak Fuaye'ye koyalım" dedi.

Sarhoş kafayla hoşlarına gitti bu teklif. Bu tekliften yararlanıp Cahit Irgat'la beni tartışmaya çekmek istiyordu Adnan. Çünkü Cahit Irgat, yeni açılacak yerin müdürü gibi görüyordu kendini. Bu da Adnan'ın hoşuna gidiyordu. Ben de yazın yedek subay öğretmenlikten dolayı üç aylık tatilimde Fuaye'de çalışacaktım. Aramızda rekabet vardı. Benim de çalışacak olmamı kıskanıyordu Cahit Irgat. O da o sıralar boştaydı. Tiyatro ve sinema yapamıyordu. Daha çok içiyordu. Adnan da Cahit Irgat'ın tarafını tutuyordu.

"Balık bol nasıl olsa. Önümüz deniz. Tutar tutar veririz. Bize de yük olmaz" diyordu.

Ben de ısrarla müşterileri rahatsız edeceğini söyleyip karşı çıkıyordum. Hayalet Oğuz, dudağına yapışık sigarasıyla kih kih gülüyor. Onay ise,

"Yahu, bu iş için kavga etmeyin" diye ortalığı yatıştırmaya çalışıyordu. Pelikanı sonra almaya karar verip çıktık meyhaneden.

Cahit Irgat kendisine âşıktı...

Aslında, Cahit Irgat kendisine âşık bir sanatçıydı. İyi aktördü ve iyi şairdi. Yalnız küstah ve kabaydı. Herkesi küçümser, kimseyi beğenmezdi. Her an kavga hali yaşanırdı. Keyifli olduğu zamanlar başka biri olurdu. Güzel gülerdi. Gülüşü ona çok yakışırdı. İyi ve şık giyinirdi. Ve her zaman, herkeste saygı uyandıran bir kişiliği vardı. Aksaray'da, meyhane muhabbetinin ardından, arka sokaktaki meyveciler pazarına girdik. Akşam ışıkları yanıyordu pazarda. Biz ışıl ışıl pazarı seyrederken, tanıyan birkaç kişi geldi Cahit'i görünce.

"Film mi çekiyorsunuz?" diye sorular başladı.

Adnan, tiyoyu almıştı. Ağır yönetmen havasına girip,

"Evet" dedi, "mekân bulmaya geldik."

İş ciddi olmaya başlamıştı.

"Buyrun, burda çekin" diye pazarcılar işe sahip çıkmaya başladılar. Adnan, iki eliyle kadraj yaparak,

"Bak burdan iyi olur. Cahit Abi, şu ışığa kadar bir git. Orada pazarcıyla konuş. Sonra bize doğru yürümeye başla. Görelim nasıl olacak?"

Cahit Abi gitti. İlerde bir noktada pazarcıyla konuşmaya başladı. Bana da,

"Not al" diyordu.

Ben de cebimdeki telefon defterinin sayfalarına not alıyor nu-

maratı yapıyordum. Bütün pazar işi gücü bırakmış, bizi izliyordu. Adnan ikide bir bana,

"Şunu da not aldın mı? Bunu da not aldın mı? Bak arkadaşı da yaz, o da oynasın" diyordu. Ben,

"Tamam, tamam" deyip not almaya devam ediyordum.

"Ahmet miydi isminiz? Tamam canım, tamam. Seni de yazdım" diyerek inandırıcı olmaya çalışıyordum.

Adnan eğlenceyi bulmuştu, bırakır mıydı? Hayalet Oğuz'a da görev verdi. Arada bir,

"Hocam, sahneyi pazarın durumuna göre yeniden yazmalısın" dedikçe, Oğuz,

"Tamam tamam" deyip geçiştiriyordu. O arada,

"Yeter" dedi, "gidelim."

Bulvar Sineması'na dönmeden, bulunduğumuz sokağın başındaki ayakçı meyhanesine daldık. Yirmi dört saattir pasa içiliyordu ve maraton devam ediyordu. Meyhanede hâlâ film meselesi ve pelikan işi konuşuluyordu. Kimsenin eve gitmeye niyeti yoktu. Saat gecenin 10'una yaklaşıyordu. Adnan'ın kulübünün açılma saati gelmişti. Beyoğlu'na çıktık.

"Ben artık gideyim, beni azat edin" dedim. Cahit Abi,

"Acelen ne, gidersin. Daha erken" diyordu.

Yalnızdı. Otelde kalıyordu. Koca aktör mutsuz bir hayat sürüyordu ve parasızdı. Cahit Abi'yi çok severdim. Ama o hep ciddi ve kasıntı görünmekten hoşlanırdı. Onun hakkından Karga Rauf gelirdi. Ona takılır, bazen kızdırır, bazen de komiklikler yapar güldürürdü. Dedim ya yine de güzel günlerdi.

Parasız günlerimizden bir gün... Film afişleri basan bir matbaacı arkadaşımız vardı: İbrahim Adli. Adli Ofset'in sahibi. Bir gözü bozuktu ve öbür gözünden değişik renkteydi. Şehla bakardı. Bonkördü. Paramız olmadığı zamanlarda onun konukları olurduk meyhanede. Yine öylesi bir gün, Cahit Abi, İbrahim Adli, Karga Rauf ve ben Lefter'in Meyhanesi'ne gitmişiz. Rakılar ve mezeler söylenmiş. Ordan burdan derken konu, Cahit Abi'nin şiirlerine geldi. Adli İbrahim,

"Benim matbaada basarız" diyordu. "Hem de kasap kâğıdına."

Karga bir taraftan, kitabın kapağını nasıl yapacağını anlatıyordu. Hazır şiir var mı kitap olacak kadar dediğimizde,

"Şiirden çok ne var? Yalnız onları birinin seçmesi lazım" dedi Cahit Abi. Masadakilere tek tek baktı. Sonra,

"Arif seçsin" dedi.

"Aman abi" dedim, "benim haddime mi senin şiirlerini seçmek.

Böyle bir sorumluluk almam."

"Hayır" dedi Cahit Abi, "sen seçeceksin. Senin bu işi doğru yapacağına inanıyorum."

"Yok abi" dedim, "ben seçerim, sen beğenmezsin. Yok yok, beni azat edin. Ben bu işe karışmam."

Cahit Abi'yi biliyordum. Sonunda bir kulp bulup bana sataşırdı. Fakat onun isteğini Rauf ve Adli de ısrarla destekleyince, yapacak bir şey kalmadı. Kitabın nasıl olacağına ilişkin sohbet de gece yarılarına kadar sürdü. Gerçekten ertesi gün Cahit Abi kalın bir klasör dolusu şiir getirdi. On beş günlük zaman istemiştim önceden. On beş gün sonra da şiirleri iki klasöre koyup getirdim. Bir klasörde kitaba girecek şiirler, bir klasörde de kitaba girmeyecek şiirler vardı. Yine, her zamanki gibi Lefter'in Meyhanesi'ndeyiz. Cahit Abi, şiirlerin düzenli bir şekilde seçilmiş olmalarından memnun,

"Bravo Arif, ben olsam bu işi hiç yapamazdım" dedi ve kitaba girmeyecek klasördeki şiirleri karıştırmaya başladı. Bravoyu almıştım ama hâlâ tedirgindim. Geçen on beş günlük süre içinde her şiiri üç dört defa okuyarak değerlendirmesini yapmıştım. Özellikle de hata yapmamaya özen göstermiştim. Bir iki şiire baktıktan ve şerefime kadeh kaldırdıktan bir süre sonra,

"Bu şiiri niye seçmedin?" dedi.

İşte beklediğim an gelmişti. Bir şeyler olacak biliyorum. Tedirgin oturuyordum masada.

Sorduğu şiirin üzerindeki değerlendirmemin gerekçesini bir bir anlattım. Biraz ikna olur gibi oldu. Hemen ardından gelen şiir için de aynı soruyu sordu. Onu da anlatmaya çalıştım. Bu arada Karga'dan ve Adli'den de tebrikler alıyordum. Beni destekliyorlardı. Kadehler boşalmaya başlanuştı. Cahit Abi birden durdu, en küstah haliyle kaşlarını kaldırarak,

"Ulan, sen kim oluyorsun da, benim şiirlerimi eleştiriyorsun?" dedi.

"Eleştirmedim, değerlendirdim" dedim.

"Sen kimsin de değerlendiriyorsun peki?"

"Yahu abi, yapma, sen zorla verdin. Ben mi istedim?"

"Ben Cahit Irgat'ım ulan" dedi.

Artık sinirlerim iyice gerilmişti.

"Senin Cahit Irgat gibi sülaleni s..erim" deyip masadaki rakı şişesini kaptığım gibi ayağa fırladım. Rauflar araya girmeye çalışıyorlardı. Tam elim havada. Şişeyi kafasına geçireceğim.

"Tamam tamam" dedi ellerini havaya kaldırarak.

Aslında afra tafrayı severdi ama, kavgadan da çok korkardı. Benim de daha yirmili yaşım. Yine de masayı terk etmek üzere kalktım. Bu defa da Adli ile Rauf bırakmadılar. Cahit Abi alttan almaya başladı. Kalbim kırılmıştı. O kadar emek vermiştim. Bilmiyorum, sonra o kitap basılmadı herhalde. Ama Cahit Abi'yle biz yine dost olarak kaldık ölünceye kadar. O da çabuk kırılan biriydi. Onunla ilgili, herkesin dilinde olan bir hikâye vardır. Cahit Abi, sabaha karşı kulüpten çıkmış, Taksim'e yürüyor. Yanında bir arkadaşı var. Çöpçüler meydanı süpürüyorlar. Onları görünce birden solculuğu tutuyor ve çöpçülere doğru yaklaşıyor. Arkadaşı da yanında. Konuşmaya başlıyor. "İşçiler şöyledir. Emekçiler böyledir. Onların nasırlarında yükselecek Türkiye" falan filan derken, çöpçü, Cahit Abi'ye dönüp,

"Bizi meşgul etme kardeşim. İşimiz var, görüyorsun. Çekil de şuraları süpürelim" diyor.

Bu anlayışsızlığa çok bozulan Cahit Irgat, biraz da refüze olmanın sinirliliği içinde,

"Bugüne kadar hep sizin için şiir yazdım. Bundan sonra bok yazarım ulan" deyip, çekip gidiyor. Cahit Abi'nin bir şiirini okumadan geçmeyelim istedim.

Birinin bıçak vardı elinde,
Birinin beyaz bir gül,
İkisi de yorgundu,
Sokak çocukları halinde.

Bıçaklısı bıçağını sapladı,
Çiçeklisi çiçeğini koklattı,
Kayboldular meyhaneler içinde,
Kaldırımda gül ve bıçak,
Kardeş kardeş kaldılar.

Kulis ile Fuaye maça çıkıyor...

Öğretmenlik yaptığım ve yirmi dört saatlik alkol maratonunun olduğu yaz tatiline geldiğimde, Adnan, Boğaz'daki Fuaye'yi açmak üzereydi. Bir ay gibi bir zaman, orada müşteri ilişkilerini düzenledim. Akşam değil, sabahları, müşteriler gittikten sonra içiyorduk. Ama nasıl içme o? Tam bir sefa. Öyle ki, o dönemde Boğaz'da balık kaynardı. Belki inanmayacaksınız ama, Fuaye'nin

yeri, Hisar'dan Baltalimanı istikametine dönüşte, 50 metre sonra, Necip Bey Bağı denilen yerin deniz kıyısıydı. Tam Hisar akıntısının başladığı noktaya yakın. Daha sonraları, bir gemi de gelip yandaki yalıya bindirmişti. Yalı, Yarışçı Ali Sipahilerin yalısıydı. O sıralar, bildiğiniz bir kovaya ip bağlar, denize atar, çeker ve rıhtıma boca ederdik. Kovadan istavrit boşalırdı. Rıhtımda kurduğumuz mangalın üzerinde barbekümüzü yapar, sabahın ışıkları kuşluk oluncaya kadar Rudi'ye gitar çaldırır, eğlenirdik. Bu iş kulübün plajına müşteriler gelmeye başlayıncaya kadar sürerdi.

O tarihlerde, Kulis ile Fuaye arasındaki futbol maçından da bahsetmeden geçemeyeceğim. Aslında müşteriler aynıydı. Kulis erken kapandığı için, çoğu kişi Kulis'ten sonra Adnan'ın Fuaye'sine giderdi. Günlerdir muhabbet, Kulis'te ve Fuaye'de aynı gündem üzerine odaklanmıştı. İki kulüp arasında futbol maçı yapılacaktı. Müşteriler, Kulisçi ve Fuayeci olarak ikiye ayrılmıştı. Kimlerin hangi takımda oynayacağına kendileri karar veriyorlardı. Maç, Heybeliada Çam Limanı'ndaki futbol sahasına benzeyen düzlükte yapılacaktı. Aslında bir piknik düzenlenmişti. Piknik için yemek servisini İstanbul'un en meşhur lokantası "Konya Lezzet" yapacaktı. Adam başı 15 lira ödeyecektik. İçkileri de biz alacaktık. O güne göre belki çok paraydı ama, yemekler, tabaklar, Alman gümüşü çatal kaşık, kristal bardaklar, masalar, sandalyeler. Garsonlar da garson kıyafeti içinde servis yapacaklardı. Maç günü hiç uyumadan içilecek ve öylece Heybeliada'ya gidilip maça çıkılacaktı. Bu biraz da içkiye dayanıklılık yarışmasına benziyordu. Fuayeciler daha çok sabaha kadar içki içenlerden oluşuyordu. Kulisçiler ise akşamcılardan. Maç için Moruk Cevdet'e bir de seramikten kupa hazırlatmıştık.

Maç gününden bir gün önce, öğle yemeği için Kulis'teydim. Egemen de geldi. Konu yine ertesi gün yapılacak maçtı. Gündüzleri o kadar kalabalık olmadığı için Egemen, ben ve Erol Günaydın bir masaya oturarak, ertesi günün üzerine sohbete başladık. Egemen hemen bir proje attı ortaya. Yarınki maçın şerefine bu gece bir gazete çıkarmalıydık. Egemen'in bir matbaası vardı. Orada, tabloit boyda dört sayfalık bir gazete çıkarabilirdik. Fakat bunun için yazı gerekliydi. Corc'dan birkaç kâğıt alıp işe giriştik. Bir taraftan espriler üretiliyor, bir taraftan yazılar yazılıyordu. Bu iş akşam müşterilerinin gelmelerine kadar sürdü. Herkes bir ucundan tutuyordu. Önce gazete için kâğıt meselesi gündeme geldi. Kâğıt için bir sponsor bulmamız gerekiyordu. O zamanlar sponsorluk yoktu. Ama birisinin bir ilanını koyarak, 75 liralık kâğıt

meselesi çözülebilirdi. Akla ilk gelen, Kulis'in devamlı müşterilerinden Yaver Erdoğan oldu. Erdoğan, BP'nin reklam işlerinden sorumluydu. Hemen telefon edilerek durum anlatıldı.

"Tamam" dedi Erdoğan, "yalnız düzgün bir ilan olsun."

Uzun süre BP reklamı için slogan tartışması yapıldı. Sonunda ilanın şekli belirlendi. 15x15 santimetre boyunda bir ilan hazırlandı. Slogan da "Hızlı yaşa, çabuk öl, sana sürati BP temin eder" oldu. Yazılar bir taraftan Egemen'in matbaasına gönderiliyor, bir taraftan dizgileri yapılıyordu. Fakat gazetenin adında bir türlü anlaşma sağlanamıyordu. Kimisi "Kulis", kimisi "Fuaye" diyordu. Kimileri de ikisi birden olsun, ne çıkar diyordu. Sonunda bir karara varıldı ve gazetenin adının *Sabahçılar* olması uygun bulundu. Gazeteye şöhretli birisinin başyazı yazması gerekiyordu. Aslına bakarsanız herkesin kendine göre bir şöhreti vardı zaten. Egemen,

"Benli Belkıs'a yazdıralım" dedi.

"Tamam" dedik, "Benli Belkıs olur."

Benli Belkıs, Kulis'in en sevilen müşterilerindendi. Espriliydi. Hoş bir kadındı. Cami yıkılmış, mihrap hâlâ yerindeydi. Belkıs Hanım, akşamüstü, yazısıyla birlikte geldi Kulis'e.

Başyazı da tamamdı. Sonunda barda yazılan ve üretilen tüm yazıları toplayarak Egemen'le birlikte matbaaya gittik. Bir taraftan yazılar dizilip provalar alınıyor, bir taraftan da tashihler ve sayfa mizanpajı yapılıyordu. Gece saat 12'de, bastığımız 300 gazeteyi alıp Fuaye'nin yolunu tuttuk. Gazeteyi bir para karşılığı satıp matbaa masraflarını karşılamayı düşünüyordu Egemen. Ama karşılamazsa da olurdu. Önemli değildi. Egemen için değişik bir şey yapmak önemliydi. Sabaha kadar Fuaye'de kafayı çekip, Adalar iskelesinden vapura bindik. Biz Fuayeciler hiç uyumamıştık. Ben, Adnan, Egemen, Üj Bej Atilla, Zaliha, Oskar, Durnev, Onay ve diğer dostlar... Oysa Kulisçiler uykularını almış olarak geldiler vapura. Bizler ise vapurda kestirerek kendimize gelmeye çalışıyorduk. Hava, güzel bir bahar havasıydı. Konya Lezzet Lokantası ekibi deniz kenarında, çamların altında yerini almış, öğle yemeği için hazırlıklarını sürdürüyordu. Ağaçlar arasına masa örtüleri gererek soyunma kabini bile yapmışlardı. Takımlar sahaya çıkmak için hazırdı. Bizim takım Fuaye şort ve atletle çıkarken, Kulisçilerin altı şortlu, üstü çıplaktı. Başlama vuruşunu Durnev Tunaseli yapacaktı. İki takım da ellerinde rakı, votka, şarap ve bira şişeleri, bir koşu sahaya çıktılar. Orta yerde toplanıp Alkolspor adına üç defa "Sağ ol! Sağ ol! Sağ ol!" çektikten sonra şişeler saha kenarına bırakıldı ve Durnev'in topa vuruşuyla maç başladı.

Bizim takımda, benimle birlikte Adnan, Üj Bej Atilla, Oskar ve şarkıcı Zaliha vardı. Kulis'te ise, reklamcı Aktan Yener, Tarık Gürcan, ressam Erdoğan Değer, eski BJK'li solaçık Sabri Abi, Yaver Erdoğan... Aslında takımlar denk görünüyordu. Karşılıklı akınlar sonunda ilk golü Kulis attı. Aktan hasta Fenerliydi ve her zaman olduğu gibi bu maçta da iddialıydı. Bu yüzden bağırıp çağırıyor, küfredip duruyordu. Neyse ilk golü kendisi attığı için havasından geçilmiyordu. Ressam Erdoğan Değer zaten iri yapılı biriydi. Top geçer, adam geçmez cinsinden. O da savunmada oynuyordu. Her gelen oyuncuya sadece dokunması yetiyordu. Oyuncu sahanın dışındaki hendekte buluyordu kendisini. Herkes işini ciddiye alıyordu. Hele bir ara, biz ikinci golü yiyince, bizim kaleyi koruyan Oskar'a, karısı Zaliha öyle bozuldu ki, "Sen kalecilik işini beceremiyorsun. Kaleyi bırak benim yerime geç" diye onu kaleden çıkarıp, kendisi kaleci olarak oyuna devam etti. Sonuçta Zaliha da üç gol yemişti. Bizim attığımız üç gole karşılık yediğimiz beş golle birlikte maç, fazla hasar, sakat vermeden ve kavga çıkmadan 5-3 Kulis'in lehine sonuçlanmıştı. Tabiî, kupayı da Kulis kazanmıştı. Ertesi gün, Kulis-Fuaye maçı mizahî bir dille *Akşam* gazetesinin birinci sayfasında büyük puntolarla verildi.

"Üç Şef"in işletmesini alıyorum

Şimdi tekrar askerden geldiğim ve iş aradığım günlere dönmek istiyorum. Daha önce anlattığım gibi, *Artist* mecmuasının yazı işlerine bakan bizim Tunca Aksoy'la birlikte iş çıkışı Boğaz'da, daha çok da Bebek ve Aşiyan'a takılırdık. Aşiyan deyince akla Moruk Cevdet'in daha önce anlattığım atölyesi gelirdi bizim için. İşte o günler Moruk Cevdet'in alt katında, Yılanlı Yalı'nın sahipleri Nihat Işık Bey'in (Nihat Bey'e "Yahudi Nihat" da derlerdi) iki oğlu, Aydın ve Mehmet "Üç Şef" adı altında bir bar ve kafe açmışlardı. Aydın ve Mehmet'i Moruk'un atölyesinden tanıyordum. Beş altı yıllık bir arkadaşlığımız vardı. Özellikle Aydın'la. Aydın'ın üstü açık, küçük, spor Arond bir arabası vardı. O zamanlar pek az kimsenin arabası olduğundan, çok göze batardı. Bizler bu iki kişilik arabaya beş atı kişi biner, salkım saçak Boğaz'da dolaşırdık. Bazen Üç Şef'te, bazen Hisar'daki Avcının Yeri'nde, Fuaye'de, Karaca'da ya da Bebek Nazmi'de bir araya gelir, eğlenirdik. Aydınların yeri olan Üç Şef'i Baçi adlı bir Rum çocuk işletirdi. Baçi, yırtık tanımına çok uyan, yapışkan biriydi. Herkesle laubali, ama neşeli ve sevimli bir oğlandı. Üç Şef'in müşterilerinin çoğunluğunu ko-

lejliler oluştururdu. Çünkü Üç Şef, Amerikan Koleji'nin kapısından, bilemedin 70-80 metre uzaktaydı. Yazın deniz kenarına masalar atılırdı. Bir de Piç Mustafa vardı o günler. Konuşkan, girgin, sevimli ve yakışıklı bir oğlan. Bebek'in en güzel kızlarından biriyle flört ederdi. Kız, Osmanlı sarayından birilerinin torunuydu. Hatta bir gün, kızın annesi Mustafa'yla çıkmasına izin vermediği için bana yalvar yakar, "Abi git, kızı sen çıkar evden" diye ricacı oldu. Biraz daha güvenli bir görüntü olsun diye bir de ceket bulup kravat takarak, yaz günü sıcakta kızın villasına gittim, kızı almaya. Telefonla kıza haber verilmişti. Eve gittiğimde annesi karşıladı. Bana sorular falan... Sonunda kızın ısrarıyla iki saatliğine izin alıp çıkardım ve Mustafa'ya teslim ettim. Mustafa o yıllar, Avrupa'dan araba getiriyordu. Bunun karşılığında da iyi bir para alıyordu. Çünkü çok iyi araba kullanıyordu. Çok yıllar sonra gördüğümde, İsviçre'de oturduğunu anlattı. Zaten haberini alıyordum.

"Cannes'a gelirsen benim villada kal" dedi. "İstersen seni uçağımla Paris'ten aldırırım. Altına şoförlü bir araba veririm."

Bir türlü denk gelmedi. Sevimli oğlandı Mustafa. Adı üstünde becerikli, Piç Mustafa'ydı.

Bir sabah, evde karım Alis'le kahvaltı ederken, Aydın geldi. Heyecanlıydı, telaşlıydı. Baçi, Üç Şef'i bırakıp gitmiş.

"Ne olacak şimdi? Biz ne yapacağız?" deyip duruyordu.

"Otur yahu biraz. Bir kahvaltı et. Çaresine bakarız" dedim.

Kahvaltıdan sonra çıktık, doğru Üç Şef'e.

"Birisini buluncaya kadar ben işletirim" dedim ve orada çalışmaya başladım.

Ne de olsa işim yoktu. Yüksek barın arkasında oturuyor, kitap okuyordum. Arada sırada gelenlere, kola ya da içki veriyordum. Burada bir aya yakın çalıştım. Sıradan günlerden biri. Barın içinde kitap okumaya daldığım bir anda, bir ses duydum:

"Kardeş, bize iki konyak verir misin?"

Bu sesi çok iyi tanıyordum. Bu benim yakın arkadaşım Yılmaz Güney'in sesiydi. Bugüne kadar ondan neden bahsetmedim bilmiyorum. Ama bu kitapta herhalde ona özel bir yer ayırmak için olsa gerek. Sese başımı kaldırdım.

"Baş üstüne" dedim.

Yılmaz beni görünce şaşırdı kaldı.

"Arif sen misin?" demesiyle fırlayıp barın önüne gelmesi bir oldu. Öpüştük. Biraz hasret giderdik.

"Ne zaman geldin? Niçin aramadın? Niçin haber vermedin? Bu-

rada mı çalışıyorsun? Hemen işi bırakıyorsun, gidiyoruz."

"Yahu, olmaz" dedikçe,

"Hayır, hayır, beraber çıkıyoruz" diyordu. Sonunda,

"Yılmaz, vallahi olmaz. Bırakamam. Arkadaşlarımın yeri" dedim.

"Olsun" diyordu,

"Tamam tamam" dedim sonunda.

Konyakları verdim. Bir kız vardı yanında. Oralarda çalışıyorlarmış. Biraz dinlenmek için gelmişler. Kızı unutmuştu. Ben ona, ne zaman geldiğimi, nasıl bu işe başladığımı, her şeyi tek tek anlattım. Sonunda, birlikte çalışmamız gerektiğini, yalnız olduğunu, zaten hesap kitap işinden anlamadığını, işlerini birisinin yürütmesi gerektiğini, bunu da birlikte yapabileceğimizi, onu bunu her şeyi konuştuk. Neden, gelince kendisini aramadığımı sordu. Sustum. Kırgındım ona. Bunu bu konunun sonunda anlatacağım.

"Peki" dedim, "Aydın'a akşam işi teslim ederim."

Yarın sabah da, Levent'teki tarif ettiği adreste olacağımı söyledim. Ayrıldık.

Yılmaz'ın bu konuda bu kadar ısrar ediyor olmasının bir nedeni olması gerekiyordu. O güne kadar yaşanmış bir dolu dostluk ve arkadaşlıklar olmasaydı bu teklif olur muydu hiç? Tanıştığımızdan o güne kadar yaşanmış bir altı yıl vardı geride bıraktığımız. Dolu doluya yakın bir altı yıl! Tabiî Türkiye'den gidinceye kadar da devam eden bir dostluk ve arkadaşlık...

Yılmaz'ı ilk Baylan Pastanesi'nde, 1959 yılında tanımıştım. Sanırım benden bir iki yaş büyüktü ama, İstanbul'da aynı dönemdeki ayrı okullarda, aynı sınıflarda okuyorduk. Ben Yüksek Ticaret Okulu'nda okuyordum, ki sonradan Ticarî İlimler Akademisi oldu, Yılmaz da İktisat Fakültesi'nde okuyordu. Ben nasıl Attilâ İlhan'ı, Metin Erksan'ı, daha sonraları Paris'ten gelen Selahattin Hilav ile Atilla Tokatlı'yı dinleyip bir şeyler öğrenmeye çalışıyorsam, Yılmaz da öyle yapıyordu. Bizim için bir başka türlü üniversiteydi Baylan Pastanesi. Yılmaz da o üniversitenin öğrencilerinden biriydi. Hepimiz bilinçli biçimde üstatlarımızdan bir şeyler öğreniyorduk. Az okuyan bir toplumun çocukları olduğumuz için daha çok yatkındık sözlü kültüre, kulaktan dolmalığa. Gerçi o tarihlerde bugünkü gibi değil, her gün muhakkak iki saat okuyordum. Bugün, en az dört beş saat okumadan rahat edemiyorum. Bunu da o günlere borçluyum. İkimiz de Adanalıydık. Sonuçta aynı dili konuşuyorduk. Birbirimizi daha iyi anlıyorduk. Hafif kabadayı, hafif kavgacı, hafif hoşgörülü... Öyle bir toprağın kültüründen geliyorduk. Küfrü severdik. Attilâ İlhan'ın, "Allahına kita-

bına sövüp saydım" dizesi bir Adana ağzı küfrdür. Ahmed Arif'in de bir şiirinde dediği gibi:

Külhan, kavgacıdır delikanlısı,
Ünlü mapushanelerinde Anadolu'mun.
En çok Çukurovalılar mahpustur,
Dostuna yarasını gösterir gibi,
Bir salkımsöğüde su verir gibi,
Öyle içten,
Öyle derin,
Türkü söylemek, küfretmek
Çukurova yiğidine mahsustur...

Adanalı niye Allah'a küfreder?

Yeri gelmişken size Adanalıların niye Allah'a kitaba küfrettikleri üzerine okuduğum bir yazıyı anımsadığım kadarıyla aktarayım. Eski Yunan'da, çoktanrıcılık döneminde, yani mitolojide, tıp ve sağlıkla ilgili tanrı Herabitos, Adanaca'sı Lokman Hekim, Adanalıların isteğine uyarak Toros Dağları'nda "ölümsüzlük otu"nu aramaya çıkmış. Günlerce ve aylarca, yaz kış demeniş, bu otu aramış ve sonunda bulmuş. Bu haber tanrılar katında kıyameti koparmış. Adana'da da bayram yapılıyor. Adanalılar yollara düşmüş Lokman Hekim'i karşılamaya. Tanrılar bakmış olmayacak... Ölümsüzlük otu halka ulaşırsa tanrılıkları elden gidecek, hepsi bir araya gelip Tanrılar Tanrısı Zeus'a başvurmuşlar. Zeus, tüm tanrıları dinledikten sonra,

"Merak etmeyin, ben o işi hallederim" demiş.

Demesiyle birlikte bir fırtına, bir bora... Çukurova'da göz gözü görmez olmuş. Tam o sırada Misis Köprüsü'nden geçmekte olan Lokman Hekim de dengesini kaybettiğinden, elindeki ölümsüzlük otuyla birlikte Ceyhan Nehri'ne düşmüş. Ve böylece ölümsüzlük otu da sulara karışmış, kaybolmuş. İşte Baba Tanrı Zeus'un bu puştluğunu anlayan Adanalılar o gündür bugündür Tanrı Zeus'a küfrederek biraz olsun yüreklerini rahatlatıyorlarmış. Bugün bile ölümsüzlük otuna belki rastlarız diye Adana kebabının yanında büyük bir tabak yeşillik getirirler ve kebap o yeşilliklerle yenir. Belli mi olur, belki bir gün birisi bu ölümsüzlük otuna rastlar. Kulakları çınlasın Demirtaş Ceyhun, bunu bir söyleşi sırasında anlatmış, sonra da bir yerlerde yazmıştı. Bizler inanmasak bi-

le, Tanrı'ya küfretmenin bundan daha güzel bir kılıfı olmazdı herhalde. Allah bilir ya, biz böyle duyduk ve duyduğumuzu, okuduğumuzu aynen aktardık.

Böylece biz; Demirtaş Ceyhun, Yılmaz Güney ve ben, bir de Demirtaş'ın Hukuk'ta okuyan ve filmlerde asistanlık yapan kardeşi Turan, Baylan "üniversitesi"nin dört Adanalısıydık. Demirtaş'a göre ben hakiki Adanalı değilim tabiî. Bazen böyle bir konu açıldığında,

"Bırakın yahu onu, o Adanalı değil. Halis muhlis Gâvur Dağlıdır. Siz bunları tanımazsınız. Gâvur Dağlılar eşkıya olur. Biz öyle miyiz ya? Kibarız" der.

O dönemde, Yılmaz da edebiyata meraklı. Hikâye yazıyor. Arada bir dergilerde onun da hikâyeleri çıkıyor. Edebiyata bulaşmış bir insan için bir dergide bir şiirinin çıkması ya da bir hikâyesinin yayımlanması, o yaşlarda ne kadar önemlidir, bilirsiniz. Fakat Yılmaz edebiyatın ötesinde, sinemaya da delice tutkun birisi. Hikâyelerinde gerçek soyadını, "Pütün"ü kullanıyor, ama sinema için kendine "Güney" soyadını seçmiş. Adanalı ya. O zamanlar kim Türk, kim Kürt diye bir şey de yok. Herkes kardeşçe yaşıyor. Bana sorarsanız hâlâ da yok ya. Bugün ben de dört beş göbek geriye dönüp baktığımda aileme bir yerlerden Kürtlük bulaştığını görebilirim. Ya da eski adıyla Klikya olan Çukurova'da, Ermenilerle bile kız alıp vermişliğimiz vardır. Kim inkâr edebilir ki? Bu konuda Türkiye'de, kimsenin kimseye söyleyecek bir sözü olduğuna inanmıyorum. Nitekim bir gün Tanju Gürsu'ya söylemiştim. Tanju hep Laz muhabbeti yapar, bazen de Laz gibi konuşmaya çalışır ya.

"Yahu Tanju" dedim, "sen Trabzonlusun ve Laz olduğunu söylüyorsun."

"Evet, ne olmuş?" dedi. Ben de,

"Sende hiç Laz suratı var mı Allah aşkına? Yumurta gibi çocuksun" dedim.

Gerçekten de artistliğe başladığı dönem, hem güzel hem de yakışıklı biriydi. Eski filmleri TV'lerde oynatıldığında görüyorsunuz. Haksız mıyım, söyleyin?

"Peki" dedi, "ne demek istiyorsun?"

"Yok yani" dedim, "üç dört göbek geriye gitsek, senin dedelerinden birinin adı ya Yorgo'dur ya da Garabet'tir. Daha çok Yorgo'dur sanırım. Sen bu suratta hiç Laz gördün mü Allah aşkına?"

Biraz durdu. Bütün farfaralığına rağmen bazen doğruları kabul etme dürüstlüğünü gösterir.

"Yahu Arif, doğru söylüyorsun" dedi, "ben de bu yüzden bu soy

meselesini, aklıma gelse bile fazla kurcalamıyorum."

Daha sonra aynı lafı Kadir İnanır'a söylediğimde çok kızmıştı. Fakat birkaç gün sonra, Taşlık Tenis Kulübü'nde, bizim Selman Erim'in bir davetine gitmiştik. On-on iki kişilik bir grup, kadınlı erkekli, yemek yeniyor. Laf döndü dolaştı, bu konuya gelince Kadir,

"Vallahi bilmem ki, ben de üç beş göbek öncemin ne olduğunu bilmiyorum. Bakarsın Pontuslu bir Dimitri ya da Panayot çıkar" deyince, masada kızılca kıyamet koptu. Meğer oturanlardan biri Laz'mış.

"Vay sen böyle nasıl konuşursun?" diye diklenmez mi?

Adamı zor zapt ettik. Yeri gelince, Anadolu'ya 1100'lerde geldik deriz. Bin senedir Anadoluluyuz. Yeri gelince, Anadolu uygarlıklarının 50 000 yıl öncesine kadar gittiğini kabul ederiz. Anadolu'da uygarlık bizimle başlamadığına göre, yani İstanbul'u aldığımızda Ayasofya Kilisesi kilise olarak var idiyse, neyi konuşmamız gerekir ki? Gerçek olan Anadolu mozaiğidir. Gerçek olan ırk değil insandır. Gerçek olan yaşamaktır. Kendimi bildim bileli anlamadım şu insanoğlunun renk ve kafa ayrımcılığını.

Yılmaz Güney'in tek amacı sinemacı olmaktı...

Konuyu dağıttık galiba. Anlatmak istediğim Yılmaz Güney. Yılmaz'ı iyi tanımak için, önce nereden geldiğine, ne işler yaptığına bakmak gerekir. En doğru bilgiyi, liseden sınıf arkadaşı, köye gitmediği günler evinde kaldığı Hülagü Tunç anlatmıştı bana. Onun anlattıklarını dinlemeden, Yılmaz'ın nasıl sinemacı olduğunu anlayamayız sanırım. Hülagü diyor ki:

"Yılmaz'la ben lise birinci sınıftan itibaren arkadaşız. Aynı sınıfta, aynı sırada, ama hep arkada otururduk. 1950'li yılların başı. Anadolu'nun en büyük eğlencesi sinema. Bizler sinemalarda büyüdük. Yılmaz da onlardan biri. Ama biraz fazla biri. Onun için tutkuydu sinema. Aşktı. Sinema yiyip, sinema içiyordu sanki. Karataş yolu üzerindeki Yenice köyünde otururlardı. Bazı günler köye geç kaldığında, bizde yatardı. Sabahlara kadar sinema konuşurduk. Bir gün, daha çok film görme merakı yüzünden gitti, Dar Film'e girdi. Okul dışındaki saatlerde pursantaj memurluğu yapmaya başladı. Böylece bir filmi onlarca defa görme olanağı bulmuştu. Gördüğü her filmi beynine kazıyordu. Her filmi plan plan biliyor ve bana anlatıyordu. Sinemacı olabilmek için yapmayacağı şey yoktu. Yılmaz'ın bu durumuna büyük hayranlık duyuyordum. Hem film seyrediyor, hem para kazanıyordu. Ben memur

çocuğuydum. Yaz tatilinde ben de çalışmak istiyordum. Yılmaz'ın yaptığı işi ben de yapabilirdim. Nitekim bir gün Yılmaz'a,

'Ben de çalışmak istiyorum. Senin patronlarla bir konuşsan. Bana da iş verirler mi acaba?' dedim.

Yılmaz o gün konuşmuş,

'Tamam' demişler, 'gelsin çalışsın.'

Birlikte gittik Dar Film'e. Böylece ben de Yılmaz'la birlikte pursantaj memurluğuna başladım. Pursantaj memurluğu, hem hamallıktır, hem de patron vekilliği. Her filmin hangi tarihte, hangi şehirde oynayacağını işletme belirler. Sen de filmi alır, o tarihlerde gösterilmesi gereken şehirlere götürürsün. Filmin oynayacağı salona giren kişilerin tek tek kontrolünü yaparsın. Biletli mi, kaçak mı? Yani bir anlamda kontrol memuru. Böylece salon sahibi sana yalan söyleyemez. Daha sonra, filme giren insan sayısına karşılık hisseyi alır, patrona getirirsin. Gittiğin şehirde bazen bir, bazen iki gün kalırsın. O tarihte filmler sinemalarda bir ya da iki gün oynatılırdı. Ben, Yılmaz'la birlikte bu işi yapıyorum. Ayrıca yeni yerler görüyoruz. Film başlarken, kapılar kapanır, biz de salona girer filmi izlemeye başlarız. İşte yine böyle bir gün, İslahiye'de mi, Antep'te mi hatırlamıyorum, bütün işler bitmiş, film oynamaya başlamıştı. Biz de Yılmaz'la bir kenara oturmuş filmi izliyoruz. Henüz on dakika geçti geçmedi birden film koptu. Bildiğiniz gibi o tarihte her kopya iki yüz-üç yüz gösterim yapmış olurdu. Böylece filmin haşatı çıkardı. Film kopar kopmaz salonda ışıklar yandı. Yanımda oturan Yılmaz bir koşu sahneye çıktı. Herkes durmuş, ona bakıyordu. Ben de merak içindeydim. O utangaç Yılmaz gitmiş, başka bir Yılmaz gelmişti sanki. Filmin koptuğu yerden itibaren beş dakikalık bölümü yokmuş. Yılmaz o beş dakikalık bölümü hem anlattı, hem oynadı. Ağzım açık kalmıştı. Yılmaz alkışlar arasında sahneden indi. Hiçbir şey olmamış gibi gelip yanıma oturdu. O arada kopan yer yapıştırıldı. Film de Yılmaz'ın anlattığı yerden itibaren gösterime devam etti. Bu birkaç defa tekrarlandı. Ben hem şaşırmıştım, hem utanmıştım.

Bilirsiniz, insanlar o yaşlarda biraz utangaç olur. O yaşların kendi kompleksleri vardır. Ama Yılmaz sinemayı o kadar çok seviyordu ki, bu konuda komplekssizdi.

'Ulan sen tam artist olacak adammışsın da haberimiz yokmuş' dedim.

Gerçekten o zaman inanmıştım Yılmaz'ın sinemacı olacağına. Ama bu kadar büyük olacağı hiç aklıma gelmemişti."

Hülagü'nün bu anlattıkları "Adam olacak çocuk bokundan bel-

li olur" derler ya, tıpı tıpına oydu işte.

Yılmaz lise dönemini tam böyle geçirdikten sonra, üniversite için İstanbul'a geliyor. Yalan. Onun amacı okumak değil. Onun amacı sinemacı olmak. Adana Dar Film şubesi aracılığıyla İstanbul'daki Dar Film'in merkezinde çalışmaya başlıyor. Tabiî okuyor gözükmek için, gidip İktisat Fakültesi'ne yazılıyor. Dar Film Beyoğlu'nda. Türk sineması, yani Yeşilçam da Beyoğlu'nda. İstediği işin tam ortasına düşüyor Yılmaz. Önce Atıf Yılmaz'ı buluyor. Biliyor ya Atıf Abi'nin Mersinli olduğunu. Ona, sinemaya olan aşkını anlatıyor. Ardından Orhan Kemal'e, Yaşar Kemal'e ulaşıyor. Adanalı hemşerilerine. Biliyor ki sinemanın yolu onlardan geçmekte...

O tarihte, Yaşar Abi ile Orhan Abi Yeşilçam'a senaryo yazıyorlardı. Orhan Abi'nin, kendi ekmek derdinde olduğunu anlamış olmalı ki, her zaman Yaşar Abi'ye gider gelir olmuştu. Sıcaklığı, sevecenliği ve samimiyetiyle onlarla sıcak diyaloglar kuruyordu. Hikâyelerini götürüyor, bu arada da sinemacı olmak istediğinin altını çizerek söylüyordu. İlk filmi olan *Bu Vatanın Çocukları*'nda, işte böyle oynadı. Filmin senaryosunun yazımında birlikte çalıştı. Film, Dar Film'e yapılmıştı. Arkasından, konusu Yaşar Kemal'e ait olan *Alageyik*'in senaryosunun yazımında da Atıf Abi'yle çalıştı. Filmi Erman Film çekiyordu. Yılmaz Güney'in filmde oynama isteğine dayanamayan Yaşar Abi, Atıf Abi'yle konuşmuş, bu konuda anlaşmışlardı. Sonuçta iş, kararı verecek olan Hürrem Bey'e kalıyordu. Onu da ikna ederlerse iş olacaktı. Bu ikili, müdür Şeref Gür aracılığıyla onu da hallediyorlar. Yılmaz da, Yılmaz Güney olarak filmde oynuyor. Film sıradan bir köy filmi. Belki ses getiriyor, ama öyle patlayan bir şey değil. Bu filmin ardından çekilecek olan *Karacaoğlan'ın Karasevdası* filminin senaryo çalışmasına katılıyor. Atıf Yılmaz, Yaşar Kemal ve Yılmaz Güney birlikte yazıyorlar senaryoyu. Bu filmde oynamıyor ama, Halit Refiğ'le birlikte ilk defa reji asistanlığı yapıyorlar Atıf Abi'ye. Aynı yıl, yani 1959'da, bu kez *Tütün Zamanı* filminde oynuyor. Bu arada, iki üç filmde daha yönetmen yardımcılığı yaptı. Ta ki hapse girinceye kadar.

Yılmaz'la Baylan'da başlayan arkadaşlığımız, Lefter'in Meyhanesi'nde de devam ediyordu. İkimizin de arkadaşları aynıydı çünkü. Bir yanda sinemacılar, bir yanda edebiyatçılar. Bazen hepsi bir arada. Bir yanda da eski tüfek, bizden büyük arkadaşlarımız vardı. Rıfat Ilgaz, Suavi, Veysel, Sabahattin, Vecdi hapishane yaşamını, eski gençlik örgütlerini ve eylemlerini anlatırlardı. Reşat Fuat'ı, Şefik Hüsnü'yü, Nâzım'ı hep onlardan dinleyerek büyüyorduk.

Şükran Kurdakul, bir masal anlatır gibi anlatırdı İzmir'de başından geçenleri. Bizler çırak solcular olarak elimize geçeni okurduk. Bu sohbetler, içki masalarının mezeleri gibiydi. Hemen hemen her gün içilirdi. Bir de Fikret vardı arkadaşımız. İzmirli. Çocuk denecek yaşta tevkif edilip hapishaneye düşmüş. Sesi çok güzeldi ve Ruhi Su tarzı türküler söylerdi. Eli resim yapmaya çok yatkındı. Bu yüzden uzun süre tabelacılık ve afiş işleriyle uğraştı. Çok çalışkandı, duygusaldı. Çabuk âşık olurdu. Bir ara bir kadına âşık olmuştu. Her yere onun resimlerini yapardı. Kulüp 27'nin duvarına yaptığı resmi unutamam. Fikret, Yılmaz'ın da arkadaşıydı. Solculuğu hiç elden bırakmadı. Sonraki yıllarda, İşçi Partisi'nin, DİSK'in pankartlarını yapardı. Fikret'in soyadı Kızılbayrak'tı. Her 1 Mayıs'ta toplanmaktan bıktığı için sonradan soyadını Albayrak diye değiştirmişti. İyi bir serigraf ustasıydı. Aradan geçen uzun zaman içinde birbirimizi kaybetmiştik. Taa 1980'li yılların başıydı. Kardeşim Apo ve ben Yaşar Kemal'in *Yılanı Öldürseler* filmini yapmıştık Türkân Şoray'la. Filmin afişinin kime yaptırılması meselesi gündeme gelmişti. O sırada Fikret'e rastladım. Bize bir afiş yapmasını söyledim. Bir dolu eskiz hazırlamıştı, ama bir türlü benim istediğim olmuyordu. Bir sabah yazıhanede otururken, Ankara'dan Güngör Önal Paşa geldi. Çok sevdiğim havacı, emekli bir paşaydı. 12 Eylül darbesinden önce Bülent Ecevit'in eşgüdüm paşası. Duruşu, konuşması, sesi ve cüssesiyle tam bir paşa. Uzun burnu, çiçek bozuğu yüzüyle kükrer gibi konuşurdu. Konuşması hep küfürlüydü. Bir sabah uçaktan iner inmez bana gelmişti. Saat 9.30 suları. Kapıdan girer girmez,

"Nerde lan bizim rakı?" dedi, daha sarılıp öpüşmeden.

"Tamam tamam, şimdi hazırlanır" dedim.

Masadaki koltuğa oturdu.

"Paşam, istersen viski aldırayım da bari ben de içeyim. Sabah sabah rakı mı içilir?" dedim.

"Hayır hayır. Sen kendine viski, bana da rakı aldır" dedi.

İçmeye başladık. Saat 10.30 sularında Fikret geldi. Yanında oğlu Bedrettin. Paşa'yla tanıştırdım. Getirdiği eskizlerden bir tanesini seçmem gerekiyordu. Uzun uzun baktıktan sonra biri hoşuma gitmişti.

"Bu olur" dedim.

Ben de, Fikret de rahatlamıştık. Fikret de bizimle birlikte başladı viski içmeye. Bir ara Paşa, Fikret'e baktı baktı,

"Yahu" dedi, "senin adın Makinist Fikret mi?"

Fikret kıpkırmızı olmuştu. Hafifçe,

"Evet" dedi yere bakarak.

Suçüstü yakalanmış gibiydi sanki.

"Vay Fikret Abiciğim" diyerek ayağa kalktı Paşa. Boynuna sarıldı Fikret'in. Ağlıyordu. Fikret, benden de Paşa'dan da üç beş yaş büyüktü. Ben de, Fikret de şaşırmıştık. Paşa bana dönerek anlatmaya başladı:

"Biz o zaman küçücük çocuktuk. Fikret Abi'yle aynı mahallede oturuyorduk. Fikret Abi bizden birkaç yaş büyüktü. Matbaada çalışırdı İzmir'de. On beş-on altı yaşlarında ya var, ya yoktu. Bir gün polisler gelip Fikret Abi'yi yakaladı ve bileklerine kelepçe takarak götürdüler. O günden sonra bir daha hiç görmedim. Biz ondan bahsederken 'Makinist Fikret' derdik, komünist diyemediğimiz için. Çünkü komünist lafını ağzımıza almaktan korkardık."

Müthiş bir gün oldu o gün. Sonra Güngör Paşa, Fikret'i ve Bedrettin'i alıp Ankara'ya götürdü zorla. Birkaç gün misafir etti.

Yine konuyu dağıttık. Yılmaz Güney'den bahsediyorduk, nerelere geldik. Bir gün, Kulüp 27'de Yılmaz, ben, Nuri ve Remzi Cöntürk hep beraberiz. Nuri,

"Hadi, pavyona gidelim" dedi.

Paralarımıza baktık. Üçümüzden 30-35 lira para çıktı.

"Değişiklik olur, gidelim" dedik. Tam kapıdan çıkarken Asya Güzeli Ferit'e rastladık.

"Nereye gidiyorsunuz?" dedi Ferit.

"Pavyona."

"Ben de geliyorum" dedi.

"Paran varsa gel. Çünkü herkesin parası belli. Kimseye içki ısmarlayacak halimiz yok" dedim.

"Tamam tamam" dedi Ferit.

Beşimiz birden, Tepebaşı'ndaki ikinci sınıf pavyonlardan birine girdik. Herkes birer bira söyledi. Bir ara, Nuri kalktı, dans etti. Ben de, Yılmaz da birer kadınla dans edip oturduk. Ferit ikide bir,

"Birer kadın alıp locaya gidelim" diyordu. Ben de sürekli,

"Paramız yok. Manyak mısın lan?" diyordum.

Nuri de benim gibi temkinli davranıyordu. Sonunda Ferit, Yılmaz ile Remzi'yi kandırdı. Bunlar locaya geçtiler yanlarında birer kadınla. Başka kadınlar da bizi sıkıştırıyordu. Biz hayır deyip yan çizmeye çalışıyorduk. Yılmaz ve Ferit uzattıkça uzattı. Pavyonun kapanma saati yaklaşıyordu. Biraz sonra Yılmaz bizim masaya geldi Ferit'le. Hesap 110 lirayı bulmuştu. Her zamanki gibi Ferit'te para yoktu. Garsona paramızın 35 lira olduğunu söyledik. "Yarın gerisini getiririz" dedik.

"Olmaz" dedi garson.

Hava gerginleşmeye başlamıştı. Patron da geldi. Adamları bir türlü ikna edemiyorduk.

"Peki" dedi Ferit, "ben gidip para bulayım. Siz bekleyin."

Biz pavyonda tutsak gibiydik. Yarım saat geçti. Pavyonda bizden başka müşteri kalmamıştı. Nihayet Ferit, yanında iki kişiyle geldi. Birisi, filmlerde oynayan Oktar Durukan'dı. Diğerini tanımıyorduk. Oktar arkadaşımızdı. Yanındaki kişiyi tanıştırdı. Üsküdar'ın dayılarındanmış.

"Dayı her şeyi halleder" dedi, "merak etmeyin!"

Hemen onlara birer içki söylendi. Dayı fazla konuşmuyordu. Bekliyorduk ki dayı hesabı ödesin ya da pavyonu dağıtsın. Hık mık ettik. Dayı oralı değildi. Sonunda onların hesabıyla birlikte hesabı istedik. Biz dayıya bakıyorduk. Bir şey olacakmış gibi. Dayı bizlere baktı,

"Hadi çocuklar, hesabı ödeyin de gidelim" dedi.

Bizler donakalmıştık. Ben Yılmaz'a,

"Ya saatlerimizi ya da paltolarımızı rehin bırakıp öyle gidelim. Yarın para bulur öderiz" dedim.

"Olmaz, ben paltomu bırakırım" dedi Yılmaz.

Sonunda birbirimizle kavga edecek halimiz yok ya. Yılmaz devetüyü paltosunu rehin olarak bıraktı, çıktık. Kış günüydü ve hava iyice soğumuştu. Dışarı çıkar çıkmaz da Ferit'e yüklenmeye başladık.

"Madem paran yoktu, niye milleti konsomasyona zorladın?" diyorduk.

Ferit dayağı hak etmişti ama olan olmuştu bir kere. Ertesi gün Suavi'yi aradım. Durumu anlattım.

"Tamam, gel" dedi.

Parayı alıp pavyona giderek, Yılmaz'ın paltosunu geri aldım. Suavi'ye ayıp olmuştu ama, Suavi hem bizim ağabeyimiz, hem hamimiz, hem de arkadaşımızdı. Zaten o aralar sıkıştıkça Yılmaz da Suavi'nin Beyoğlu'ndaki evinde kalıyordu. Suavi'nin o evinde kimler kalmıyordu ki? Bir ara ben de kaldım, Rıfat Ilgaz da kaldı.

Kavga sahnesinin figüranı oluyorum

27 Mayıs ihtilali olmuştu. Haziran ayı sınavları başlamıştı. Ben çalıştığım nakliyat şirketinden imtihan süresince izinliydim. Hafta sonları gidip avans alıyordum. Bazı günler Çiçek Pasajı'na gidiyor, akşama kadar şimdiki Seviç Birahanesi'nde ders çalışıyor-

dum. Entelektüel Cavit ile rahmetli Celal de oranın garsonuydular o tarihte. Aralarda çay demlenince bana da getirirler, ben de içerdim. Öğleyin onların karavanasından yer, günü öyle idare etmeye çalışırdım. Yüksek Ticaret, Ticarî İlimler Akademisi olmuştu. Son sınıftaydım. Akşamları yine Yılmazlarla birlikte oluyorduk. O sıralar Yılmaz, Atıf Abi'nin asistanlığını yapıyordu. Güven Film şirketi adına iki filme birden başlamışlardı: *Tatlı Bela* ve *Kızıl Vazo*. *Tatlı Bela*'da Orhan Günşiray ile Neriman Köksal başrolü oynarken, *Kızıl Vazo*'da da Göksel Arsoy başroldeydi. Atıf Abi, her iki filmi birden yönetiyordu. Üç gün biri çekiliyor, beş gün biri. Böyle böyle, her iki film de aynı zamanda bitmiş olacaktı. Neden böyleydi anlamıyordum ama, herhalde bir sebebi olsa gerekti. Bir gün Yılmaz'a dedim ki:

"Yahu Yılmaz, parasız kaldım. Atıf Abi'yle konuş da, birkaç günlüğüne ben de gelip filmde çalışayım. Birkaç kuruş paramız olur hiç olmazsa."

"Olur" dedi Yılmaz. Gitmiş, Atıf Abi'ye söylemiş.

"Bakalım" demiş Atıf Abi, "patronla bir konuşalım. Olur derse, olur."

Güven Film şirketinin sahibi o tarihte Yuvakim Filmeridis'ti. Sinemanın eskilerindendi Yuvakim. Rum asıllıydı. Kıbrıs meselesi yüzünden birkaç yıl sonra onlar da, Melek Film şirketinin sahibi Şahanaki gibi Türkiye'yi terk edip gittiler.

"Olur" demiş Yuvakim.

Birkaç gün sonra Yılmaz bana,

"Hadi yine işin oldu gardaş" dedi, "yarın Güven Film'in önünden kalkıyor minibüs. Sabah 7'de. Beş günlük işin var. 250 lira alıyorsun."

Ne kadar sevindim anlatamam. Beş günde alacağım para, neredeyse maaşım kadardı. Ertesi gün, kitaplarım da yanımda şirkete, oradan da diğer oyuncularla birlikte minibüse binerek Emirgân Parkı'na gittim. *Tatlı Bela* filmi orada çekiliyordu. Filmin diğer rollerinde, Salih Tozan, Ahmet Tarık Tekçe, Hüseyin Baradan gibi şöhretler de vardı. Benim ne iş yapacağım belli değildi. Yılmaz da bana,

"Fazla karıştırma. Sen git dersini çalış. Lazım olduğunda ben sana haber veririm" diyordu. Ben gidip bir ağacın gölgesine oturdum. Başladım dersimi çalışmaya. Öğle yemeğinde onlara katılıyor, yemekten sonra yine ağaç altında ders çalışıyordum. Üçüncü gün, benim ders çalışmam dikkatini çekmiş ki Neriman Köksal yanıma geldi.

"Ne yapıyorsun sen burada?" dedi.

"Ders çalışıyorum" dedim.

"Nerede okuyorsun?" dedi.

Yüksek Ticaret son sınıfta olduğumu söyledim.

"Filmle ne ilgin var?" dedi.

"Ben de oynuyorum. Daha çağırmadılar, ama herhalde çağıracaklar" dedim.

"Filmlerde oynuyor musun?" dedi.

"Daha önce bir denemem olmuştu" dedim.

"Peki" dedi, "bu filmden sonra Nevzat, bir film çekecek Göksel Arsoy'la. O hikâyede Göksel'in bir kardeşi var. Onu oynar mısın?"

"Oynarım" dedim.

"Peki, ben bu akşam Nevzat'la bir konuşur, yarın sana söylerim" deyip gitti.

İyi kalpli Neriman Abla beni sevmişti. Ertesi gün, gelip beni buldu.

"Tamam" dedi, "Nevzat'la konuştum. Perşembe günü git, sana senaryoyu verecekler."

Söylediği gün Pesen Film'e gittim. Nevzat Bey'le görüştüm.

"Tamam" dedi, "Neriman sizden bahsetti. Ama senaryo daha gelmedi."

Birkaç kere daha gittim. Bir türlü senaryo gelmiyordu. Ben de peşini bıraktım.

Yine filmin üçüncü günüydü. Yılmaz,

"Hazırlan" dedi, "seni giydirsinler. Bir kavga sahnesi var. Sen de onlardan birini oynuyorsun."

Film, komedi türü bir şeydi. Orhan Günşiray, köşkün çalışanlarıyla kavga ediyordu. Yani, Salih Tozan, Ahmet Tarık Tekçe, Hüseyin Baradan, ben, bir iki kişi daha. Orhan, elinde bahçeyi sulayan hortumla, herkesle baş ediyordu. Hem bizi ıslatıyor, hem dövüyordu. Kimimiz yerde debeleniyor, kimimiz oradaki göletin içine düşüyorduk.

Yılmaz, iki üç yıl önce *13* dergisinde çıkan "Üç Bilinmeyenli Denklem" adlı hikâyesinden dolayı mahkemeye verilmişti. Mahkemesi devam edip duruyor, fakat o, savrukluğundan dolayı bir türlü mahkemeye gitmiyordu. Tam o günlerde, mahkeme sonuçlanmış, Yılmaz hüküm giymişti. Aranıyordu. Bir ara bir polis cipi göründü uzaktan. Hepimiz şaşırmıştık. Yılmaz'ı almaya geliyorlardı. Yılmaz hemen kaçıp, saklandı. Fakat cip geldiğinde, bir de baktık içinden filmin prodüksiyon amiri Abdullah Ataç indi. Meğer film için lazımmış polisler. Onları getirmiş. Sonra rahatladık.

İki gün sonra, yine Emirgân'da, bir gazino sahnesi çekilecek *Kızıl Vazo* filmiyle ilgili. Ben de orada vestiyerciyi oynayan bir fedaiyi canlandıracaktım. Yine gazinodaki çıkacak kavgada Göksel'le kavga edecektim. Atıf Abi nasıl kavga edeceğimi gösterdi. Yumruk atarmış gibi yapacakmışım. Göksel de öyle yapacakmış.

"Ya o bana vurursa? Altında kalmam abi" dedim.

"Oğlum, deli olma. Yumruk almamaya bak" dedi.

Ne de olsa kavgacıydık o zamanlar. Neyse, kazasız belasız çekim yapıldı. Ben işimi bitirmiş, paranu almıştım. Tatlı paraydı 250 lira. İyi yedik onu.

Yılmaz Güney'in ilk mahpusluğu...

Film bittikten bir süre sonra, polis Yılmaz'ı yakalayıp Paşakapısı Cezaevi'ne attı. Görme imkânımız yoktu. Görüşebilmek için her yolu deniyorduk. Fakat bir türlü başaramamıştık. Bir gün, Yılmaz'ın daha önceleri beraber olduğu Oya geldi, beni buldu. Yılmaz'dan haber alıp alamadığımı sordu.

"Yok" dedim, "ancak savcılıktan kâğıt alıp görüşebilirmişiz."

"Ben o işi hallederim" dedi.

Nitekim ertesi gün, Oya savcıya çıkıp, hem kendisi hem de benim için kâğıt almış. Birlikte gittik mahpushaneye. İhtiyaçlarını gördük. Eşyalarını götürdük. İyi kızdı Oya. O sıralar başkasıyla yaşamasına rağmen, Yılmaz'ı hâlâ seviyordu. Yılmaz, Paşakapısı Cezaevi'nden bir süre sonra Nevşehir hapishanesine gönderildi. Bundan sonra, mektuplaşma dönemimiz başladı.

Hükûmet yeni bir kararla yedek subay öğretmenlik işini başlattı. Buna göre üniversite ve yüksekokullarda okuyanlar isterlerse köylerde iki dönem öğretmenlik yapacak, bu iki dönem sonunda üç aylık bir temel eğitimden geçip, yedek subay olarak terhis olacaklardı. Ben de işten ayrılarak askere gitmeye karar verdim. Fakat son anda askerlik şubesinde bir tartışma sonucu gitmekten vazgeçtim. Ama bu kez de işsiz kalmıştım. Bir gün Suavi'ye durumu anlattım.

"Bize gel" dedi, "bizim fabrikanın muhasebesini tut."

Fabrikada çalıştığım sırada, Yılmaz'la sürekli mektuplaşıyorduk. Suavi'ye Yılmaz'ın selamlarını söylüyor ve Yılmaz'ın isteklerini iletiyordum. O dönemde, her ay Yılmaz'a, 250, bazen 500 lira para gönderiyorduk hapishaneye. Yine bir gün, Yılmaz'dan aldığım bir mektupta bir daktilo almamızı istiyordu. Durumu Suavi'ye anlattım.

"Git, bak bakalım. Kaç paraymış sor, öğren" dedi.

Bankalar Caddesi'nde satılırdı daktilolar. Orada küçük bir çanta daktilo buldum. Şu anda markasını unuttum, ama fiyatı hâlâ hatırımda. Tam 900 liraydı.

"Tamam" dedi Suavi, "git al."

Daktiloyu alıp geldim. Ama bunu Nevşehir'e nasıl gönderecektik? Daktilo cezaevine girer miydi bilmiyorduk. Yine de birisinin götürmesi gerekiyordu. Bizim kamyonetin şoförü Aydın çok becerikliydi. Her işi bilir ve çözümlerdi. Durumu Suavi'ye anlattım. Bir hafta sonu kamyonetle gider gelirdi. Nitekim de öyle yaptık. Aydın götürüp Yılmaz'a teslim etmişti daktiloyu. Yılmaz çok sevinmişti. Teşekkür dolusu mektuplar yazmış, ayrıca da Aydın'la bol bol selam göndermişti.

Yılmaz, Nevşehir Cezaevi'nde bir buçuk yıllık mahkûmiyetini bitirdikten sonra, Konya'ya sürgüne gitti. Altı aylık sürgün hayatından sonra bir gün Beyoğlu'nda buluştuk. Bursa Sokağı'ndaki Nuri'nin evinde. Yanında kısa boylu bir de kadın vardı. Adı Can. Can'ı bize Canım diye tanıştırdı. Agâh Özgüç, Nuri, ben ve Remzi Cöntürk, hep beraber yer sofrasını kurmuş, rakıların gözüne gözüne vurmaya başlamıştık. Yılmaz bizlere, hapishane anılarını, Konya'daki sürgün günlerini, Konyalı arkadaşı Miço'yu anlattı.

"Can da beni Konya'da hiç yalnız bırakmadı" dedi.

Can, pek konuşmuyordu. Belli ki Yılmaz'a çok emek vermişti. Pavyonda çalışıp Yılmaz'a bakmıştı. Sonuçta sohbet, bundan sonra ne yapacağı üzerine geldi durdu. Evet... Bundan sonra ne yapacaktı?..

"Ben artist olacağım..."

Yılmaz hapishanede bir kitap yazmış, bitirmişti. Bunu bastıracaktı. Elinde bir dolu hikâye vardı. Bunları da film yapmak istiyordu. Hepimiz onun yönetmenlik yapması üzerinde konuşurken birden dedi ki:

"Hayır, ben oyuncu olarak işe başlayacağım ve göreceksiniz büyük oyuncu olacağım."

Dönem henüz yakışıklı jönlerin dönemiydi sinemada. Yılmaz'ın fiziğiyle başrol oynaması hepimize zor görünüyordu. Dünyada da sinema o günler parlak oyuncular üzerine kurulmuştu. Belmando, yeni yeni Fransız sinemasında çirkin, ama sempatik adam tipini oturtmaya çalışıyordu. Biz olmaz dedikçe o direniyordu. Sonunda son sözünü söyledi:

"Ben kararımı verdim arkadaşlar. Artist olacağım. Bunun için

bana beş takım elbise lazım. Sizden ricam, bir terzi bulalım, sizler de kefil olun. Şu elbiseleri diktirelim. Siz gerisini bana bırakın."

Bizim için yapacak bir şey kalmamıştı. Onun kararına uymak durumundaydık. Sabaha kadar, sinemanın o günkü durumu ve oyunculuk üzerine sürdü sohbetimiz. Ertesi gün, Bursa Sokağı'nın İstiklal Caddesi çıkışındaki fırının yanında, eski üç katlı binanın birinci katında, tabelasında "tüccar terzi" yazan dükkândan içeri girdik ve elbiseleri ısmarladık. Sonraki günlerde yine birlikte oluyorduk. Para olmadığı için Yılmaz'la arada bir beraberdik. O, Bebek'te yaşlı bir kadının evinde pansiyoner olarak kalıyordu. "Anam" diyordu kadına. İyi bir kadındı ve Yılmaz'ı oğlu gibi seviyordu. İşte tam o sırada, Ferit Ceylan bir film çekmek için uğraş veriyordu. Ferit iyi çocuktu, ama alkolikti. Yılmaz da senaryoya yardım ediyor ve Ferit'i yönlendiriyordu. Filmde Yılmaz ile Samim Meriç oynayacaktı. Galiba paranın bir bölümünü Samim koyuyordu. İki kabadayının hikâyesiydi. Yılmaz, filmin Adana'da çekilmesini istiyordu.

"Ben Adana'da her türlü imkânı sağlarım. Dostluklarımı kullanırım. Sıfır maliyetle çıkarırız filmi" diyordu.

Sonuçta onun dediği oldu ve film çekimi için Adana'ya gittiler. Filmin adı: *İkisi de Cesurdu*. Tabiî Yılmaz filmin çekimi sırasında hem rolünü oynuyor, hem senaryoya yardım ediyor, hem de prodüksiyonu yönetiyordu. Onlar yetmiyormuş gibi, Ferit'in yönetimine de karışıyor, onun sarhoşluktan sızdığı zamanlarda da filmi kendisi çekiyordu. Film, gerçekten iyi bir film oldu. İş de yaptı. Yılmaz böylece sinemaya yeniden oyuncu olarak girmiş oldu. Ben o sıra yedek subay öğretmen olarak askere gittim. Daha önce bahsettiğim öğretmenliğim sırasında Yılmaz'la bir defa görüşebildik. Bu yüzden ben de biraz kırılmış gibiydim. Böylece bir buçuk yıl kadar bir zaman geçti.

Çok hastalandığım ve grip olduğum bir dönemde, beş gün izin alarak İstanbul'a gittim. Salya sümük halde, gözümden yaşlar akıyordu. Otobüsten indim. Aslında eve gitmem gerekiyordu ama, içimdeki kurtlar bir taraftan kemirip duruyordu. "Bir Fuaye'ye uğrayayım, üç beş arkadaş görürüm. Sonra eve giderim" diyerek Beyoğlu'na çıktım. Dediğim gibi elimde mendil, sürekli burnumu siliyordum. Vakko'nun karşısındaki sokakta olan Fuaye'nin merdivenlerinden inerken Yılmaz'la karşı karşıya geldik.

"Vay gardaşım" diyerek boynuma sarıldı.

"Nerelerdesin? Gel, daha içerde kimse yok. Bir yere gidip hasret giderelim."

"Yapma etme, yeni geldim üstelik hastayım" dememe kalmadı, koluma girdi. Sokağa çıktık. Ramazan ayıydı sanıyorum. Saat 11'e geliyordu. Hemen karşıda Çağlayan Saz vardı.

"Gel" dedi, "şuraya girelim. Nasıl olsa kimseler yoktur."

Kapıdan girdik. Gerçekten Yılmaz'ın dediği gibi bizden başka kimseler yoktu. Hava soğuktu. Vestiyerci çocuk geldi, paltoları istedi. Yılmaz çıkarıp verdi.

"Ben hastayım" dedim, "kusura bakma parasını öderiz."

"Hayır" dedi çocuk.

O arada garsona iki bira söyledik. Çocuk ısrar edip duruyordu.

"Yahu kardeşim, kimse yok. Görüyorsunuz hastayım" dememe kimse aldırmıyordu. Durup dururken başımız belaya girecekti. Garsonlar da gelip işi uzatmaya başlamışlardı. Yılmaz'ın ayağa kalkmasıyla birlikte kavga da başladı. Yumruk yumruğa girmiştik. Hastalık falan kalmamıştı. Müthiş bir kavga sürüyordu. Birden polislerle karşı karşıya kaldık. Ekip gelmişti. Bizleri cipe atıp Bursa Sokağı'ndaki Beyoğlu karakolunda, amirin karşısına çıkardılar. Sazın sahipleri davacıydı, ama biz de davacıydık. Ben daha çok dikleniyordum ki amir,

"Utanmey musunuz? Remezanda içeysinuz. Yetmiyormuş gibi bir de kavga edeysuuz" dedi.

Amir, tipik bir Laz'dı. Laf anlar cinsten değildi. Olayı baştan sona, olduğu gibi anlattım. Komiser hiç oralı değildi. Sonunda patladım:

"Siz" dedim, "onların mı adamısınız, yoksa vatandaşın mı? Ben de devlet memuruyum. Üstelik yedek subay öğretmenim. Beni dinlemek zorundasınız."

Komiser bildiğini okuyor, ben de sürekli konuşuyordum.

"Tamam tamam" dedi, "anlaşıldı. Senin dilin çok uzun. Polis bey, alın bunları götürün Müdüriyet'e. Atın müteferrikaya."

Ne oluyor demeye kalmadı. Polisler bizi hemen cipe bindirip, doğru Sansaryan Hanı'ndaki Müdüriyet binasının müteferrika bölümüne attılar. Bu bölüm, her akşam olan olaylardan toplanan insanların kaldığı büyük bir odaydı. Oturacak yeri de yoktu. Kimi gazete kâğıtları üzerinde yatıyor, kimi volta atıyordu. Yılmaz ve ben de volta atıyorduk. Voltanın da bir usulü varmış. Yürürken ona yetişmek mümkün değildi. Yılmaz, uzun boylu ve uzun bacaklıydı. Halim kalmamıştı. Bir gazete bulup yere serdim ve üzerine uzandım. Halsizdim. Sürekli birileri geliyordu ve oda gittikçe kalabalıklaşıyordu. Bir ara, kısa boylu, smokinli, esmer bir adam getirdiler. Onu tanıyordum: Hasan Kazankaya. Yılmaz'ın da

iyi arkadaşıydı. Yerden doğruldum. Üçümüz birlikte volta atmaya başladık. Biz neden girdiğimizi anlattıktan sonra, o da neden geldiğini anlatmaya başladı. Hasan, müthiş matrak bir adamdı. Eski futbolcuydu. Emlakçilik, filmcilik, gazinoculuk, lokantacılık, antikacılık, ne iş olursa yapardı. Elektriği kaçak alır, sigorta ödemez, parası olsun olmasın krallar gibi yaşardı. Sempatikti. Herkesi kafaya almayı iyi bilirdi. Çok girgindi. Üç günde film çektiği olurdu. Yılmaz'la da çok film çekti. Meğerse, bir meseleden dolayı karakol onu arıyormuş. Polisler de Hasan'ı idare ediyorlar. O gün bir filmin galası varmış. Karakola da davetiye bıraktırmış. Fakat, muhakkak bulunması konusunda yukarıdan emir varmış. Filmi seyrettikten sonra polisler, Hasan'a demişler ki:

"Karakolda komiser seni bekliyor."

"Yahu yapmayın, misafirlerim var" falan, para etmemiş, alıp götürmüşler. Oradan da buraya. Sabahı birlikte ettik. Fakat o, sabahleyin herkesten önce çekip gitti. Müteferrikada olanları, sabahleyin istif halinde bir odaya dolduruyorlardı. Sonra da herkesin yaptığı işe göre, bir polis açık kapıdan çağırıyordu. Polis, "Hırsızlar!.." diyor, kalabalıktan birileri kapıya süzülüyor, götürülüyordu. Sonra polis yine geliyor, "Yankesiciler!.." diyor, bu kez de onlar dışarı çıkıyor, polis alıp götürüyordu. Bir ara polis, "Dızdızcılar!.." dedi. Yine birkaç kişi çıktı gitti. Bu "dızdızcı" sözcüğünü o güne kadar hiç duymamıştım. Yılmaz'a sordum.

"Dızdızcılık" dedi, "birkaç dolandırıcı bir adamı kafaya alır. Onun dikkatini bir tarafa toplarlar. O arada başka biri parasını çalar. Bunlara dızdızcı denir."

Sonunda herkes gitmişti. Odada, Yılmaz, ben ve oturan köylü tipli bir adam kalmıştık. Adam Kürt'tü ve polise esrar satarken yakalanmıştı. Bu yüzden de iki gündür dövülüyormuş. Falakaya yatırılmış olmalı ki, ayakları davul gibi şişmişti ve bu yüzden ayağa kalkamıyordu. O sıra polis geldi, "Külhanbeyler!.." dedi. Ben sağa sola baktım. Bizden başka kimseler kalmamıştı. Bizdik demek ki külhanbeyler. Yılmaz önde, ben arkada salona girdik. Memurlar yeni gelmişler, kimi gazeteye bakıyor, kimi çay içiyordu. Sabah saat 9 olmuştu. Masalardan birinden biri laf attı biz geçerken:

"Demek külhanbeyler bunlar ha..."

Polis, Yılmaz ve ben peş peşe salondan geçiyorduk. "Ne alakası var?" dercesine kafamı iki tarafa sallıyordum ki, ensemde bir tokadın patladığını duydum. Karikatürlerdeki gibi kafamda yıldızlar çakmıştı. Polis bizi parmak izi bölümüne götürdü. Kuyruğa girdik. Yüksek bir bankonun üstünde bir ıstampa duruyordu. Banko-

nun arkasında bir polis oturuyordu ve gelenlere bakmadan soruyordu. "Evet" derse neden olduğunu soruyor, kaydediyor, "Geç" diyordu. Tam sıra bize gelmişti. Yılmaz'a bakmadan yine sordu:

"Daha önce parmak izin alındı nu?"

"Evet" dedi Yılmaz.

O zaman polis kafasını kaldırdı, baktı Yılmaz'a. Biraz daha dikkatlice baktı ve tekrar sordu:

"Hırsızlıktan mı?"

"Hayır" dedi Yılmaz, "siyasî suçtan."

"Geçin öyleyse" dedi polis daha saygılı.

Ben de yürüdüm. İkimizin de siyasî suçtan parmak izi var sandı, ben de bozmadım, geçtim. Yanımıza katılan bir polisle birlikte Sultanahmet'teki Adliye'nin yolunu tuttuk. Cürmi meşhut mahkemesine çıkıyorduk. Ya tevkif edecekler ya ikamete rapten serbest bırakacaklardı.

"Bir bok olmaz, salıverirler" diyordu Yılmaz.

O daha iyi biliyordu bu işleri ne de olsa. Koridorda sıramızı bekliyorduk. Bir yandan sigara üstüne sigara içiyorduk. Biraz sonra, akşamki kavga ettiğimiz garsonlar ve patron da gelmiş, bekliyorlardı. Biri yavaşça yanıma sokuldu,

"Bey" dedi, "kusura bakmayın. Sizi tanıyamadık. Meğer Yılmaz Abi'ymiş. Aynı sokağın insanlarıyız. Ayıp ettiğimizi biliyoruz. Biz davacı olmak istemiyoruz. Siz de olmayın."

"Ben karışmam" dedim, "onu Yılmaz'a söyleyin."

"Sen söyle abi. Biz utanıyoruz" dedi adam.

"Ne diyor gavatlar?" dedi Yılmaz.

Durumu anlattım.

"S..tirsinler" dedi, "dükkânlarını başlarına yıkmadan olmaz."

"Duydunuz" dedim.

Aslında ben de çekinmiyor değildim. Ne de olsa askerdik. İş uzarsa ne olurdu bilmiyorum? Başıma neler gelirdi? Bu kez patron geldi özür dilemeye.

"Bunun hesabını vereceksiniz" dedi Yılmaz, "bu hesap kapanmadan Beyoğlu bana haram."

Adamlar aşağıdan aldıkça Yılmaz giydiriyordu.

"Peki peki" dedi, "sonra hesaplaşırız."

Mahkeme ikamete rapten serbest bıraktı bizi. Tekrar Beyoğlu karakoluna gittik. Muhtardan kâğıt getirirsek, bizi serbest bırakacaklardı. Yanımızda birer polisle çıktık karakoldan. Benim polis yaşlıca bir adamdı.

"Nerede oturuyorsun?" dedi.

"Gayrettepe" dedim.

Taksim'e kadar yürüdük.

"Bir dolmuşla gidelim" dedim.

"Olur" dedi polis.

Tam o sıra, benim Vehbi diye bir arkadaşım, ağabeyinin taksisini almış gezmeye çıkmış. Önümüzde durdu.

"Ne o, hayırdır?" dedi.

Taksiye bindik. Durumu anlattım. Vehbi, matrak oğlandı. Çapkındı. Divan'ın oradan iki kız aldı arabaya. Hemen, şirinlikle işi bağladı. Boğaz'a gidilecekti. Bu defa Vehbi, polise tezgâh açmaya başladı:

"Baba, bırak arkadaşı. Bak iki güzel kız arkadaşımız var. Bırak da biz hayatımızı yaşayalım. Yemin ediyorum, öğleden sonra ben getireceğim ikamet tezkeresini. Sen merak etme." Polis,

"Hayır" diyordu.

Kızlar şaşkın. Gayrettepe'ye geldik. Muhtardan evrakı aldım da öyle kurtuldum polisten ve ben salya sümük, yeni geliyormuş gibi evin yolunu tuttum.

O zamandan sonra geçen altı yedi aylık bir süre içinde yine görmedim Yılmaz'ı. O arada da askerlik bitmiş oldu.

Yılmaz, "Çirkin Kral" oluyor...

Burada, yine başa dönüyorum. Üç Şef'te barmenlik yaparkenki karşılaşmamıza. Sözleştiğimiz gibi ertesi gün, Yılmaz'la birlikte çalışmak üzere, Levent'te tarif ettiği eve gittim. Çarşının hemen arkasında, İç Levent'e giden yol üzerinde, bahçeli bir evdi. Evde henüz oturma grupları tamamlanmamıştı. Alelusul bir yerlere konulmuştu koltuklar, kanepeler. Benim gittiğimde kahvaltı henüz bitmemişti. Can'la, ilk gördüğümden bu yana, ikinci karşılaşmamdı. Bana da çay servisi yaptı. Neşeliydi. Yılmaz da mutlu görünüyordu. İşlerden konuşmaya başladık.

"Bilirsin" dedi, "hesap kitap işinden anlamam. Tüm bu işleri sen yürüt gardaş. Ben de kendi işlerime bakayım. Bir dolu şirkette alacaklarımız var. Onların senetlerinin alınması gerek. Ben seni herkesle tanıştıracağım. Tüm imza yetkimi de sana devredeyim. Bir dolu arkadaşım benimle film yapmak istiyor. Kimseyi kırmak istemiyorum ama, zaman da bulamıyorum. Bu defa onlarla kötü oluyorum. Herkes arkamdan konuşmaya başlıyor. 'Burnu büyüdü' diyorlar. Bazı dostlarla yaptığımız filmlerin parasını alamıyoruz. Eee, bilirsin. Benim de yüzüm tutmaz. Hiç olmazsa kim-

se bizi kullanmasın. Biz de neyimiz var, neyimiz yok bilelim. Bu işleri sen düzenle. Bana yardım et. Yemin ediyorum, sana çok ihtiyacım var. Kardeş kardeş halledelim şu işleri."

"Olur" dedim.

"Para işini de düşünme. Ne kazanırsak yeriz."

"İşte o olmaz" dedim, "ben alacağımı bilmek isterim. Her şeyin düzenli olması için önce nerelere ne vermemiz gerekir, bilmeliyiz. Ona göre bütçemizi oluşturalım."

"Tamam kardeş" dedi.

Yazmaya başladım. Kimlerde ne kadar alacağı var, teker teker yazdım. Tabiî aklında olanları. Sonra ödemeleri. Kimlere, ne zaman? Taksitler ne? Falan filan...

"Hadi, şimdi Yeşilçam'a inelim."

Önce Işık Toroman'a, ardından da Hasan Kazankaya'ya, derken bütün Yeşilçam'ı dolaştık.

"Bundan böyle her şeyi Arif'le konuşacaksınız" diyordu, "tek yetkili o. Bana bir şey sormayın."

Bu arada Yılmaz, peş peşe filmler çekiyordu. Bir ayda üç dört film birden bitiriyordu. Yılmaz almış başını gidiyordu. Zamanla yarışıyor, o setten o sete koşuşturuyordu. Dostlarına bile ayıracak zaman bulamıyordu. Genellikle, az paralı, ikinci sınıf film yapımcılarıydı onunla çalışanlar. Bu yapımcıların sermayesi olmadığı için, işletmelerin verdiği senetlerle film yapabiliyorlardı. Bu senetlerin bir kısmı oyunculara ve stüdyolara veriliyor, bir kısmı da Yeşilçam'ın "Baba" dediği, herkesin senetlerini kıran Ferdinand Manukyan'a... Manukyan bu senetleri kırıyor, tabiî bu hemen olmuyor. "Baba", önce senedi veren işletmelerin durumuna bakıyor, kendi değerlendirmesini yapıyor. Siz her gün gidip "Baba"dan durumu öğrenmeye çalışıyorsunuz. Bu arada, sizden alacaklı olanlar da, sizin gibi bekliyor. Kısacası herkes "Baba Fedinand"ın eline bakıyordu. Öyle ya da böyle, Ferdinand Yeşilçam'ın kasasıydı. Buna bankasıydı da denilebilir. Bu işte en çok kazananlar bölge film işletmeleriydi. Türkiye, daha önce söylediğim gibi, Adana, Ankara, Samsun, İzmir ve İstanbul diye beş bölgeye ayrılmıştı. Küçük bir bölge olarak da Zonguldak vardı. Bölgeler, kendi sınırları içindeki il ve ilçeleri kapsıyordu. Yılmaz'ın filmleri tüm bu bölgelerde aranır duruma gelmişti. En çok işi o yapıyordu. Fakat, İstanbul farklıydı. Onun filmleri yan sinemalarda oynuyor, bir türlü ayak sinemalarına giremiyordu. Ayak sinemaları, büyük yapımcıların kontrolü altındaydı. Yılmaz'ın en büyük hedefi bu sinemalardı. Bu kadar başarılı olmasına karşın, Yeşil-

çam'ın büyükleri, onu adam yerine koymuyordu.

"Bir gün onlar benim ayağıma gelecek. O zaman ben onlara göstereceğim günlerini" diyordu.

Bu, Yılmaz'ın en büyük savaşıydı. Bir türlü varoşlardan şehrin merkezine giremiyordu. Surların içine, sanki bir sur daha örülmüştü onun için. Ama yaşamak için başka da çaresi yoktu. İkinci sınıf da olsa bu filmlere ihtiyacı vardı. Bu filmler onun hem oyunculuk deneyimini artırıyor, hem de ileride yapacağı iyi filmlerin temel taşlarını oluşturuyordu. (Arada Fahriye Tamkan'ın kurduğu Fer Film'e bir film çekmişti, Çetin Altan'ın *Mor Defter*'ini.)

Yılmaz, giderek halkın sevgilisi olmuştu. Sanırım o tarihlerde, Tarık Dursun K., *Milliyet*'te yazdığı bir yazıda, ilk defa Yılmaz için "Çirkin Kral" demişti. Bu ad Yılmaz'a çok yakışıyordu. Yılmaz için kral olmak önemliydi. Çirkinlik onu fazla ilgilendirmiyordu. Sokakta artık tanınmaya başlamıştı. Hele Yeşilçam'da yürürken, herkes onu hayranlıkla izliyordu. Kimi gelip filmde oynamak için ondan yardım istiyor, kimi para. O da bana dönüyor,

"Arif, şu arkadaşa para ver" diyordu.

Öyle zamanlarda cebinde ne kadar parası varsa onu veriyordu. Parasız kalmak gibi bir endişesi yoktu. Zaten parayla ilgisi de yoktu. Hani bazı insanlar vardır, parayı tanımazlar ve ona "el kiri" derler ya. Yılmaz da parayı "el kiri" olarak görüyordu. Gözü karaydı. İddialı tavla oynamayı severdi. Vermeyi çok seviyordu. Bunu da gösteriş için yapmıyordu. Vermekten mutlu oluyordu. Zaman buldukça okumaya çalışırdı. Sanat dergilerini hiç ihmal etmez, orada çıkan hikâye ve şiirleri çok yakından izlerdi. Edebiyattan fazla uzak kalmazdı. Lütfi Akad'ı, Yaşar Kemal'i, Atıf Yılmaz'ı çok severdi. Sinemacı eski arkadaşları, "Yılmaz, bana bir film yap" diye ısrar edip dururlardı. Onları kırmamaya çalışırdı. Zaman ölçüsünde onlara da film yapmak isterdi. O sıralar Nebahat Çehre'yle oynayacağı *Dağların Oğlu* adlı bir film çalışması için yer arıyorlardı. Yine sanırım, Işık Toroman'a çekiliyordu film. Anadolu'da rahat çalışılacak bir yer lazımdı. Ona, Osmaniye'den bahsettim. Orada, kardeşlerim, arkadaşlarım vardı. Kendilerine yardım ederlerdi. Köylerini, dağlarını anlattım Osmaniye'nin.

"Tamam" dedi, "Osmaniye'ye gidelim o zaman."

Sonuçta kardeşime bir mektup yazarak Yılmazların çekim için Osmaniye'ye geleceklerini, onlara yardımcı olmasını istedim. Bir aya yakın, Osmaniye'deki çekimden sonra, mutlu döndüler. Yılmaz, kardeşim Abdurrahman'ı çok sevmişti.

"Apo" diyor, başka bir şey demiyordu.

Yılmaz ile Can'ın birlikteliğine gelince, hiç de iyi yürümüyordu. Yılmaz geçen zaman içinde şöhret olmuştu. Can sürekli kıskançlık krizine giriyor ve her seferinde sebepsiz kavga çıkarıyordu. Can, evde yalnız kaldıkça, kendi kendine kuruyordu ve muhakkak bir çocuk doğurmak istiyordu. Bir defasında, birkaç aylık bir hamilelikte, bir kavga sonrası çocuğunu düşürmüştü. Daha sonraları Can'dan bir kızı olacaktı. Adını da Elif koyacaktı.

Yılmaz Güney çok iddialıydı...

Yılmaz'ın önemli bir yanı da iddialı oluşuydu. Her konuda iddialıydı. Örneğin, müthiş bir tavla merakı vardı. Sette, boş kaldığı zamanlarda, diğer oyuncularla iddialaşır, olmaz şeyler üzerine tavla oynardı. Hatta, daha sonraları İrfan Atasoy'la bir film oyunculuğuna tavla oynadığı anlatılırdı... Duyduğum kadarıyla, *Umut* filminin Adana işletmesini İrfan Atasoy'a bir tavla oyununda kaybettiği söylenirdi. Tavla oyunu onu rahatlatırdı. Bazen, Anadolu Pasajı içindeki Mehdi Baba'nın kahvesinde tavla oynardık. Fikret Hakan, Demirtaş Ceyhun, Orhan Kemal de bu kahvenin müdavimlerindendi. Mehdi Baba, yetmiş yaşın üstünde, kısa boylu, sevecen bir adamdı. Büyük bir kahve değirmeni vardı. Kahveyi taze kavurur, o değirmende öğütür, öyle kahve yapardı. Mis gibi kahve kokardı pasaj.

Yılmaz'ın iddialı tutumu, onu kumarbaz olmaya doğru itmişti. Büyük kabadayılara özentisi ve giderek onlarla dostluğu Yılmaz'ı, o babaların kulüplerinde kumar oynamaya kadar götürmüştü. Kulüplerde yapılan açılışların baş davetlisi haline gelmişti. Bu olay, giderek bizim aramızı açar olmuştu. Bazen ödeyeceğimiz bir taksitin biriktirilmiş parasını bankaya yatırıyor, tam günü geldiğinde bankadan paranın çekildiğini görüyor, zor durumlara düşüyordum. Bu da yeni problemlerin doğmasına neden oluyordu. Paranın bankadan, kumar için çekildiğini söylemekten utanıyordu. Zaten onu kabul etmiyordu. Bize böyle şeylerin yakışmadığını ikimiz de biliyorduk. Ama onun yaşama bakışı içinde, böyle şeyler olması gerektiğine inanıyordu. Bu onun, sanatçılığının dışındaki öteki dünyasıydı. Bir gün, Nazmi Özer'in yazıhanesinde, akşamüstü viski içiliyordu. Bizimle birlikte Agâh Özgüç de vardı. Agâh o sıralar, tam bir paparazzi gazeteciydi. Bugün pek hatırlamıyorum ama, Yılmaz'la ilgili bir yazı yazmıştı. Yılmaz küplere biniyordu. Daha sinirlerinin yatışmadığı bir sırada Agâh'la karşılaş-

mak, cinlerinin tepesine toplanmasına yetmişti. Agâh yaptığı işin pisliğini biliyordu. Onun için Yılmaz'la aşağıdan alarak konuşmaya çalışıyordu. Ne oldu, nasıl oldu anımsamıyorum, "Ulan eşşoğlueşşek" deyip tokadı yapıştırmıştı Agâh'a.

Bizler araya girip Agâh'ı elinden zor aldık. Bütün uysallığının içinde, güzel gülüşünün yanı sıra, atılmaya hazır bir ok gibiydi.

"Hadi" dedi, "gidip Pasaj'da bir yemek yiyip biraz içelim."

Pasaj'a girdik. Şimdiki Bayram'ın Yeri'ne. Durnev oturmuş tek başına içkisini içiyordu.

"Merhaba" deyip masaya oturduk.

Tatlı bir sohbetle yiyeceklerimizi söyledik. Daha o zamandan midesinde gastrit olduğunu söylerdi. Bu yüzden de fazla içki içmemeye özen gösterirdi. Tam o sırada lotaryacı geldi. Bizim de numara yazmamızı istiyordu.

"Kaç numara kaldı?" dedi Yılmaz.

Lotaryacı, yüz numaradan henüz yirmi beşini yazmıştı.

"Yetmiş beş boş numaram var" dedi, "ama bir saate kadar doldururum."

"Peki" dedi Yılmaz, "yetmiş beşini de kapat. Ama burada yapacaksın çekilişi."

"Tamam" dedi lotaryacı.

Torbasını çıkardı. Çekilişin karşılığında bir şişe viski vardı. Viski o yıllar kaçak satılırdı, sigara gibi ve fiyatı 50 liraydı. Yılmaz, 75 lirayı verip kalan numaraları kapattı. Her zaman olduğu gibi, garsonlar, komiler başımıza toplanmıştı. Lotaryacı ile garson Celal, karşılıklı iki torbadan, numaraları çekiyorlardı bizim masada. Biraz sonra,

"Lodos" diye bağırdı lotaryacı.

Celal son çektiği numarayı elinde tutuyordu.

"Aç" dedik.

Celal kıvrık kâğıtta yazılı numarayı açtı. Krepen Pasajı'nda bir tek numara yazmış birisine çıkmıştı. Durnev de, ben de biraz üzülmüştük. Hele numarayı çeken Celal, suçluymuş gibi hissediyordu kendisini. Yılmaz hiç oralı değildi.

"Hadi, içkimizi içelim, Şansımız yokmuş" dedi.

Kadehlerimizi kaldırdık. Dedim ya para onun için önemli değildi, ama kazanmamak rahatsız ederdi onu. Özünde, tanıdığım en bonkör insanlardandı. Yanında kimseye para ödetmezdi. İşte o bahar, Yılmaz'dan ayrılmaya karar vermiştim. Bir gün Yılmaz'a işi bırakacağımı söyledim.

"Niye?" dedi.

"Sen kendi işlerini kendin hallediyorsun" dedim, "bana ihtiyacın yok."

"Olur mu?" dedi, "Sensiz yapamam."

"Yok" dedim, "yaparsın."

Israr ediyordu bırakmamam için. O zaman dedim ki:

"Hani sen kardeşimi çok sevdiğini söylüyordun ya..."

"Evet" dedi.

"Apo İstanbul'a geldi. Şimdi burada. İstersen onunla çalış" dedim.

"Ama Apo İstanbul'u bilmez. Nasıl yaparız?"

"Yok" dedim, "iyi bilir. Daha önce lisedeyken İstanbul'da okumuştu. Üstelik araba kullanmasını da biliyor."

Kararlı olduğumu görünce,

"Peki" dedi, "Apo'yu bulalım."

Daha sonra şoför Apo'yu buluyor ve Yılmaz'a götürüyor. Yılmaz ile Apo, yedi yıl iki kardeş gibi çalıştılar. *Seyit Han*'ı ve *Umut*'u birlikte yaptılar. Benim Yılmaz'la ilişkim arkadaş olarak devam etti.

Yılmaz Oldsmobil'ini Aybar'a veriyor...

Yılmaz'la maceramız burada bitmiyor ki. 1965 seçimlerine yaklaşıyorduk. Zaman buldukça partide, yani TİP'te çalışıyordum. Partinin parası olmadığı için, herkesin elinde bir makbuz, 1 lira, 2,5 lira, 5 lira para toplayarak seçim masraflarını çıkarmaya uğraşıyorduk. Tabiî, Yılmaz'ı tanıyan herkes gibi ben de Yılmaz'a makbuz kesip para alıyordum. Bir gün partide Yılmaz'la arkadaşlığımın iyi olduğunu bilen yöneticiler, seçim konuşmaları için Trakya'ya gidileceğini, bunun için de Yılmaz'dan arabasını almamı istediler. Mehmet Ali Aybar içindi istekleri. Güzel bir araba olsundu. Yılmaz'ın güzel bir beyaz Oldsmobil'i vardı.

"Bu Aybar'a uyar" diyorlardı.

"Konuşurum" dedim.

Seçime daha birkaç ay vardı. Gidip Yılmaz'a durumu anlattım.

"Tamam kardeş" dedi, "yarın sabah şoförle birlikte araba partinin emrinde."

Aybar'a tahsis edilen Yılmaz'ın arabasını, Aybar beğenmemiş,

"Bu kadar lüks bir arabayla seçim konuşmasına çıkmam" demiş.

İki üç gün idare ettikten sonra arabayı geri gönderdiler. Ben de durumu Yılmaz'a anlatıp teşekkür ettim. Ama bu durum çok şaşırtmıştı Yılmaz'ı.

"Yine de lazım olursa, gel al kardeş" dedi.

Seçimden birkaç gün önce TİP'in Taksim Meydanı'ndaki meşhur mitingi yapılıyordu. Hepimiz merak içindeydik. Acaba meydanı doldurabilecek miydik? Bu, partinin de seçim göstergesi olacaktı. Parti, başka bir arkadaş ile beni Aybar'ın koruması olarak görevlendirmişti. Miting günü, belirlenen saatte Aybar'ı Bebek'teki evinden alıp Taksim Meydanı'na getirecek, oradan da konuşma sonrası tekrar alıp, TİP'in Cağaloğlu'daki merkezine götürecektik. Bu iş için de Yılmaz Güney'den arabasını istedim.

"Tamam" dedi.

Şoförle birlikte, ben ve partili arkadaşım Aybar'ı evinden aldık. Önce partiye, sonra Taksim'e geldik. Meydan kalabalıktı. Mete Caddesi'nden girdik. Konuşma yerine kadar 50 metrelik yolu kalabalığı yararak geçtik. Mehmet Ali Bey'in konuşması ağırbaşlı ve güven vericiydi. Yaşar Kemal kendi üslubunda, heyecanlı bir konuşma yaptı. Daha sonra kürsüye Çetin Altan çıktı. Her zamanki gibi, halkın büyük sevgisiyle, coştukça coşuyordu. 50 000'i aşkın bir katılım vardı. Bugüne değin solun topladığı en büyük katılımdı bu. Çetin Altan, konuşmasının can alıcı noktasında bombayı patlattı:

"Bize diyorlar ki, siz toplumcu bir partisiniz. Evet toplumcu partiyiz diyoruz. Bu toplumcu lafı da nereden çıktı? Türkiye İşçi Partisi, düpedüz sosyalist bir partidir. Biz de sosyalistiz. Bunu her yerde açık açık söylemeliyiz."

Yer yerinden oynuyordu. "Sosyalistiz" sözcüğünü partide kullanmak yasaktı. Çünkü hiç kimse "sosyalist" ile "komünist"in daha ayırdında değildi. Zaten sol düşüncelere sahipsen "komünist" damgasını alnına yapıştırıyorlardı. Coşkulu kalabalığın içinde Aybar'ı zor bindirdik arabaya. Türkiye'deki sol kesime güven gelmişti. Bu kalabalık artık yalnız olmadığını söylüyordu partiye. Bizler de aynı heyecanı taşıyorduk. Parti binasında, Mehmet Ali Bey'in başkanlık odasında, aynı heyecanlı konuşmalar sürüyordu. Mehmet Ali Bey,

"Daha önce hiç böyle bir kalabalık karşısında konuşmamıştım. Bu yüzden, kürsüye çıkınca çok heyecanlandım" dedi.

Çetin Altan hemen lafı yapıştırdı:

"Başkan, daha önce hiç böyle bir kalabalık olmamıştı ki zaten..." Herkes gülmeye başladı.

O seçimlerde 16 milletvekili çıkarmıştık. Ama bir milletvekilimiz, Muzaffer Karan, mazbatasını aldığı gün TİP'ten istifa edip CHP'ye girmişti. Ama 15 milletvekili Büyük Millet Meclisi'ne kök

söktürdü. Hepsi birbirinden ateşli, aydın 15 dinamik milletvekiliyle koca Meclis baş edemiyordu. Kendi çıkarları için gelmemişlerdi Meclis'e. Halk için oradaydılar ve halk adına hesap soruyorlardı. Halkın aleyhine olan tüm yasaları yeni baştan yaptırıyorlar, Anayasa'ya aykırı ne kadar yasa varsa Anayasa Mahkemesi'nde itiraz ediyorlar, o maddeler ya da yasalar yeniden uygar bir toplum için düzenleniyordu. İktidar TİP'le baş edemeyince, âciz milletvekillerine TİP'lileri Meclis içinde dövme görevi veriyordu. O dönem, her Meclis toplantısında bir sataşma, bir kavga çıkıyordu. Bir defasında Adalet Partisi'nin Malatya milletvekili Hamido, Çetin Altan'ı öldürmeye kalkmıştı. Meclis birbirine girmiş, İsmet Paşa'nın müdahalesiyle zor kurtulmuştu bizimkiler. Meclis yeni seçimlere giderken seçim yasasını değiştirdi, ki TİP Meclis'e giremesin diye. Nitekim öyle de oldu. Dışarıdan diğer partiler, içerden bizimkiler, birbirlerine düşerek partiyi batırdılar. Bu dağınıklık hâlâ bir araya toplanamadığı için, oylar sosyal demokrat olduğunu söyleyen partilere dağılmak mecburiyetinde kaldı.

"Boynu Bükükler"i basıyoruz...

Ağaoğlu Yayınevi müdürlüğü yaptığım dönemde, bir gün Yılmaz, ben ve Demirtaş, Çiçek Pasajı'nda içerken, konu döndü dolaştı, hapishanedeyken yazdığı kitaba geldi: *Boynu Bükükler*.

"Bu kitabın yayın hakkını size vereyim, siz basın. Para mara da istemiyorum. Para kazanırsanız bana bir rakı ısmarlarsınız" dedi. Biz de,

"Olur" dedik.

Heyecanlanmıştık. Demirtaş'la birlikte önce para bulmaya çalıştık. İlban isminde onun eski bir mimar arkadaşı vardı. Onun parasal desteğiyle işe soyunduk. Anadolu Yayınevi adı altında kurduğumuz bir yayıneviyle kitabı 10 000 adet bastırdık. Zengin olacaktık, çünkü Yılmaz'ı herkes tanıyordu. Onun kitabı kim bilir ne kadar satardı? Kapağını Bedri Koraman'a yaptırdık. Kitap çıktı. İlanlar falan. Ne tuhaf? Kitap hiç satmıyordu. 200-300 tane falan ancak satmıştık. İmza günleri falan yapacaktık, ama Yılmaz'ı bulanuyorduk. Sonunda bir gün Antep taraflarında film çekeceğini, orada bir kitapçıyla anlaşmanuzı, imza günü yapmamızı, bunun için hazırlıklarımızı tamamlamamızı söyledi. Bir kitapçıyla anlaştık. İki gün imza günü yapılacaktı. Kitapçı, bez afişler asarak Antep'te duyuru yapmıştı. Aynı şeyi Osmaniye'de yapmıştık. Yılmaz, ilan edilen tarihte orada olmadığı için bizim satış işimiz su-

ya düştü. 500 kitap geri geldi. İlban'ın parasını da batırmıştık. İki sene sonra kitapları eskiciye sattık. İlban'ın zararının bir kısmını ödeyebildik.

1966'da Nebahat Çehre'yle evlendi Yılmaz. 1968'de askere gitti Sivas'a. Bir ara, 1969'da Ankara'ya hastaneye geldi. Bir iki ay kaldı hastanede. Ziyaretine gittim. 1970'te Fatoş'la evlendi.

Sonraki yıllarda da Yılmaz'la ilişkilerimiz hep sürdü. 1971'de İsveç'ten gelip yeniden gazeteciliğe başladığım yıllardı. Yılmaz Fatoş'la büyük bir aşkla başladığı evliliği sürdürüyordu. Bense *Günaydın*'da, *Saklambaç*'ta ve *Pazar*'da kadrosuz olarak çalışıyor, muhabirlik yapıyordum. Daha çok magazin haberlerine dayanan bir gazete muhabirliğiydi yaptığım. Başta Yılmaz olmak üzere bir dolu arkadaşım vardı Yeşilçam'da. Bu yüzden kolaydı işim. Her zaman bir haber çıkarmak işten değildi. Gazeteden bir gün,

"Yahu Arif, Yılmaz arkadaşın. Bir haber yapıp getirsen" dediler. Ben de doğruca Levent'teki evlerine gittim. Tabiî habersiz. Tam zili çaldım. Kapı birden açıldı: Yılmaz ile Fatoş.

"Hoşgeldin" dedi Yılmaz, "hadi gidiyoruz."

"Yahu birkaç resim çekmem gerekiyor. Gazeteden istediler" dedim.

Koluma girdi,

"Boş ver" dedi, "poligona gidiyoruz. Orada daha iyi resimler çekersin."

Yılmaz, Fatoş ve ben arabaya bindik. Arabayı Yılmaz kullanıyordu. Kapalı, sisli bir hava hâkimdi İstanbul'a. Birden moralim bozuldu. Bu havada renkli diya çekmek olmazdı. Ama gazetem *Günaydın* olduğu için, mutlaka resim renkli olmalıydı. Yoksa girmezdi gazeteye.

Poligonda Yılmaz'ın tabancayla atış talimlerini izledim. Bir ara bana kıyakçılık olsun diye, Fatoş'un da eline bir tabanca verdi, birlikte fotoğraflarını çektim. Çok keyifliydi o gün. İşimi bitirdikten sonra doğru gazeteye gittim. *Günaydın*'a göre iyi işti. Filmi yıkattım. Baktık hiç renk yok. "Ulan, yapma etme" demeye kalmadı, haber ve diyalar toplantıya gitti. Gazetenin patronu Haldun Simavi, her sabah yapılan toplantıya herkesten önce gelirdi. Ertesi günün gazetesine girecek haber ve fotoğrafların seçimine bizzat katılırdı. Toplantıya girenlerden ikisi de benim can arkadaşımdı: Long (uzun) Cengiz ve Mazlum. Öğle yemeğinde,

"Hadi" dediler, "kovuldun. Git kendine iş ara."

Baktılar ki bende moral sıfır. Mazlum, patronun habere baktığını, çok beğendiğini, ancak, "Yavrum, bu adam hiç fotoğraf çek-

mesini bilmiyor. Böyle habere böyle fotoğraf olur mu? Söyleyin bu arkadaşa, gitsin başka bir iş yapsın" dediğini söyledi.

Neden böyle olduğunu anlatmaya çalıştım ama ne olursa olsun patrondu ve onun dediği olacaktı.

"Boş ver" dedi Long Cengiz, "s..tir et. Başka güzel resimli bir haberi nasıl olsa koyarlar" diyerek yüreğime su serpmeye çalışıyordu.

Biz o günlerde, çoğu akşamlar Egemen'in Şişli'deki Paşam adlı tavernasına giderdik. Cengiz, Mazlum, Tunca ve Kâmuran, "kare as"tık. Tabiî bir de Tevfik Yener. Yılmaz'la ilgili Paşam'da yaşadığım iki olayı da anlatmadan geçmemeliyim.

Bir gün, yine bizim ekip, Paşam'da içiyoruz. Yılmaz, Fatoş ve Yılmaz'ın Emniyet'ten arkadaşı Alparslan ile karısı da geldiler. Sahneye yakın bir yerde oturuyorlar. Birbirimizin masasına gidip geliyoruz. Çünkü benim kadar Mazlum da onun eski arkadaşı. Taa Adana Lisesi'nden. Şu anda aklımda değil, o günlerde moda olmuş bir şarkı var. Yılmaz ikide bir o şarkıyı istiyor orkestradan. Orkestra da Yorgo Vapuridis'in orkestrası. En iyi taverna eğlencesini yürüten bir ekip. Dükkân dolu, herkes eğleniyor. Müşteriler de memnun. Yılmaz'la aynı geceyi yaşamaktan mutlular. Fakat Yılmaz tutturmuş, ille de o şarkı söylensin istiyor. On defa mı, yirmi defa mı Yılmaz'ın isteği yerine getirildi. Yerine getirildi, ama millete de gına geldi. Sonunda masanın birinden itiraz sesi yükseldi tabiî:

"Tamam kardeşim, biz buraya eğlenmeye geldik. Hep aynı şarkıyı dinleyecek değiliz. Yılmaz Bey istiyorsa, alsın kasedini evde dinlesin..."

Vay sen misin böyle diyen? Bir kavga patladı. İtiraz edenler THY pilotları. Yanlarında karıları veya sevgilileri, yedi sekiz kişilik bir grup. Egemen, bizler araya girip işi yatıştırmaya çalışıyoruz. Sandalyeler havalarda uçuşuyor. Bu arada bir tanesi polise haber vermek istemiş. Tabiî tavernayı idare eden Hoca, hemen telefonları kesmiş ama, adamın da dışarı çıkmasına mâni olamamışlar. Az sonra polislerin geldiği haberi ulaştı. Yılmaz'ın her zaman üstünde tabancası vardı. Kavgada da çekilmişti. Yanına gittim,

"Ver" dedim, "şu tabancayı."

Yanımda büyük fotoğraf çantam vardı. Yılmaz'ın ve yanındaki komiser arkadaşı Alparslan'ın da tabancasını çantanın içine koydum. Üstünde fotoğraf makineleri, objektifler. Yine bir elimde flaşlı fotoğraf makinesi, merdivenlerden çıkarken polislerin aşağı indiklerini gördüm. Karşılaştık. Aralarından geçerek doğru eve

gittim. Gece yarısı Yılmaz'ı aradım.

"Tabancalar sağlam. Ben evdeyim" dedim.

O da pilotların davacı olmalarına karşılık polislerin kendilerini barıştırdıklarını ve işin olaysız kapandığını söyledi. Ertesi gün tabancaları götürdüm, verdim.

Bir başka gün, yine Paşam'dayız. Yılmaz ve benim gazeteci arkadaşlarım. Müthiş eğleniyoruz. Tabiî alkol su gibi akıyor. Gecenin as solisti, Tanju Okan. Yıllarca dostluklarımızın sürdüğü, o güzel sesli arkadaşım. Bana Komünist Arif dememek için Komili Arif diye takılırdı. Tanju'nun alkolü su gibi içtiği günlerdi. Karısından ayrıldığı günler...

"Öyle sarhoş olsam ki, bir daha ayılmasam" şarkısını yüreğinden söylediği günler.

"Kâh çıkarım gökyüzüne, seyrederim âlemi" günleri.

Müthiş eğlencenin sonunda, bütün müşteriler gitmiş. Biz bize eğleniyoruz. Bizim ekip Egemen, Yılmaz ve Tanju. Eğlence masada sohbetle devam ediyor. Sarhoş sohbeti devam ederken konu döndü dolaştı avcılığa, dolayısıyla da atıcılığa geldi. Tanju Okan iyi bir avcıydı. Avcılık onun hobisiydi. Yılmaz Güney de iyi bir iddiacıydı. İddiaya girildi. "Kim daha iyi vurur"a geldi sıra. Söyledim ya, tavernada bizlerden başka kimse kalmamıştı. Tavernanın duvarlarında bildiğimiz fıçı kapakları vardı, duvarları süsleyen. Üzerlerinde, "Ey şişe, bey şişe", "Rakı şişesinde balık olsam" türünden mısralar vardı. Bu kapaklardan biri seçildi. Tabancalar çekildi. Ben kapağın yanında duruyordum. Salaklık bu ya. Belli mesafeden, bir Yılmaz, bir Tanju ateş ediyordu. O sarhoş kafayla kurşunlardan birinin sekip bana geleceğini hiç düşünmemiştim. Bugün düşündüğümde, kendime şaşmadan edemem. Kimin daha iyi atıcı olduğu sonucunu hatırlamıyorum bile.

Yarın Son Gündür filminin çekimi olsa gerek. İlk günü, Sıraselviler'deki Ocak Restoran'a orkestra kurulmuş. Orkestrada filmin "kötü" oyuncuları. Işıklar yapılıyor. Birkaç kare fotoğraf almak için uğradım. Her şey tamam.

"Hadi keko" dedi Yılmaz, "ilk diyaloğu sen ver de motor diyelim."

Ne filmden, ne konudan haberim var.

"Yahu yapma" diyorum.

"Olmaz" diyor.

"Yahu, deli misin, nesin?" diyorum.

"Hayır" diye tutturuyor, "ilk söz uğurludur."

Sonunda,

"Merhaba arkadaşlar" diyorum. Orkestra şefi Erol Taş tekrar ediyor.

"Merhaba arkadaşlar" diyor ve filmin çekimine başlanıyor.

Başka bir filmin final sahnesi çekiliyor. Sabah 5'te oradayım. Silahlar atılıyor, fünyeler patlıyor. Hilton'da bir süit daire. Cessy ile Kont, yatakta uzanmışlar, keyif çatıyorlar. Yılmaz Güney ve Fikret Hakan. Filmin finali için, Fikret Hakan hep şikâyet ediyor.

Çok keyifli olduğu bir gün bana,

"Şu Adanalı gazeteci arkadaşları bir araya getirelim. Bizde bir yemek yiyelim" dedi.

Ben de, Mazlum Göknel, Odhan Baykara ve Cumhur Bahadır'a haber verdim. Herkes eşleriyle birlikte geldi. Fatoş çok güzel yemekler hazırlamıştı. Hep birlikte, müthiş bir gece geçirdik. Eski Adana günleri konuşuldu. Yılmaz da keyiflenmişti. Gecenin tam yarısı, sohbetin coşkulu bir yerinde,

"Fatoş, şu yeni silahımı alıp gelsene" dedi.

Fatoş, üst kattan bir silah aldı geldi. Silahı bir arkadaşı hediye etmiş. Kim olduğunu hatırlamıyorum. Bize, silahın marifetlerini anlattı. Bizlerden kimsenin silahla ilgisi yoktu. Herkes boş boş bakıyordu. Kadınlar suratlarını asmıştı. Bir ara Yılmaz, pencereyi açtı. Bir şarjör boşalttı gecenin karanlığına. Herkesin tadı kaçmıştı. Her şey güzelken, ne gerek vardı silaha? Nitekim, biraz sonra "kalkalım" dendi. Güzel gece, silah sesleriyle noktalandı. Ne yapmak istediğini kimse anlamadı. Teşekkür edip ayrıldık.

"Umut" Cannes yollarında...

Yılmaz, ilk ciddi çektiği film *Seyit Han*'dan sonra, *Umut*'u çekmiş, büyük sükse yapmıştı. *Seyit Han* gibi *Umut* da gösterim şanssızlığı yaşıyordu. Film aydınlar tarafından çok beğenilmişti ama, sinema bulmakta yine zorlanıyordu. Oysa *Seyit Han* ve *Umut* Türk sinemasında yeni bir dönemin başlangıcıydı. Her şeyden önce Yılmaz Güney, sinemacı kimliğini kanıtlamıştı bu filmlerle. Filmler, bölgelerde gereken ilgiyi görmemişti. Özellikle *Umut*'ta Yılmaz Güney, seyircinin tanıdığı, sevdiği kahraman tipinin dışında, bir farklı kişiliği canlandırıyordu. Ezilen, dayak yiyen bir kişilik. Oysa film, gerçekten çok güzeldi. Başta Onat Kutlar olmak üzere Sinematek, Yılmaz Güney'in arkasındaydı. Yılmaz'ın bu başarısı, Yeşilçam'ın diğer sinemacıları tarafından kıskanılmaya başlanmıştı. Hele bazı sinemacılar, Yılmaz'ın geçmişini karış-

tırmak istiyorlardı. Aleyhinde ciddi kampanya yürütüyorlardı. Ne komünistliği kalmıştı, ne maçoluğu. Bu da onun merkez sinemalarına girmesini engelleyen sebeplerden biriydi. Kardeşim Apo, Yılmaz'la birlikteliğini sürdürüyordu. Ağabey-kardeşten ileri bir dostlukları vardı. Bir gün Yılmaz önemli bir şey görüşmek için aradı beni. Buluştuk.

"Kardeş" dedi, "benim için çok önemli olan bir sorun var."

"Hayırdır?" dedim. "Benim yapabileceğim bir şey varsa yapalım."

"Bilmiyorum" dedi, "sana danışmak istiyorum."

"Söyle" dedim, "adamı meraklandırma."

"Bizim film Cannes'a seçildi."

"Aman ne güzel! Harika bu. Onun şerefine içelim."

Kadehleri tokuşturduk. Düşünceliydi Yılmaz. Çözemediği bir şey vardı. Bir süre sustu. Sonra,

"Ama bir türlü filmi dışarı çıkaramıyoruz. Her tarafa başvurduk. Devletin hiçbir bakanlığından olumlu yanıt alamadık. Herkes, 'Bizi ilgilendirmiyor' diyor" dedi.

"Peki" dedim, "Turizm Bakanlığı, Dışişleri falan?.."

"Onları bırak. Gümrük ve Tekel Bakanlığı, Maliye de dahil, başvurmadığımız bakanlık kalmadı. Ne kadar tanıdık varsa devreye soktuk. Yine hava. Senin tanıdığın birileri var mı?"

Sevincim kursağımda kalmıştı. Bir süre düşündüm.

"Bilmem" dedim, "bir araştırayım."

O günden sonra bunu kendime iş edinmiştim. Çok sevdiğim, çevrede de çok sevilen bir İhsan Abimiz vardı. İhsan Gönülvardar. Çerkez'di. Hiç evlenmemişti. Annesiyle otururdu. Genellikle akşamları Kulis'te veya Adnan'ın Fuaye'sinde olurdu. Herkesin işine yardımcı olan bir belediye müfettişi. Mülkiyeliydi ve çevresi çok genişti. Bir akşam İhsan Abi'yi, Kulis'te güzel bir kızla otururken gördüm. Masasına gittim. Yanındaki güzel kız, yeğeniymiş. Oturduk. Oradan buradan derken, sözü filmi nasıl götürebilirize getiren bir konuşma yaptım.

"Bakalım" dedi. "Bilirsin Yılmaz'ı çok severim. Bakanlıklarda dostlarım var. Bir araştıralım."

Film devlet sansüründen zor çıkmıştı, ama çıkmıştı sonunda. Gösterim izni vardı. İhsan Abi'nin yeğeni olan güzel kız,

"Hiçbir şey olmazsa ben götürürüm" dedi.

Yakında Paris'e gidecekmiş. Kordiplomatik pasaportu da varmış.

"Aramazlar beni" dedi.

İhsan Abi, kızın heyecanını anlamıştı,

"Hemen karar verme" dedi. "Biraz düşün. Sonra konuşalım."

Kız ısrarla,

"Hayır, ben götürürüm. Kötü bir şey yapmıyorum ki" dedi.

Cannes'a giden ilk film olacaktı *Umut*.

"Ağabeyine bir sor" dedi İhsan Abi.

Sonunda birkaç gün içinde haber verecekti kız. Derhal durumu Yılmaz'a ilettim. Ben bitmiş gözüyle bakıyordum olaya. Yılmaz'ı da inandırmıştım. Sevinçliydik. Burada söylemeyi unuttum. Benim de festivale gitmek gibi bir girişimim vardı. Parayı gazete verirse gidecektim, *Günaydın* ve *Saklambaç* adına. Ama kesin bir şey yoktu ortada. Birkaç gün sonra kızdan aldığımız haberle yine yıkıldık. İş olmamıştı. Yılmaz'ın son umudu da yok olmuştu. *Umut*'u festivale gönderemezsek umutlarımız ne olacaktı? Tevfik Yener, hem arkadaşım, hem de *Günaydın* ve *Saklambaç*'ta müdür düzeyindeydi. Bu durumu ona anlattım.

"Dur öyleyse" dedi, "senin için bir festival parası çıkaralım. Görevli git. Filmi de götürebilirsen götür, ama gazeteyi bulaştırma."

Gazetedeki işlemlerim kısa sürede tamamlandı. Vizem alındı. Yılmaz'a durumu anlattım.

"Yaşasın Tefo!" dedi. "Biraz da ben sana koltuk çıkayım. Oralarda parasız kalma."

Yazla birlikte Park Otel sefaları başlamıştı. Akşamları Park Otel'in barının balkonuna gidiyorduk. Kâmuran Aksu, Demir Hepyaz, Mehmet Üstünkaya, Selman Erim, Kayhan Türkçü, Tevfik Yener, Mazlum Göknel, Cengiz Alpman, Tunca Aksoy, Orhan Avşar ve daha bir dolu dostla birlikte olurduk.

Bir gün, Hürriyet Haber Ajansı'nın başında bulunan Erdoğan Kral da bize katıldı. Sohbet, muhabbet derken benim Cannes Festivali'ne gideceğim konusu açıldı.

"Bize de haber yap" dedi Erdoğan, "olur mu?"

"Olur" dedim.

Ertesi gün ajansa gidip avansımı aldım. *Hürriyet* ve Hürriyet Haber Ajans'ı için de haber yapacaktım, *Günaydın* ve *Saklambaç*'tan başka. Erdoğan,

"Ben konuşurum. *Ses* ve *Hayat* için de bir şeyler gönderirsin" dedi.

"İyi olur" dedim.

Böylece her tarafı bağlamıştım. Yani, Türkiye'yi temsilen gidiyor gibiydim. Cebimde de bana yetecek kadar para vardı.

"Her şey tamam" dedim Yılmaz'a.

Yılmaz o sıralar yoğun bir çalışma temposu içindeydi. Bir akşam evinde buluştuk. Filmleri valizime koyup götürecektim.

Gümrükten geçti geçti, geçmedi valizi bırakıp yoluma devam edecektim.

"Peki" dedi Yılmaz, "galada giyeceğin smokinin var mı?"

Hiç aklıma gelmemişti smokin.

"Yok" dedim.

"Benim smokini al" dedi.

Onun beyaz bir smokin ceketi vardı. Fatoş onu getirdi.

"Giy şunu. Bakalım olacak mı?"

Smokini giydim. Biraz uzun gibiydi, ama idare ederdi.

"Oldu oldu. Üstelik yakıştı da. Fatoş, bunun gömleğini ve papyonunu da getir" dedi.

Onları da aldım. Altına siyah pantolonu ben ayarlayacaktım. Çünkü, smokinin pantolonu çok uzundu. O işi de kendim halletttim. Ertesi gün kardeşim Apo da filmleri bir valizle getirdi. Valizin içine bir kısım giyecek yerleştirdik. Bir valiz de kendime yapmıştım. Apo, beni havaalanına götürürken, Yılmaz'ın Yeşilköy'de film çektiği villaya gitmemiz gerektiğini söyledi. Yılmaz, son defa benimle konuşmak istiyormuş. Gittik. Konuştuk.

"Sen bu işi halledeceksin kardeş" dedi. "Ben biliyorum. Korkma. Sonunda ölüm yok ya."

Doğruydu. Sonunda ölüm yoktu ya. Çok çok valize el koyarlardı. Belki de bir sorgu falan. Heyecanlıydım ama. Heyecanımı yenmek için, kendi kendime telkinde bulunmaya çalışıyordum. Yılmaz'la öpüşüp ayrıldık. Apo beni Yeşilköy Havaalanı'na bıraktı.

"Güle güle abi. İnşallah başarırsın" dedi. "Ben yukarıda bekleyeceğim."

O zaman dış hatların yan tarafının üstünde bir teras vardı. Yolcuları uçağa binenler, bu terastan onlarla son selamlaşmalarını yaparlardı. Valizleri ilk gelen hamala verdim. Belli ki biri çok ağırdı. Hamal hemen fark etti.

"Bu da amma ağırmış bey" dedi hamal.

"Arkadaşlara lokum götürüyorum" dedim.

Sonra birden,

"Sana" dedim, "500 lira vereceğim. Şu valizleri gümrükten geçir. Sonra ben aşağıda olacağım. Valizlerimin uçağa gittiğini görürsem, gel, sana 1 000 lira daha vereceğim."

"Tamam abi" dedi hamal. "Sen hiç merak etme."

Bankoya yaklaşıp biletimi verdim. Bilet işlemleri yapılırken, bizim valizleri alan hamal, valizleri işaretletmiş ve valizler içeriye gitmişti bile. Müthiş rahatlamıştım. Kaşla göz arası her şey tamam olmuştu. Yolcu salonuna girdim. Yine de heyecansızım de-

miyorum. Son dakikada her şey olabilirdi. Paris uçağı anons edildiğinde alt kata biniş için indim. Camdan, uçaklara ve meydana bakıyorum. Birden yanıma hamalın sokulduğunu gördüm. Kulağıma eğildi ve bana,

"Abi, görüyor musun? Senin valizler en üstte, gidiyor" dedi.

Müthiş sevinmiştim. Gerçekten de bizim valizler en üstte gidiyordu. Hemen cebimden, söz verdiğim 1 000 lirayı çıkarıp verdim. Hamal birden kaybolmuştu. Uçağa binme çağrısıyla camlar açıldı ve biz 200 metre uzakta duran uçağa, büyük bir kalabalık halinde yürümeye başladık. İyice rahatlamıştım, ama yine de arkama bakıp takip edilip edilmediğimi kontrol ediyordum. Her şeyi unutmuştum. Dönüp arkama bakarken birden, yolcu salonunun sol tarafındaki terasta, Apo'yla birlikte Yılmaz'ın ve bütün film ekibinin hazır olduğunu gördüm. Yılmaz, valizin geçip geçmediğini merak ettiği için işi paydos edip gelmişti. Bu, biraz da bana moral vermek içindi. Onları görünce, daha bir güvende hissettim kendimi. İşaretle, her şeyin tamam olduğunu anlatmaya çalıştım. Bilmiyorum anlatabildim mi? Ama onlar benim sevincimden hiçbir problemin çıkmadığını anlamışlardı. Uçağa binerken son olarak dönüp baktığımda onlar hâlâ el sallıyordu.

Uçağa bindim. Paris'te Can Ok karşıladı beni. Çok eski dostum, arkadaşım. On yıla yakın bir süredir Paris'te yaşıyordu. Can Baba olmuştu adı. Bütün Türklerin sevdiği bir insandı. Herkesin işine koşar, cebinde ne var ne yok, dostu için harcardı. Yarın önemli değildi onun için. Nasıl olsa bir şey yapardı. Şilebezi işini Avrupa'ya ilk tanıtan adamdı o. Evliydi. Bir oğlu vardı Fransız karısından. Şimdilerde, Fransız Hariciyesi'nde, önemli bir yerde olan yetenekli bir çocuk. Can, yıllar sonra tekrar geldi Türkiye'ye. Karısından ayrılmıştı ama, oğlu her yıl tatilini Türkiye'de geçirirdi babasıyla. Can beni eski çalıştığı otele yerleştirdi. Odeon'da, eski ama temiz bir oteldi. Festivale birkaç gün vardı. Bana bütün Paris'i gezdirdi. Eğlenmeyi çok sevdiğinden, Paris'in ıcığını cıcığını avucunun içi gibi biliyordu. Bir gün, Cannes Festivali'ne katılan Louis Malle'ın bir filminin galasına birlikte gittik. Gazeteci olarak. Filmin konusu bir Avrupalı için bile çok değişikti. İki erkek çocuğu olan zengin bir aile. Babanın ayrı, annenin ayrı sevgilileri var. İki erkek kardeşten biri henüz buluğ çağına gelmiş, her hafta aynı yaşta başka bir arkadaşıyla randevuevine gidiyor. Bir hafta da, kendinden küçük, yeni buluğ çağına geçmek üzere olan kardeşini de yanına alıp götürüyor. Çocuk ilk defa bir kadınla birlikte olacak. Ağabey kadına, çocuğun durumunu anla-

tıyor. Ona yardımcı olmasını istiyor. Kadınla çocuk yatakta birlikte olurken birden, ağabey ve onun arkadaşı sessizce odaya girip kadının üstündeki çocuğu ayaklarından çekerek kadından uzaklaştırıyorlar. Bir şaka, bir oyun onlar için. Ama küçük çocuk o günden sonra mutsuz oluyor. Kimseyle konuşmuyor. Derslerine çalışmıyor ve kendine özgüvenini yitiriyor. Çocuğun okulu bir tatile gidecek. Anne de ısrarla bu tatile çocukla birlikte katılıyor. Önceleri hiçbir kızla ilişki kuramayan çocuk, bir gün annesinin, bilerek yaptığı bir olaydan sonra zapt edilmez bir duruma geliyor.

O sahnede anne, banyoya giriyor. Ama banyo kapısı biraz aralık. Çocuk, oturduğu salondan, elindeki dergileri karıştırırken, gözü banyonun açık kapısından içeride çıplak yıkanan annesini görüyor. Önce, hemen başını çeviriyor. Sonra yavaş yavaş tekrar dönüp onu izlemeye başlıyor. Annesi banyosunu tamamladıktan sonra, salona seslenip oğlundan bir havlu getirmesini istiyor. Çocuk havluyu alıp banyoya giriyor ve sırtı dönük annesini havluyla sarıyor. Sahne burada bitiyor. Sonucu seyirciye bırakılmış bir sahne. İşte o günden sonra çocuğu kimse tutamıyor. Her gece, diğer kızlarla. Azgın bir boğa gibi etrafa saldırmaya başlıyor. Filmin finalinde baba ve büyük çocuk, küçük çocukla annesini ziyarete geliyorlar. Sabahtır. Saat 8 suları. Kahvaltı masasına oturmuşlar. Küçük çocuğu soruyorlar, ki o da 13 yaşlarındadır. Anne, çocuğun değiştiğini, tanınmaz hale geldiğini, bu seyahatin ona yaradığından falan söz ediyor. Onu uyandırmak üzere ağabeyi odasına giderken, birden daire kapısından çocuk giriyor. Üstünde sadece donu, elinde ayakkabıları ve elbisesi var. Nefes nefese. Daha önce, birlikte olduğu kızın odasında basılması ve kaçmasıyla ilgili görüntüler var. Birden odaya girdiğinde babasını ve ağabeyini görüp şaşırıyor. Onlar da şaşkınlıkla ona bakmaktadır. Baba,

"Hayırdır. Bu ne hal? Nereden böyle?" diyor. Küçük çocuk anneyle göz göze geliyor. Annesi göz kırpıyor çaktırmadan, gülüşüyorlar. Birbirlerine sarılıyorlar. Ve film bitiyor.

Film bittiğinde ışıklar yandı. Louis Malle sahneye çıktı. Alkış kıyamet. Filmi niçin çektiğini birkaç kelimeyle anlattı. Sonra, basın sorulara geçti. Dünyanın dört bir tarafından gelmiş gazeteci ordusunun sorularıyla, Louis Malle'a saldırı başlamıştı. Aile mahremiyeti üzerine sorular. Konu bize tersti. Ama Avrupalılara göre de pek altı çizilen bir konu değildi, demek ki. Malle'ın bir marjinalliği vardı. Israrla soru sormak isteyen bir İtalyan gazeteci sonunda söz aldı.

"Kadını, yani anneyi niçin İtalyan oyuncu seçtiniz? Fransa'da

kadın oyuncu kalmadı mı?" diye sordu.

Irkçı ve muhafazakâr bir tavırdı bu. Birden bütün salon gülmeye başladı. Sağdan soldan, soruyu soran gazeteciye sataşmalar başladı. Louis Malle, herkesi susturarak ve gülümseyerek soruyu yanıtladı:

"Ben niye Lea Massari'yi seçtim? Güzel bir soru bu. Çünkü Massari benim en çok beğendiğim oyuncudur. Orta yaşı, çilli yüzü, dişi ve zarif yapısıyla bu role biçilmiş kaftandı. Sizin gibi, milliyeti hiç aklıma gelmemişti onu seçerken. Sanatın milliyeti olmaz. Önce şunu bilin ki sanat evrenseldir. O yüzden ona sanat denir."

Kültür elçisi Abidin Dino...

Geldiğimden birkaç gün sonra Abidin Dino'ya gittim. Saint-Michel'de, Seine Nehri'ne dik, küçük bir sokakta oturuyordu. Apartmanı buldum ama, daireye çıkıncaya kadar da canım çıktı. Asansörsüz bir apartmanın en üst katındaydı. Bu genç halimle, bu merdivenleri çıkarken canım çıkmıştı da, acaba Abidin Abi ile eşi Güzin Abla nasıl inip çıkıyorlardı o yaşta? Kapıyı çaldığımda güzel bir kız açtı kapıyı. Birden şaşırdım. Beni karşılayan kız, içeriye dönüp,

"Arif Keskiner geldi" dedi.

Kızla öpüştük. Utana sıkıla geldiğim evde, bu kızı görünce rahatlamıştım. Bu kız, Yılmaz'ın filmini getirmek isteyen, ama bütün arzusuna rağmen getiremeyen, İhsan Abi'nin yeğeniydi. Birlikte salona girdik. Abidin Abi geldi,

"Hoş geldin Arif" dedi.

Sanki kırk yıllık ağabeyim veya babam gibi bir dostluk içinde, güler yüzle karşıladı beni. Ben onu resimlerinden, yazılarından, hele Yaşar Kemal'den çok iyi tanıyordum. Daha önce bahsettiğim, İşçi Partisi seçime girmeden önce, bizzat Abidin Abi'nin organize ettiği büyük resim sergisini, nasıl bir emekle örgütlediğini biliyordum.

Uluslararası sanatçıların katıldığı bir sergiydi o. Benim de sergilemede ve satışında çalıştığım bir sergi. Abidin Abi, Paris'te düzenlenen, Türkiye'yle ilgili her kültür işinde vardı. Yılmaz Güney'in *Umut* filminin içinde de olduğu gibi. Bana hemen filmi sordu. Filmi, Can'la birlikte festival komitesine teslim ettiğimizi söyledim. Birkaç gün sonra da Cannes'a gideceğim. O arada öğrendim ki Abidin Abi ile İhsan Abi'nin yeğeni arasında bir akrabalık da var. Birden kendimi aileden biri gibi hissettim ve rahatladım.

Çok eski bir dost-akraba evindeymişim gibi geldi bana. Bu, Abidin Abi'den bana yansıyan dostluktu, sevgiydi. Hayatım boyunca da çok sevdim bu güzel, entelektüel, çevresine sevgi dağıtan kültür adamını.

Daha sonra festivalle ilgili bilgiler edindim. Neler yapmam gerektiğini anlattı Abidin Abi. Festival dönüşü yine gelmemi ve beni beklediğini söyledi. Ayrıldık.

Del Duca Sarayı'nda Yaşar Kemal'in Del Duca Ödülü'nü aldığı törende, Korsika Festivali'nde güzel günler yaşadım Abidin Abi'yle. Paris'e her gittiğimde, telefon eder, uğrardım eve. Karşılıklı sohbet etmeye bayılırdım. Kahve yapardı. Bazen iki kadeh şarap içerdim. Güzin Abla, pek sıcak bakmazdı. Soğuk denecek bir selam verirdi. Ben bunu hep kendimeymiş gibi algılardım. Bu yüzden de çekinerek giderdim. Gerçi o da devamlı çalışırdı evde. Bir defasında gittiğimde, yeni evlerinde, küçük bir çalışma odasında Abidin Abi'yle kahve içip sohbet ediyorduk. O çocuksu bir heyecanla,

"Arifçiğim, bir taraftan sohbet edelim, bir taraftan arşivleri karıştırayım. Bir spor sergisiyle ilgili çalışmalarımın eskizlerini istediler. Hatırlar mısın? Ben bir *Dünya Kupası* filmi çekmiştim. İşte onun eskizlerini" dedi.

Çok iyi hatırlıyordum o filmi. Atlas Sineması'nda görmüştüm. Geçmiş gün. 90 mı, 110 mu, öyle bir kamerayla çekilmiş. Yönetmenliğini Abidin Abi yapmıştı. Ne güzel bir futbol filmiydi. Ancak bir ressam gözüyle bu kadar güzel görülebilirdi futbol maçı. Yakın plan yüzler, ayaklar, top ve ayak, ter, emek ve estetik. Ter içinde Pele'nin yüzü. Röveşatası. Öyle, ıslak zenci fotoğrafları gördüğümde iki mısra takılır dilime:

"Yine yağmur yağmış kaldırımlara
Terlemiş zenci sırtı gibi asfalt."

Kimin olduğunu bilmediğim, sevdiğim mısralar...

"Biraz sonra bir kız gelecek bu filmin eskizleri için" dedi.

Çapkınca gülümsedi Abidin Abi. Çekmeceleri karıştırırken heyecanlıydı. Kız için mi? Sanmam. Eski bir işin birileri tarafından anımsanıp sergilenmek istenmesiydi onu heyecanlandıran. Biraz sonra düzenli bir paket halinde çıkardı projeyi. Masanın üzerine serdik. Kameraların yerleştirildiği saha içi yerler. Maçı çekecek diğer kameraların yerleri. Detay, seyirci çekecekler ayrı. Ayrıca maç için detay kameralar. Yerden çekimler. Koca bir story-board dosyasıydı bu. Filmi yeniden görmüş gibi oldum.

Sonuçta telefon eden kız geldi. Ben en çok onu merak edi-

yordum. Gencecik bir kızdı. Çirkin sayılmayacak kadar hoştu. En önemlisi, geldiği kişiyi iyi tanıyarak hazırlıklı gelmiş bir genç kız. Müthiş saygılı Abidin Abi'ye. Beni tanıştırmıştı Abidin Abi, Türkiyeli bir sinemacı olarak. Heyecanla ona da anlatmıştı çalışmaları. Kibar bir insanla karşılaşmanın sevinciyle mutlu ayrılmıştı kız.

Bir defasında yine Paris'te olduğum bir gün aramış ve geleceğimi söylemiştim. Saat 4'te randevulaştık. Eve gittiğimde zili çaldım. Güzin Abla kim olduğumu sordu diyafondan. Adımı söyledim, bir elim kapıda çıt sesini bekliyorum. Yok. İtiyorum, kapı açılmıyor. On beş dakika kadar bekledim kapıda. Arada bir iterek, zorlayarak. Açılmadı kapı. Yanlış zamanda mı geldim kuşkusuna kapıldım. Tekrar basamadım zile. Tabiî Güzin Abla çekingenliğim, yeniden zile basmamı engellemişti. Sonra çekip gittim.

"Umut"un bobinleri karışınca...

Bir yıl sonra, Yaşar Kemal, Tilda, Abidin Dino ve Güzin Dino Çiçek Bar'a gelmişlerdi. Öpüştük. Sohbeti, bir senaryo anlatıyormuş gibi sürdürüyordu Abidin Abi:

"Bir gün kapı çaldı. Tanıdık bir dosttu gelen. Kapı düğmesine bastık. Fakat konuk bir türlü yukarıya gelmiyor. Bir süre asansör kapısında bekliyorum. Konuk yok. Merak içindeyiz. Güzin de soruyor: 'Çocuğun başına bir şey gelmesin?' Ben merdivenlerden inerek sağa sola bakıyorum. Dış kapıya çıkıyorum. Zile basan yok ortada. Sonra daireye çıkıyorum. Güzin merakla bekliyor: 'Bir şey mi olmuş?' 'Yok' diyorum, 'olsa olsa merdivende güzel bir Fransız kızına rastlamıştır. Şimdi dairelerden birinde olabilir.'"

Utanıyorum. Güzel Abidin Abim, bu sohbetten altı ay sonra ölüyor. Onu Rumelihisarı'nda, Aşiyan'daki aile mezarlığına defnediyoruz. Şimdi ara sıra da olsa Güzin Abla'ya rastlıyorum. Beni görünce, gözlerinin içi gülüyor, ellerini öpüyorum.

Dönelim başa. Abidin Abilerden ayrıldıktan iki gün sonra Cannes'da buluyorum kendimi. Arka sokakların birinde, ikinci sınıf bir otele yerleşiyorum. Festival binasına giderken, bizim fotoğrafçı Zozo'ya rastlıyorum. Ayaküstü konuşuyoruz.

"Gel" diyor, "senin kartları alalım."

Festival binasına giriyoruz. Zozo'yu herkes tanıyor. Herkesle öpüşüyor. Yıllardır festivale geliyor çünkü. Her milletten gazeteciler, yönetmenler, prodüktörler, oyuncular, dostu Zozo'nun. On dakikada kartımı alıyor. Davetiyeler, posta kutusu, her şey ta-

manı. Bir kafeye gidip oturuyoruz. Akşam MGM'nin kokteyli var. Hangi gazete için geldiğimi soruyor. Hepsini sayıyorum. Şaşırıyor Zozo. Görüyor ki kendine iş kalmamış. Sonra dönüp bana,

"Birlikte çalışalım. Ben para falan istemiyorum. Ben fotoğraf çekeyim, sen eğlen. Ertesi gün fotoğrafları, filmleri hazırlarım. Sen de yazıları yazar, gönderirsin" diyor.

"Sağ ol be Zozo" diyorum, "bu kıyakçılığını unutmam."

Ve böylece on beş günlük Cannes macerası başlıyor. Her kokteylde bir armağan dağıtılıyor davetlilere. Parfümler, içkiler, filmlerle ilgili hediyeler. Bizim Zozo bunlardan sekizer onar alıp topluyor. Meğer onları İstanbul'da değerlendiriyormuş. Cannes dönüşü Hürriyet Haber Ajansı Müdürü Erdoğan Kral'a uğramıştım.

"Bizde alacağın var, gel de al" demişti, bu seyahatle ilgili.

Oturduk, çay kahve içiyoruz. Birden Erdoğan'ın arkasındaki büfe-kitaplıkta, Cannes'da dağıtılanlardan iki parfüm gördüm.

"Nereden bunlar?" dedim.

"Zozo'ya ısmarlamıştık, o getirdi."

Tabiî o günlerde parfüm ithali yasaktı. Dışarıya gidenden rica ediyorsunuz. O getiriyor. Zozo da siparişi bize verilen hediyelerle karşılıyor...

Bir gün Ajda Pekkan ile, o zaman birlikte olduğu Cömert Baykent'e rastladım. Bir kafede oturup biraz sohbet ettik. Kafede, sokakta resimlerini çektik. Ajda o zamanlarda da stardı, bugün olduğu gibi. İki gün sonra *Umut*'un galasına gelmelerinin güzel olacağına ikna ettim. Söz aldım. Ne de olsa, Türkiye'yle ilgili haberlerde modern bir sanatçımız da, dikkati çeker diye düşünüyordum. Gerçekten de çok şık tuvaletler içinde geldi Ajda. Cömert de zaten yakışıklı biri. Birbirlerine çok yakışıyorlar. Bütün basının dikkatini çekti. Yabancı basının da ilgi odağı olmuşlardı.

İşte o gün, aynı kafede Tuncel Kurtiz ve birkaç ithal filmcisi Türk arkadaşla birlikte, biralarımızı içip sohbet ediyoruz. Festival organizasyonunda görevli genç bir delikanlı *Umut* filminin sahibinin kim olduğunu sordu. "Burada yok" dedik. Delikanlı, çok felaket bir şeyle karşı karşıya kaldığını söyledi. Filmin bobinleri birbirine karışmış. İşin içinden çıkamıyormuş. Kısacası, bobinlerin üzerindeki numaralar birbirini tutmuyor. Aman yaman, biz Tuncel'le beraber, "Hemen geliyoruz" diyerek, delikanlıyla sinemaya gittik. Bizi makine dairesine çıkardı. Makiniste bizim bobinleri düzelteceğimizi söyleyerek gitti. Tuncel'le birbirimize baktık. Altı yedi tane bobin, benim getirdiklerim. Bobin numaraları yanlış yazılmıştı. Ama bu işi nasıl çözecektik? Her bobinin iki

ucu vardı, biri üstünde, biri de içinde. Bobinin başlangıcı neresiydi? İçi mi, dışı mı? Bir tanesini aldık ele. Bakıyoruz, küçük küçük görüntüler. Hep aynı görüntü. Bobini açtıkça açıyoruz. Gittikçe başka görüntüler oluşuyor. Ama hangisi önce, hangisi sonra? Kan ter içinde kalmıştık. Üstümüzü çıkardık. Makine dairesi sıcak mı sıcak. Film şeridi uzadıkça uzuyor. Resimlerden filmi hatırlamaya çalışıyoruz. Ben filmi iki üç defa görmüştüm ama Tuncel, filmde Yılmaz'la beraber oynamıştı. O daha iyi bilirdi.

"Bu bobin üçüncü olabilir" deyip tekrar sarıyoruz. Sonra bir diğerini alıp bakıyoruz. Aynı sorun. Filmin neresi burası? Uzatmayalım, kan ter içinde, altı saatte filmi sıraya koyduk. Hemen otellerimize gidip birer duş alarak tekrar sinemaya geldik. Çok heyecanlıydık. Acaba film ilgi görecek miydi? Yılmaz'ın beyaz smokini üstümdeydi. Tuncel de siyah bir elbise uydurmuştu üzerine. Ajda ve Cömert de geldiler. Festival için Cannes'da bulunan on-on beş kişilik Türk ekibi de bize destek olsun diye filme gelmişti. Herkes merak içindeydi.

Festivallerde bir âdet vardır. Bir dolu sinemada başka başka filmler gösterildiğinden, bir filme girersiniz, film sizi sarmazsa, beş on dakika içinde o filmden çıkar, başka salonda başka bir filmi izlemeye giderseniz. Biz de hemen bir plan yaptık. Tuncel alt salonun kapısında duracaktı, ben balkon kısmında bulunacaktım. Böylece de kaç kişinin çıktığının hesabını yapacaktık. Parter de, balkon da dolmuştu. Film başladı. Jenerik geçerken salonda çıt çıkmıyordu. İlk beş on dakika derken, filmden iki üç kişi çıkmıştı. Diğer seyirciler koltuklarına yapışmış gibi filmi seyrediyorlardı. Bu, filmin büyük başarısıydı. Demek ki seyirci filmi sevmişti. Film bittiği zaman, beş dakika ayakta alkışlanmıştı. Tuncel'le birbirimize sarılmış, ağlıyorduk. O geceki sevincimizi ve mutluluğumuzu dostlarla birlikte paylaştık. Sarhoş oluncaya dek içtik.

Ertesi gün kafedeyken, bir Kanadalı geldi. Filmi almak istiyordu, çok sevmişti. Ona İstanbul'un adresini verdim. Firmayla temas etmesini söyledim. Bir iki ülkeden daha soran oldu. O zamanlarda, bizde bir film nasıl pazarlanır diye bir düşünce henüz oluşmamıştı. Zaten uluslararası olmuş film de yoktu pek. 1964'te bir tek *Susuz Yaz* Berlin'e katılmış, büyük ödülü almıştı. Büyük badirelerden geçerek. Onda da hem oyuncu hem patron olan Ulvi Doğan'ın büyük payı vardır. Bir de anlattığım gibi 1971'de Cannes'da *Umut*. O da ana yarışma değil. "İlk Filmini Yapan Yönetmenler" bölümü.

Tuncel, o sıralar sırılsıklam âşıktı, arkadaşım Ergin Ertem'in kız kardeşine. Bir iki gün sonra kız da arkadaşlarıyla geldi Cannes'a. Sonra İsveç'e birlikte gittiler. Daha sonra Tuncel'le evlendiler. Bir oğulları oldu. Uzun yıllar İsveç'te kaldı Tuncel. Benim hayatımda tanıdığım ve arkadaş olduğum ender sinema oyuncularından biridir. İleride ondan ayrıca bahsedeceğim.

Yaz günü, sıcak mı sıcak... Kafelerden birinde bira içerek serinlemeye çalışıyoruz. Bir yıl önce İsveç dönüşü yine aynı kafede oturmuştuk. Nurettin, ablası, Ünal ve ben. Cannes'a gelirken otostopçu bir kız almıştık arabaya. Oradan buradan konuşurken,

"Cannes'a gidiyorum. Festivale" demişti kız.

"Film festivaline mi?" diye sorduğumuzda,

"Yok" demişti, "başka bir festival."

Ama bu festivalin ne olduğunu bir türlü anlayamamıştık. O kelimeyi Ünal da, ben de bilmiyorduk. Kızı bir yerlere bırakıp şehri dolaşmaya başlamıştık. Akşamüstü bu kahveye gelip oturmuştuk. Karanlık basınca, gördük ki bütün insanlar önümüzdeki kaldırımdan karşı kaldırıma geçiyorlar. Binlerce insan, bir anda denize bakan kaldırımlarda ve uzun kumsalda toplanıyor. Saat tam 9'da şehrin bütün ışıkları sönüvermişti. Bütün şehir sahile dolmuştu. Ne olduğunu anlamak için biz de kafeden kalkıp sahile geçmiştik. Uzakta, denizin ortasında bir geminin ışıkları yanıyordu. Gemiye bağlı olduğunu sandığım büyük bir platformdan havaî fişekler atılmaya başlanmıştı. Çeşitli şekillerde, rengârenk, gökyüzüne dağılan yıldız parçacıkları. Müthiş bir orkestra eşliğinde sürüyordu gösteri. Müzikle birlikte hareket ediyordu ışıklar. Bazen ağaçlı bir yol oluyordu gökyüzü. Palmiyelerden oluşan bir yol. Çıkıp içinde dolaşası geliyordu insanın. Bazen kaktüslü bir çöl görüntüsü. Müzik eşliğini sürdürüyor. Farkında olmadan gözlerimden yaşların yanaklarıma aktığını hissediyorum. Mutluluktan, sevinç gözyaşları bunlar. Gördüğüm ve yaşadığım her güzel şey ağlatır beni. Hayatımın en güzel gecelerinden birini yaşıyorum.

"Ne iyi edip de gelmişiz" diye geçiriyorum içimden.

Yüreğim gökyüzüne çekilirken bir sigara daha yakıyorum. Uçuyorum. Sonradan otostopçu kızın söylediği festivalin bu olduğunu anlıyorum: Havaî Fişek Festivali. Ekim ya da kasım ayı olsa gerek. Her yıl düzenlenen bir şenlikmiş meğer. Dönüşümde, Pasaj'da Fikret Hakan'a rastlamıştım. Bu güzel şeyi heyecanla anlatıyordum ki, Fikret,

"Kaç tarihinde, kaç tarihinde? Onu yazmalıyım. Daha önce de

bu şenlikten bahsedildiğini duydum. Muhakkak görmek istiyorum" demişti.

Sonradan gidip gitmediğini bilmiyorum ama, ben çok insana kısmet olmayacak bir güzelliği bir rastlantı sonucu görmüş ve yaşamıştım.

Elrom öldürülüyor, Türkiye karışık...

Cannes günleri keyifli geçiyordu. Bir gün Japonların kokteyli vardı. Japon sineması Cannes çıkarması yapmıştı o yıl. Martinez Oteli'nin salonlarında büyük bir resepsiyon vermişlerdi. O resepsiyona ben, film ithalatçısı Hicri Akbaşlı'yla gitmiştim. Hicri, Amerikalı film oyuncusu Mel Ferrer'e benzerdi. Az buçuk lisanıyla, hoş bir kuaför hanımı ayarlamıştı. Beni de yanına destek istiyordu. Hanım, yanında Fransızların meşhur oyuncusu Mylain Demongeot ile gelmişti. Beni tanıştırdı. Müthiş Japon mutfağının lezzetiyle sakiler içmiştik. Sakiler fıçılarda duruyor, siz de kepçelerle bardağınızı doldurup içiyorsunuz. Ertesi gün Cannes'dan ayrılacağım için bir şişe sakiyi yanıma almak istedim. Bir Perrier şişesini getirip Mylain'e verdim. O da şişeyi kepçelerle doldurdu. Yanıma aldım. Ertesi gün Paris treninde o büyük şişe sakiyi içerek müthiş keyifli bir yolculuk yaptım. O gece, Mylain, Hicri, kuaför hanım ve ben sabaha kadar Kulüp 33'te dans ederek müthiş bir gece geçirdik.

Festival sonrası Paris'te, Can'ın eski çalıştığı otelde yerim hazırdı. Paris'te işim yoktu. Biraz gezip eğlenmeliydim. Can çalışıyordu. Gündüzleri bana pek arkadaşlık edemiyordu. Bir gün, otelde avare avare vakit geçirirken Erkan Özerman geldi. Türkiye'den tanırdım Erkan'ı. Can'ın da iyi arkadaşıydı. Paris'te oturuyordu. Kendine göre bir çevresi vardı. O zaman da bugünkü gibi menajerlik ve organizatörlük yapıyordu.

"Hadi" dedi, "gel seni Deauville'e götüreyim. Değişik bir yer görürsün." Can da ısrar edince, "İyi olur" deyip trene bindik. Kuzeye, Manş Denizi'ne doğru Erkan'la baş başa bir yolculuk. Bilirsiniz Erkan'da laf bitmez. Orada bir Ermeni dostu vardı Türkiye'den gitme: Tosunyan. Onun davetlisiydi. Ben de davetsiz misafir olarak gidiyordum. Geleceğinden haberleri vardı. Tosunyan'la tanıştırdı. Çok sempatik bir insandı. Kuyumcuydu. Afrika'da elmas madeniyle ilgili işleri vardı.

"İstersen seni göndereyim" dedi Tosunyan.

İstemedim. Hâlâ bu yüzden kendime kızarım. İyi bir röportaj

da yapabilirdim oysa. Evde müthiş bir İstanbul mutfağı hazırlanmıştı. Pastırmalar, sucuklar, kuru fasulyeler, pilakiler, zeytinyağlı dolmalar falan derken rakı sofrası. Rakılar açıldı. Sohbet bitmek bilmiyor. Tosunyan o dönemde Türk-Fransız Dostluk Derneği'nin başında. Sürekli İstanbul'a gelip gidiyor. Bu yüzden Türkiye'yle ilgili yiyeceklerden ne ararsan evinde var. Bir de hoş bir kızı. Yemek sonrası Erkan'la beni spor arabasına aldı, Deauville'i ve çevresindeki köy ve kasabaları gezdirdi. Deauville gerçekten benim için çok farklı bir yerdi. Dünyanın en güzel mağazaları, kumarhaneleri, Manş kıyısındaki plajları ve yarış atları yetiştiren çiftlikleriyle bir cennet yerdi. Bayıldım Deauville'e. Hele balıkçı köyleri. Hepsi birbirinden güzeldi. Rüyada yaşar gibi bir gün geçirdik.

Paris'te kaldığım birkaç gün içinde, Abidin Abi'ye uğramayı da ihmal etmedim tabiî. Cannes'la ilgili durumu anlattım. *Umut*'un nasıl ilgi gördüğünü... Sanırım *Umut*'un festivale gitmesinde, İstanbul Sinematek'inin başında bulunan rahmetli Onat Kutlar ile Abidin Abi'nin büyük payı vardı. Bu yüzden daha fazla ilgiliydi. Ne de olsa toprak çekiyordu. Abidin Abi de, Yılmaz da, ben de Adanalıydık hani.

"Gidecek misin" dedi, "Türkiye'ye?"

"Evet" dedim, "iki gün sonra gidiyorum."

"Gitme, Paris'te kal" dedi. "Türkiye çok karışık."

12 Mart sonrasının üçüncü ayındaydık. İstanbul'da İsrail Başkonsolosu Elrom öldürülmüş, ortalık birbirine girmiş. Bir pazar günü sokağa çıkma yasağı uygulanmış, tüm İstanbul ev ev aranmıştı. Sonunda Elrom'un cesedi, Topağacı'nda, Seyhan Apartmanı'nda bulunmuş, büyük olaylar, çatışmalar olmuştu. Herkes korkudan evlerindeki kitapları yakmış. Bizim evde de Alis, banyo küvetinde yakmış benim yasak kitapları.

"Gitmeliyim" dedim Abidin Abi'ye, "bir şey olursa zaten olacak. Tutuklarlarsa zaten yapacak bir şey yok. Burada kalmakla bir şey çözemeyiz."

Dışarıdan Türkiye'ye bakıldığında her şey farklı, her şey karmakarışıktı. Askerî darbe, Nihat Erim kabinesini kurmuştu. Tutuklamaların sonu gelmiyordu. Deniz Gezmiş'ler, Ulaş'lar, Sinan'lar, Hüseyin Cevahir'ler her yerde aranıyordu. Dönemin başkaldıran devrimci gençleri. Sonunda, bir kısmını Kızıldere'de, baskında öldürdüler. Bir kısmını idam ettiler. Böylece de, ülkeyi kurtardıklarını söylediler. Ya da öyle sandılar.

Saint-Michel'de yaşlı bir Ermeni'nin lokantası vardı. Karısıyla birlikte çalışıyor, Türk yemekleri yapıyordu. Can'la birlikte öğle

yemekleri için lokantaya giderdik. Ve her seferinde yaşlı Ermeni'ye takılırdı Can:

"Herkes senden bahsediyor. Sen koskoca Türkiye başbakanının aleyhinde konuşuyormuşsun..."

Yaşlı Ermeni ürkek:

"Can Bey, ben bir şey söylemedim. Sadece, 'Paris'te okurken bize de gelir yemek yerdi' dedim."

"Yok canım. Başka ne derdin? Ben sana söyleyeyim: 'Nihat Erim'in bana borcu var o günlerden' demedin mi?"

"Yemin ederim öyle bir şey söylemedim."

"Onu bunu bilmem, ben durumu Nihat Erim'e bildireceğim. Varsa borcu ödesin."

Yaşlı Ermeni'yle konuşmalar bu doğrultuda gelişir, gülüşürdük. 12 Mart'ın başbakanı da sonunda bir suikasta kurban gitti.

İstanbul'a dönüşte, Yılmaz'la oturup bir bir anlattım Cannes macerasını. Uçuyordu Yılmaz. Hedefine adım adım yaklaşıyordu. Artık Beyoğlu sinemalarına girmeye başlamış, sinema ağalarını ayağına getirmeyi başarmıştı. Ne var ki Yılmaz Güney, toplumda kendini kanıtlamış bir sinemacıydı.

1971 yılına kadar sinemada bir dolu kötü filmin yanında iyi filmlerde de oynamış ve bir dolu ödül almıştı. Bu filmleri şöyle sıralamak mümkün:

Bu Vatanın Çocukları, *Alageyik*, *Karacaoğlan'ın Karasevdası*, *İkisi de Cesurdu*, *On Korkusuz Adam*, *Konyakçı*, *Ben Öldükçe Yaşarım*, *Korkusuzlar*, *Sokakta Kan Vardı*, *Çirkin Kral*, *Hudutların Kanunu*, *İnce Cumali*, *Kızılırmak-Karakoyun*, *Kurbanlık Katil*, *Seyit Han*, *Aç Kurtlar*, *Bir Çirkin Adam*, *Umut*, *Zeyno*, *Vurguncular*, *Çirkin ve Cesur*, *Umutsuzlar*, *Acı*, *Ağıt*, *Baba*.

Yılmaz Güney'in ve filmlerinin aldığı ödüller şunlardır:

1967'de Antalya Film Festivali'nde En Başarılı Erkek Oyuncu.

1969'da Adana Altın Koza Film Festivali'nde En Başarılı Erkek Oyuncu; *Seyit Han* en başarılı üç filmden biri.

1970 Antalya Film Festivali'nde En İyi Erkek Oyuncu.

1971 Adana Altın Koza Film Festivali en iyi üç filmin üçü de Yılmaz Güney'in: *Ağıt*, *Acı*, *Umutsuzlar*. En iyi Yönetmen, En İyi Oyuncu ve en iyi senaryo yazarı seçildi.

16 mart 1972'de, Yılmaz Güney siyasî suç işlediği, Elrom'un öldürülme olayına karışan Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Hüseyin Cevahir ve Oktay Etiman'a yardım ve yataklık ettiği gerekçesiyle tutuklandı. Ayrıca örgüte, silah ve para yardımı yaptığı söyleni-

yordu. Askerî mahkemede yargılanan Yılmaz'a, 7 yıl ağır hapis ve 3 yıl sürgün cezası verildi.

Yılmaz Güney, 1972'de hapishaneye girdiğinde *Baba* filmini de tamamlamıştı. Aynı yıl, Adana Altın Koza Film Festivali'nde *Baba*, en iyi film ve en iyi oyuncu ödülünü aldıktan ve ilan edildikten bir gün sonra, aynı jüri, görülen lüzum üzerine karar değiştirip En İyi Oyuncu Ödülü'nü Yılmaz Güney'den alıp *Yaralı Kurt* filmindeki oyunuyla Cüneyt Arkın'a veriyordu. En İyi Film olarak da Cüneyt Arkın'ın oynadığı *Kara Doğan* filmini seçiyordu. Olay bütün basında gündeme geldi. Hatta TBMM'ye kadar gitti. CHP Uşak Milletvekili Adil Turan bir soru önergesi vererek başbakandan durumun aydınlanmasını istedi. Bu arada CHP Genel Başkanı Ecevit, verdiği demeçte, "Bir ülkeye dikta rejimini, baskı yapanlar değil, baskıya boyun eğenler getirir" demişti. Aynı zamanda ise, bütün dünyanın aydınları, sinemacıları Yılmaz'ın affı için imza topluyordu. Kimler yoktu ki aralarında: Elizabeth Taylor, Alida Valli, Richard Burton, Melina Mercuri, Jules Dassin, Costa-Gavras, Peter Brook, Francesco Rossi, Jean-Paul Sartre vb.

1972 yılında, Yılmaz'ın, daha önce Demirtaş'la bastığımız ve satamadığımız *Boynu Bükükler* kitabı Dost Yayınları'nda *Boynu Bükük Öldüler* adıyla basıldı. O yıl Orhan Kemal Roman Ödülü'nü kazandı. Ayrıca aynı yıl *Milliyet Sanat Dergisi*, yılın en önemli sanat olaylarını, en başarılı sanatçılarını ve yılın sanatçısını seçmek için bir açıkoturum düzenledi. Bu oturuma çeşitli dallardan üyeler katılmıştı. Prof. Nurullah Berk (ressam), Prof. Şadi Çalık (heykeltıraş), Engin Cezzar (aktör), Onat Kutlar (yazar, Sinematek yönetmeni), Fethi Naci (eleştirmen), *Milliyet Sanat Dergisi* adına Oğuz Akkan, Akal Atilla ve Zeynep Oral... Ayrıca yılın sanatçısı konusunda görüşü alınanlar vardı. Bunlar, Prof. Zühtü Müridoğlu (heykeltıraş), şair-yazar Melih Cevdet Anday, şair-yazar Attilâ İlhan, yazar Samim Kocagöz, aktör Müşfik Kenter, aktör-yönetmen Genco Erkal, aktör-yönetmen Ali Poyrazoğlu, yönetmen Lütfi Ö. Akad, seramikçi Füreya, sinema yazarı Nijat Özön, yazar ve şair Necati Cumalı, yönetmen Haldun Dormen. Tüm bu sanatçılar yılın sanatçısı seçiminde Yılmaz Güney'de birleştiler. Böylece Yılmaz Güney'in sanatçı kimliği Türk halkınca olduğu kadar, Türk aydınları tarafından da kabul ve tescil edilmiş oluyordu. *Ağıt* filmi bu tarihte Venedik Festivali'ne katılan ilk Türk filmi unvanını kazanıyordu. Aynı yıl Paris'te açılan Evrensel Sinema Müzesi'nde, Karagöz'le birlikte yer verilen tek Türk sanatçısı, Yılmaz Güney oluyordu. 1972, Yılmaz'ın en mutlu

yılı olmasına karşın, en mutsuz yıllarından da biriydi. Yeni bir mahpus hayatının da başlangıcıydı bu...

Yılmaz Güney hapisten çıkıyor...

Yılmaz, 1974 yılının 20 mayısında, genel aftan yararlanarak hapisten çıktı. İki seneyi aşkın bir süre yine hapiste kalmıştı. Yılmaz'ı almak için ben, kardeşim Apo, işletmeci Nami Dilbaz ile Ümit, *Saklambaç*'tan Sahir Özbek ve bir fotoğrafçıyla birlikte Selimiye'ye gitmiştik. Fatoş ve oğlu Yılmaz da oradaydı. O yine en güzel gülüşüyle bizlere sarıldı. Mutluydu. Hep beraber Levent'teki eve gittik. Geçmiş olsunlardan sonra Nami'nin, "Yahu, viski yok mu? Bugünü kutlayalım" demesi üzerine bir şişe Johnny Walker geldi. Kadehlere konuldu. Bir kadeh de Yılmaz'a verildi.

"Hayır" dedi Yılmaz, "ben içmiyorum. Hapishanede öyle bir karar aldım. Bundan böyle içki yok."

Biz birkaç kadeh viski içtik. Oradan buradan, sinemanın durumundan konuşuldu. Yeni projelerinden bahsetti. Hemen filme başlayacaktı. Senaryosu hazırdı. Yılmaz'ın hapisten içki içmeme kararı dışında, başka kararlarla da çıktığını fark ettim. Artık Nami Dilbaz türü yapımcılarla çalışmak istemediğini belli ediyordu. Küçük Yılmaz kucağındaydı. Daha çok onunla ilgileniyordu. İkide bir yüreğine bastırıyordu onu. Nasıl da mutluydu... Konu komşu geliyor, "Geçmiş olsun" deyip gidiyordu. Daha fazla kalmanın gereği yoktu. Laf arasında,

"Yarın evleniyorum" dedim.

"Ne?" dedi, "Evleniyor musun? Kimle?"

"Bir mankenle" dedim.

"O halde yarın nikâhtayız" dedi.

"Yok" dedim, "sen gelme. Basın masın, tatsız bir olay olsun istemiyorum. Ama söz, nikâhtan çıkar çıkmaz, gelinle sana geleceğim."

"Tamam, bekliyoruz" dedi. Öpüştük, ayrıldık.

Nikâh, Beyoğlu Evlendirme Dairesi'nde saat 11.30'daydı. İki yıldır çılgınlar gibi âşık olduğum Sema'yla sonunda evlenecektim. Evlendirme dairesine vardığımızda bütün dostları eksiksiz olarak orada buldum. Çiçekler, çiçekler... Yollara kadar taşmıştı çiçekler. Ne de olsa adımız Çiçek Arif'e çıkmıştı. Eski Komünist Arif adı giderek çiçekleşiyordu. Nikâh şahidim Kâmuran'dı. Fakat ortalıkta görünmüyordu. Ortağı Yılmaz Soysal,

"Bu gene bir yerlerde sızmış kalmıştır" diyordu.

Bu kez de, "Acaba başına bir şey mi geldi?" endişesine kapıl-

mıştık. Benim sevgili dostum, arkadaşım, bizi nikâh masasına çağırırlarken, birden sokağın başında göründü. Badi badi yürüyerek geliyordu. Yüzü yara bere içindeydi. Gözünün biri mosmordu. Aklımıza gelen başımıza gelmişti.

"Ne oldu?" dedim merakla.

"Kulüp 12'de dövdüler" dedi, "o aşağılık Ertuğrul'la kavga ettik."

"Neyse, acele et. Biliyorsun şahidimsin."

"Yahu, böyle şahitlik nerede görülmüş? Herkesi bize güldüreceksin."

"Yok yok, çok da iyi olur" diyerek koluna girdim.

Kalabalığın arasından masaya geldik. Coşkulu dostlarla nikâh törenini bitirir bitirmez Kâmuran'a,

"Siz Pasaj'a gidin, dostlarla. Ben Sema'yla Yılmaz'a uğrayıp geleceğim" dedim.

Tevfik Yener'in BMW'sine binerek, gelinlikler ve lacivertlerle, soluğu, Levent'te Yılmaz'ın evinde aldık. Bir süre sohbetten sonra Yılmaz,

"Yemeği evde yiyelim. Sonra gidersiniz" diye ısrar etmeye başladı. Tevfik ise beni destekliyordu hemen gitmemiz için.

"Arkadaşlar Pasaj'da bekliyor" diyerek ayrıldık.

Çiçek Pasajı'nda Seviç Birahanesi, bizim arkadaşlarla dolmuştu. Bütün masalara birer şişe viski ve bakara güller konmuştu. Şarkılı türkülü müthiş bir eğlencenin içine düşmüştük. Müjdat Gezen, yoldan geçen Mustafa Kandıralı'yı çağırmış, saz da tamam olmuştu. Kâmuran, nikâhtan çıkmış, Tünel'den Pasaj'a kadar Safa Önal'la sohbet ederek gelmiş, sonra Çiçek Pazarı'ndaki bütün bakara gülleri satın almış ve masalara dağıtmış. Her masaya da birer şişe viski koydurmuş. İçkiler, şarkılar derken Yılmaz Soysal yanıma geldi. Bir zarf uzattı. İçinde iki kişilik İzmir'e gidiş-dönüş uçak bileti var.

"Bu ne?" dedim.

"Patrondan" dedi, "Efes Oteli'nde yeriniz ayrıldı. Çetin sizi İzmir'de havaalanından alıp otele götürecek."

Hiçbir şeye hazırlıklı değildik. Bizim için sürprizdi. Yine iş bizim Tefo'nun başına kalmıştı. Onun BMW'siyle apar topar, uçağa zor yetiştik. Arkadaşları Pasaj'da bırakmıştık. Çetin bizi havaalanından aldı. Doğru Efes Oteli. Süit bir daire. Masada viski, meyve. Çetin, ben, Sema, gazeteci Cevher ve Ergun, yeniden içmeye başladık. Sema'ya otelden bir şeyler aldık giymesi için. Üç gün sonra, biraz da kavga ederek döndük ilk balayımızdan.

İkinci balayını, İstanbul'a dönüşte, Selmanların Vaniköy'deki

yalısında yaşadık. Ama bu kez de Sema'nın dişi tuttu. Gece yarısı yalıdan apar topar dişçiye, oradan eve.. Bu yalı, hayatımızın en güzel günlerini yaşadığımız yerdi. Kâmuran'la cumadan gider, pazartesiye kadar kalırdık. Daha önce söz ettim sanıyorum. Bu bizim Selman Erimlerin yalısıydı. Hafta sonları kırk elli kişi gelirdi, haberli habersiz. Yalının arka bahçesinde bir voleybol sahası vardı. Orada voleybol oynanır, futbol maçı bile yapılırdı. Ama hep iddialı maçlar. Selman, Kâmuran, ben, Selman'ın karısı Sevgi, ablası Ayfer, eniştesi Dr. Froyt, o günlerin küçücük çocuğu, sonraki yıllarınsa millî voleybolcusu olan kızları Deniz, Selman'ın kayınbiraderi Yusuf Duru ve karısı, Selman'ın Galatasaraylı dostları, futbolcular vb.

Selman ve karısı Sevgi, konuk ağırlamaktan müthiş mutlu olan insanlardı. Maçlar yapılır, denize girilir, Sevgi kontrolünde yapılan güzel yemekler yenir, tavlalar, pokerler, kanastalar oynanırdı. Pazar akşanu yalı boşaldığında, biz bize kalırdık. Hafta sonu yorgunluğunda, Boğaz üstündeki yalının balkonunda son içkilerimizi içer, Selman'ın esprilerine katılarak gülerdik. Kâmuran'ın zekâ dolu saflığı, hepimize mutluluk verirdi.

Selman, değişik bir insandı. Onu ilk gördüğümde hiç sevmemiştim. Baylan'ı ve Beyoğlu'nu yeni yeni tanımaya başladığım yıllardı. Sanatçıların ve sosyetenin gittiği iki gece kulübü vardı. İkisi de Büyükparmakkapı Sokağı'ndaydı: Yeşil Horoz ve Reşat. Bir gün Yeşil Horoz'a ilk gidişim. Şömine yanıyor, etrafında güzel giyinmiş insanlar eğleniyorlar, kadınlı erkekli. Hoş bir atmosfer. Bir ara, bir kavga çıktı. Ortalık karıştı. Kavga iki kişiyle kalabalık bir grup arasında geçiyordu. O iki kişiden birini benim gibi herkes tanırdı. Basketbol Millî Takımı'nın kaptanı Baba Özer'di. Sonraki yıllarda iyi dost olduk. Güzel insandı. Az konuşurdu, güzel içerdi. Fakat diğerini tanımıyordum. Hani derler ya "gıcık" tipli adam. Selman, ilk görüşte öyle biriydi. Önce ukala, sonra soğuk. Kendini beğenmiş bir insan izlenimi yaratırdı ilk baktığınızda. Yıllar sonra Kâmuran'ın tanıştırmasıyla arkadaş olduk. O görüntünün altında, mangal yürekli, dünya esprilisi, arkadaş canlısı, toksözlü, lafını hiç esirgemeyen, bonkör bir insan tanıdım. Yıllarca, geceler boyu İstanbul eğlencesini birlikte yaşadığım dostlarımdandır. Dünya iyisi, dünya güzeli karısı Sevgi, iyi bir ev hanımıydı. Yüzme şampiyonluğunu uzun yıllar kimseye vermemişti. Dostluk adına Selman'dan geri kalır yanı yoktu. Domatesli pilavı müthişti. Kâmuran'la ben özellikle isterdik. Patlıcan da koyardı bazen. Hepimizin üzerine titrerdi. İyi dosttu.

Evde ya da gazinoda, konuların ortak noktası hep Kâmuran olurdu. Ona takılmadan edemezdi Selman. Bir ara Kâmuran'a komşularının kızını almaya kalktık. Güzel bir kızdı. Fatma Girik'in kopyasıydı kız.

"Tamam işte, bundan böyle çalışmayacaksın. Her gün Park Otel'in barında oturup Boğaz'dan geçen kum kosterlerinin çetelesini tutacaksın, çünkü kızın babasının kosterleri var. Gerisini düşünme" dedi Selman.

Bir gün hep birlikte Playboy'a gitmiştik. Komşunun kızı da yanımızda. Kulübün as solisti komşu kızının okuldan sınıf arkadaşıymış meğer. Onu görünce, birden bize hava atmaya çalıştı. Hepimiz şaşırmıştık. Herkes birbirine baktı. Selman hemen lafı yapıştırdı.

"Yahu, enişte" dedi Kâmuran'a, "yabancılık çekmeyeceksin. Nasıl olsa senin eski kırığının da arkadaşıymış..."

Kız hiçbir şey anlamamıştı ama, Kâmuran'ın bu evlilik işi o anda suya düşmüştü.

Bir gün, sabaha karşı, Kâmuran, Selman ve ben Kulüp Suat'tan çıkıp o zamanın moda işkembecisi olan, Büyükparmakkapı'daki Lale İşkembecisi'ne gittik. Her gecenin sonu işkembecide biterdi. Özellikle Lale'de öldürürdük geceyi. Bize özel muamele yapılırdı. Şirden, şirden... Damar, damar... Ne istersek hazırlanırdı. 400 liralık hesaba, 4 000 lira bahşiş bırakılırdı. Bu yüzden hatırlı müşteri sayılırdık. 12 Mart'tan sonra kurulan Nihat Erim kabinesi dönemiydi. Selman'ın güzel Ford arabasıyla, işkembeciden Taksim Meydanı'na çıktığımızda, meydanın sivil ve resmî polislerce kapatıldığını gördük. Selman arabayı kullanıyor, yanında Kâmuran. Ben arkada oturuyorum.

"Siz bozmayın" dedi Selman.

Bir sivil geldi, ehliyet ve ruhsatı istedi.

"Ne yapacaksın?" dedi Selman. Gayet küstah,

"Uzatma" dedi sivil, "ver ehliyeti, ruhsatı."

"Dikkatli konuş" dedi Selman sivile.

"Belanı arama" dedi sivil.

Selman elini torpidoya uzatırken,

"Kaşınıyorsun galiba. Muş'a mı gitmek istiyorsun? Olur, hallederiz yarın" dedi.

Biraz çekinmeye başladı sivil. Selman, ruhsatı çıkarıp dayadı sivilin gözüne.

"Al bak bakalım. Gördün mü ne yazıyor? Selman Erim. Anladın mı şimdi, çek git" demesiyle birlikte gaza bastı. Blöfünü yapmış-

tı ve tutmuştu. Tekerlekler öterek, diğer polislerin arasından bir şimşek gibi sıyrıldı. Arkadan gelecek kurşunların hesabıyla arka koltuğa uzandım.

"Tamam enişte" dedi Selman, "ben size demedim mi? Bize bir şey yapamazlar..."

Öyle gözü pek, riski seven bir insandı. Kâmuran ve ben donup kalmıştık. Gece gezmelerinde çoğu zaman diken üstünde olurduk Selman'la birlikte olduğumuzda.

Bir gece, Bebek Maksim'de, Selman, Sevgi, ben ve Kâmuran içmişiz. En son biz kaldık. Çıkacağız. Selman hesap istedi. Hesap, 15-20 bin lira kadar olması gerekirken, 75 bin lira olarak geldi. Selman,

"Bu ne yahu" dedi, "böyle hesap mı olur? Ödemiyorum. Hesabı Üstünkaya'dan alın."

Çocuklara hesaba yakın bahşişini verdi.

Selman'ın, Mehmet Üstünkaya'nın yakın arkadaşı olduğunu biliyorlardı. Üstünkaya da Fahrettin Aslan'ın, yani patronun en yakın kumar arkadaşıydı. Sorun yoktu.

"Peki" dedi garsonlar.

Tam vestiyerdeyiz. Paltolarımızı giyiyoruz. İçerideki odadan Fahri Bey,

"Tamam canım. Belki adamın parası yoktur. Üstüne varmayın" diye konuşarak lobiye çıkıyordu. Selman birden küfrederek Fahrettin Aslan'ın üstüne yürümeye başladı. Bu arada iç cebinden bir deste binlik çıkarıp Fahri Bey'in suratına fırlattı. Garsonlar araya girdiler. Selman küfredip duruyordu. Fahri Bey hemen içeri geçti. Aslında şeytan gibi bir adamdı. O lafı kasten söylediği belliydi. Çünkü Selman'ı iyi tanıyordu. Binlikler havada uçuşuyordu. Sonunda garsonlar paraları toplayıp getirdiler. Ama içinden 30 bin lirası eksikti. Fazla üzerinde durulmadı. Çıkardık Selman'ı. Selman'la yaşanan öyküler bitmez, ama bir tanesini daha anlatmadan geçemeyeceğim.

Lale İşkembecisi'nden Numune Kolej'e...

Bir gün Park Otel'in balkonunda içiliyor. Oradan buradan derken, Selman ertesi gün Ankara'ya gideceğini söyledi. Şirketinin Ankara şubesini denetleyecekti.

"Sen de gel" dedi Kâmuran'a.

"Yok" dedi Kâmuran, "Ankara'yı sevmem. İzmir olursa gelirim. Numune Kolej'e gideriz."

Numune Pavyon'un adı bizim aramızda Numune Kolej'di. Tür-

kiye'nin en güzel pavyonuydu. En güzel kızlar orada çalışırdı. İzmirli aileler de giderdi o pavyona. Güzel yerdi. O zaman Selman,

"Peki" dedi, "o halde yarın akşam İzmir Efes'te buluşalım."

"Tamam" dedi Kâmuran, "ben yarın akşam Efes'te seni bekleyeceğim."

Anlaştılar. Bundan sonraki gelişme aynen şöyle olmuş:

Selman elinde deri çantası, içinde evraklar, fazladan bir gömlek, belki bir gece Ankara'da kalınabilir olasılığına karşı. İşin aslı o değil tabiî. Bu, eve karşı olanı. Selman Ankara'da işlerini bitirip akşam uçakla Ankara'dan İzmir'e uçuyor. Kâmuran'la Efes'te buluşuyorlar. Yengeç Restoran falan derken, gece Numune Kolej. Sonra Efes Oteli. Ertesi gün öğleden sonra çıkıp geliyorlar. Selman yorgun. Banyo yapıp yatıyor. Sevgi en iyi niyetiyle biliyor ki Selman Ankara'dan gelmiş. Çantayı açıp, kirlenmiş gömleği alacak. Bir de ne görsün? En üstte bir zarf. Zarfın üstünde Efes Oteli yazıyor. Birden merak edip içine bakıyor. Efes Oteli'nin faturası. Tabiî müthiş bir kavga. Sonunda hepimiz araya giriyoruz barıştırmak için. Selman'a sorarsan küçük bir "kaçak et" hikâyesi. Başka bir bok yok.

Söz Numune Kolej'den açılmışken, kendi yaşadığım bir olayı anlatmak istiyorum. Bir gün, Gel Kulüp'ten çıkmışız. Kâmuran, Orhan Avşar, ben. Klasik. Yine Lale İşkembecisi. Çorbalarımızı içiyoruz. Üçümüz de alkolden yorgun. Kapıdaki taksilerden birine biniyoruz. Şoför tanıdık.

"Bomonti Palas mı abi?" diyor.

Bomonti Palas, Kâmuran'ın Bomonti'deki evinin adı.

"Evet" diyor Kâmuran.

Kâmuran'ın evet demesinin ardından, arkada yanımda oturan Orhan Abi,

"Ne Bomonti Palas'ı ahbap? İzmir" diyor.

Kâmuran dönüp bana bakıyor. Ben anlamadım işareti yapıyorum. Bu defa dönüp Orhan Abi'ye soruyor:

"İzmir mi Orhan Abi?"

"Evet ahbap" diyor.

"Peki" diyor Kâmuran şoföre bakıp, "gidiş-geliş benzin paran var mı?"

"Var" diyor şoför.

"O halde çek" diyor Kâmuran, "İzmir'e."

Araba dönüp Çanakkale istikametinde ilerlemeye başlıyor. Ben cebimdeki paraya bakıyorum: 300 lira. Orhan Abi'de 150 lira var. Kâmuran'da hiç yok. Sabah saatin 5'i. İzmir yolunda, tak-

side uyuyoruz. Uyandığımızda, Eceabat'tan Çanakkale'ye geçen arabalı vapurdayız. Öğle olmuş. Acıkmışız. Çıkar çıkmaz bir lokantada yemek yiyoruz ve akşam Efes'teyiz. Ancak bir oda buluyoruz. Kâmuran orada kalacak. Biz İzmir Palas'ta iki oda ayarlıyoruz. Banyolar yapıldıktan sonra Efes'in barında buluşuyoruz. Yıldırım, Çetin, Kâmuran içiyorlar. Biz de katılıyoruz. Günlerden cuma. Bir yerlere gidilip, yemekler yenip içkiler içiliyor. Hesapları Kâmuran'ın eski arkadaşları ödüyor. Gece geliniyor Numune Kolej'e. Üst kata çıkıyoruz. Viskiler su gibi akıyor. Numune'nin bütün kadınları etrafımızda. Bir kişiye beş altı kadın düşüyor. Haremde gibiyiz. Herkes kendi dalgasında. Bir ara tuvalete gitmek için aşağı iniyorum. Etrafa bakınırken barın köşesinde Çetin'i birisiyle tartışırken görüyorum. Genel bir şikâyet havası var. Ortada hiç kadın olmamasının şikâyeti. Yaklaşıyorum Çetin'in yanına. Genç bir delikanlıyla ağız dalaşındalar. Çetin iyice sarhoş.

"Sen beni tanıyor musun?" diyor delikanlı Çetin'e.

"Kim olursan ol" diyor Çetin, belli belirsiz.

Delikanlı üstüne üstüne gidiyor. Oldum bittim sevmem asaleti ve zenginliğiyle övünenleri.

"Ben bilmem kimin oğluyum" diyor delikanlı.

O zaman bende ipler kopmuş. Araya giriyorum.

"Sen beni tanıyor musun?" diyorum delikanlıya.

"Yok" diyor, "tanımıyorum."

"O zaman tanı" diyorum, "ben de Nalbant Hasan'ın oğluyum."

Kafayı geçiriyorum delikanlının suratına. Arkasındaki şişelerin üstüne yıkılıyor delikanlı. Birden garsonlar giriyor araya. Ben hiçbir şey olmamış gibi tuvalete gidiyorum. İşimi bitirip çıkıyorum üst kata. Çetin sarhoş kafayla bir şeyler anlatmaya çalışıyor. Önemli değil. Unutuyoruz olayı. Bir ara Yıldırım dışarı çıkmış. Kimse farkında değil. Döndüğünde,

"Neredesin?" diye soruyoruz.

Dışarıdaki bir olaydan bahsediyor. Müteahhit bir arkadaşının oğlunu dövmüşler. O da gidip, on beş-yirmi kişi alarak gelmiş Numune'yi basmak için. Oğlan içkili olduğundan, polisler müdahale etmiş. Yıldırım da delikanlıyı polislerin elinden alıp evine göndermiş.

"İyi ki öyle olmuş" dedim, "yoksa çok dayak yiyeyecektik."

O zaman işin gerçeğini anlatmak zorunda kaldık.

Numune Kolej'den çıktıktan sonra herkes dağıldı. O sıralar, İzmir'in meşhur bir çorbacısı vardı: Hamza. Biz, doğru Hamza'ya.

Çorbaları söyledik. Çorbaları beklerken birden yan ilerimde bir masada beş kişi çorba içip hararetli hararetli konuşuyorlar. Dikkatle bakınca bunlardan birinin benim kafa attığım delikanlı olduğunu fark ettim. Dedim ki:

"Şimdi ayvayı yedik. Ya bizi fark ederlerse!"

Kâmuran,

"Ben hiç karışmam arkadaş" dedi. "Beni de dövmeye kalkarlarsa, 'Tamam ahbap, tamam' derim, karaciğerime vurmayın da nereme isterseniz vurun."

Rahmetli karaciğerine çok özen gösterirdi. Bir gün siroz olacağından korkup her gün enginar suyu içerdi. Evindeki buzdolabında, sadece şişelere doldurulmuş enginar suyu bulunurdu. Sabah akşam başka bir şey içmezdi evde olduğunda. Onları kapıcının karısına hazırlatırdı. Ertesi gün, Kâmuran'ın babasını ziyarete gittik. Av malzemesi satan küçük bir dükkânı var. Yaşlı, kısacık bir adam. Elini öpüyor Kâmuran. Biz de öyle. Ordan burdan derken, para istemeye cesaret edemiyor. Baba da sormuyor zaten. Eli boş çıkıyoruz dükkândan. Yolda, sinirli sinirli anlatıyor Kâmuran.

"Hâlâ evden sefertasıyla yemek getirir, onu yer. Cimrinin teki. İnsan, oğluna 'Paran var mı, yok mu?' diye sormaz mı? Bu böyle bir adam işte" diyor.

Biraz sonra unutuyoruz babayı. Kendi dalgamızdayız. Üç gün sonra, üç kişi olarak gittiğimiz İzmir'den dört kişi olarak döndük. Dördüncü kişi Numune Pavyon'un müdürüydü. Bütün harcamalarınızı karşılamışlar, uçak biletimizi de almışlar, bizi müdürleriyle gönderiyorlardı. Geçmiş gün, o üç günlük yolculuk karşılığında küçük bir daire alınabilirdi.

Ölümü, korktuğu karaciğerden olmadı Kâmuran'ın. Pisi pisine bir ölüm oldu. Amerika'dan aldıkları bir gemi dolusu hurda alüminyumun boşaltılması işleriyle ilgili İzmir'deydi. İzmir seyahatinden dönmeden önce beni aradı:

"Yarın akşam İstanbul'da olacağım. Akşam Selmanlarda buluşalım."

"Olur" dedim.

"Yalnız" dedi, "nişana kimleri davet edeceğiz, sen biliyorsun. Onların ön listesini hazırla."

"Olur" dedim.

"Aman, sakın ha" dedi, "azizeleri unutma."

"Unutmam" dedim.

Beraber olduğumuz, gezip tozduğumuz kadınlara azize derdi, kibarlığından. Çünkü küfürlü konuşamazdı.

"Sen gel de hallederiz" dedim. Selman'ın uzaktan akrabası bir kızla ciddi nişan yapılacaktı.

Terim'in Marmara'da kaybolan kayınpederi...

Ertesi gün 30 ocak. Hava çok kötü. Fırtına, yağmur, sulu kar, hepsi bir arada. Kimse evinden çıkamıyor. Akşam Sema'ya durumu anlattım.

"Kâmuran Selmanlarda bizi bekleyecek. Bu akşam İzmir'den geliyor" dedim.

"Bu havada bir yere gitmem" dedi. "Sen de gitme. Yarın görüşürsünüz."

"Olur" dedim.

Benim de canım o havada sokağa çıkmak istemiyordu doğrusu. Evde oturduk. Yemekten sonra, TV falan derken, saat gece 11.30.

"Hadi uyuyalım artık" dedi Sema.

"Yok" dedim, "ben haberleri dinleyip yatacağım."

Can Akbel gece haberlerine başlamıştı. İlk haber:

"Sayın izleyiciler, kötü bir haberle başlıyorum gece haberlerine. Akşamüzeri 5.30'da İzmir'den kalkan Bursa adlı uçak Yeşilköy'e iniş yaparken ışıkların aniden sönmesi üzerine pisti pas geçerek tekrar havalanmış, ancak bu saate kadar uçaktan haber alınamamıştır. Arama çalışmaları sürdürülmektedir. Şimdi uçakta bulunanların listesini veriyorum..."

"İnşallah, Kâmuran'ın uçağı değildir" diye iç geçirdim.

İsimler okunmaya başlayınca, birden "Kâmuran Aksu" adını duydum.

"Sema, kalk kalk. Uçak düşmüş. İçinde Kâmuran da var" diye feryat ediyordum.

"Dur yahu, sakin ol. O listede olabilir ama binmemiştir, yetişememiştir. Bir yerde içiyordur..."

Evet, bir yerlerde içiyor olmalıydı. Öylece de uçağı kaçırmış olmalıydı. Onlarca defa kaçırdığı uçaklardan biri de budur herhalde. Yani onlardan biri olamaz mı? Mümkündü. Derhal telefona sarıldım. Selman'ı arıyorum. Telefon meşgul. Tekrar tekrar. Hep meşgul, hep meşgul... Mehmet Üstünkaya'yı arıyorum. O da öyle. Saat 12. Sonunda düşürdüm Selman'ı.

"Üstün'le konuştum" dedi Selman, "Efes'i aramış. Ayrıldığını söylemişler. Yapacak bir şey yok. İnşallah bir yerlere inmiştir."

On dakika sonra, Nişantaşı'ndan beş arabayla Yeşilköy'e doğru

yola çıktık. Havalimanı ana baba günü. Herkes yakınları için gelmiş. Her kafadan bir ses çıkıyor. Kimisi bir çiftliğe düşmüş diyor, Silivri yakınlarına. Oraya gidiyoruz. Yok. Kimisi Çatalca'ya diyor. Oraya. Yağmur, çamur. Birbirimizi kaybediyoruz. Sonunda Yılmaz Soysal'la birlikteyken, gazeteci bir arkadaşıma rastlıyoruz.

"Gelin" diyor, "benim ev burada. Eve gidelim. Biraz üstünüzü başınızı kurutalım. Çay kahve içeriz. Yapacak başka bir şey yok."

Bir yandan ağlıyoruz çaresizliğimize, bir yandan kuzu kuzu peşinden gidiyoruz. Sabah saat 10 olmuş. TV'den haberleri dinliyoruz. Kimsenin bir şey bildiği yok. Perişanız. Ağlaya ağlaya şehre dönüyoruz. Sonraları anlaşılıyor ki, ışıklar sönünce jeneratörler otomatik olarak devreye girmediğinden, inişe geçmiş olan uçak, tekrar havalanıyor. Ambarlı üstünden kanatlarını eğip dönüşe geçerken, fırtına yüzünden denize çakılıyor. Sonradan Çetin anlattı:

"Otelde kafaları çekiyorduk. Lafa daldık. Kâmuran, 'Uçağı kaçırdık' dedi. 'Ben yetiştiririm' dedim."

Murat 124 arabasına atmış Kâmuran'ı. Bir sürat, Çiğli Havaalanı'na. Yolda frenleri patlamış arabanın. Ona rağmen sonunda, kapılar kapatıldıktan sonra açtırıp binmiş uçağa. Altmış saniye daha gecikseler yırtacak. Ama ecel öyle mi? Randevusunu Bursa adlı bu uçağa vermiş bir kere. Çok yandı içimiz. Tüm tanıyanları çok yandı ölümüne. Sonraları, her yıl 30 ocak günü bizler Avcılar'da buluşur olduk. Bütün dostları. Herkesin elinde birer şişe viski ve fulyalar. Arabalarla gelirdik Avcılar'a. Fulyaları atarız denize. Viskileri açarız. Yağmurda karda, deniz kenarında ayakta içeriz. Sonra denize dökeriz. Öyle ki bir seferinde, Kayhan Türkçü seyahatini Moskova'da yarım bırakıp o gün gelmişti Ambarlı'ya. Eski dostların bir kısmı da yok oldu zamanla. Şimdilerde ben tek başıma gidiyorum. Bir elimde şişem, bir elimde fulyalarım. Her 30 ocakta oradayım. İsterseniz siz de gelin. Beraber analım o güzel dostu. Dökelim fulyaları denize, içelim viskileri. Çok severdi fulyayı. O yüzden tek kızının adını Fulya koymuştu. Hani şu meşhur antrenörümüz Fatih Terim'in karısı Fulya Terim var ya. İşte o. O bizim kızımız. Kâmuranımız'ın biricik kızı. Babası öldüğünde, on üç-on dört yaşlarındaydı. İsviçre'de okuyordu. Sonradan güzel bir evlilik yaptı. Mutlu. İki kızı var. Dilerim, ömür boyu sürer mutluluğu.

Kâmuran'ın çok sevdiği bir Attilâ İlhan şiiri vardı: "Cinayet saati." Ondan bahsederken, Attilâ'nın bu şiirini okumadan geçersek hem ayıp olur, hem eksik kalır bunca anlatım. Bu şiiri okumadan geçmezdi gecemiz.

Haliç'te bir vapuru vurdular dört kişi
Demirlemişti, eli kolu bağlıydı, ağlıyordu
Dört bıçak çekip vurdular dört kişi
Yemyeşil bir ay gökte dağlıyordu.

Deli Cafer, İsmail, Tayfur ve Şaşı
Maktulün on beş yıllık arkadaşı
Üçü kamarot, öteki aşçıbaşı
Dört bıçak çekip vurdular dört kişi.

Cinayeti kör bir kayıkçı gördü.
Ben gördüm, kulaklarım gördü.
Vapur kudurdu, kuduz gibi böğürdü,
Hiçbiriniz orada yoktunuz.

Demirlemişti, eli kolu bağlıydı, ağlıyordu,
On üç damla gözyaşını saydım,
Allahına kitabına sövüp saydım,
Şafak nabız gibi atıyordu,
Sarhoştum, Kasımpaşa'daydım,
Hiçbiriniz orada yoktunuz.

Haliç'te bir vapuru vurdular dört kişi
Polis katilleri arıyordu.
Deli Cafer, İsmail, Tayfur ve Şaşı,
Üzerime yüklediler bu işi,
Sarhoştum, Kasımpaşa'daydım,
Vapuru onlar vurdu, ben vurmadım
Cinayeti kör bir kayıkçı gördü.

Ben vursam, kendimi vuracaktım.

Yılmaz Güney'le olan ilişkimize kaldığımız yerden devam edelim.

Yılmaz hapisten çıktıktan sonra kolları sıvadı. Artık kendine çalışmak istiyordu. Bu yüzden, bütün hazırlıklarını tamamlayıp *Arkadaş* filminin çekimine başladı. Filmin büyük bölümü Kıyıkent'te yapıldı. Kıyıkent'i yapan mimar Yılmaz Sanlı'ydı. İki Yılmaz birbirlerini çok severdi. Bu yüzden, Yılmaz Sanlı, çekime çok büyük katkılarda bulundu. Birkaç defa çekime gittim. Çok heyecanlıydı.

"Değişik bir sinema yapıyorum keko" diyordu. Sonuçta film o günün Türk sinemasından farklı bir film oldu ve büyük iş yaptı. Melike Demirağ bu filmle patladı. Bunun ardından yeni bir filme başlayacaktı. Sinemanın yeni yönetmenlerine olanak sağlamak istiyordu. Bir gün uzun uzun konuştuk. O günün genç sinemacılarından, istikbal vaat eden Temel Gürsu'yu önerdim.

"Olur" dedi.

Filmde her şey yenilerden oluşacaktı. Halil Ergün Ankara'dan yeni gelmişti. Ona da başrol oynattı. Fakat film istenilen düzeyde olmadı. O konuda ben de yanılmıştım. Yılmaz *Endişe*'nin çekimi için Adana'ya gitti. İşte bu gidiş onun hayatını değiştirdi. Daha bir haftalık çekimdeyken Yumurtalık'ta savcıyı öldürmekle suçlandı ve içeri atıldı. Soruşturmalar, yargılar, sonunda suçluluk kararı ve hiç bitmeyen mahpusluk hayatı başladı. Yılmaz, hapishanede de boş durmuyordu. Bir yandan *Güney* dergisini çıkarıyor, bir yandan kitapları bastırıyor, bir yandan da senaryo çalışmalarına devam ediyordu. Yıllar akıp gidiyordu.

Bir defasında, Kadir İnanır'la birlikte *Selvi Boylum, Al Yazmalım*'ın Bursa'daki galasına giderken uğradık İzmit hapishanesine. Yılmaz'la görüştük. Çok sevindi, fakat soğuk davrandı. Kadir bozulur gibi oldu. Ben durumu anlamıştım. Bizim oraya gideceğimizi bilen gazeteci arkadaşım Mazlum, İzmit muhabirini göndermiş. Kadir'in kendisiyle fotoğraf çektirip basında çıkmak istediğini zannetti Yılmaz. Ona göre, böyle bir durumdan yararlanma hesapları vardı. Bunu ayrılırken kulağıma söyledi. Oysa böyle bir şeyden ne Kadir'in haberi vardı ne de benim haberim vardı. Bunu kendisine anlattım. Yine de dostça bir sohbetle ayrıldık. Sinemadan, filmlerden konuştuk. Projelerden bahsettik karşılıklı.

Ben Tunç Okan ve eniştesi Cengiz Ergun'la birlikte *Otobüs* filminin ortağıydım. *Otobüs*, İsveç'e kaçak işçi olarak götürülen insanların öyküsüydü. Filmi sansür yasakladı. Danıştay kararıyla vizyona çıktık. Hiç beklenilmeyen bir iş yaptı. O yılın en büyük işiydi. Film de çok güzel bir film olmuştu. Filmi gören herkes bayılıyordu. Bir tek Aziz Nesin hariç. Onun da gerekçesini sordum bir gün Aziz Abi'ye. Meğerse Aziz Abi filmi Bulgaristan'da görmüş. Bulgaristan'daki Türk yazarları sitem etmişler. "Bu nasıl bir film? Türk insanını küçük düşürüyor" demişler. Aziz Abi de bu sözün altında ezilmiş. Bu yüzden filmi beğenmiyormuş. Filmin büyük iş yapması üzerine Aziz Abi'ye sordum.

"Sen beğenmedin ama, bak film büyük iş yaptı" dedim.

Espri olarak bana,

"Ben eleştirmesem böyle büyük iş yapmazdı. Ver bakalım benim komisyonu" dedi. Gülüştük.

"Sürü" filminin hikâyesi

Erman Han'da, benim yazıhaneme bitişik daireyi yeni firma adına tutmuştuk. Yeni projeler bulmak için çalışıyorduk. Ali Özgentürk proje bulma konusunda bizimle birlikte çalışıyordu. Bir gün İzmit'ten, Yılmaz'ı ziyaretten gelmişti. Yılmaz'ın selamlarını getirdi. Ekonomik sıkıntısından bahsetti. Piyasaya da senaryo yazabilirmiş. Bunu "Arif'e söyle" demiş. Üç tane, birer sayfalık hikâye göndermişti. Hemen hikâyelerden kopyalar çıkardım. Durumu Tunç ile Cengiz'e anlattım. Onlar da çok sevinmişlerdi.

"İşte" dedim, "hikâyeler. Hemen karar vermeyelim. Herkes bu gece okusun, seçsin. Yarın karar verelim".

Ertesi gün toplandık. Üçümüz de üç hikâye içinden aynı hikâyeyi seçmiştik. Hikâyenin adı "Sürü"ydü. İşte *Sürü*'nün macerası böyle başladı. Ali'ye durumu anlattık:

"Yılmaz'la konuş. Biz 'Sürü' hikâyesini yapabiliriz. Senaryo ücreti olarak ne kadar ödeyeceğiz? Nasıl ödeyeceğiz? Senaryoyu ne zaman alacağız?"

Ali, İzmit hapishanesinde Yılmaz'la konuşup geldi. Yılmaz, senaryoyu sekiz ayda bitirecekti. Senaryo için 250 000 lira istiyordu. Bunun 150 000'ini peşin alacaktı. Ayrıca, "cast"ı o yapacaktı. Filmi çekecek yönetmen ve kameraman da onun belirlediği kişilerden oluşacaktı. Biz Pan Film'in ortakları olarak bir toplantı düzenledik, bu şartları görüşmek üzere. Sonuçta istenen paranın çok olduğuna karar verdik. O günlerde iyice bir filmin maliyeti Yılmaz'ın istediği senaryo parasına çıkıyordu. Tabiî Yılmaz Güney ismi çok önemliydi ama, senaryonun dışında da bir o kadar masraf vardı filmin bitmesi için. Bu da bir yapım şirketi için büyük bir riskti. Ben tüm bunları bir yapımcı olarak ortaya koydum. Cengiz de benim gibi düşünüyordu. Tunç biraz daha iyimser bakıyordu. O hesabını İsviçre frangına göre yaptığı için, istenen para ona çok gelmiyordu tabiî. Sonuç olarak, bu parayı çok bulduğumuzu ve indirim yapmasını, kadro ve yönetim meselesini birlikte konuşarak halledebileceğimizi söyledik. Bu teklifimizi yine Ali Özgentürk'le bildirdik Yılmaz'a. Ali getirdiği haberde diyordu ki:

"Arif bu işe karşı çıkmasın. Benim bu paraya çok ihtiyacım var. Hem Güney Film'in, hem derginin, hem de evin masrafları altın-

da eziliyorum. Bunu Arif'e aynen anlat, yönetim ve kadro işini de konuşarak hallederiz."

Bunun üzerine yapılan toplantıda bir durum değerlendirmesi daha yaptık. Tunç kaç para olursa olsun, vermekten yanaydı.

"Madem öyle, sen ver" dedik.

"Peki" dedi Tunç.

150 000 lirayı, belirli periyotlarda Yılmaz adına Fatoş'a verdik. Bu işlerle Cengiz ilgileniyordu. Ondan sonra benim temaslarım başladı Yılmaz'la. İzmit hapishanesine gittiğimde, geleceğimden haberi vardı. Bu yüzden siparişler de vermişti. Her gidişimde, arabanın arkasını yiyeceklerle doldurup götürüyordum. İlk konuşmamız, rejisör üzerineydi. Bu filmi kim yönetecekti? Yılmaz'a göre filmi Şerif Gören yönetmeliydi. Yıllardır birlikte çalışmışlardı. Yılmaz hapse girince, *Endişe*'yi Şerif çekmişti. Şerif, Yılmaz'ın üslubunu daha iyi biliyordu. Ondan başkası çekemezdi. Onun teklifine karşılık olarak ben, Zeki Ökten'i öne sürdüm. Zeki ile ben "kanka"ydık. Çok sevdiğim arkadaşımdı. Hâlâ da öyledir. Bakmayın bizim kavgamızın eksik olmadığına. Bazen aylarca süren küskünlük yaşarız, ama dostluğumuzu hiçbir şeye değişmeyiz.

"Zeki olmaz" dedi Yılmaz. "Film Güneydoğu'da çekilecek. Zeki oraları ve ora insanını tanımaz."

Ben ısrarla,

"Zeki Ökten olmalı. Ben Zeki'yle *Kapıcılar Kralı*'nı çektim. Film de, Zeki de, Kemal Sunal da Antalya'da ödül aldı. Bana göre bu film tam Zeki'ye göre" dedim.

Bu konudaki uzun tartışmalardan sonra,

"Peki" dedi, "Zeki çekebilir. Ben kendisiyle çalışırım."

Böylece ilk konuşmamızda, filmin yönetmen meselesini hallettmiş olduk.

İkinci ziyaretime, yine arabanın bagajı dolu gittim. Bu kez konu görüntü yönetmeniydi.

"Bu konuda tartışmayalım" dedi. "Filmin görüntü yönetmeni Gani Turanlı olacak."

"Aman" dedim, "bizi batıracak mısın?"

"Nedenmiş o?" dedi.

"Olur mu" dedim, "Gani Abi'nin ne kadar titiz çalıştığını bilmiyor musun? İki aylık işi dört ayda çekeriz. Batarız."

Gani Turanlı, sinemada tanıdığım en eski dostlarımdandı. Abimdi. Çok da sevişirdik. Türk sinemasının gelmiş geçmiş en büyük kameramanlarından biriydi. Ama bu, İstanbul dışında çekilecek, prodüksiyonu çok zor bir iş. Kameramanın daha sup-

leksli, daha işine çabuk birisi olması gerekiyordu. Kaya Ererez olabilirdi. Ama ben genç bir kameramanla çalışmıştım, *Kapıcılar Kralı* ve *Maden* filmlerinde. Çok sevdiğim, yetenekli bir çocuktu İzzet Akay.

"Sen tanımazsın" dedim, "yeni kuşaktan bir kameraman var. Bırak da onunla çalışalım."

Uzun uzun anlattım İzzet'i. *Maden*'de ne zorluklarla çalıştığını ve Antalya Festivali'nde bu fimle yedi ödül birden aldığımızı. Sonunda bir açık kapı bırakarak,

"Olabilir ama, ben filmi görmedim. Sen şu *Maden*'i getirip burada bir göstersene. Hem mahkûmlar için de bir değişiklik olur" dedi.

"Tabiî" dedim, "niye olmasın?"

Birkaç gün içinde projeksiyon makinesiyle birlikte bir de makinist ayarlayıp filmi göndereceğim.

"Dur bir dakika" dedi, "biz bize karar veriyoruz ama önce hapishane müdürümüzden izin almalıyız. O izin verirse bu olur."

Biz, tüm bu görüşmeleri müdürün odasında yapardık. O masada oturur, hiç söze karışmazdı. 1.50 boylarında, şişman, ince boyunlu bir adamdı. Yılmaz hapishane raconunu iyi bilirdi. Ağırlığı vardı ama o, ağırlığını hiç belli etmemeye çalışırdı. Bu, aralarında ince bir saygı çizgisiydi. Müdürlüğün ağırlığını ona hissettirmeden olmazdı.

"Olur olur Yılmaz Bey. İyi olur. Mahkûmlar da eğlenmiş olur" dedi Müdür.

Onay da böylece alınmıştı. Daha sonraki Cengiz'in gidişlerinde, müdüre göre bir iki gömlek alınması gerektiğini söylerdi. Yakası 34, bedeni 54 bir iki gömlek... Her seferinde aramaktan bir hal olurduk. Sonunda müdürün ölçülerine göre gömlek yaptırmaya başladık.

O gün, film kadrosu üzerinde konuşmak fırsatı bulduk. Öncelikle filmin baş erkek oyuncusu Tarık Akan olacaktı. Bunda anlaştık. Baş kadın oyuncu üzerinde ısrarla Türkân Şoray olsun istiyorduk. Türkân'ın kardeşini Tunç Okan, Tarık'ın babasını Tuncel Kurtiz oynayacaktı. Böylece Türkiye'de yapılmamış bir şeyi yapacaktık. Yılmaz Güney, Türkân Şoray, Tarık Akan, *Otobüs*'le büyük şöhret kazanan Tunç Okan ve Tuncel Kurtiz bir afişte birlikte olacaklardı. Yılmaz, Türkân Şoray yerine daha genç bir kızda biraz direndi ama, Türkân ismi de yabana atılır gibi değildi. Israrcı olmadı. Kabullendi.

Birkaç gün sonra ortağımız Cengiz, filmi, projeksiyon makine-

sini ve makinisti alarak İzmit'e götürdü. O gece filmi gördükten sonra beni çağırdı. Filmi çok beğendiğini, Tarık Akan'ın, Hale Soygazi'nin, Halil Ergün'ün hatta Meral'in oyunlarını beğendiğini, senaryo üzerinde biraz daha çalışılması gerektiğini, Cüneyt'in sendikacı rolüne hiç gitmediğini eleştirdi. Ben ısrarla kameraman konusundaki düşüncelerini merak ediyordum. Sonunda,

"İzzet Akay gerçekten başarılı bir kameraman. Olabilir" dedi.

Ben rahatlamıştım. Ayrılırken,

"Zeki'ye söyle, bana uğrasın" dedi.

Zeki hapishaneye giderek Yılmaz'la çalışmaya başladı. Tabiî Tarık da ziyaretine gidiyordu. Ali de bizim ilişkimizi sürdürüyordu.

Aradan geçen sekiz aylık süre içinde, Pan Film'de biz Tunç'la birbirimize girdik. Ortaklık ancak kâğıtta kalmıştı. Ama bunu kimse bilmiyordu. O Cenevre'deydi, biz buradaydık. Arada bir geliyordu. Tatsız toplantılar yapılıyordu. Oysa ne projeler üretmiştik. Bir yandan Fakir Baykurt'un *Kaplumbağalar*'ının film haklarını almıştık. Tunç ona çalışıyordu. Bununla ilgili dev aktör Anthony Quinn'le bile anlaşmaya varmıştık. Cengiz bile Tunç'la küsüşmüştü, enişteşi olduğu halde. Bir gün Ali Özgentürk,

"Yılmaz Abi'den geliyorum. Senaryo bitmiş. Sana nasıl söyleyeceğini bilmiyor ama, Arif'e bir sor, 'Güney Film'in bu senaryoya ihtiyacı var. Onlara başka bir senaryo yazsam, bunu kendime çeksem, olur mu?' diyor" dedi.

Birden sinirlendim.

"Böyle teklif olur mu, yahu?" dedim. "Ayıp değil mi? Parasının büyük bölümü ödenmiş bir senaryo. Güney Film'in ihtiyacı var da bizim ihtiyacımız yok mu?"

"Haklısın" dedi Ali. "Bana söyledi, ben de aktardım."

Bir süre sonra, sinirlerim yatıştığında daha sakin düşünmeye başladım. Gerçekçi olmak gerekiyorsa, bizim Tunç'la ortak olduğumuz şirket, işleri yavaşlatmıştı. Para da yoktu. Başında konuştuğumuz gibi parayı Tunç ödeyecekti. Önce ona bir haber vermek gerekliydi. Ne de olsa hâlâ ortaktık. Puştluk yapmanın âlemi yoktu.

"Ben Cengiz'le bir konuşup durumu sana bildiririm" dedim Ali'ye.

Sözleşmenin bitimine üç gün var. Cengiz'e gittim,

"Yılmaz senaryoyu bitirmiş. Hazır" dedim. "Parasını üç gün sonra vermemiz gerekiyor. Bunu Tunç'la bir konuş."

"Ben onunla konuşmam" dedi.

"Mecbursun" dedim Cengiz'e. "Birimizden birinin arayıp durumu bildirmesi gerek."

Sonunda ikna oldu.

"Bu gece ararım" dedi istemeye istemeye.

Ertesi gün, Cengiz Tunç'un,

"Benim param yok. Ne yaparsanız yapın" dediğini söyledi.

Durum aydınlanmıştı. Biz parayı ödeyemiyorduk. Bu durumda Yılmaz'ın istediği oluyordu. Ali'ye dedim ki:

"Tunç parayı göndermiyor. Bizim de paramız yok. Sen Fatoş'la konuş. Bize Yılmaz adına bir ihtarname çeksin. 'Senaryoyu sözleşmede yazılan tarihte tamamladım. Üç gün içinde parasını ödemediğiniz takdirde sözleşmeyi feshediyorum' diye. Buna benzer bir ihtarnameyle parasını alamadığı için senaryoyu vermemiş olabilir. Benim anladığım kadarıyla, bunu bir avukatla konuşup halledebilirler."

Gerçekten Fatoş bir ihtarname çekti. Biz, o üç gün içinde parayı ödeyemediğimiz için senaryo da Yılmaz'a kaldı. Tabiî aldığı avansla birlikte.

Sürü filmi, Türkân ve Tunç hariç, aşağı yukarı aynı kadroyla çekildi. Ama ne büyük meşakkatlerle. Aylar süren Pervari dağlarındaki çekimden sonra, Ankara bölümünün çekimi için ekip Ankara'ya geldi. Zeki'yi çok özlemiştim. Bir gün Umur Bugay'la Zeki'yi görmeye gittik. Sıhhiye'de eski bir randevuevinde kalıyorlardı. O gün Zeki, Tuncel, Umur ve ben birlikte olduk. Zeki gerçekten çok yorgundu. Ama çok mutluydu. Yaptığı işi seviyordu. Zaten iyi film sevilmeden yapılmaz. Yüreğinde hissetmeden olmazdı.

Sonuçta film bitti. İlk stüdyo gösteriminde, Fatoş, Onat Kutlar, Zeki Ökten, karısı Güler ve ben vardık. Müthiş bir film olmuştu. Filmin bitiminde Zeki'nin boynuna sarıldım tebrik için. Gözlerimden yaşlar akıyordu. Niçin bilmiyorum. Hikâyeyi ilk gören üç kişiden biri olmamdan mı? Senaryonun yazılmasına karar verenlerden olduğum için mi? Kadrosunu, Yılmaz'la kavga dövüş kurduğum için mi? Yoksa, bu filmin sahibi olamadığım, Güney Film'i kıskandığım için mi? Tüm bunların hepsinin olabileceğini, ama gerçek nedenin güzel bir filmin yapılması olduğunu düşündüm sonradan. Bana göre bu, iyi bir senaryonun, iyi bir kadroyla bütünleşmesini sağlayan ve onu bütün olanaksızlıklar içinde hayata geçiren Zeki Ökten'in başarısıydı. Nitekim film, Berlin Festivali'nde Gümüş Ayı Ödülü'nü kazanmıştı. Onun dışında da bir dolu uluslararası ödül aldı.

Sürü'den sonra Yılmaz *Düşman*'ın senaryosunu yazdı. Onun rejisörlüğünü de Zeki Ökten'e verdi. Bu, bir destandı. Çanakkale destanı. Hamasî anlamda değil, hümanist anlamda söylüyorum.

Uzun bir film oldu *Düşman*. Montaja Yılmaz da karışmıştı. Film ortada kalmış uzun bir filmdi. Aslında güzel bir filmdi. Fakat Yılmaz, bu filmin kendi istediği gibi olmadığını gördü. Zeki bu kez Yılmaz'ın ağırlığı altında ezilmişti. Nitekim, Sinema Enstitüsü'ndeki gala gösterisine bütün aydınlar davet edilmiş, Yılmaz da İmralı'dan izinli olarak gelmişti. Filmden sonra yapılan toplantıda, Yılmaz, açılış konuşmasını yaptı. Sorular başlayınca,

"Bunları bana sormayın. Filmin sorumlusu yönetmenidir. O cevaplasın" diyerek Zeki'yi kürsüye çağırdı.

Güzelim Zeki'yle yan yana oturuyorduk. Karısı Güler de yanımızda. Zeki öyle toplulukta konuşabilen biri değildir. İçine kapanık bir insandır. Yılmaz çağırdığında tir tir titriyordu.

"Hadi yürü. Yılmaz senin kelleni alacak" dedim.

Kalpten gideceğini sandım Zeki'nin. Utangaç, kıpkırmızı bir suratla ortaya çıktı. Soruları cevaplamaya çalıştı. Becerdi, beceremedi. Ama bu olaydan sonra Zeki, Yılmaz'ı hiç affetmedi. Film de zaten beklenen işi yapmadı. Oysa ne sıcak bir filmdi. Montajı yeni baştan yapılabilse, birazcık kısaltılsa, fazlalıkları atılsa hâlâ ne güzel bir film olur diye düşünürüm.

"Bayram" filmi nasıl "Yol" oldu?

Yılmaz, *Düşman*'dan sonra da senaryo yazmaya devam etti. Bu kez *Düşman*'da yapılamayanı yapacaktı. Beş saatlik bir film düşlüyordu. Burada, Anadolu insanının destanını yazacaktı. Yazdı da. Filmin adı *Bayram*'dı. Kadro hazırlandı. Her şey tamamdı. Filmin yönetmenliğini Erden Kral yapıyordu. Çekimler başladı. Bir aya yakın bir süre çekim yapılmıştı. Çekilen filmlerin iş kopyasını, Isparta Yarı Açık Cezaevi'nde yatan Yılmaz'a gönderiyorlardı. Ne oldu, neden oldu bilinmez, Yılmaz birden filmin çekimini durdurdu. Erden'e işten el çektirildi. Yeşilçam kaynıyordu. Daha işin başında yönetmene iş bıraktırılır mıydı? Kimse filme devam etmek istemiyordu. Bu Yılmaz'ın da beklediği bir şey değildi. Yılmaz çaresizdi. Birkaç günlüğüne izin alıp İstanbul'a gelmişti. Akşam Fatoşların Moda'daki evlerine çağırıyordu beni, kardeşim Apo'yu, Nami'yi. Gittik. Yılmaz işi baştan alıp anlattı. Erden'in filmi çekemediğinden söz ediyordu. Bu yüzden bıraktırılmıştı. Oysa, Erden ile Yılmaz'ın arasını açanlar olduğu söyleniyordu. İşi bozmak isteyenler Yılmaz'ı etkilemiş olabilirlerdi.

"Sonuçta" dedi, "bu film çekilecek. Bana izin vermiyorlar. Bir yönetmen bulmalıyız."

Akla ilk gelen Zeki'ydi.

"Yok" dedi Yılmaz, "Zeki çekemeyeceğini söyledi. Geriye Şerif Gören kalıyor. O da içerde."

Ben, Şerif'in o gün hapisten çıkacağını biliyordum. Belki bu gece, belki yarın sabah dışarıda olacaktı. Birden sevindi Yılmaz.

"Ama" dedim, "onun da Selim'e sözü var. Gülşah Film'e, film çekmesi lazım. Bunu ayarlayabilirsen iş olabilir."

"O kısmını bana bırakın" dedi.

Şoförünü çağırıp,

"Sabah erkenden senaryoyu Şerif'e götür, ver. Beni arasın. Ya da al, gel. 'Yılmaz Abim seni bekliyor' de" dedi.

"Olur abi" dedi şoför, çıktı.

Zaten gece yasağı olduğu için saat 12'de biz de evden ayrıldık.

Bu benim Yılmaz'ı son görüşümdü. Gerçekten Şerif işi hallolmuştu. Birkaç gün sonra, Şerif yeniden çekimlere başladı. Sonunda *Bayram* ismi de değişip *Yol* oldu. Aynı yoldan Yılmaz, Avrupa'ya kaçtı. Filmin negatifleri zaten İsviçre'deydi. Yılmaz, çekilmiş filmin iş kopyalarından montajını İsviçre'de yaptı. Sonunda Cannes Film Festivali'nde Altın Palmiye Ödülü'nü Costa-Gavras'la paylaştı. Kardeşim Apo da festivaldeydi. O da ödül törenine gitmişti.

"Yılmaz Abi'yi görecektin" diyordu. "Beyaz smokinleri içinde ödülünü alırken gözyaşlarımı tutamadım. Haber göndermiş 'Gelsin' diye. Gittim. Kimseyi içeri almıyorlar. Adımı duyunca kapıya kadar geldi. Bir kucaklaştık. 'Apom' diye sarıldı boynuma. İkimizin de gözlerinde yaşlar. 'Bak bu günleri de gördük Apo, bu günleri de gördük' dedi. Onlarca gazeteci bekliyordu kapıda. Öpüştük. Beni muhakkak ara. Biliyorsun Paris'teyim."

Apo'nun da son görüşüydü Yılmaz'ı. O da bir daha göremedi. Afişlerin tepesinde "Yılmaz Güney'in filmi" yazması ve ödülü kendisinin alması, Yeşilçam'da yeni bir polemiğe neden oldu. Film, rejisörüyle anılırdı. Oysa *Yol*'un rejisörü Şerif Gören'di. Gerçi afişte, küçük de olsa adı yazılıydı ama, adı üstünde, polemik işte. Galiba sonunda, Cannes Festivali'nin 50. yılında, Cannes Festival yönetmenliği Şerif'i festivale davet ederek filmin ona ait olduğunu kabul etti.

Korsika Festivali dönüşümde, birkaç gün Paris'te kalmıştım. *Yol* vizyona yeni girmişti. Meraktan ölüyordum. Hemen girdim sinemaya. Çok heyecanlıydım. Nefis bir film olmuştu. Gözyaşlarımı tutamamıştım. Her şey dört dörtlüktü. Birden, bir yerde, sanırım Birecik Köprüsü gibi bir yerde, "Kürdistan'a hoş geldiniz" ya-

zısı içimi burktu. Ne gerek vardı sanki o güzel filmin içine onu yama gibi koymaya... Üzüldüm. Sonradan düşündüm. Kim bilir hangi koşullar altında onu yazmak gereğini duymuştu. Belki Paris'te ona ihtiyacı vardı. Çünkü yalnızdı.

Türkiye'den kaçtıktan sonra bir gün Yaşar Abi'yle konuşuyorduk.

"Yahu Arif" dedi; "yazık oldu bizim Yılmaz'a. Şimdi oralarda ne yapar fukaram. Dil bilmez, yol bilmez. Sersefil olur. Nasıl, sence film yapabilir mi?"

"Yapar abi" dedim, "niye yapmasın?"

"Peki ne çeker, oğlum?" dedi. "Orası Avrupa."

"En kolayı mahpushane filmi. Son yıllarını hep mahpushanede geçirdi. Bana sorarsan, en iyi mahpushane filmini Yılmaz çeker" dedim.

Nitekim de öyle oldu. *Duvar*'ı çekti. Beklenen işi yapmadı *Duvar*. Zaten bir süre sonra da, kansere çevirmiş olan ülser, ona yaşama hakkı tanımadı. Kendi topraklarından uzakta, Paris'te öldü. Şimdi Père-Lachaise mezarlığında yatmaktadır. O, Türk sinemasının gelmiş geçmiş en önemli sinemacısıydı. Eğrisiyle, doğrusuyla delikanlıydı. Dosttu. Arkadaştı. Ruhu şad olsun.

Prodüksiyon amirliğinden yayınevi müdürlüğüne...

Tekrar hikâyemin başına dönüyorum. 1965 yılına. Yılmaz'dan ayrılmıştım. Fakat ne iş yapacağıma henüz karar vermemiştim. Onunla birlikte çalıştığım yedi sekiz aylık dönem içinde Yeşilçam'ı daha iyi tanımıştım. Önce bir Atıf Abi'ye uğradım. Onlar, bir film için hazırlıktaydılar. Yılmaz'dan ayrıldığımı söyledim.

"Peki, ne iş yapacaksın?" dedi Atıf Yılmaz.

"Bilmiyorum abi" dedim.

"Bana sorarsan" dedi, "Yeşilçam'a gir. Prodüksiyon amirliği yap. Biliyorsun, bizim prodüksiyon amirleri hep alaylıdır. İçinde hiç yüksekokul mezunu yoktur. Sen okumuş ve çabuk dostluk kuran bir insan olduğun için, bu işi iyi becerirsin. Hele dürüst olduğun da piyasada duyulunca, işten başını kaldıramazsın. İstersen ilk iş olarak bizimle başla."

"Olur" dedim ve Batman'da çekilecek *Toprağın Kanı* filmi için çalışmaya başladım.

Tam bir hafta geçmişti ki, İşadamları Kulübü'nde (Sadece adı öyleydi. Müşterileri, gazeteci, sinemacı, tiyatrocu, ressam ve yazarlardan oluşuyordu. Kulübü de Kulis'ten ayrılan şef garson Laz

Hakkı işletiyordu) Tektaş Ağaoğlu'na rastladım. Tektaş resim yapıyordu, ama kardeşi Mustafa Kemal'le birlikte Ağaoğlu Yayınevi'nin de ortağıydı. O günlerde Şolohov, Nobel Ödülü'nü kazanmıştı. Nobel Ödülü'nü kazanmasından bir hafta sonra da Ağaoğlu Yayınevi Şolohov'un *Ve Durgun Akardı Don* adlı dört ciltlik romanının ilk cildini yayımlamıştı. Kitap kapış kapış satılıyordu.

"Ne iş yapıyorsun?" diye sordu Tektaş.

"Yılmaz'dan ayrıldım. Bir haftadır Atıf Yılmaz'la çalışıyorum" dedim.

"Gel, bizimle çalış. Yayınevinin müdürlüğünü yap. İşimiz başımızdan aşkın. Mustafa yetişemiyor" dedi.

"Peki, kaç para verirsiniz?" diye sordum.

"Onu ben bilmem. Mustafa'yla konuşursun."

"Bakalım" dedim.

"Yarın bekliyorum" dedi.

Onun yanından ayrılırken, yakın arkadaşım gazeteci Halit Çapın'a rastladım.

"N'aber lan Komünist? Ne yapıyorsun?"

"Hiç" dedim, "Atıf Abi'ye yardım ediyorum. Şimdi de Tektaş Ağaoğlu, yayınevine müdürlük teklif etti. Aklım karıştı."

"İyi ya işte" dedi Halit. "Tam sana göre bir iş. Kitapların içinde olacaksın. Daha çok okuyacaksın. Bundan daha güzel iş olur mu? Bok mu var sinemada? Bana sorarsan, hiç düşünme, yarın başla."

Öyle de yaptım. Ertesi gün, M. Kemal'le konuşarak işe başladım. Aylığım 1 000 liraydı. Kârdan yüzde 10 alacaktım. Ama bu hisseme karşılık, her ay 500 lira çekebilecektim. İşim iyiydi. *Ve Durgun Akardı Don*'un ilk cildi tükenmek üzereydi. Ama okuyucu ikinci cildi bekliyordu. Biz de Tektaş'ı sıkıştırıyorduk bir an evvel çevirileri bitirsin diye. Sonuçta iki, üç, dört derken arada *Don Kıyısında Hasat*'ı da çıkardık. Yayınevimiz birden, en çok kitap satan yayınevleri arasına girmişti. *Dünyayı Sarsan On Gün*, *Lenin Petrograd*'da, Steinbeck'ten *Bitmeyen Kavga*, William L. Shirer'den *Nazi İmparatorluğu*, *Stalin*, Lermantov'dan *Zamanımızın Bir Kahramanı*, James Baldwin'den *Giovanni'nin Odası*, Orhan Kemal'den *72. Koğuş*, Kerim Korcan'dan *Linç*, Mehmet Seyda'dan *Cinsel Oyun*, Samet Ağaoğlu'ndan *Aşina Yüzler* çıkardığımız kitaplardandı. Bu kitaplar içinden *Bitmeyen Kavga* için toplatma kararı verilmişti. Bu, bir sansürdü. Sansürdü, ama faydalı bir sansürdü. "Sansürün de faydalısı mı olurmuş?" demeyin. Olur. Çünkü kitabın reklamı olur böylece. Herkes duyar. Okumayan bile okumaya başlar. Bu, talebi artırır. Siz el altından

kitabı sürersiniz piyasaya. Sonunda hem kitap çok kişiye ulaşır, hem de siz çok para kazanırsınız. Sansür de "Görev yaptık" diye rahatlar. İşte *Bitmeyen Kavga* için de yasak kararı çıktıktan sonra kitapları kaldırdık raftan. Elinde toplatma kararıyla polis yayınevine geldiğinde, rafta dört tane *Bitmeyen Kavga* vardı.

"Bunlar yasak" dedi.

"Peki ama, basılanların hepsi bitti. İşte görüyorsunuz, dört kitap kaldı."

Çay kahve sohbeti sırasında, bir tanesini de "evimde yok" diye geri aldım. Üç kitaplık zabıtla kapattık bu işi. Diğer yanda, siparişleri illegal olarak karşılıyorduk.

Orhan Kemal'e ev alıyorum...

Ağaoğlu'nda çalıştığım yıllar, Orhan Kemal'in *72. Koğuş* ve *Yalan Dünya* adlı kitaplarını basmıştık. Orhan Abi, her gün yayınevine uğrar, çay kahve içer, sohbet ederdik. Bana hep "yiğenim" derdi. Sohbetimizin içine hemen Yaşar Kemal girerdi. "Kör Yaşar"dı onun için. Onu çok severdi. Hem o kadar severdi, hem de çekiştirmeden yapamazdı:

"Hiç gördüğün var mı bu ara bizim körü? Gene neler çeviriyor? Bir de az kalsın başımıza milletvekili olacaktı..."

Evet, 1965 seçimlerinde Yaşar Kemal de TİP'ten milletvekili adayıydı. Ama özveride bulunup listedeki sırada, daha aşağılara indirtmişti kendini. Milletvekili olmak istemiyordu aslında. Onun amacı, TİP'in listesini, ismiyle zenginleştirmekti. Meydanlarda konuştu. Radyoda da seçim nutukları attı. Çok çalıştı.

Arada bir Orhan Abi'yle İkbal'e gider, tavla oynardık. Muzaffer Buyrukçu ve Bıyık Talat hep yanında olurdu. Bıyık Talat TİP'liydi. Hızlı partili. Orhan Abi ona takılmadan duramazdı. Allah kitap düz giderdi.

1967'de mi 1968'de mi hatırlamıyorum, bir de baktık Orhan Kemal tutuklanmış. Fener'de bir köftecide komünizm propagandası yapmaktan. Orhan Abi, yol erkân bilen adamdı. Öyle şey yapacak kadar akılsız değildi. Kimse inanmadı tabiî. Fakat içeri atmışlardı. Bütün aydınlar uğraşıyordu onu çıkartmak için. Bir gün Ataç Yayınevi'nde Yaşar Kemal, Şükran Kurdakul, Demirtaş Ceyhun, ben ve Nurer Uğurlu'dan oluşan Adanalılar, Orhan Abi için bir sanat günü yapmaya karar verdik. Şükran hariç, hepimiz Adanalıydık. İşe Edebiyatçılar Birliği'ni de katarak, organizasyona giriştik. O sırada Beyoğlu'nda Muhtar Kocataş'ın kurduğu Genar

Tiyatrosu vardı. Cahit Irgat, Tuncel Kurtiz, Suna Keskin, Nevzat Şenol ve Erol Günaydın'ın, ilk defa Nâzım oynadığı bir tiyatroydu. Salonu Muhtar'dan aldık. İzni valilikten. Sıkıyönetim mi vardı nedir, polis panzerlerinin çevirdiği sokakta, "furuko"lardan geçilmiyordu (o yıllarda toplum polislerine "furuko" denirdi). Erdoğan Değer'den bir de tablo almıştık açık artırma için. Amerikalı yazar James Baldwin de o aralar Türkiye'de bulunuyordu. Engin Cezzar ve Gülriz Sururi'nin iyi dostlarıydı. Onu da konuşmacı olarak davet ettik. Olayı büyütmek istiyorduk. Şükran, Yaşar Kemal ve bir dolu şair ile yazardan sonra James Baldwin konuşacaktı. Konuşma metni İngilizce olarak hazırdı. Derhal Türkçe'ye çevrilmesi işini Muhtar'a yükledik. Ben sahnede Baldwin'in anonsunu yaparak, onu sahneye davet ettim. Salon hıncahınç doluydu. Baldwin İngilizce konuşmasını yaparken, ben arkada duruyordum. Sonra Türkçe çeviriyi okudum. Salon alkıştan kırılıyordu. Orhan Kemal'in 30. yıl jübilesi pek parlak geçti.

Akşam, meyhanede toplanmış içerken, Fethi Naci bana dönüp,

"Biliyor musun Arif? Sahnede Baldwin'in arkasında onun kulamparası gibi duruyordun" dedi.

Baldwin eşcinseldi. Biz de palabıyıklı. Fethi Naci'nin esprisi masayı kahkahaya boğdu.

Biz, yayınevi olarak, Orhan Kemal'in aynı zamanda ajansı görevini de yapıyorduk. O hapse girmeden, *72. Koğuş* Ankara'da, Ankara Sanat Tiyatrosu'nda (AST) oynanıyordu. Her ay Orhan Kemal'in hissesi bize geliyordu. Orhan Abi de parasını bize uğrayıp alıyordu. Nedendir bilinmez, o sıralar dört aylık para birikmiş, bir türlü gönderilmiyordu. Biz sürekli Ankara'yı arıyor, parayı istiyorduk. Bu işle de özellikle ben ilgileniyordum. Orhan Abi, çok geçmeden hapisten çıktı. Bize geldi. Yine tertemiz giyinmiş, fötrü başında,

"Vay yiğenim, nasılsın bakalım?" diyerek içeri girdi.

Sarıldık. Oradan buradan derken konu AST'den gelecek paraya takıldı. Durumu anlattım. Ana avrat, Allah kitap gidiyordu Orhan Abi.

"Aç bir telefon bakalım şu Allahsızlara" dedi.

Hemen yıldırım yazdırdım. Bir süre sonra bağladılar. Bülent Bey yoktu ya da telefona çıkmıyordu. Durumu, çıkan kişiye anlattım. Orhan Abi'nin yanımda olduğunu söyledim. Bu da sonuç vermemişti. On beş gün daha böyle geçti. Orhan Abi her gün bendeydi.

Bu konuyla ilgili bir başka olayı anlatmak istiyorum önce. Bir gün *Milliyet*'e, Halit Çapın'a uğramıştım. Baktım davetiye yazı-

yor. Evlenecek. Türkiye güzeli İnci Asena'yla. Oturdum ona yardım ettim. Halit dertliydi.

"Evleniyoruz ama para yok. Benim Basınköy'de bir ev var. Şunu satmama yardımcı ol Komünist" dedi.

"Bakarız" dedim.

Aklıma Orhan Kemal gelmişti bunu söylerken. Orhan Abi, Balat'ta küçük bir evde oturuyordu. Yıllardır ev kirası derdini çekmişti.

"Şu para gelirse, Halit'in evini ona alalım" diye düşünüyordum.

Bir gün Bülent Bey, Ankara'dan telefon ederek parayı bir hafta içinde göndereceğini söyledi. Sıkıntılardan dolayı özür diledi. Ben bu haberi alınca doğru Nuriye Abla'ya gittim, Cibali'ye. Orhan Abi'nin karısı Nuriye Abla'ya.

"Abla" dedim, "para geliyor. Yalnız bu parayı Orhan Abi'ye verirsek üç günde bitirir. Basınköy'de, Yaşar Kemal ve Çetin Altan'a çok yakın bir ev var. Halit Çapın'ın evi. Onu satıyor, çok da ucuza. Gelin, şunu bir görün de alalım." Nuriye Abla,

"Olur" dedi, "bir bakarız."

Halit'ten o gün evin anahtarı aldım. Durumu anlattım. Halit evi 18 000 liraya verecekti. Orhan Abi'ye de 22 000 lira gelecekti. Bu olaylardan Orhan Abi'nin haberi olmayacaktı. Ertesi gün, Nuriye Abla evi gördü, beğenmedi. Ben yalvar yakar,

"Bir daha bakın" dedim.

İstiyordum ki, Orhan Abi şu kira işinden kurtulsun. Bir sonraki gün, yayınevine geldiğinde, sitemli sitemli,

"Ne o yiğenim, bir işler çeviriyormuşsun, duydum. Ulan Allahsız, ben hayatım boyunca mülkiyetin karşısında oldum. Sen şimdi de bana ev almak için uğraşıyormuşsun. Senin Allahını, kitabını..." diyerek sövmeye başladı. Çay söyledim, kahve söyledim, onu yumuşatmaya çalıştım. Durumu anlattım.

"Halit sıkıştığı için satıyor. Yoksa böyle bir niyeti yoktu. Ucuza da veriyor. İstersen bir kısmını senete de bağlarız" dedim.

Uzatmayalım, sonunda Orhan Abi de evi görüp beğenmiş. Yaşar Abi'ye elli metre. Halit'e durumu anlattım. Para gelir gelmez evi Halit'ten aldık. Geçmiş gün, sanırım 12 000 lira peşin verildi. Üstüne, Şahap Balcıoğlu senet verdi. Nuruosmaniye'deki noterde satışı yaptık. Ben de şahit olarak imzaladım.

Bahar gelmişti. Orhan Abi, evin içini yaptırmış ve taşınmıştı. Bir gün bana,

"Bu pazar günü, Nuriye Yengen seni Alis'le beraber bekliyor. İçliköfte, çiğköfte de yapacak. Unutma, evin ilk misafiri sensin" dedi.

Biz de hediyemizi alıp gittik. Gerçekten Nuriye Abla, nefis Adana mezeleri hazırlamıştı. Rakıyı da açtık, vurduk gözüne gözüne. Orhan Abi çok mutluydu. Hiç bu kadar keyifli görmemiştim.

"Lan yiğenim, kira düşünmemek ne güzelmiş! Biz de adamlara sövüp sayıyoruz. İnsanın evi olması ne güzel! Şimdi öyle keyifli çalışıyorum ki. Bak gör, bundan sonra Orhan Kemal neler yazacak..."

O güzel günden sonra da çok tavla oynayıp çok rakı içtik Orhan Abim'le. Yıllar sonra, 1969'un son günleriydi. Pasaportumu almıştım. İsveç'e gideceğim. Gazeteden çıktık. On beş kişi kadar varız. Sirkeci'deki "Yeni Adana Kebapçısı"na girdik. Burası Orhan Abi'nin kebapçısıydı. Kebap için hep oraya giderdi. Bir de ne göreyim? Orhan Abi Bıyık Talat'la rakıyı açmışlar, kafa çekiyorlar. Hemen yanlarına gittim.

"Hayırdır yiğenim" dedi, "ne bu, kutlama mı var?"

"Öyle bir şey Orhan Abi. İsveç'e gidiyorum. İskandinav muhabiri olarak. Onun için gazetedeki arkadaşlarla son defa bir rakı içip kebap yiyelim dedik."

Biraz hoşbeşten sonra kalktım. Onlar da kalktı. Boynuma sarıldı Orhan Abi.

"Hadi gene eyisin. İsveç'in kızları güzelmiş. Git yaşa. Sen yaşamasını bilirsin. Geldiğinde yaşadığın aşkları bana anlatacaksın. Ben de romanını yazacağım" dedi.

Onu son görüşümmüş bu. Norrtälje'de çalıştığım lokantaya *Cumhuriyet* geliyordu. Bir gün sabah 10'da gazete geldi. Baktım ilk sayfada Orhan Kemal'in ölüm haberi. Çakıldım kaldım. Gözlerimden yaşlar boşanıyordu. Müdire hanımın dikkatini çekmiş.

"Ne oldu?" dedi. "Kötü bir haber mi var?"

Fazla uzatmadan,

"Babam ölmüş" dedim.

Kadın da bu halime acımış olmalı ki,

"Hadi git, bugün çalışma. Ben seni çalıştı gösteririm. Yarın gelirsin" dedi.

Evden bir şişe viski alıp bisikletime atladığım gibi, ormanın içinde kayboldum. Bir deniz kenarında oturup Orhan Abi'yle geçirdiğimiz günleri, onun "Kör" dediği Yaşar Kemal'i, Talat'ı, Buyrukçu'yu, "Densiz" dediği Nurer'i, bir dönem yazılarda atıştıkları Demirtaş'ı, kardeşi Turan'ı, Orhan Abi'nin Nuriye'sini, Nâzım'ını düşündüm. Bir akşam meyhanede içişimizi hatırlamıştım. Günün konusu olan ruble meselesi açılmıştı. Bütün gazetelerde Sovyetler Birliği'nin Türkiye İşçi Partililere para dağıttığı yazılıyordu. Orhan Abi bana,



Üzerimde, *Alparsan* adlı manzum piyeste giydiğim yerel kıyafetler, ablamla birlikte çekilmiş bir resmim (1948).



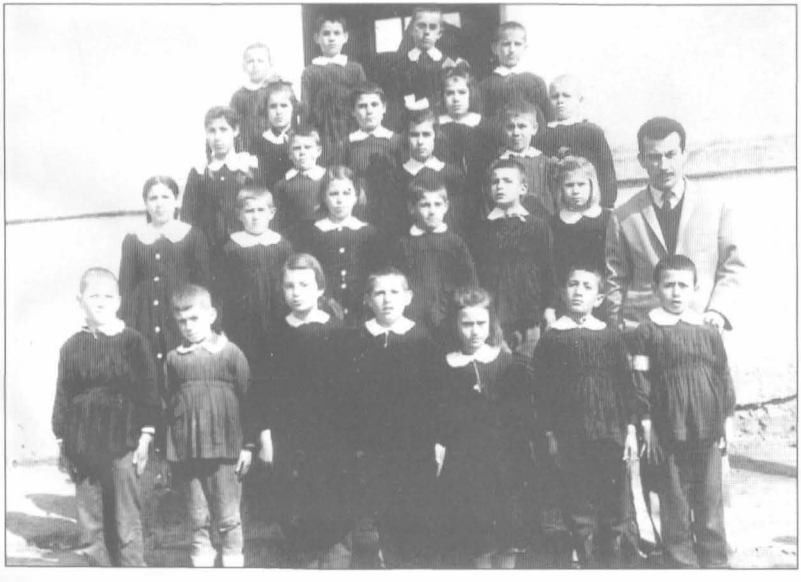
Apo, annem, babam, Hacı ve karısı Sonay, yeğenim Akın, arkada kardeşim Münir. Osmaniye Derviş Pınarı Yaylası.



Liseden arkadaşlarım Cengiz, Saadet, İmer, Güzin, Gülten ve yerde uzanmış ben bir ada gezisinde.



Soldan sağa: Hüseyin Özbay (CHP'li 27 Mayıs muhtarı), yeni muhtar Nebi Şenol (tarafsız), M. Ali Topal (öğretmen), Ali Aydemir (Atatürk'ün emir eri, köyün ağalarından) ben ve Ömür Tunca (öğretmen).



Güllüce köyünde öğretmenliğini yaptığım öğrencilerimle (1963).



Çetin Altan 1965 seçimleri öncesinde yapılan Taksim mitinginde, ilk defa TİP'in sosyalist bir parti olduğunu söylüyor.



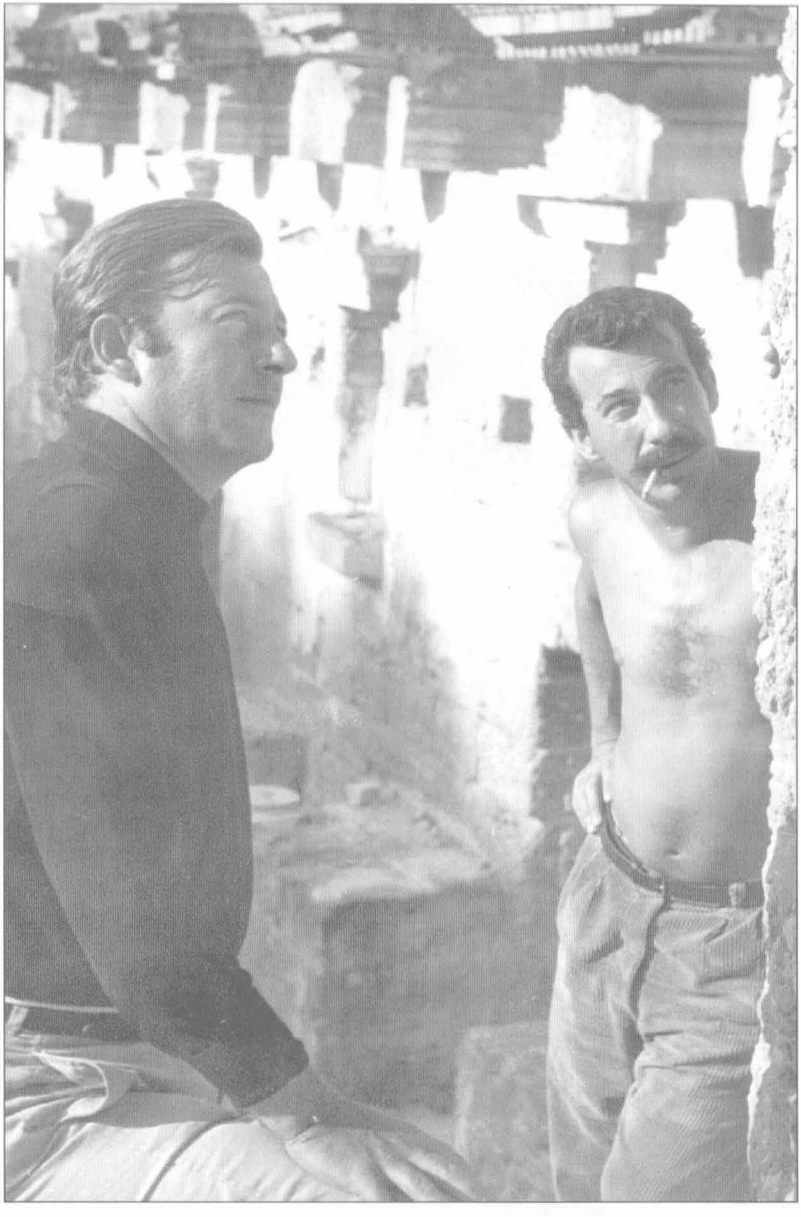
Gürdal Duyar'ın kaleminden Hayalet Oğuz'un portresi (1970).



Hâlâ İsveç'te yaşayan Karga Kauf (Rami Alazan).



Bedri Rahmi'nin fırçasından *İvi'nin Portresi* (1947).



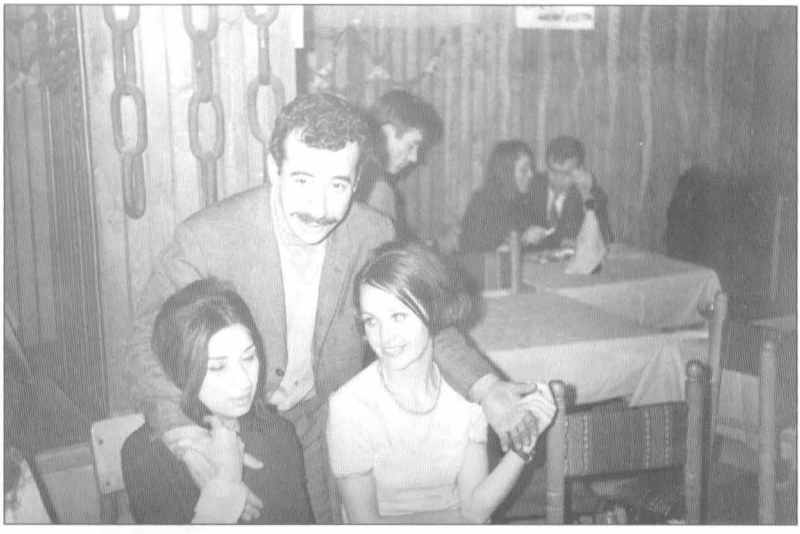
Ben ve arkadaşım Fuaye Adnan Halat, yine bir kulübün inşaatı sırasında.



Ressam Erdoğan Değer ve eşi Necla, karım Alis ve ben 1965'li yıllarda Kulüp Fuaye'nin (sonradan Kulüp 12) yazlık yerinde.



Kâmuran Aksu, Yalman Aknar, ben ve eşim Alis, gazeteci Cengiz Alpman, Egemen Bostancı'nın tavernası Paşam'da yemek yerken.



Karım Alis ve Serpil'le Paşam'da bir gece. Serpil hem hısımım, hem partili arkadaşım, hem de kitapçılık yaparken Ankara büromuzun müdürüydü (1968).



Odhan Baykara, karısı Leda, karım Alis, ben, şarkıcı Esra ve Egemen Bostancı Kulüp Reşat'ta.



Fotospor'da çalıştığım yıllar. Metin Oktay'la ilgili bir yazımın düzeltmelerini yaparken (1969).



60'lı yılların başı, karım Alis, ben, Ferruh Başağa ve eşi, Başağa'nın bir resim sergisinde.



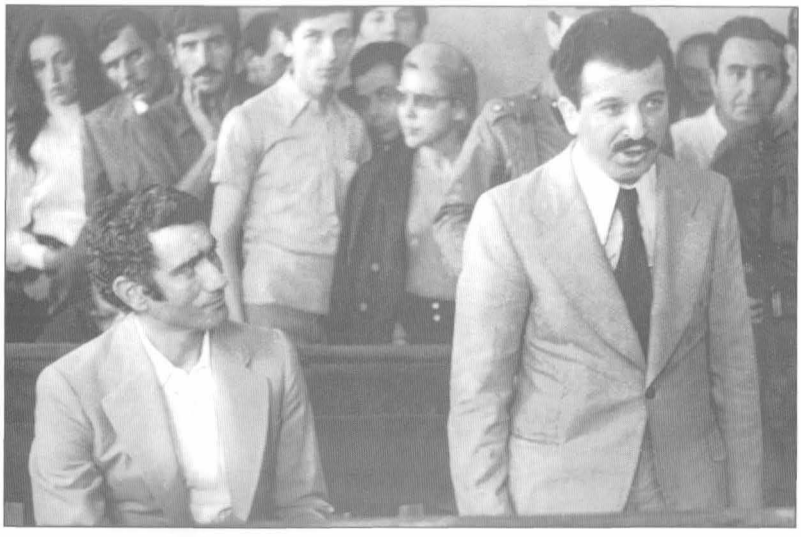
Kerim Beyazıt, ben ve Saadet Sun Kulüp 12'de.



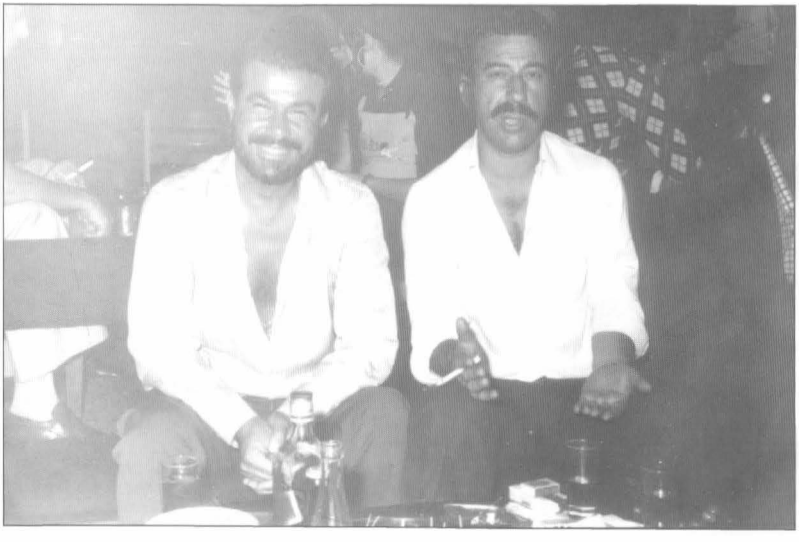
Ben, Tunca Aksoy, Öztürk Serengil ve karısı Nevin Serengil Kulüp 12'de.



Yılmaz Güney ve kardeşim Abdurrahman Keskiner Altın Koza Film Festivali'nde aldıkları ödüllerle.



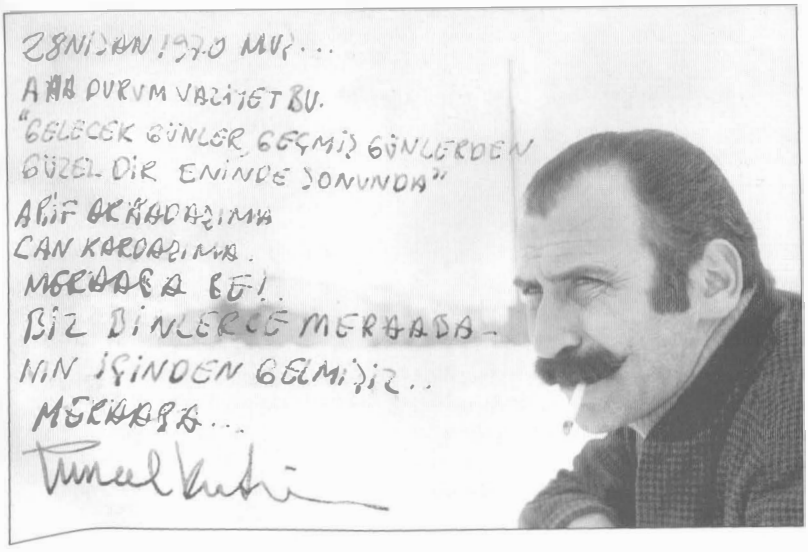
Umut filminin Cannes'a kaçırılmasından sonra Yılmaz Güney ve Abdurrahman aleyhine Türk Parasını Koruma Yasası'na muhalefetten dava açıldı. Filmin nasıl kaçırıldığı bu davada önemli bir yer tutuyordu. İşte o davadan bir an. Yılmaz gülümseyerek Apo'nun konuşmasını izliyor.



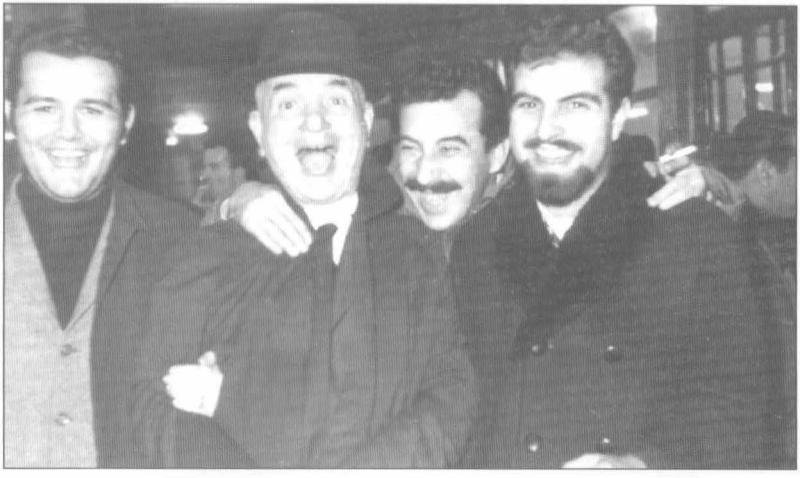
Fulya Terim'in babası Kâmuran Aksu ve ben Love Story'de (1972).



Kan davasına son veren, Maksim Gazinosu'ndaki toplantıdan bir aile fotoğrafı.



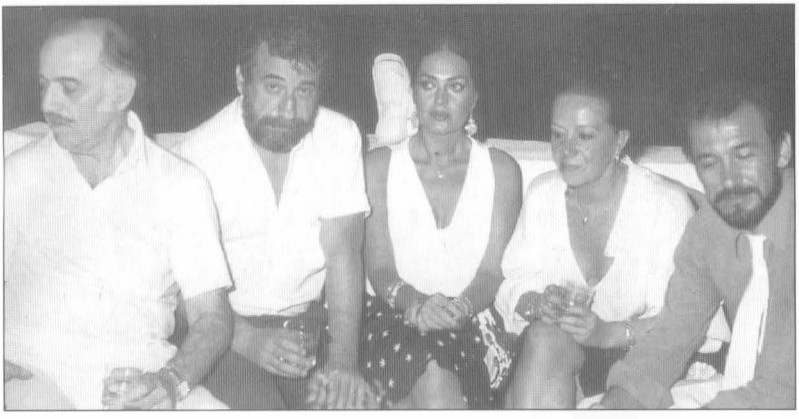
Tuncel Kurtiz'in bana askerden gönderdiği bir fotoğrafı.



Gazeteci arkadaşlarım Tunca Aksoy, Fuat Büte, ben ve Takma Sakal Engin Aktel.



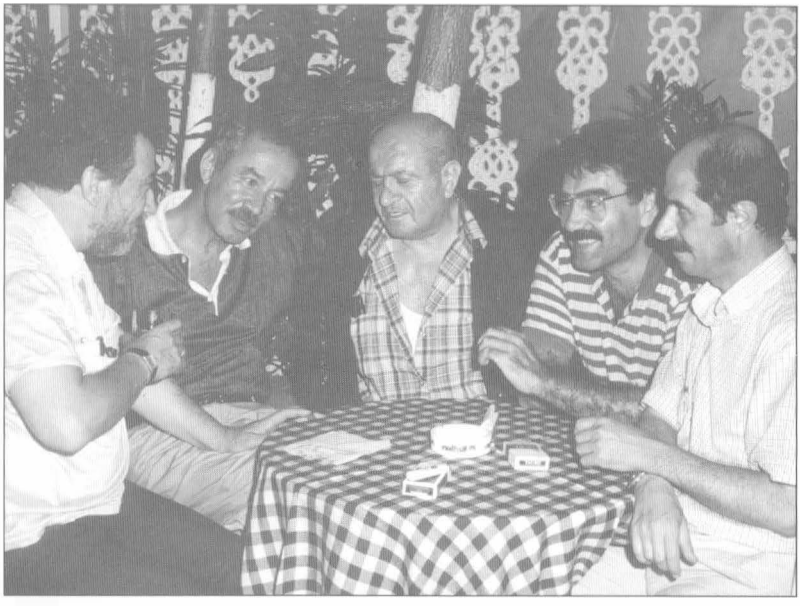
Kadir İnanır, eski gazeteci Yücel Dönmez, Yaşar Kemal ve ben
Çiçek Bar'da (1985).



Rüçhan Adlı, ben, Türkân Şoray, Günfer Feray, Cihan Ünal
Bodrum Big Ben'de.
Türkân ve Cihan o sıralar ilk filmlerini yapıyorlar.



Ben, Abidin Dino, Güzin Dino ve Yaşar Kemal'in karısı Tilda Kemal (arkası dönük).



Ben, Erdal Öz, Ahmet Arif ve Rahmi Saltuk
Ahmet Arif'in ölümünden bir yıl önce Çiçek Bar'ın bahçesinde.



"Toroslar ve Çukurova" konulu söyleşide ben, Yaşar Kemal ve Demirtaş
Ceyhun (Adana, 9 mayıs 1993).



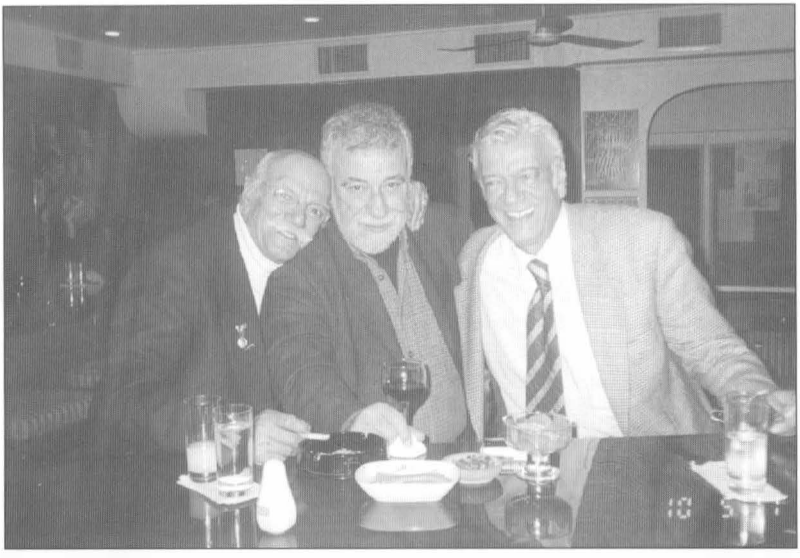
Arikanda'da köylü kadınlar Vivaldi konserine gelenler için gözleme yapıyorlar.



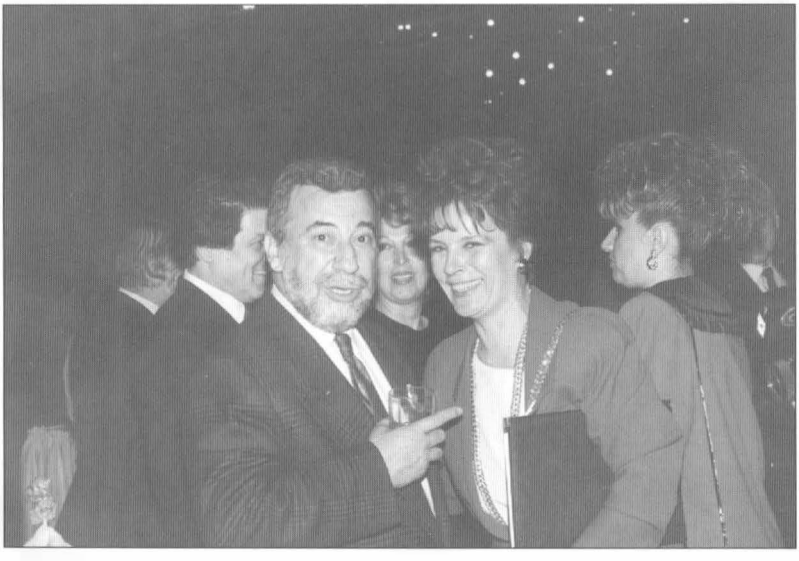
Kadir İnanır, Yaman Okay ve ben Garden 74'te.



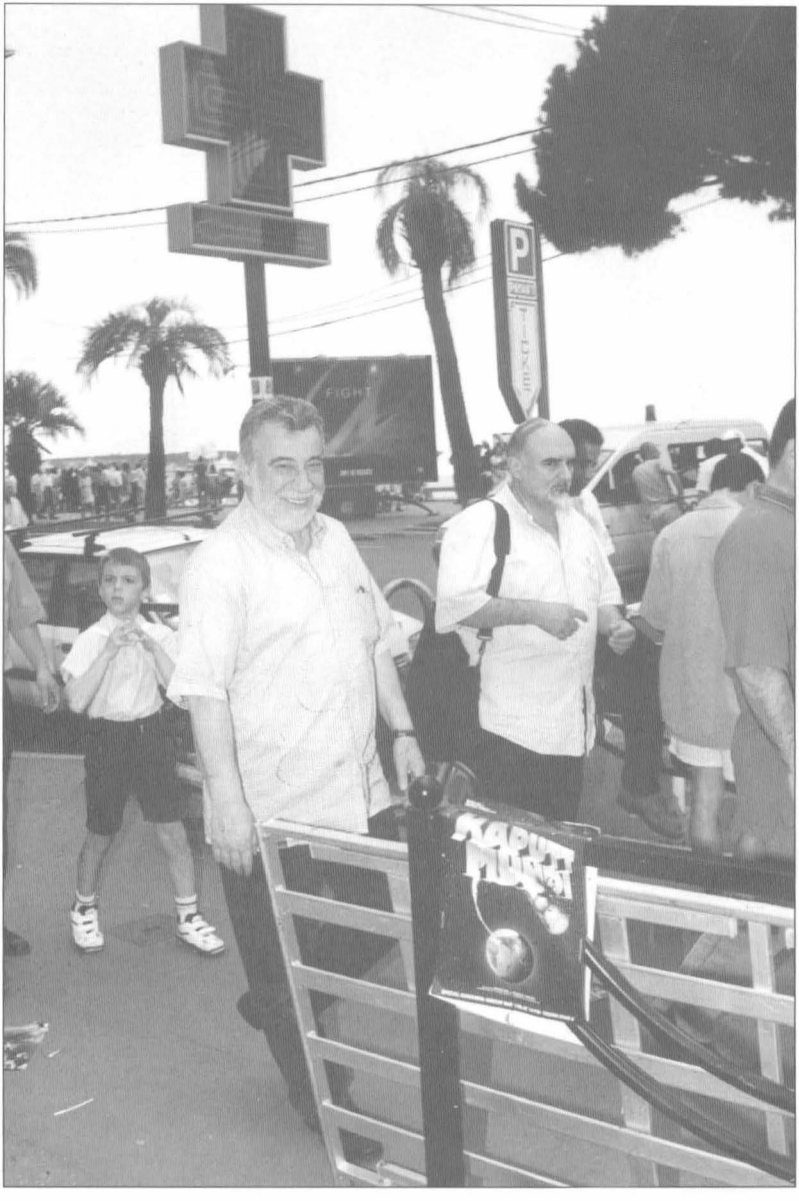
Yaşar Kemal anıtının açılış töreni vesilesiyle yazarın okuduğu bizim köyün ilkokuluna ziyaret.
Refik Durbaş, Demir Karahan, ben, Ali Özgentürk, Tarık Akan, Haşmet Zeybek, Nur Sürer, Metin Deniz, Seyhan Belediye Başkanı Yalçın Akyol, Oktay Akbal ile Burhanlı köylüleri ve okulun yeni öğrencileri.



Yıllar sonra Senih ve Sayra Orkan'la Çiçek Bar'da yeniden beraber.



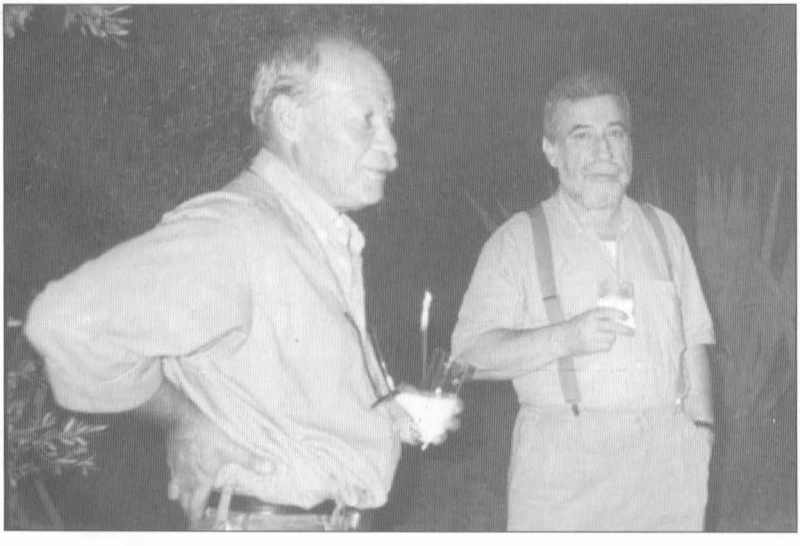
90'ların başında AKM'de bir kokteylde, Hülya Koçyiğit'le birlikte.
Arkada İzzet Günay ve eşi.



1997, Cannes.



Derviş Pınarı Yaylası'nda Apo, ben ve Münir (2000).



Duygu Sağıroğlu ve ben (Demirciköy, 1995).

"Yiğenim senin adın da Komünist Arif, hem de partilisin. Sen kaç para aldın?" demişti.

"Ne parası Orhan Abi?"

"Ne parası olacak! Baksana bütün gazeteler yazıyor. Bana bir şey vermediler. Sen aldın mı diye soruyorum."

"S..tirsinler, bize bok atmaya çalışıyorlar."

"Anladım, sana da bir şey vermemişler. Kim almış olabilir? Ulan yoksa bu Ruslar paranın hepsini Aziz Nesin'e göndermiş olmasınlar?"

"Olur mu öyle şey Abi?"demiştim.

"Olur olur. Ben almadım, sen almadın. Eee gazetelerde de geldiğini yazıyor; bu parayı muhakkak Aziz almıştır. Cimriliğinden de kimseye bir şey vermemiştir" demişti, çok gülmüştük.

Akşama kadar fiyortlarda, sazlıklarda dolaştım. Akşam bir meyhanede de devam ettim içmeye. Güzel adam, delikanlı, kabadayı Orhan Kemal'i düşündüm.

Bir gün, Beyoğlu'nda, kafaları çektikten sonra, tiyatroya gitmiştik birlikte. Şehir Tiyatrosu'nda *İspinozlar* piyesinin galası vardı. Kendi piyesinin galasına tek başına gitmeye utanıyordu.

"Beraber gidelim" demişti. Öyle alayişi seven bir insan olmadı hiçbir zaman. Davetiyesi vardı. En ön sırada oturup seyrettik. Ne de heyecanlıydı! Oyun bittiğinde sahneye davet etmişlerdi. Korkusundan zor çıkardık sahneye. Alkış kıyamet. Çıktık tiyatrodan. Hapishane öykülerini, Bursa'da Nâzım'la olan dostluğunu, şiir yazarken onu hikâyeye, romana yönlendirmesini az mı dinledim Orhan Abi'den?

Hey gidi Orhan Kemal, çiçeklerde yatasın.

Edebiyatçılar Birliği Lokali'nin sakinleri...

Yayınevinde çalıştığım günlerde, eski arkadaşım ve askerden önce bir yılı aşkın müdürlük yaptığım ARMO mobilya fabrikasından patronum diyeyim, Suavi Barutçuoğlu, Selahattin Hilav'la birlikte bir kitap dağıtım şirketi kurmuşlardı. Bir ortakları daha vardı sanırım. Nurer Uğurlu da orada çalışıyordu. Suavi, işler iyi gitmeyince, eski bir dava arkadaşı Ertuğrul'la birlikte Edebiyatçılar Birliği Lokali'nin işletmesini almıştı. Ben de fırsat oldukça giderdim. Çiçek Pasajı'nın üst katında, İstiklal Caddesi'ne bakan, eski fotoğrafçı Gör-Çek'in olduğu yerde. Eski binanın içi çok güzeldi. Bir köşede şömine yanardı. Balkonda, caddeye bakan bir

kişilik masası vardı, gelip geçenleri seyretmek için. İki küçük salondan ibaretti. Edebiyatçılar Birliği başkanlığını Haldun Taner, genel sekreterliğini de Cengiz Tuncer yapıyordu. Lokale sadece edebiyatçılar değil, her türden sanatçılar da geliyordu. Tamamı da benim tanıdığım ya da dostlarımdı. Bir gün Suavi, lokalin işletilmesi konusunda kendine ortak olmamı önerdi. Ben de ortaklık yerine akşamları gelip yardım edebileceğimi anlattım. Çok iyiliğini, dostluğunu görmüştüm.

Daha önce anlatmıştım. Hani, Yılmaz Güney hapisteyken, her ay parayı onun adına ben gönderiyordum. Daktiloyu onun adına ben alıp göndermiştim. Pavyonda rehin kalan paltonun parasını da o ödemişti. Sofrasında kimseye para ödetmeyen, Antakyalı, güzel bir arkadaşımdı Suavi Barutçuoğlu. Eski tüfekti. Beyoğlu'ndaki evinde, Rıfat Ilgaz ve Yılmaz Güney uzun süre kalmışlardı. Hatta, benim bile o evde kalmışlığım oldu, evli olmama rağmen...

Ben, Suavi'nin bu teklifini ortak olmadan yapacağımı söylememe rağmen o ısrar etti durdu. Öyle ya da böyle işe başladık. Çok sıcak bir atmosferi vardı. Ben her zaman yaptığım gibi gelen gidenle ilgileniyordum. Alışverişleri Ertuğrul yapıyordu. Hesap kitap işlerine Ertuğrul ile Suavi bakıyordu. Sanırım ben bu insan ilişkilerini iyi yapıyordum. Dostlarımın nazını çekmesini bilirdim.

Gülriz Sururi-Engin Cezzar ekibi, her gece tiyatrodan sonra bize gelirlerdi. Güzel dostlarım! Onları ağırlamaktan müthiş memnun olurdum. O sıralar, Yaşar Kemal'in *Teneke* oyununu oynuyorlardı. Çok da başarılı bir tiyatroları vardı. Engin'i ilk *Hamlet* oyunundan tanıyordum. Amerika'da, tiyatro ve sinema okulundan mezun olduktan sonra İstanbul'a gelmiş ve bir süre sonra da Şehir Tiyatrosu'nda *Hamlet*'i oynamıştı. *Hamlet*'ten sonraki bir dolu oyununu da, Gülriz'le evlendikten sonra beraber kurdukları Gülriz Sururi-Engin Cezzar Tiyatrosu'nda izlemiştim. Az konuşan, sakin bir insandı. Tiyatroyu daha çok Gülriz yönetirdi. İlerde Engin'den çok söz edeceğim. Gülriz'i, Küçük Sahne'den olduğu gibi, Kulis'ten de tanırdım. Etrafa biraz soğuk durmasına rağmen dostlarına karşı sıcak bir insandı. Tiyatrosunda oynayanlar, onun fazla patron olduğundan söz ederlerdi. Hele hiçbir zaman tiyatro konusunda mutlu olmayan Tuncel Kurtiz'in çok şikâyetlerini dinlemişimdir.

Turgut Boralı da bazen içki masasında ortaya "Para nedir?" diye sorar ve arkasından, sorduğu sorunun cevabını kendisi verir, "Gülriz'in bize vermediği" derdi.

Edebiyatçılar Birliği'nin haftalık toplantılarından sonra, işletme konusunda mutlaka bir şikâyet olurdu. Bu konuda Haldun Ta-

ner bizlerle hiç muhatap olmazdı. O işi Demirtaş yapardı. Her zaman da şikâyet hesap üzerineydi. Örneğin, lüfer ızgara 120 kuruştan satılıyorsa, Demirtaş gelir hemen şikâyet ederdi. Tabiî ona da üyeler şikâyet ettiği için. Bir şeyi bir türlü anlatamazdık. Lüfer, sabah taze taze alınır. Fiyatı 100 kuruştur. Üzerine yüzde 20 ilave edilerek akşam 120 kuruşa satılırdı. Oysa onlar, akşam lokale gelirken balık pazarından geçip gelirlerdi. Akşam pazarı, balıkçılar sabah 100 kuruşa sattıkları balıkları 75 kuruşa düşürürlerdi. Onların içinde bayatları da olduğundan, biz sabahleyin alışveriş yapardık. Bu farkı bir türlü anlatamazdık yöneticilere. Bu kavga hep böyle sürüp gitti. İki yıl süreyle, akşamları lokalin yönetimiyle uğraştım. Edip Cansever, Cemal Süreya, Turgut Uyar, Şükran Kurdakul gibi şairler; Necati Cumalı, Yaşar Kemal, bazen Kemal Tahir, Atilla Tokatlı, Selahattin Hilav, Fethi Naci ve ressam Ömer Uluç ile karısı Sevim, Nuri İyem ve karısı seramikçi Nasip Abla, Füreya, çok az da olsa Aliye Berger, Adalet Cimcoz, Tahir Alangu, Asım Bezirci, Fikret Adil, Fikret Hakan, Erol Günaydın, saymakla bitmeyen dostlar, lokali doldururlardı. Arada bir, Ankara'dan geldiğinde mutlaka beraber olduğum ressam Orhan Peker de iyi dostlarımdandı.

Hırçın ressam Orhan Peker! Hep kavgacıydı. Ankara'ya gittiğimde evinde kalırdım. Turizm Bakanlığı'nda çalışırdı. Güzel bir kedisi vardı. İyi ressamdı. Kediler, atlar, itfaiyeciler, portreler... Leke düzenini en iyi kullanan ressamdı resimde. Bir ara, altı aylık bursla İspanya'ya gitti. İki yıl sonra döndü. Dönüşte açtığı sergide Goya'nın bire bir yaptığı kopyasını hâlâ unutamam. Bir de *Aliye Berger* portresini. Genç yaşta kaybettik Orhan'ı. Ne güzel âşık olurdu Orhan. Sırılsıklam, ama onurlu. Burnundan kıl aldırmadan. En yakın dostu Fikret Otyam'dı. Otyam, *Gide Gide* adlı fotoğraf ve yazı serisiyle, Doğu ve Güneydoğu Anadolu gerçeğini Türk toplumuna tanıtan Yaşar Kemal'den sonraki ilk gazeteci ressamdı. O da gazetecilikten emekli olduktan sonra Gazipaşa'ya yerleşti ikinci karısı Filiz'le. Hâlâ orada, resim yapıyor. Karısı Filiz de en güzel batikleri.

Bir Osmaniye dönüşü, Mersin-Anamur üzerinden Gazipaşa'ya gitmiştik. Fikret'i sordum benzinciye.

"Buradan doğru gidin. Denizden önceki, soldaki son ev" dedi.

Deniz kenarına vardığımızda, karım ve oğlumla arabadan indim. Bir kahve vardı. İçeri girip,

"Selamünaleyküm" dedim. Sonra

"Fikret Otyam'ın evi neresi?" diye sorduğumda,

"Ne o hoca, evin yolunu mu yitirdin?" diye cevap verdi oturan ihtiyarlardan biri.

Fikret'le ben gerçekten çok benzeriz birbirimize. Fikret olmadığını zor anlattım ihtiyar Gazipaşalıya.

2001 yazında, Antalya Arikanda'da düzenlenen "Vivaldi 4 Mevsim" konseri için Nebil Özgentürk, Tayfun Talipoğlu, Coşkun Aral ve Ahmet Utlu ile beni de davet etmişlerdi. Gittiğimiz akşam Antalya Oteli'nin havuz başında, yan yana şaraplar içtik. Ertesi gün Arikanda'da Gürer Aykal'ın yönettiği Antalya Senfoni Orkestrası'nın konserini dinledik. Yalçın kayaların altına kurulmuş bu muhteşem amfiteatrın önündeki arastada, köylülerin ikram ettiği börekler ve şaraplarla muhteşem bir gün yaşamıştı konuklar. Hıncal Uluç, uzun uzun yazdı bu konserin güzelliğini. Hele ki dağ köylerinden gelen dört bine yakın köylünün konseri ne güzel izlediğini. Gürer Aykal, her mevsimin ne olduğunu, doğadan örneklerle ne güzel anlattı köylülere. Aman Allalum, o ne muhteşem geceydi! Arikanda ileride, turizmin önemli noktalarından biri olacak. Çetin Altan'ın kulaklarını çınlattık konserle ilgili. Bu işin organizasyonunda Fikret Otyam'ın ve Filiz Otyam'ın parmakları vardı. İyi de ev sahipliği yaptılar.

Nereden nereye geldik. Edebiyatçılar Birliği derken, Arikanda'da noktaladık dostları.

İki yıl sonra bıraktım Edebiyatçılar Birliği'ni. Alacaklar ödenmiyor, yönetimle tartışma bitmiyor derken ben ayrıldım. Suaviler bir süre daha işlettiler. Ama sonunda battılar. Kitap dağıtım işi de battı Suavi'nin. Nurer'e devretti. Eski tüfek arkadaşı Veysel'le şarküteri işine girdi. Yıllarca birlikte çalıştıktan sonra eski patronum Mustafa Kemal'le birlikte Bilsak'ta ağırlama işlerini kurdular. Mustafa'nın ölümünden sonra da hâlâ aynı işi sürdürüyor Suavi. Zaman zaman karşılaşırız. Bazen bir iki kadeh içer, bazen ayaküstü sohbetle geçiştiririz. İçine kapanıktır, ama güzel dosttur.

Taksitli kitap satışında patlama...

Ağaoğlu Yayınevi'ndeki işlerim devam ederken bir gün *Akşam* gazetesine uğradım. Çetin Altan'ın *Akşam*'da olduğu günler. Yayımladığımız kitapların ilanlarını onun gazetedeki köşesinin altına koyardık. İlan, kitap okuyucusu tarafından görülsün diye. Çünkü bizim kitapların okuyucuları Çetin Altan'ın okuyucusuydu. Çetin Altan, Türk basın tarihinde, en çok hakkında dava açılan, en çok okunan solcu yazardı. Hiç korkusu, hiç pervası yok-

tu. Barut gibiydi yazıları. "68 kuşağı"nın oluşmasında da onun büyük etkisi vardı. 27 Mayıs ihtilali öncesi Menderes'in baskıcı rejimine karşı olan bir dolu öğrenci, polisin silah kullanmasıyla yaralanmıştı. Çetin Altan ertesi gün *Akşam* gazetesindeki köşesini boş bırakmış ve sadece, "Bugün canım yazı yazmak istemiyor" demişti. O günkü bu yazı her şeyi anlatmaya yetmişti. Öyle zeki, öyle kavgacı, öyle entelektüel biriydi Çetin Altan. Bütün bir 27 Mayıs kuşağı Çetin Altan'a tapardı. TİP adına Meclis'e girdiğinde verdiği kavgalar, Türk siyasî tarihinin en önemli kavgalarıdır.

İşte bu *Akşam* gazetesinin bir ilan müdürü vardı: Nezih Örencik. Çok iyi dost olmuştuk ilan meselesinden. Güler yüzlü, hoş, iyi bir insandı. Belli ki onun da ekonomik sıkıntıları vardı. Bir gün gazetede sohbet ederken bana,

"Arif, aldığın maaş yetiyor mu sana?" dedi. Ben de,

"Yetiyor ama, biliyorsun çok gezen bir insanım. Birkaç yüz lira daha kazansam çok rahat olacağım" dedim.

"Ben de öyle" dedi Nezih. Sonra da,

"İster misin seninle bir iş yapalım?" dedi.

"Olur" dedim, "eğer benim yapacağım bir şeyse."

"Tam sana göre bir iş" dedi.

"Hayırdır" dedim.

"Bak" dedi, "çok iyi araştırdım. Babıâli'de seni çok seviyorlar. Hangi yayınevine gitsen, istediğin kadar kitabı hemen alırsın."

"Evet, alırım."

"Taksitle aldığımız kitapları, yine taksitle satacağız. Aradaki indirim, bizim kârımız olacak. Ayda 4 000 liralık kitap satsak yüzde 25'i 1 000 lira eder. 200 lira masrafımız olsa, 800 lira bize kalır. Bunu da yarı yarıya paylaşsak, her birimize 400 lira düşer. Ne dersin?"

"Fena değil" dedim, "peki nasıl satacağız? Kime satacağız?"

"Onu ben ayarlayacağım. Şehirlerarası telefon santralında binlerce çalışan genç kız var. Bunların çoğu üniversitede okuyor. Hepsi de kitaba meraklı gençler. Ayrıca bankalar var. Orada çalışanların da kitap okumaya ihtiyacı var. Sen yayınevleriyle anlaş. Onların listelerini al. Hepsini birleştirip bir liste basacağız. Sonra bunu dağıtacağız. Onlar, seçtikleri kitapları işaretleyip listeleri bize geri verecekler. Biz de ertesi gün, paketlerini yapıp göndereceğiz. Paketi teslim ederken de ilk taksiti alacağız."

"Bu olur be Nezih" dedim.

Önce bizimkilerden başlayarak, Babıâli'nin en çok kitap satan yayınevlerini tek tek dolaştım. Durumu anlattım. Olurunu aldıktan sonra geldim Nezih'e,

"Bu iş tamam" dedim, "işte listeler."

"Peki, şirketin adını ne koyalım?" dedi.

"Kİ-SAN" dedim.

"Nedir o?"

"Kitap Sanayii."

Ama asıl düşüncem, o günlerde Vietnam'daki Kesan'dı. Vietkong'un Amerikan askerlerine vurduğu darbeden dolayı herkesin ağzındaydı Kesan adı. Ona benzesin istiyordum. Bunu ona açıklamadım tabiî.

Böylece biz işe koyulduk. Nezih'in kardeşi dağıtım işini yapıyordu. İlk ay hiç beklemediğimiz biçimde, dağıtımını yaptığımız kitap bedeli 10 000 lirayı geçmişti. İkimiz de çok şaşırmıştık. 400-500'er lira beklerken kişi başına 1 500 liraya yakın para kazanıyorduk. İkinci ay iş daha da büyüdü. Aylık satışlarımız 30 000 liranın üstüne çıktı. Kazancımız 9 000 lirayı buluyordu. O tarihte, zaten 1 500 lira gibi iyice bir maaş alıyorduk. Üstüne şimdi 5 000 liraya yakın para da kazanınca durum hepten güzelleşmişti. Sabah erkenden gidiyordum. *Akşam* gazetesinin kullanılmayan bir deposunda, aldığımız siparişleri paketliyorduk. Saat 10'a kadar çalışıyor, sonra yayınevine gidiyordum. Öğle paydosunda yine geliyor, yine paketler. Akşam 5'ten sonra yine paket yapımı. Arı gibi çalışıyordum. Üçüncü ayda paketleri dağıtmak için bir araç lazım oldu. Hemen ikinci el bir Opel karavan aldık. Satışlar 70 000 lirayı bulmaya başlamıştı. Hiç beklemediğimiz bir biçimde para kazanıyorduk. Daha çok zaman lazımdı bana. Yayınevi zaten ilk günler gibi değildi. Semih de yetişmişti artık. Benim yardımcım. Mustafa'yla konuşup işten ayrıldım ve kendi işimin başına geçtim. Olmayan bir iş yaratmıştık Nezih'le. Sermayesiz bir iş. Sadece itibara, güvene dayalı bir iş. Artık kendi işimin sahibi olmuştum. Hayaller kuruyordum. Türkiye'nin her tarafında şubeler açacaktık. Ankara, İzmir, Adana, Eskişehir, Bursa, Zonguldak, Trabzon, Erzurum, Elazığ, Diyarbakır, Sivas, Mersin, Karabük en çok kitap okuyan bölgelerdi. Buralarda birer şube açmak iyi olurdu. Yaptığımız en iyi işlerden biri de yayınevlerinin depolarını boşaltmaktı. Satışları durmuş, depolarda kalan kitaplar da liste içinde alıcı buluyordu. Yayınevleri de bu durumdan çok memnundu. İlk iş olarak Ankara'da bir şube açmaya karar verdik. Sağlık Sokağı'nda, kolejin kapısında bulduğum bir dükkânı kiraladık. İşin başına, akrabamı da sayılan TİP'li Serpil'i getirdik. Serpil çok çalışkandı. Hemen işe sarıldı. Ankara'da çevresi de vardı. Bütün devrimci kesim arkadaşıydı. Tanımadığı yoktu. İşler iyi gidiyor-

du. Her ay üç beş gün Ankara'ya gidiyor, işleri denetleyip dönüyordum. Bu gidişlerim birkaç ay içinde, ayda on beş günü bulmaya başladı. Çünkü Ankara düzenli çalışamıyordu. Kısacası Serpil'den şikâyetçiydi Nezih. Bunun üzerine bir teklif yaptı. Ankara'yı ben alıyordum. İstanbul ona kalıyordu. İşime de geliyordu Ankara'da olmak. İyi ilişkiler kurmuştum. Serpil ayrılmıştı. Eski bir arkadaşım Macide, Tunca Yönder'le evliydi. Tam bizim kitabevinin karşısında oturuyorlardı. Macide de kitap pazarlama işine başlamıştı. Tunca, AST'de oynuyordu. Macide'nin de büyük çevresi vardı. Tek başına, ayda 90 000 liraya yakın satış yapıyordu. En pahalı kitabın 10-15 lira olduğu düşünülürse, bu büyük işti. Halk Oyuncuları gibi, AST'nin ve Devlet Tiyatroları'nın oyuncuları da en iyi müşterilerimizdi. Halk Oyuncuları, İstanbul'da Aksaray Tiyatrosu'nda oynarken tiyatroları yakılmış, yeni bir salon bulamadıkları için Ankara'ya gelmişler, Necatibey Caddesi'nde bodrum katında bir salon tutmuşlardı. Tuncel Kurtiz, Tuncer Necmioğlu, Ayberk Çölok, Rahmi Saltuk, Halil Ergün, Nevzat Şenol, Aydın Engin, Mustafa Alabora, Selçuk Özgüven, Nazmi Kavasoğlu, Umur Bugay, daha sonraları Sivas olaylarında yakılan Âşık Nesimî gibi dostlarımdan oluşuyordu. Alev Yamaç gibi kız arkadaşlarımız da vardı.

Aslında Umur'la tanışmıyordum. Ama adını dostlarımdan çok duymuştum. Benden de ona çok söz etmişler. Bir gün, tiyatronun kulisinde karşılaştık.

"Sen Umur musun?" dedim.

O da bana,

"Sen de Arif misin?" dedi.

Sanki kırk yıllık dost gibi sarıldık birbirimize. Sonra da çok iyi arkadaş olduk. Hayat bizi çok yerde karşılaştırdı. İkimizin de hayatını değiştiren büyük işler yaptık. İleride anlatacağım.

Akşamüstleri işten sonra, Otel Barikan'ın barında oluyordum. İstanbul'dan arkadaşım olan Onay Ongan, Barikan'ın barında piyano çalardı. İyi bir piyanistti. Daha önce, Durnev'le uzun yıllar birlikte yaşamışlardı. AST'de *Durand Bulvarı* oynuyordu. Bu iş için Fikret Hakan ile Orhan Çağman'ı İstanbul'dan getirmişlerdi. Büyük prodüksiyondu. İşin başında sevgili arkadaşım Güner Sümer vardı. Halk Oyuncuları ile AST arasında müthiş bir yarış sürüyordu. *Durand Bulvarı* kapalı gişe oynuyordu ama, Halk Oyuncuları'nda her oyun kapalı gişeydi. *Pir Sultan*, *Devr-i Süleyman*, *Teneke*, *Dilekçe* dönüşümlü olarak aynı kadroyla oynanıyordu. Akşamları Barikan sefasından sonra Halk Oyuncuları'na

gidip oyun seyrediyor, oyundan sonra arkadaşları toplayıp önce meyhaneye, sonra Feyman'a gidiyor, daha sonra da yeni açılan Çakın Kulüp'te sabahı ediyorduk. Ben İstanbul'daymışım gibi yaşıyordum. Genellikle akşam alkolleri, Mehmed Kemal'in açtığı Kalem'de alınıyordu. Mehmed Kemal eski bir ağabeyimdi. İstanbul'a gelişlerinde birlikte olurduk. Sürekli şikâyet ederdi. Veresiyeleri toplayamamak, onu çıldırtırdı. Bazen herkes gider, baş başa kalır, içerdik.

Kalem bizim kitapçıya çok yakındı. Bazen öğleden sonraları Kalem'e uğrardım, Mehmed Kemal'le tavla oynamak için. Çok iddialıydı. Ama bana pek şansı tutmazdı. Birkaç yıl sonra İstanbul'a taşındı. İşsizdi. *Hürriyet*'e bağlı, aydınlar için bir gazete çıkıyordu. Adı *Yeni Gazete*'ydi. Yazı işleri müdürü de bizim iyi arkadaşımızdı: Hüseyin Güneş. Hüseyin'e bastıra bastıra *Yeni Gazete*'ye aldırmıştık Mehmed Kemal'i. Yalnız ben değildim Hüseyin'e baskı kuran tabiî. Benim dışımda, onun çocukluk arkadaşları da vardı. Tevfik Yener, Tunca Aksoy ve Egemen Bostancı gibi. Mehmed Kemal'in *Yeni Gazete*'ye girdiği yıllarda ben de *Günaydın*'da çalışıyordum. Talat'ın kahvesinde 500 lirasına tavla oynardık. Yenerdim.

"Param yok, ay başında öderim" derdi.

Ay başı gelince de ben,

"Şimdi boş ver, sonra alırım" der, almazdım.

Ama ay içinde her yerde söylerdim "Mehmed Kemal'in bana 500 lira tavla borcu var" diye.

Bir gün, Papirüs'te içiyoruz. Papirüs kalabalık. Biz ayaktayız. Egemen yanınuzdaki masada, birileriyle iş konuşuyor.

"Yahu Kemal Abi, ne zaman vereceksin şu 500 lirayı?" dedim.

Ay sonuna geliyorduk. Biliyordum. Hemen Egemen'in kulağına eğildi,

"Egemen, 1 000 lira versene" dedi.

Egemen çok severdi Mehmed Kemal'i. Çıkardı verdi. O da bana verdi.

"Al şunu da paylaşalım."

500 ona verdim, 500'ü de kendime aldım. Bunu sonra Egemen'e anlatıp gülüştük.

Mehmed Kemal, gazeteciliğinden öte, şairdi. *Öğle Rakıları* adlı kitabı sanırım son kitabıydı. Ölünceye kadar da iyi dost kaldık. Ankara'da benim kitapçı dükkânını sel bastığında, beni çok teselli etmişti. Onu hiç unutamam. Mehmed Kemal'den bir şiir okumadan ayrılmak istemem:

Hani kanlı, sıcak ağustos günleri
Bir bulut belirir ya gökte,
Serinlik verir, gölge verir ya;
Tıpkı öyle, öylesine,
Sıkıntılı, acı günlerimde
Serinletirsin yüreğimi.

Hani karanlık korkunç gecelerde
Bir ışık belirir ya uzaklardan,
Bir yıldız çavar ya gökten,
Uzar, uzar, uzar,
Düşer gibi olur ya toprağa
Arkasından ışıltılı bir iz bırakarak;
Sevindirir, ümit verir ya
Yolunu kaybeden yolculara;
Tıpkı öyle, öylesine
Nur serpersin, aydınlık olursun
Karanlık düşüncelerime.

Bir kere sevdalanmışım sana,
Meyil vermişim;
Namusum, arım demişim;
Gözüm,
Canım,
Efendim,
Devletli sultanım,
Çocuğumun anası,
Karım demişim...
Basmışım bağrıma.

İlk trafik kazamı yapıyorum...

Ankara'da önemli bir arkadaşım daha vardı. Alp Arıç. Alp, Mobil'de çalışırdı. Aslen Ankaralı olduğu için çocukluk arkadaşları vardı. Fazla dostları yoktu. Eski patronum, arkadaşım Tektaş Ağaoğlu'yla çocukluk arkadaşıydılar. Yayınevi günlerinden tanışıyorduk. Biraz kendine dönüktü. En iyi arkadaşı Yıleri Atamer'di. Yıleri, TRT'de çalışırdı. Benim de iyi arkadaşım oldu. İkisi de çok geç yaşlarda evlendiler. Bazı akşamüstleri gider, Mobil'in garajında iddialı masatenisi oynardık. Birasına, viskisine... Alp'in bir arkadaşı da Güneşi'ydi. O müdür düzeyindeydi. Bir de sonradan

Anavatan milletvekili olan Ogan Soysal. Alp'le birlikte çoğu zaman onlarla olurduk. İçerdik. Bazen de Güneşi'nin evinde. İyi bir hanımı vardı: Naciye.

İlk trafik kazamı Ankara'da yaşadım. Bir akşam, ikimizin de arkadaşı olan bir kadının evine gittik. Güzel yemekler hazırlamıştı. İçtik, eğlendik. Geç saatlerde beni bırakıyordu. Bulvar'dan Meşrutiyet'e dönüş vardı o zamanlar. Dönüşte durduk, yukarıdan gelen araba var mı diye. Yoktu. Tam dönerken, bize çarpan bir araba sesiydi son duyduğum. Uyandığımda, boylu boyunca asfaltın üzerinde yatıyordum. Üstüme eğilmiş bir adamın sesiyle kendime geldim.

"Bir şeyin var mı baba?" diyordu.

Gözlerimi açtım. Bu Halk Oyuncuları'ndan Nazmi Kavasoğlu'ydu. İlk cevabım,

"Bismişah, Allah Allah, hu dost!.." oldu.

Bu, *Pir Sultan* oyunundan bir diyalogdu. Beni kaldırdı. Baktım Alp, arabaya yaslanmış, sesi çıknuyor.

"Alp Alp!.." dedim, "Bir şeyin var mı?"

Onun da bir şeyi yoktu. Kaza tam bizim geçtiğimiz sırada ışıkları yanmayan ve freni tutmayan bir polis cipi yüzünden olmuştu. Cip bizi gördüğünde duramamış ve arabanın arka kısmına çarpmıştı. Bu çarpma sonucu, tekerlek patlamış, benim kapı açılmış ve ben asfalta düşmüştüm. Araba benim etrafımda bir defa dönmüş ve durmuş. Baktık ki polisler bizi suçlu çıkaracak, fazla uzatmadan arabayı aldık, Maltepe'de Alp'in tamircisinin önüne götürüp bıraktık. Yürüyerek, Sakarya'daki Rumeli İşkembecisi'ne dönüyoruz. O ana kadar hiç konuşmamıştık. Birden gülmeye başladık. İşkembecide hâlâ gülüyorduk. Öyle bir gülme ki, herkesi rahatsız ediyorduk. Güç bela çorbaları içip evlere gittik. Ertesi gün bir şeyim yoktu. Güneşler kırk sekiz saat geçmesi gerek diyorlardı. Bir beyin kanaması olabilirmiş. Biz yine de o gün masatenisi oynayıp içkiler içtik, ama ertesi gün yataktan kalkamıyordum. Alp beni aldı, doktora götürdü. Belim çok ağrıyordu. Zor yürüyordum. Yıllar sonra bu bel ağrısı hep beni kovaladı durdu. Hâlâ da peşimden ayrılmaz.

Umur'la özel bir dostluğumdan bahsetmiştim. Özel bir hikâyeyi de anlatmadan geçmemeliyim.

Umur'la bire bir kaldığımızda, bana İstanbul'daki aşkından söz ederdi. Gerçekten sırılsıklam âşıktı. Bunu bütün tiyatro bilirdi ayrıca. Tuncel Kurtiz takılırdı bazen,

"Umur, Kör'den haber var mı?" diye.

Umur da hep "Kör" dediği için, önceleri, ben de gerçekten kör

biliyordum. Bir gece Necmioğlu'nun evinde, yemekler yenmiş, içkiler içilmiş, kafalar bulunmuş ve İstanbul otobüsüne binilmiş. Necmioğlu'nun evinden çıkarken de apartmanın bahçesinden çiçekler çalınmış. En arka sıradayız Umur'la. Kafalar bulunmuş ya, konuşmalar yine Kör üzerine kurulmuş. Bu arada, çiçekler koltuğun arkasındaki boşlukta duruyor.

"Aman" diyoruz muavine, "inerken sakın çiçekleri unutturma bize."

Kâh konuşup kâh uyuyarak, sekiz saatte geliyoruz İstanbul'a. Umur'un akşamüstü randevusu var Kör'le. Ben meraktan ölüyorum. Bana kızı gösterecek. Tabiî ayrıldıktan sonra hatırlamışız otobüste kalan çiçekleri. Akşamüstü, Taksim'de, saatin yakınında bekliyorum. Umur yanında gözlüklü bir kızla görünüyor. Hanım hanımcık bir kız. Ben yekten,

"Bahsettiğin Kör bu mu?" diyorum.

Umur'un yüzü kızarıyor.

"Yok ya, Ayşe" diyor.

Diyor demesine de, Umur dilinin belasını buluyor. Zaten, bir gün, sadece onu görmek için geldiği İstanbul zehir oluyor Umur'a. Burnumdan geldi diye anlattı sonra.

"Ne patavatsızsın, insan öyle der mi?" dedi.

Ben de:

"Sen hiç adını söylemedin ki birader, hep 'Kör, Kör' deyip durdun."

Umur, o büyük aşkıyla evlendi. Ayşe, çocuklarının anası. Zaten Umur, o zamandan anlamış kaprislerini çekecek kızı. Yoksa titizliği, pimpirikliği çekilmez.

"Yahu, ne o, yüzün sararmış" desen, hemen hastalanır. Aynı Müjdat Gezen gibi. O da Umur'un eski arkadaşıdır ya. Kim bilir, üzüm üzüme bakarak kararmıştır belki de.

Piyango biletinden kaybolan 1 000 lira...

Bir sabah kalktım, gazetelere bakıyorum. Ne göreyim? Millî Piyango'dan 1 000 lira çıkmış. Bir memurun iki üç aylık maaşı. Akşam için sebep çıktı. Halk Oyuncuları Tiyatrosu'ndan, Umur, Tuncel Kurtiz, Nevzat Şenol, Ayberk Çölok'u alıyorum. "Bilete para çıktı" diyorum. Çıkarıp gösteriyorum. Meyhane falan derken yine Çakın'dayız. Görmemişin oğlu misali, bileti herkese gösteriyoruz. Sağa sola da içkiler ısmarlıyoruz. Nasıl olsa yarın piyangodan parayı alacağız. Ertesi gün bir uyanıyorum, bilet milet yok. Kaybet-

mişim. Bilet parası falan derken, parayı cepten harcadığımız ortaya çıkıyor.

Bazı günler Piknik'te öğleden sonra içkilerine katılıyoruz. Bizim Macide'nin eski eşi Atilla Bartınlıoğlu, Erdoğan Tokmakçıoğlu, Tuncel, Ayberk birlikte içiyoruz. Votkaya başlamışız. Piknik'te güzel şiş yapılırdı. Sipariş eder etmez hemen gelirdi. Çok hızlı servisi vardı. Hep şaşırmışımdır buna. Atilla'yı çok eskiden tanırdım. Egemen'in *Akis*'te çalıştığı günlerden. Ankaralı, ismi olan önemli gazetecilerden biriydi. Ama o sıralar çok içiyordu. Bazen Şinasi Nahit de katılırdı bize. Esprileriyle kırar geçirirdi bizi Erdoğan Tokmakçıoğlu. Şinasi Nahit'in hikâyeleri bitmezdi. Yaşamı da fıkra gibiydi. En çok da "Çoban" hikâyesine bayılırdım. Hep onu anlatsın isterdim. Şinasi Nahit bir gün, her zamanki gibi sarhoş, evine gidiyor. Kurban bayramı arifesi. Kavaklıdere'de bir yerde. Kurbanlık koyunlar toplu olarak uyuyor. Çoban da başlarında. Tam karşıda Fransız Elçiliği'nin yemyeşil bahçesi. Bahçe kapısını açıyor. Koyunları salıyor bahçeye. Gürültüye elçinin karısı uyanıyor. Bakıyor bahçede koyunlar. Şinasi Nahit kapıda, koyunlarını otlatan çoban gibi. Fransızca bağırmaya başlıyor kadın. Şinasi Nahit de aynı şekilde Fransızca olarak cevap veriyor kadına. Kadın bu defa daha şaşkın. Uyuyan kocasına sesleniyor. "Burası ne biçim ülke? Çobanları bile Fransızca konuşuyor" diyerek içeri kaçıyor. Şinasi Nahit, Galatasaray'da okumuştu. İsmet Paşa'nın eşi Mevhibe Hanım'ın da akrabasıydı. Yine de yazılarından dolayı hapse girmekten kurtulamazdı. Fıkralarını topladığı *Hop Dedik* adlı bir de kitabını anımsıyorum.

Atilla Bartınlıoğlu demiştim. Atilla, bizim Can Ok'un da arkadaşı. Bir gün İstanbul'da Can'la beraberiz. Atilla, Babeuf davasından yargılanıyor. Her zaman dava gündemde. "Dimitrov'un Savunması" çevirisinden 12 yıl hapsi isteniyor. Atilla'yla da konuştuk. Nasıl yapacağız? 12 yıl mahpushane çekilir mi?

"O halde" diyoruz, "seni yurtdışına kaçırmalıyız..."

"Pasaport var mı? Var." O zaman bir plan yapıyoruz üçümüz birlikte. Dava son aşamasına gelmiş. Karar verilecek. Bir araba ayarlıyoruz, biraz da para. Hüküm de giyse, temyizi falan derken bir az zaman da kazanıyoruz. Karar çıkar çıkmaz, mahkeme, yurtdışı yasağını çıkış kapılarına bildirinceye kadar üç gün geçer. Biz hemen mahkeme kararını duyar duymaz seni arabaya atıp Kapıkule'yi buluruz diyoruz. Aynen de uyguluyoruz düşüncelerimizi. İki gün sonra. Araba kapıda. Biz içerde mahkeme sonucunu bekliyoruz. Sonuç: beraat.

Yine bir gün, Piknik'te başlamışız öğleden sonra. Muhabbet koyu. Tuncel, Ayberk, Nevzat ve birileri. Kafaları bulmuşuz. Sovyetler'den Kafkas Dansları Topluluğu'nun gösterisi var. Birden muhabbet, bu gösteriyi görmemiz gerektiği üzerinde yoğunlaşıyor. Ayberk, Çerkez, yani Kafkasya kökenli olduğundan, iyice baskı yapıyor. Mutlaka göreceğiz. Saat 8'de, konser kapısında buluşmak üzere ayrılıyoruz. Ama hepimiz sarhoşuz. Sonunda Ayberk, Nevzat, sanırım Tuncel hep beraber gidiyorlar gösteriye. Ben gitmiyorum. Ayberk çok duygulu ve çok coşkulu biriydi. Sevince hep sever, kavga edince hayvan gibi kavga ederdi. Çok güçlü kuvvetliydi. Birisini dövmek mecburiyetinde kaldığında, sonra oturup onun boynuna sarılır ağlardı. O sıralar evli miydi bilmiyorum, ama sanırım evliydi Elif Türkân'la. Ekip gidiyor, protokole oturuyor. Ayberk, soydaşlarını görmekten mutlu. Yaşasın Kafkasya, Yaşasın Sovyetler Birliği gibi taşkınlıklara başlayınca, polisler müdahale ediyor. Tabiî bir kavga polislerle. Bir ara,

"Cumhurbaşkanımız burada" diyor polis, "ayıp oluyor."

"Sizin de, cumhurbaşkanınızın da..." diyor Ayberk ama, kodesi de boyluyor. Bu yatış birkaç ay sürüyor, cumhurbaşkanına hakaretten.

Bir cuma akşamı, İstanbul'dan TİP'li arkadaşım Turgut Aytaç geliyor bana. Oradan buradan, işlerden konuşuyoruz. Bir banka şubesinin yapımı işini almış, onunla uğraşıyor.

"Artık" diyor, "işler de hep Ankara'da yürütülüyor. Bu yüzden benim de buralara gelmem gerekiyor. Bu gece İstanbul'a gidiyorum. Salı falan dönerim. O güne kadar sen bana kiralık bir ev bul."

"Tamam" diyorum, "sen gelinceye kadar bir şeyler ayarlarız."

İş bitiminde yemeğe gideceğiz. Nasıl olsa 12'ye kadar zaman var. Tam o sırada bizim Avarel Akın ile Savaş geliyor. Bunlar Mülkiye'de devrimci öğrenciler. Aynı zamanda Mülkiye'nin tiyatro kolunda. *Fontamara* diye Silone'nin bir oyununu oynuyorlar. Oyunu gördüm. Gayet de iyiler. Halil Ergün başlarında. Ay başlarında gelip bana yardım ediyorlar. Ömer Özerturgut zaten bende çalışıyor. Bir Mülkiyeli daha var. Osmaniyeli hemşerim. Geçen gün bana uğradı. Tekirdağ'da valilik yapıyormuş. Bizim kitapçı dükkânı Mülkiyelilerle dolup taşıyor. Öğrenci hareketleri almış başını gidiyor. Akın, parkanın içinde beline bağlı zincirler, muştalarla dolaşıyor. Bekir Harputlu'nun Necatibey'de küçük, pedallı bir baskı makinesi var. Bütün beyannameleri, teksirleri o basıyor. Bir ayağı sakat üstelik. Üç günde bir geliyor,

"Arif Abi, ODTÜ için beyanname basılacak. Kâğıt yok" ya da "Mülkiye için beyanname basılacak. Kâğıt paramız yok" diyor.

Çıkarıp kâğıt paralarını veriyorum. Bu böyle hep sürdü ben Ankara'da kaldığım sürece. Bekir'e en son on beş yıl önce Paris'te rastladım. Mutluydu. Sevindim. Oraya yerleşmiş.

O akşam Turgut Aytaç, Akın, Savaş, ben birlikte gidiyoruz yemeğe. Bizim yemek tabiî ki içkili olacak. Sakarya'da İskele'de çekiyoruz kafaları. Partiden, öğrenci hareketlerinden, politikadan konuşuyoruz. Akın hızlı. Savaş daha dingin Akın'a göre. Günün solcu gençlerinden bunlar. Biraz sonra, klasik şüpheciliğini ortaya koyuyor Akın. Gecenin bir saatinde takıyor Turgut'a.

"Arif Abi, senin bu arkadaşın polis" diyor.

"Yapma Akın, o benim partide beraber çalıştığım arkadaşım."

"Yok" diyor Akın ve yüklendikçe yükleniyor Turgut'a.

Kavga çıkıyor sonunda. Zor zapt ediyoruz Akın'ı. Akın dediğim, 1.95 boyunda. Güçlü mü güçlü. Sonunda zorla yatıştırıyoruz. Çıkıyoruz meyhaneden. Ayrılıyoruz. Turgut otobüse biniyor. Onlar da yurtlarına gidiyor. Hafta sonu gazete ilanlarından ev arıyorum Turgut'a. Salı gününe kadar bulmalıyım. Söz verdim. Adresler belirliyorum. Kimini salı gününe erteliyorum. Kendisi beğensin diyorum. Pazartesi sabahı gazeteleri açıyorum. İstanbul'da müthiş olaylar: Kanlı Pazar... Göğsüne saplanmış bir bıçakla Taksim Meydanı'nda yatıyor Turgut... Ertesi gün Ankara'ya gelecek olan arkadaşım. İnanamıyorum. İnanmak mümkün mü? Daha iki gün önce birlikte olduğumuz, gelecekten, karısı ve çocuğuyla birlikte mutlu günler yaşamaktan söz ettiğimiz arkadaşım... Biraz sonra Savaş ve Akın giriyor kitabevine. İkisi de hüngür hüngür ağlıyor. Akın yerden yere atıyor kendini. "Ben nasıl böyle bir bok yedim? Ne kötü adamım ben" diyor başka bir şey demiyor. Gözyaşlarıma ortak oluyorlar. Gazetelerdeki resmi hâlâ gözümün önünde. Yüreğinin ortasında bir bıçak. Yerler kan gölü içinde... Şairin,

> Güvercin kursağında bir kurşun.
> Kefenimiz arşın arşın,
> Parasıyla
> Peşin peşin...

dizeleri takılıyor dilime.

Sel alıyor kitapları...

Baharla birlikte sel basıyor Sağlık Sokağı'nı. İncesu Deresi taşıyor. Bizim raflar yarısına kadar su içinde. Sular çekilince kitapları dışarı çıkarıyoruz. Hepsi şişmiş suyu görünce. Çark tersine dönmeye başlıyor.

"Geçer, üzülme" diyor Mehmed Kemal, Alp, dostlarım.

Sıhhiye'de meydana bakan eski bir binanın üst katına taşınıyoruz. Kitapların yarısı işe yaramaz hale gelmiş. Zarar büyük. Büyücek bir salon, bir oda, mutfak ve geniş bir teras Zafer Çarşısı'na bakan. Hem ev, hem kitapçı dükkânı. Kız kardeşim yardımcı oluyor bana. Alt katımızda bir fotoğrafçı var. Fotoğrafçının küçük oğlu, büyüdüğünde moda ve sanatçı fotoğrafları çeken Erol Atar oluyor.

Bazı akşamlar dostları çağırıyoruz ev-dükkâna. Kardeşim içliköfteler, çiğköfteler, mercimekli köfteler, analıkızlılar yapıyor. Memleket işi. Rakılar, şaraplar içiyoruz. Bir defasında AST'nin ve Halk Oyuncuları'nın oyuncularından karma bir grubu çağırıyorum. Birlikte yemekler yenip içkiler içiliyor. Daha önce de söylediğim gibi, iki tiyatro arasında gizli bir rekabet sürüp gitmekte. Tuncel Kurtiz, kitap raflarına dayalı merdivenin üst basamaklarından birine oturmuş. Ayaklarını alt basamağın birine geçirmiş, konuşuyor. Konu, o tarihlerde AST Tiyatrosu'nu yöneten Güner Sümer. Güner, İstanbul'dan yakın arkadaşımız. AST'nin kurucusu Asaf da öyle. Asaf'ın Antep turnesinde minibüs kazası geçirip ölmesinden sonra tiyatroyu Güner yönetiyor. Tuncel'in sert eleştirileri sohbetin gerilimini yükseltiyor. Bir ara sandalyede oturan Erkan Yücel yerinden fırlayıp,

"Sen Güner Sümer'e laf söyleyemezsin" diyerek Tuncel'e saldırıyor ve yumruğu Tuncel'in midesine yapıştırıyor. Tuncel o şaşkınlıkla merdivenle birlikte yere düşüyor. Tuncel kavgacının teki. Erkan gözü kara, çelimsiz. Tuncel'i zapt etmek imkânsız. Ortalık karışıyor. Zar zor işi yatıştırıyoruz. Ama gecenin de tadı kaçıyor. Dağılıyoruz. Böylece AST-Halk Oyuncuları rekabeti ilk defa su yüzüne çıkmış oluyor.

Erkan Yücel, yıllar sonra Kuşadası'nda çektikleri bir film sırasında geçirdiği trafik kazasında, genç yaşta hayata veda ediyor. Oyunculuğunun en olgunlaştığı dönemde Türk tiyatrosu ve sineması önemli bir oyuncusunu ve "Maocu"sunu kaybediyor. Güner ise kansere yeniliyor. Onu, oğlu Sinan için 1975'te yazdığı bir şiiriyle analım istedim:

OĞLUM SİNAN'A

Ne Selimiye
Ne Süleymaniye
Ne de
Gökyüzüne kılıç gibi çekilmiş minareleri
Niksar'a doğru
Uzayan
İnce bir fidandan
Aldın adını
Oğlum,
Sinanım,
Can evim,
Doğarken
Alnına yazıldı
Devrim.

Mustafa Yalçın, Devlet Tiyatrosu'ndan arkadaşım. Tutturdu, "Bacın yerel yemekler yapsın, bir akşam arkadaşlarla geleceğim" diye.

"Peki" dedim.

Meydana bakan terasa masayı kurduk. Denize bakarmış gibi bakıyoruz Sıhhiye Meydanı'na. Rakılar, mezeler, her şey tamam. Hava güzel. Mustafa yanında üç milletvekiliyle geliyor. Üçü de CHP'li. Selahattin Hakkı Esatoğlu, ortanın solu ideologlarından. Herkesin çok sevdiği, dürüst bir politikacı. Akıllı, esprili bir insan. Melih Kemal Küçüktepepınar Adanalı. Esatoğlu'na göre toprak ağası. "Ağadan solcu mu olur?" diye hem takılıyor, hem küfrediyor. Üçüncüsü Muzaffer Karan, asker kökenli. TİP'ten Meclis'e girer girmez istifa edip CHP'ye geçen biri. Onu hiç sevmiyorum. Çünkü TİP'in Meclis'e girmesi için çok çalışmışız. Eee sonra? O kadar emek boşuna gitmiş. Kısacası ihanete uğramışız. Satılmışız. Adam bizi ve partimizi kullanmış.

Kasten soruyorum:

"Siz TİP'ten girmediniz mi Meclis'e?"

"Evet" diyor eski Milli Birlikçi Muzaffer Karan, "ama ben TİP'li değildim. CHP'ye yakındım. Onun için seçilir seçilmez CHP'ye geçtim."

Esatoğlu ona da takılıyor, "Hem askersin, hem hain" diyor. Sonra da bize dönüp,

"Böyle adamdan ortanın solu olur mu Allah aşkına? Yazık bunları partiye alanlara" diyor.

Herkes kendini savunmaya çalışıyor Esatoğlu'na karşı. Kızıyorlar, ama fazla bir şey diyemiyorlar. Hem sayıyorlar, hem de seviyorlar Esatoğlu'nu. Esatoğlu, karizması olan bir adam. Gece yarılarına kadar içip politika konuşuyoruz. Ankara'da başka ne yapılır ki? İstanbul'dan Ankara'ya iner inmez politikanın içinde bulursunuz kendinizi. Siz de onlar gibi düşünmeye başlarsınız. Farkında olmadan siz de politikacı oluverirsiniz ya da öyle zannedersiniz kendinizi. Çünkü siz de havaya girmişsinizdir. Her olaya politik bakmaya başlamışsınızdır. Ahkâm kesmek, onların olduğu kadar sizin de hakkınızdır.

Bekir evliydi, Jülide bekâr. Ben bu aşkın en yakın tanığıydım. Ankara ne de olsa bir taşra şehridir. Anadolu'nun dedikodu kumkumalı kasabalarına benzer. Zaten herkes Kızılay Meydanı'ndan tanır birbirini. O yüzden de dedikodusu bol bir yerdir. Bu dedikodu kumkuması içinde böyle bir aşk ne kadar yaşayabilir ki? O da öyle oldu. Ama ben uzun zaman bu aşkın odağındaydım. Jülide güzel bir kadın değildi. Ama aydın, entelektüel biri. Türkçe'yi o kadar güzel konuşurdu ki şiir okur gibi. Şiir de okurduk ya. Bekir dersen, sendikacı bir gazeteci. Ben bu aşkın paravanıyım. İlk kez onlarla tanıdım Papazın Bağı'nı. Çankaya'da bir yerlerdeydi. Birlikte gider, ağaçlar altına kurduğumuz masada rakılar içer, gözlemeler yerdik. Gözlerden uzak, ağaçlıklı bir bahçeden ibaretti. Bizim gibi kimselere görünmek istemeyenler gelirdi buraya. Hafta içi ancak iki üç masa olurdu. Onlar da el ele tutuşup, vıcır vıcır konuşan sevgililerdi. Şiirden, edebiyattan, resimden konuşulurdu. Güzel yemeklerdi bunlar. İstanbul'daki müşterek dostlardan haberler getirirdim onlara. Ben de kendi aşkımdan bahsederdim, Ada'daki aşkımdan. Bir gün duydum ki ayrılmışlar. Çok üzüldüm. Ama doğanın gerçeği bu. "Sürekli aşk" olmaz derler. Olduğunca yaşamalı. Yaşadığıyla da yetinmeli insan dediğin.

Muhterem Nur'un fotoromanı: "Ömrümce Ağladım..."

Haftada bir gelirdim İstanbul'a. Birkaç yıldır Kayhan Türkçü, Kınalıada'da oturuyordu. Ben de gidip onda kalıyordum. Bekârdı. Özel bir "vale"si vardı evde. İstanbul'da ben yayınevinde çalışırken Kayhan Abi *Pazar* mecmuasını çıkarırdı. *Pazar* mecmuası daha baldır bacak mecmuası değildi o zamanlar. Sinema ağırlıklı bir magazin dergisiydi. Haldun Bey dergiyi *Yeni Sabah*'tan almış,

başına da Kayhan Abi'yi getirmişti. Kayhan Türkçü, Babıâli'de en genç yaşta, 1960 öncesi *Kim* dergisinin yazı işleri müdürü olmuştu. Önce *Ekspres*, daha sonra *Kim*. Sonra da 10 000 tirajlı *Pazar*'ın yazı işleri müdürü. Haldun Simavi'yle maaş dışında bir de prim anlaşması vardı. Tabiî derginin tirajını 10 000'den 130 000'e çıkarınca primi de o oranda yükselmiş, bu da Kayhan Abi'ye, Babıâli'de kimsede olmayan rahat yaşama olanağını sağlamıştı. Kayhan Abi iyi yaşamayı, iyi giyinmeyi, iyi sofralar kurmayı severdi. Bariton sesi vardı. İşini çok titiz yapardı. Gazetenin mutfağını onun kadar kimse bilmezdi.

1960'ların başında tanışmıştık onunla. Abi-kardeş gibiydik. Kâmuran, Demir, İzzet Günay, Selman, Üstünkaya onun Babıâli dışından dostlarıydı. İzzet değil, o Küçük Sahne'den arkadaşımdı. Ama öbürleriyle dostluğum Kayhan Abi kanalıyla olmuştu.

Kayhan Abi'yi Kulis'ten tanıyordum. Sanırım Egemen tanıştırmıştı. Tunca Aksoy sonradan onun yardımcısı oldu *Pazar* mecmuasında. Tunca da, daha önceden *Artist* mecmuasında yazı işleri müdürüykenden arkadaşımdı. Egemen Bostancı, Tevfik Yener, Long Cengiz, Mazlum en yakın arkadaşlardık.

Benim Ağaoğlu Yayınevi'nde müdürlük yaptığım yıllar. Sanırım *Günaydın* gazetesi bir ilave çıkaracak. Adı *Saklambaç*. Bu ilave tamamen fotoroman olarak yayımlanacak. O tarihe kadar Türk okuyucusu fotoromanı, sadece *Yelpaze* mecmuasından biliyor. Haldun Bey karar vermiş yerli fotoroman da yapılsın diye. *Saklambaç*'ın başında Atila Karsan var. Fotoroman işlerinin başında güzel mi güzel bir kadın var. Adı İren Kayno. Güzelliği Babıâli'de herkesin dilinde. Haldun Bey'le ilişkisine dair dedikodunun bini bir para. Âşık olmayan yok. Bu ilavede yabancı fotoromanlar gibi yerliler de olacak. Hem de bir tanesi renkli olarak çekilecek. Arka sayfaya konulacak. Bu işe de en yatkın kişi Kayhan Abi. Ne yapılacak? Konu ne olacak? Kimler oynayacak? İlk renkli fotoroman için çok önemli bu. Her akşam Kayhan Abi, yardımcısı Tunca Aksoy ve ben bu işin üzerinde çalışıyoruz. Bir gün Tunca dedi ki:

"Kayhan Abi, Muhterem Nur'un hayatını çekelim. Çok renklidir. Herkesin sevdiği bir sinema oyuncusu. Bugünlerde dansözlük yapıyor."

Uzun uzun üzerinde konuşuldu. Okeyi alındı. Ciddi bir para verilecekti ve bizzat Muhterem Nur oynayacaktı. Bunun için Tunca görevlendirildi. Kayhan Abi, o sıralar Teşvikiye'de Hüsrev Gerede Caddesi'nde bir apartmanın üçüncü katında oturuyordu. Akşamları orada toplanılıyordu. Muhterem de geliyor. O anlatıyor,

Tunca notlar alıyordu. Sonunda hikâye de çıktı ortaya. Kayhan Abi rejisörlük yapacaktı. Bu kez kadroyu oluşturmak kalıyordu. Onun için çevreden birilerini bulmalıydık. Bunun için, *Fotospor*'dan Cengiz Ertaylan, ben ve birileri daha kadroyu oluşturduk. Fotoğrafları Meftun Olgaç çekecekti. Ben aynı zamanda Tunca'ya yardımcı olarak prodüksiyona bakacaktım. Yeşilçam'dan ışıklar ayarlandı. Bir kısım çekimleri Burgaz Adası'nda, Takmasakal Enginlerin evinde yapacaktık. Öyle de yaptık. Ama kış günü soğuktan donuyorduk. Bu yüzden de, içki sevenlerin cebinden konyak eksik olmuyordu. Soba yakalım falan derken, az kaldı Enginlerin evini yakıyorduk. Fotoroman büyük sükseyle yayımlandı. Adı *Ömrümce Ağladım* oldu. Ben bu hikâyede Ümit Utku'yu canlandırıyordum. Zaten biraz tanıyordum adamı Yılmaz Güney'le çalıştığım zamanlardan. Muhterem Nur'un anlattıklarıyla da iyice tanıyıp nefret ettim. Daha sonraları Yeşilçam'a girip prodüktörlüğe başladıktan sonra daha iyi tanıdım. Daha çok nefret ettim. Hâlâ da sevmem.

Kayhan Abi'yle bir gün Ege'ye turistik bir seyahate çıkmaya karar verdik. Bizim Fuaye Adnan, İstanbul'u terk etmiş, Antalya'ya yerleşmişti. Orada da bir Fuaye açmış. Gidip görelim. Kayhan Abi telefon edip yayınevimizden izin aldı benim için. On günlük bir seyahat olacaktı bu. 28 ağustos günü Tophane'ye gidip Amerikan Pazarı'ndan mayolar, şortlar aldık. Güneş yağı, krem vb. Sonra viski, rakı ve biralarla doldurduk arabamızı. O tarihlerde Anadolu'daki rakılar ve biralar içilecek gibi değildi nedense. O yüzden onları da İstanbul'dan yedekledik. 29 ağustos günü öğleyin yola çıktık. Akşamüstü Afyon'daydık. Bir sonraki gün, 30 Ağustos gösterilerini izlemek için, o gece Afyon'da kalacaktık. İkbal Lokantası'nda güzel yemekler yedik. Ertesi gün gösterileri izledik.

Kayhan Abi asker çocuğuydu. Ben de hastalık derecesinde Atatürk hayranı. İkimiz de gözyaşları arasında ayrıldık Afyon'dan. Ver elini Antalya. Kendimize bir otel ayarladıktan sonra akşamüstü başladık Adnan'ın Fuaye'sini aramaya. Kimse bilmiyordu. Sora sora Bağdat bulunur misali, sonunda bulduk. Konyaaltı'na giden yol üzerinde bir apartmanın en üst katındaydı Kulüp Fuaye. Adnan, yine bütün zevkiyle çok şık bir dükkân yapmıştı. En üst kat olduğu için, büyük bir teras. Kırmızı masa örtüleri ve mumlar. Antalya ve güzelim denizi ayaklar altında. Yine müziğin en güzeli çalıyor. Üç günü müthiş güzel geçirdik. Dördüncü gün her şeyimizi hazırlayıp arabaya yerleştirdik. Öğle yemeği için Konyaaltı Plajı'ndaki 7 Memetler Lokantası'nda Adnan ve mimar

işadamı dostlarıyla kafaları çektik. Amacımız Finike'ye gitmekti. Çünkü Kayhan Abi ilkokulu orada bitirmiş ve oradan bir vapurla ortaokulu okumak için İstanbul'daki teyzesine gitmiş, çok yıllar önce. Nasıl gideceğimizi sorduk Antalyalı dostlara. Buradan yol yok dediler. Gerçekten de o tarihte Antalya-Kemer-Kumluca-Finike yolu yapılmamıştı.

"Geri dönüp Elmalı üzerinden gidersiniz" dediler.

Biz ısrarla arkamızdaki dağlardan geçersek Finike'ye varacağımızı söylüyorduk. En kestirme yol oydu çünkü. Yol varsa tabiî. Öyle de bir yol olmalıydı.

"Yok öyle bir yol" dediler.

Yalnız içlerinden biri, böyle bir yayla yolu olduğunu söyledi,

"Ama o yoldan Volkswagen'le gidemezsiniz. At ya da belki ciple gidebilirsiniz" dedi.

"O zaman biz gideriz" dedik ve yayla yoluna girdik.

Finike yollarında...

Gerçekten o dostun söylediği gibi bir yoldu bu. Yarım saat sonra müthiş bir ormanda tek başımıza ve arabanın en yavaş haliyle ilerlemeye başladık. Yolda bir tek insana, araca rastlamıyorduk. Akşam karanlığı çökmüştü. Sadece sağa sola kıvrılan virajlarda bizimle birlikte dönen arabanın farlarıyla avunuyorduk. Üç satte 20 kilometrelik bir yol gitmiştik. Burnumuza, mangalda pişen et kokuları gelmeye başlamıştı. Birden yol üzerinde, lüks lambasının aydınlattığı çardak altında, dört masalık küçük bir meyhaneye rastladık. İyice yorulmuştuk. Karnımız da acıkmıştı. Vosvos'u çardağın önüne çekip indik. Yaylacılar şaşkın şaşkın bize bakıyorlardı. Selamlaşmadan sonra, bu ıssız yerdeki yayla lokantasının sahibine yiyecek bir şeyler olup olmadığını sorduk.

"Merak etmeyin, var" dedi.

Baktık ki herkes içiyor, biz de onlardan yüz bularak,

"Acaba rakınız da var mı?" dedik. "Yoksa bizde var."

"Var var" dedi meyhaneci.

"Önce rakı" dedi Kayhan Abi.

Bir masaya iliştik. Merhabalar başladı. Herkesle merhabadan sonra, yolculuğumuzu sordular. Finike'ye gittiğimizi, burada bir yerde Gödene diye bir yayla olduğunu, orada kalacağımızı söyledik.

"Burası Üçoluk" dediler. "Gödene bir saat uzakta. Bizler de Antalyalı yaylacılarız. Yarın şehre göçüyoruz. Son gecemiz. Hadi bakalım, hoş geldiniz" diyerek kadehler kalktı. Ardından etler, salatalar.

Orhan Gencebay modası buralara kadar yayılmış. Pilli teypten Orhan Gencebay dinliyoruz bir taraftan. Sohbet koyulaşmaya, şişeler tükenmeye başlamıştı. Yaylacılardan yaşlıca olanı ne iş yaptığımızı sordu.

"Gazeteciyiz" dedi Kayhan Abi.

"Ne tesadüf, benim oğlum da gazeteci. *Hürriyet*'te çalışıyor."

İsmini anımsamıyorum şimdi ama Kayhan Abi'nin tanıdığı biriydi. Dostluk daha bir koyulaştı. Etler azalmıştı lokantada. Gazetecinin babası,

"Şuradan bir oğlak getirin, kesin" dedi.

Yeni et ve içki takviyeleri yapılmıştı. Anadolu'da, âdet olduğu üzre, her alkolün yanında silah da var tabiî. Bir taraftan Orhan Gencebay, bir taraftan rakı, bir taraftan silah ve bir taraftan sohbet. Muhabbetin dört ayağı da tamamdı.

Tanımadığımız bu insanlarla kırk yıllık dost olmuştuk birden. Kayhan Abi,

"Bunun sesi güzeldir, iyi de türkü söyler" deyip topu bana attı. Biz de kafayı bulmuşuz, hazırız. Attık eli kulağa. Gittik Karacaoğlan'a, Pir Sultan'a... Saat gecenin 3'ünü bulmuştu. Göçerler bizi göndermek istemiyorlardı. İlla ki,

"Burada kalın, yollar bozuk, gidemezsiniz bu gece yarısı" diyorlardı.

"Gideriz" diyorduk. "Bu araba buraya geldi ya her yere gider."

Arabaya binerken herkesle öpüştük. Kayhan Abi arabayı çalıştırdı.

"Gidebilir miyiz Arif?" dedi.

"Gideriz evvel Allah abicim" dedim.

Yola çıktık ama yol gözükmüyordu ki. Ben pencereden kafamı çıkarmış, yol sağda, yol sola doğru ya da doğru git diyordum. Biraz sonra sızmışım. Uyandığımda bir evin önündeydik.

"Kalk" dedi Kayhan Abi, "boş oda var mıymış bir sor."

Burası evdi. Hiç otele benzer yeri yoktu. Adamı uyandırdık. Bir oda varmış altı yataklı.

"Tamam" dedi Kayhan Abi, "başka kimseyi almayın."

"Olur" dedi otelci.

Yerdeki yer yataklarından ikisinin üzerine uzanarak yattık ve sızdık kaldık.

Sabah bir uğultuyla uyandık. Sürekliliği olan bir uğultuydu bu. Odadan çıktık. Kapıda otel-ev sahibi bizi karşıladı. Yaylayı ilk defa görmeye başladık. Büyükçe bir alana bakıyordu otel-ev. Çok büyük bir çınarın altında, yaylacılar çay içiyordu. Uyandığımızda

duyduğumuz uğultunun bir çağlayan sesi olduğunu öğrendik. Otelcimiz bize süt, bal, tereyağı ve zeytin getirdi.

"Alman peyniri de var. İster misiniz? dedi.

Ben hayırlanırken Kayhan Abi,

"Getir getir" dedi.

Abimin bir Almancı yanı vardı. Nedense onlara karşı sempati duyardı. Sanırım bir süre Almanya'da, Goethe Enstitüsü'ne gitmiş olmaktan kaynaklanıyordu. Ben de merakımdan,

"Dağ başında Alman peynirinin işi ne?" diye sordum.

Bu yoldan cipleriye geçen turistler bırakmış. Yayla havasında bu müthiş kahvaltıyı yaptıktan sonra, borcumuzu sorduk.

"8,5 lira" dedi otelci. İki kişilik oda, kahvaltı ücreti... Hem de altı yataklı oda... Bu rakamı hayatım boyunca nedense hiç unutmadım. Tam otuz beş yıl olmuş. Neyse, Gödenc'den yokuş aşağı kıvrıla kıvrıla Kumluca'ya indik. Kumluca, Türkiye'nin güneydeki en uç noktasıydı. Yolu molu olmayan bir yer. Terk edilmiş bir kovboy kasabasına benziyordu. Yıkık dökük bir benzinciden benzin doldurduk arabaya. 18 kilometre ilerde Finike görünüyordu. Oraya nasıl gideceğimizi sorduk. Benzinci bize, yeniden dağlara tırmanmamız gerektiğini, sonra yine Elmalı yoluna ulaşıp oradan aşağı Finike'ye gidebileceğimizi söyledi. Bu Elmalı yolu yine karşımıza çıkmıştı. Nedense gıcık almıştık bu Elmalı yolundan. Yanılmışız. Otuz dört yıl sonra Antalya'ya gittiğimde o güzelim yolu gördüm. Binlerce yıldır, bir dolu uygarlığın kullandığı bir yolmuş bizim gitmek istemediğimiz. Üç adımda ulaşacağımız Finike için pazarlık yapmaya başladık benzinciyle.

"Yahu kardeşim, şu görünen yer değil mi Finike?"

"Evet."

"Peki, biz buradan, sahilden gitsek olmaz mı?"

"Olmaz."

"Niye?"

"Bu kumsaldan yalnız traktörler gidebilir de ondan."

"Buradan traktör giderse, bizim Vosvos haydi haydi gider. Hadi eyvallah."

"Güle güle" dedi benzinci, "yolunuz açık olsun."

Sürdük kumsala Vosvos'u. Yavaş yavaş gidiyoruz kuma batmamak için. Kayhan Abi,

"Sol tekerlekler denizin içinde olsa daha rahat gideriz" diyerek denize sürdü arabayı.

"Dur" dedim, "ben ineyim."

Hemen arabanın arka koltuğundaki 8 mm'lik kamerayı kaptı-

ğım gibi ileriye doğru koşmaya başladım. Sol tekerlekleri denizde giden Vosvos'u çekiyorum. Güzel bir sonbahar günü. Yaz gibi. Keyifliyiz. Aradaki dere yatağını da geçtik. Bir ara battığımız kumdan çıkmak o kadar zor olmadı.

Finike'deyiz. Kayhan Abi'nin okuduğu okul ahşapmış. Baktık yine ahşap, ama han olmuş. Ofis dolu. Babasının arkadaşı olan fırıncıyı bulduk yirmi yıl sonra. Adam yaşıyor. Kayhan Abi kendini tanıttı. Yaşlı adam o günlere gitti yeniden. Gözleri doldu. İki ekmek, biraz peynir ve bir karpuz alarak şehrin dağlara doğru giden Elmalı yoluna girip suların aktığı bir çınar altında onları yedik. Sonra, oturdukları evi gösterdi uzaktan.

"Yolumuz uzun. Geç kalmadan çıkıp Kalkan'da kalalım bu akşam" dedi.

Yola koyulduk.

Bugün Finike-Kumluca arası bir otoban. Kumluca ve Finike, Türkiye'nin en büyük sebze, meyve üreten seralar merkezi. Finike içinden geçen dere ıslah edilmiş. Etrafı park. Derede ördekler yüzüyor. Nefis bir dinlence kenti... O zaman Finike-Kaş yolu yeni yapılıyordu. Yolda üç beş araba durmuş. Biz de arkalarında bekliyoruz. Dinamitler patlıyor kayalarda. İşçiler arı gibi, dağılan kaya parçalarını temizleyip bize yol açıyorlar. O günün akşamı zorluklarla Kaş'a varıyoruz. Küçücük bir yer Kaş. Güzel bir koyu var. Girişte, denize bakan küçük bir amfiteatr. Büyük bir çınarın altında bir balıkçı lokantası buluyoruz. Salaş bir yer. Tezgâhta duran büyük bir "böcek"i hazırlatıyoruz. Kendi rakımızı çıkarıyoruz arabadan. Böcek, salata, rakı. Ardından balıklar. Büyük bir ziyafet çekiyoruz kendimize. Meyhanenin yanındaki sokakta, yeni yapılmış bir pansiyonda kalıyoruz. Güzel bir uyku çekiyoruz. Ertesi gün Kalkan'a geçiyoruz. Kalkan'da bizim müzisyen bahriyeli Erkut Taçkın. Ben ona Osman diyorum. Nedense o da bana hep Osman der. Karşılıklı Osman'laşırız her gördüğümüzde. O akşam hasret gideriyoruz. Eski günlerden, onun bahriyeli arkadaşı, benim sevdiğim kadın, Işık'tan söz ediyoruz.

"Hani şu kendi ellerinle evlendirip nikâh şahidi de olduğun, sonra gece Kulüp 27'ye gelip ağladığın kız mı?" diyor Kayhan Abi.

O müthiş günü anımsayarak,

"Evet" diyorum. Osman merak ediyor. Anlatıyorum:

Işık, ilk kadın bahriyeli subaylarımızdan. Erkut'un sınıf arkadaşı. Bırakmış subaylığı. Tiyatroya soyunmuş. Sanatçı olmak istiyor. Sanırım "Kenterler"de oynuyor o zaman. İngilizcesi de var. 1.80 boyunda, ince uzun, esmer güzeli bir kız. Orta halli bir aile-

nin kızı. Çok kardeşli. Kardeşlerin en büyüğü Işık. Gündüzleri turistlere rehberlik yapıyor. Sevimli bir arkadaşlık, ince bir aşk yaşıyoruz. İddialı İngilizce'si var. İngiltere'ye gidip oyunculuk okumak istiyor. Bende de para yok. Bir gün bana diyor ki:

"Kapalıçarşı'da bir arkadaşım var. Alman. Onunla göstermelik bir evlilik yapsam. Onun permi hakkından yararlansam. Permi hakkını satıp o parayla iki yıl İngiltere'de okuyabilirim. Ne dersin?"

Birden çok kızıyorum bu evlilik işine. Kıskanıyorum.

"Ne demek?" diyorum. "Kim bu adam?"

Adamın homoseksüel olduğundan söz ediyor.

"O da burada kalmak istiyor. İkimizin de işine geliyor. Gel buna karşı çıkma" diyor.

Alman'ı hatırlıyorum. Bizim Halit Çapın, onunla ilgili bir röportaj yapmıştı *Milliyet*'te.

"Acele etme" diyorum, "ben biraz soruşturayım."

Yumuşadığımı anlıyor,

"Peki" diyor.

Halit'le konuşuyorum. Durumu anlatıyorum.

"Engelleme kızı" diyor. "Bırak okusun. Bizim Alman'dan zarar gelmez."

Sonunda karar veriyoruz. Işık'ı Alman'la evlendiriyoruz, evde. Nikâh şahitliğini ben yapıyorum. Alman'ın evi Işıklara çok yakın. Orduevinin karşısında, Bayır Sokak'ta. Aynı gün akşam Alman'ın evinde bir parti veriyor Işık rehber arkadaşlarına. Ben de oradayım. İçim içimi yiyor. Bir türlü kabullenemiyorum bu durumu. Suratımı asıp oturuyorum. Sürekli içiyorum. Alman yanıma geliyor, anlıyor durumu,

"Gel Arif" diyor, "sana evi gezdireyim."

Salondan üst kata çıkıyoruz. Yatak odası.

"Burası" diyor; "Işık'ın odası."

Alt kata iniyoruz. Bir oda. O da Alman'ın odası.

"Birbirimizi görmeyeceğiz hiç. Merak etme" diyor.

İçime biraz su serpiliyor. Konukların yanına dönüyoruz. Gece yaklaşıyor. Konuklar tek tek gidiyorlar. Üç kişi kalıyoruz salonda. Alman izin isteyip ayrılıyor.

"Hadi gidelim" diyorum Işık'a.

"Nereye?" diyor.

"Burada kalmayacaksın herhalde. Hadi, bir yerlere gidip içelim, sonra da bize gideriz" diyorum.

"Olmaz" diyor, "çok yorgunum. Ne olur yarın gideriz."

Yine kafamda kıskançlık tilkileri dolaşmaya başlıyor. Sinirleniyorum.

"Sen Alman'la kal o zaman" deyip kapıyı çekip çıkıyorum. Harbiye'den Beyoğlu'na yürüyorum, yağmurda sırılsıklam. Kıskançlık krizleri geçiriyorum. Yürüye yürüye Mis Sokağı'ndaki Kulüp 27'ye gidiyorum. Kayhan Abi, Kâmuran, Demir barın başında içiyorlar.

"Ne o, sırılsıklam olmuşsun" diyor Kayhan Abi.

Kendimi tutamayıp ağlamaya başlıyorum. Beni teselli ediyorlar.

"İşte böyle" diyorum Erkut Taçkın'a.

"Sonra" diyor, "haber aldın mı?"

"Evet" dedim, "hep mektuplaştık. Arada bir geldiğinde beraber oluyoruz. Geçen yıl geldi. Elmadağ'da bir pastanede buluştuk. Benim yanımda Long Cengiz de var. Bana bir şişe Hennesey konyak getirmiş. Akşam, Paşam'da üçümüz kafaları çektik. En sonunda da Fransız konyağını çekmişiz üstüne. Tabiî Cengiz'le ben içiyoruz. Işık içmez bilirsin. Sonunda Cengiz bırakmış beni eve. Hatırlamıyorum. Ama şimdilerde bir İngiliz'le evlenmiş. Bir çocuğu olmuş. Sanırım artık İngiliz."

Daha sonraları Işık, her gelişinde aradı beni. Hâlâ da öyle. Yıllar sonra İngiltere'ye gittiğimde telefon ettim. Kocasıyla birlikte geldiler otele. Çok istediğim British Museum'a götürüp gezdirdi. İngiliz usulü çaylar içtik lüks bir otelde. Hâlâ da uzaklarda yaşayan iyi bir arkadaşımdır Işık.

Anılarla yüklü güzel bir gece geçiriyoruz üç arkadaş.

Kalkan'dan sonra, Fethiye, Dalyan derken Marmaris'e gelip iki gün de orada kalıyoruz. Marmaris Koyu'nun karşısındaki adayı Marmaris'e bağlayan çakıllı bir boğaz var. Oradan denize giriyoruz. Etrafımızda eşekarıları.

"Sakın onları kızdırma" diyor Kayhan Abi. "Sokarlar. Dikkatli ol."

Ben çok dikkatliyim, ama Kayhan Abi'yi kolundan sokuveriyor arılardan biri. O gece ateşlenip yatıyor.

İlk defa görüyorduk buraları. Bakir yerler. Günümüz dolmak üzereydi. Biraz acele etmemiz gerekiyordu. Sonunda Bodrum'a geldik. Bodrum'a girmeden tepede durduk. Uzun uzun seyrettik. Herhalde dünyanın en güzel yeri burasıydı.

Bodrum'la kucaklaşıyoruz...

Bodrum'un bir tek oteli vardı: Artemis. Otelin önüne çektik Vosvos'u. Eşyaları indirdik. Şöyle bir dolaştık. Çok tenhaydı. Yaz bitmişti. Eylül ayı. Hâlâ da Bodrum'un en güzel aylarıdır eylül,

ekim. Şimdiki Han Restoran'ın karşısında denize de açılan Körfez Restoran tek açık yerdi sanki. Birkaç ODTÜ'lü genç kız ve erkek gitar çalıyordu. Dünyada Hippy hareketi yeni başlamıştı. Bu gençler de Hippy gibi yaşıyordu. Akşamları orada toplanıyor, orada eğleniyorlardı. Gündüzleri çevre köylere gidiyor, akşamüstü nerede olursak olalım Bodrum'a geliyor, günbatımını yokuş başında, viski içerek geçiriyorduk. Kale üzerinden güneşin batışını seyretmenin keyfini nerede bulabilirsiniz?

İznimiz bitmişti. Dört beş gün de fazladan kalmıştık. Hemen dönmeliydik. Kayhan Abi'nin çarşıya çıktığı bir gün, tüm eşyaları toplayıp arabaya yerleştirdim. Otel hesabını ödeyip Kayhan Abi'yi beklemeye başladım. Akşamüstü geldi.

"Hadi, yokuş başına" dedi.

Arabaya binip yokuş başına çıktık. Yine viskiler açıldı. Yine güneşi batırdık.

"Şimdi körfezde balık zamanı" dedi.

"Yok abi" dedim, "doğru İzmir..."

"Niye?"

"İstanbul'a geç kaldık. İşten kovulacağız."

"O zaman gidip oteli halledelim."

"Ben hallettim."

"Peki, eşyalar?"

"Hepsi bagajda."

"O zaman dönelim."

Arabanın yönünü İzmir'e çevirdik. Ayaklarımız çıplak çıplak, altımızda şort, üstümüzde tişört. Akşamın alacakaranlığı başlarken yola koyulduk. İkimiz de konuşmuyorduk. Belli ki Bodrum'u sindiriyorduk içimize. Sessizliği Kayhan Abi bozdu:

"İyi ki böyle bir emrivaki yaptın Arif."

"Niye?" dedim.

"Niyesi var mı? İki gün daha kalsak, kimse bizi Bodrum'dan götüremezdi" dedi.

Haksız da değildi hani. Bodrum bizi kucaklamıştı. İki gün daha kalsak sarıp sarmalayıp içine çekecekti.

"Biraz viski ver bakalım. Bunun şerefine içelim."

"Hemen" dedim keyifle, bu hüznü dağıtmak için.

"Buz kalmış mı?"

"Olması lazım."

Son kalan buzlarla iki bardak doldurdum.

"Yine mi güzeliz be abi. Yine mi çiçek? En güzel biziz. Bir de yağmur yağsa..."

Evet, bu slogan, güzelliğimize güzellik katan doğanın bir tanımlamasıydı. Yol boyunca bunu tutturmuştum: "Bir de yağmur yağsa..."

Yollarda arada bir yakalandığımız da oluyordu güz yağmuruna. Arabadan inip dans ediyorduk o zaman ıssız yolda...

Saat 9 sularında Kuşadası'na geldik. Yolda bir boy Kuşadası turu attık. Bizim sevebileceğimiz bir yer arıyorduk. O zamanlar marina falan yoktu. Kuşadası'nda deniz şehirle öpüşürdü. Deniz kenarında bir motel dikkatimizi çekti. Bir tarafında yan yana odalar var. Ortası avlu. Bir tarafında danışma kulübesi gibi bir yer... Kulübenin önünde bara benzeyen bankoda bir kız oturuyordu.

"Ben bir bakıp geleyim abi. Sen dur" dedim.

Yalınayak bankoya kadar yürüdüm. Yer olup olmadığını sordum genç kıza.

"Buyurun, bakın" dedi.

Birlikte "bungalov"ları geziyoruz. Her kapının üstünde bir isim yazılıydı. "Güvey Odası", "Çocuklar Evi", "Anababa" falan. Bu espri hoşuma gitti. Kız da çok cana yakın. Vıcır vıcır bir kız. On yedi-on sekiz yaşlarında. Bankoya geldik.

"Viskiniz var mı?" dedim.

"Var" dedi.

Kıza iki viski söyledim. Koşarak Kayhan Abi'ye,

"Tamam" dedim, "burası tam bize göre."

Kayhan Abi, arabayı bankonun yanına çekti. İndi. Baktı viskiler hazır. Sonra kıza baktı. Hoş, sevimli. Viskileri yudumlarken, "Bir de yağmur yağsa..." dedim.

"Evet, bir de yağmur yağsa..." diye tekrarladı Kayhan Abi, büyük bir keyifle.

Az sonra, kızın ağabeyi geldi. O da genç. Yirmi iki-yirmi üç yaşlarında. Yanında bir kız arkadaşı. Tanıştık. Bir sohbet bir sohbet gençlerle. Babalarının DP'li bir İzmir milletvekili olduğunu, Yassıada'da yattığını, çok kötü günler geçirdiklerini, ama yılmadıklarını, bu moteli kendilerinin işlettiğini, her şeyi, her şeyi anlattılar bize. Sanki kırk yıllık kardeşlerimiz gibiydiler. Çok sevmiştik birbirimizi. Viskinin biri gidip biri geliyordu. On kişi olmuştuk o bankonun etrafında. Herkes aynı bizim sloganı tekrarlıyordu artık:

"Bir de yağmur yağsa..."

Motelin sahibi çocuklar bize,

"Adanın orada, bir arkadaşımızın diskoteği var, ama kapalı. İsterseniz orayı açalım. Orada eğlenelim. Ne dersiniz?" dediler.

"Tamam" dedik.

Biraz sonra diskotekte bulduk kendimizi. İçkiler, danslar ve

dostlar. Ve, "Bir de yağmur yağsa..." sloganıyla kapattık geceyi.

Öğleüzeri uyandığımızda, bir de baktık, sel götürmüş Kuşadası'nı. Motelin sahibi delikanlı,

"Arif Abi, bundan böyle köylüler yağmur duasına çıkmasın. İhtiyaç olduğunda size haber göndeririz" dedi. Gülüştük.

Öğleden sonra Kadınlar Plajı'na gittik. Biraz yüzdük. Tam biz denizdeyken müthiş bir sağanak başladı. Biz keyiften uçarken ileride yüzen birkaç kişi yağmurdan kaçmaya çalışıyordu. Bizim slogan tutmuştu, devam ediyordu. O akşamüstü İzmir'e doğru yola çıktık. Motelin sahipleri de İzmir'e dönüyordu. Sanırım, sezonu kapatıyorlardı. O gece İzmir'deki yaş günü partisine davet ettiler bizi, ama gidemedik. Böylece tatilin sonuna gelmiştik. Ertesi gün, ver elini İstanbul.

Kayhan Abi'nin 1935 modeli spor bir BMW'si vardı. İki kişilik. Fakat arkaya da iki kişi alacak şekilde düzenletmişti. Kayhan Abi, Tunca ve beni arabasına alır, Boğaz turu atardık. Üstü açık o güzelim arabada, ellerimizde viski kadehleriyle müthiş günler yaşadık. Tunca'nın Ece'yle evliliğinin ilk gününü Egemen'in Yeşilköy'deki gece kulübünde yapıyorduk. Akşam fıçı birası istedi milletin canı. Kayhan Abi'yle Yeşilköy'den Bomonti'ye gidip o güzelim arabaya küçük fıçıları yükleyip götürmüştük. O araba bizim her şeyimizdi. Sonraki yıllarda Kayhan Abi, Tunca ile bana,

"Verin 10 000 lira, alın arabayı" demişti de biz alamamıştık.

Tam benim iflas ettiğim zamana rastlamıştı. Onu satıp kendine bir Vosvos almıştı.

Kınalıada'da İhap Hulusi'nin evi ve komşuları...

Kınalıada'da, İstanbul'a bakan en son evde İhap Hulusi otururdu. Hani şu Millî Piyango biletleri üzerindeki ilk resimleri yapan İhap Hulusi. Hani Kulüp Rakısı üzerindeki etikette oturan iki kişiden biri olan İhap Hulusi. Hani eski Ziraat Bankası, Kurukahveci afişlerinin amblemlerini yapan, Cumhuriyet'in ilk ressamlarından İhap Hulusi Bey.

Geçenlerde arkadaşım Ender Merter, her yıl Çiçek Bar'da yaptığımız Atatürk'ü Anma Günü'nde, İhap Hulusi'ye, Cumhuriyet'in 10. yılında Atatürk'ün armağan olarak verdiği, üstünde M. Kemal imzalı saatle geldi. Çok heyecanlandım. Ender, bütün İhap Hulusi koleksiyonunun sahibi sayılır. Sanırım sonunda bir İhap Hulusi müzesi açacak.

İhap Hulusi'nin oturduğu villanın çatı katında, *Hürriyet* gazete-

sinde tüm yabancı dil çevirilerinden sorumlu Adnan Semih Yazıcıoğlu otururdu. Bitişiklerinde, yine İhap Hulusi'ye ait üç katlı apartmanın giriş katını da Kayhan Abi'ye o bulmuştu. Ben Ağaoğlu Yayınevi'ndeyim o zamanlar. Akşamüstü Kayhan Abi telefon eder,

"Hazır mısın 5.35 vapuruna?" derdi.

Ben yayınevinden, o *Pazar*'dan çıkar, Gazeteciler Cemiyeti önünde buluşurduk. Sonra Sirkeci'ye yürüyerek inerdik. Sirkeci'deki Taşakçı Selahattin adlı meyhanenin yanındaki şarküteriden bir şişe viski alır, vapura binerdik. Ada vapurları çok keyifli olurdu. Elimizde şişemiz ve çerezlerimizle vapurun en arkasındaki küpeşteye vardığımızda, Adalı Ermeni esnafı küpeşteyi işgal etmiş, rakı sofrasını kurmuş olurdu. Bize de bir yer açarlar, Ada'ya kadar gırgır şamata bir yolculuk sonunda, bizim viskimiz, onların da rakısı bitmiş olurdu. Ada iskelesinden çıkar çıkmaz, Nefi'nin kafesine uğrardık. Bir kadeh viski de orada içer, alışverişimizi tamamlar, eve çıkardık. 400-500 metrelik mesafeyi yürüyerek giderdik. Evimizde bir de "vale"miz vardı. Valemiz bizi 200 metre ilerden görür, hemen pikaba bir Chopin koyardı. Eve yaklaştıkça piyano sesiyle mest olur, içeri dalardık. Balkonda hazırlanmış masada mezeler ve buzlu rakılar olurdu. Ben susuz içerdim. Kayhan Abi'nin bütün ısrarlarına rağmen bir türlü sulu rakı içemedim. Birkaç denemede midemin bulandığı görüldüğü için, sonraları kimse de ısrar etmedi. Zaten o günlerden sonra viski iyice arkadaşımız olduğundan rakıyla dostluğumuz bozuldu. Ben onu sevmez oldum, o da beni. Hâlâ da birbirimize küsüz.

Akşam eve gelir gelmez sırayla duşa girerdik. Sonunda balkona çıkar, klasik müzik eşliğinde, İstanbul üzerine inen güneşin, bulutlara batıp çıkışını izlerdik. Ada'nın akşamüstü gezisi bizim evin önünde biterdi, Adalılar için. Bizi selamlarlar, dönerlerdi. Bir kısmı gelir, bir kadeh içer giderdi. Adnan Semih çoğu zaman bizden sonra gelirdi evine. Tabiî sonra masanın başına kurulurdu. Başlardı konuşmaya. O kadar çok konuşurdu ki ben dayanamazdım. Palavrası bol çapkınlık hikâyeleri anlatmayı severdi. Pek bir şey yaptığı yoktu aslında ama, o yine de anlatırdı. Kayhan Abi daha saygılıydı. Ben arada bir virgül koyardım konuşmasına. Bozulurdu. Ben de zaten bozulsun isterdim. Adnan Semih'in dışında, İhap Bey ve eşini her zaman davet ederdik. İhap Bey'e göre genç bir karısı vardı. İhap Bey yetmişin üstünde, hanımı ellilerindeydi. Şık giyinir, kendisine kontes muamelesi yapılsın isterdi. Bizler de bu ev sahibemize hayranlıkla karışık müthiş bir saygı duyardık. Onlarla olmak büyük bir keyif verirdi bize. Ben de, Kayhan Abi

de pervane olurduk hizmet için. Hele Adnan Semih özel olarak kur yapardı hanımefendiye. Fakat asıl belalımız sanırım Müşfik Abi'ydi. Ada'nın Ulu Çınar'ı, kalın miyop gözlüklü Müşfik Aykaç. Onun da yaşı İhap Hulusi'ye yakındı. Çok iyi dosttular. Müşfik Abi, İhap Beylerden çıkmazdı. İhap Bey'in eşine olan aşkına saygı duymamak elimizde değildi. Onu hayranlıkla izlerdik. Onlar gerçek İstanbul beyefendisiydiler. Bu konuda Adnan Semih, Ulu Çınar'ın yanında ancak nal toplardı. Hanımefendi gerçekten güzeldi. Aralarında bir şey var mıydı, yok muydu bir türlü öğrenemedik. Var gibi de yok gibi. İhap Bey bu durumu bilir miydi, onu da bilmiyordum. Hatta bilmiyorduk demem daha doğru. Sanki geçkin yaşlardaki "Jul et Jim" hikâyesiydi yaşadıkları.

Arada bir de olsa, İhap Beylerin bahçesinde barbekü partileri düzenlenirdi. Bu partiler yine bizlerden oluşurdu. Ada'dan kimseler davet edilmezdi. O konuda biraz cimriydiler. Zaten evin idaresini hanımefendi yapıyordu ve her şey ondan soruluyordu. İhap Bey hiçbir şeye karışmazdı. Uzun boyu, ki Ulu Çınar Müşfik Abi'nin boyu da ondan geri kalmazdı. 1.95 civarındaydılar. Gündüzleri birlikte denize giderlerdi. Ailecek hepsi Adalı olduklarından, çok iyi yüzme bilirlerdi. Müşfik Abi, hanımefendinin havlusunu tutmak için ondan beş dakika önce çıkardı denizden. O arada ne konuşurlardı bilmiyorum. Ulu Çınar Müşfik Abi, böyle zamanlarda daha bir ciddileşir, kadın, daha bir yukarıdan bakıcı olurdu. Hep gülecen, hep zarif ve az biraz fingirdek, ama hep asildi. Bu ilişki ve bu zarif karşılıklı iltifatlar gündelik yaşamımızın oyunlarıydı.

Üst katımızda, Tahtakale esnafından Ekemen otururdu. Gönülden bir halk adamı. Kızıl saçlı Ekemen, evde ne piştiyse bize de getirir, beraber rakı içerdik. Onun arkadaşı vardı, Arif. Benim sevdiğim kızın eniştesi. Biz yaşlardaydı. O bilmezdi benim baldızını sevdiğimi. Kafayı çekince, gece, iskele meydanında nara atardım. Kız duysun isterdim. "En güzel benim" derdim nedense. Megalomanlığımdan falan değil, içimden öyle gelirdi. İçtikçe şiir okur, türkü söyler, güzelleşirdim. Bu yüzden Adalılar bana "Güzel Arif" adını takmışlardı...

Ada bir başka güzeldi. Bir gün bir kız arkadaşıma, cumartesi günü akşam 6'da Ada'da buluşma sözü vermiştim. Kız İstanbul'dan, ben Ankara'dan gelecektim ve evde buluşacaktık. Kitapçılıktan ortağım Nezih'in kardeşi Aydın, şirketimize aldığımız arabayı kullanıyordu. Arabada Macide de vardı. Eskiden arkadaşımdı. Ama şimdi arkadaşımın karısıydı ve bizim kitapçıda parttaym çalışıyordu. O da annesine gidecekmiş Hereke'ye. Hep beraber yola çıktık. Yol

boyu sohbetin içinde, akşam 6'da Ada'da bir kız arkadaşımla buluşacağımdan söz ettim. Çok zeki bir kadındı Macide. Biraz sonra,

"Abant'a gidelim. Balık yer, sonra devam ederiz" dedi.

Bende randevuya yetişememe korkusu vardı. O çok rahat,

"Yetişirsin yetişirsin..." diyordu.

Aslında yetişmememiz için elinden geleni yapıyordu. Aydın bana moral için,

"Ben seni yetiştiririm abi" diyordu.

Balık, şarap derken ben kendi kendimi yiyordum. Macide'yi Hereke'de bıraktıktan sonra nasıl bir süratle Bostancı'ya geldik, anlamadım. Hemen bir motor tutarak Kınalı'ya geçtim. Eve geldiğimde kız henüz gelmişti. Dışarıdan Kayhan Abi'nin sözlerini duyuyordum.

"Kızım, adam söz vermişse gelir. Merak etme" derken kapıdan içeri girdim. O gece çok güzel bir birlikteliği yaşadık.

Adalı dostlarımızdan Nefi, kafe işletirdi. Eskiden çıkan, *Adalar Karakedi* dergisinde yazdığı yazıları anlatırdı. Ada'nın sürekli bozulmasından şikâyetçiydi. Hep bekâr kalmıştı. Sonunda Sosi'yle evlendi. Güzel bir kızı ve yakışıklı bir oğlu var şimdi. Ağabeyi Seyfi çalışmazdı. Küçük kardeşi çok zengindi. Ama kimseye faydası yoktu. Çok cimriydi. Cahildi. Hep vücudunun güzelliğinden, Selahattin Hilav'la beraber nasıl Adalar'ın en yakışıklısı seçildiğinden bahseder, kasılarak gezerdi. Güzel bir kızı vardı on altı yaşlarında. Bizden ayrılmazdı. Biraz Kayhan Abi'ye tutkundu. Bir yıl sonra bir de baktık, narkotik olmuş kız. Ada'da böyle biri vardı. Kızı zehirledi. Bir daha da kendine gelemedi kızcağız. Madam Hasmik, Ada'nın en neşelisi, tonton, elli yaşlarında, kafa dengiydi. Hele bizim Arso, yaptığı çeşitli muzipliklerle herkesi korkuturdu. Yurtdışından getirdiği malzemelerle milleti hem korkutur, hem eğlendirirdi. Bazen bir yılan ayağınızın altından geçer, siz gerçek sanırdınız. Ortalık karışır. Bazen bir kenardan başlayan yellenme kokusu tüm kafeyi sarar. Bazen yolda giderken birden yanınızda bomba patlar. Arso işte öyle biriydi. Arva Çelik Eşya Fabrikaları'nın sahibinin oğluydu. Sonraları İstanbul gecelerinde bize takıldı. Kâmuran, Orhan Avşar, ben, Cengiz, Arso birlikte yıllarca yaşadık. Bir gün Çiçek Bar'a geldi.

"Ben" dedi, "gidip Kanada'ya yerleşeceğim."

Tüm azınlık arkadaşlarımız gibi.

"O zaman" dedim, "gitmeden önce gel, sana bir kart vereyim. Kanada'daki Türk büyükelçisi arkadaşımdır. Belki lazım olur."

Gerçekten bir gün geldi. Kartımın arkasına Arso'nun çok iyi ar-

kadaşım olduğunu yazdım. Yardım etmesini rica ettim Kaya Abi'den. ASALA Kanada'da Türk Büyükelçiliği'ni bastığında, hani Coşkun Kırca pencereden atlarken ayağını kırmıştı ya, işte Kırca'dan sonra Ottawa'ya tayin edilen ilk büyükelçiydi Kaya Toperi. Sonradan Turgut Özal'ın basın sözcülüğünü ve danışmanlığını yaptı. Arso bir ön araştırma için gidiyordu Kanada'ya. Sonra ne yapacağına karar verecekti. Gidip geldikten sonra anlattı:

Gitmiş büyükelçiliğe. Kapıda bir dolu koruma.

"Ben" demiş, "büyükelçiyi göreceğim."

Çıkarmış pasaportunu. Türk vatandaşı bir Ermeni. Hemen tedbir alınmış. Ahiret sualleri...

"Yahu" demiş, "benim elçiyle bir alıp veremediğim yok. Bir arkadaşından kart getirdim."

"Peki" demişler, "ver kartı, bir soralım."

Kartı çıkarmış vermiş. İçeriye telefon etmiş korumalar.

"Böyle böyle, Arif Keskiner'den kart getirdi bir Ermeni vatandaşımız" diye.

"Hemen gönderin, gelsin" demiş Kaya Abi.

"İçeri girdim. Büyükelçi kapıda bekliyordu. 'Hoş geldin' dedi. Boynuma sarıldı, yanaklarımdan öptü. Kartı verdim. Okudu. 'Ne yapıyor bizim Komünist Arif?' diye sordu. Kıpkırmızı oldum. O da biliyormuş senin adını. 'İyi' dedim, selamlarını söyledim. Çaylar, kahveler. Ayrılırken kapıya kadar uğurladı beni. 'İşin olsun olmasın, her zaman beklerim. Burası hepimizin evi' dedi. İlk defa bir devlet memurundan bu kadar yakınlık görüyordum. İlk defa insan yerine konduğumu anladım. Kapıdan çıkarken gözyaşlarımı tutamıyordum. 'Benden önce dönersen, benim için öp Arif'i' dedi. Gelirken de uğradım. Selamlarını getirdim sana."

Ama Arso, bir iki defa daha gitti geldi. Sonunda Kanada'ya yerleşti. Birkaç yıldır gelmiyor artık. Güzel insan, can insan.

Ada'nın renk cümbüşü Tanaş...

Ada'nın renkli tiplerinden biri de Tanaş'tı: Atanaş Nestoridis. Tanaş'ı Kulis'e ilk gitmeye başladığım yıllardan tanırım. Benden on-on beş yaş büyüktü. Akşamları iş çıkışında Kulis'e gelirdi. Sadece konyak içerdi. Çok sempatikti. Film oyuncusu Alec Guinness'e benzerdi. Taksim'de otururdu annesiyle. Ayrıca Ada'da da bir evi vardı, yaz için. Hep bekâr yaşadı. Hiç evlenmemişti. Matrak adamdı Tanaş. Elinden her iş gelirdi. Bir gün sekiz tane varili yan yana getirerek birbirlerine bağlamış, bir platform oluştur-

muş. Bu platformun üstüne döşemiş tahtaları. Tahtaların yanlarından kolonlar çıkmış. Kolonların arasını yine tahtalarla kapatmış. Üstüne bir çatı kondurmuş. Olmuş bir ev. Öyle bir ayarlamış ki bir bölümü de balkon halinde. Dışarıda oturup içmek için. Her şey tamam olduğunda, indirmiş denize. Olmuş mu size içi ranzalı, mutfaklı, dışı balkonlu bir deniz evi. Onu da çekmiş, Bebek Koyu'na bağlamış. Bir gün davet etti akşam yemeğine. Küçük de bir kayığı var. Kayıkla gittik deniz evine. Başladık içmeye. Yanda, Bebek Belediye'de, Müzeyyen Senar söylüyor. Biz denizin üstünde çekiyoruz kafaları. Bir keyif bir keyif sormayın. İki yıla yakın Bebek'te kaldı deniz evi. Bir gün bana,

"Arif, deniz evini Suadiye Plajı'nın açığına çektim. Gelsene bir gün" dedi.

Gidemedim ona. Ama bir gün Suadiye'ye gittiğimde deniz evinin, plajın açıklarında durduğunu gördüm. Ne çapkınlıklar yapardı o deniz evinde bilirim. Biz Ada'da otururken, bize gelirdi Tanaş. Bir sohbet sırasında,

"Deniz evini Ada'ya çekeceğim. Suadiye miadını doldurdu" dedi.

"Ada'ya, nereye?" diye sorduk.

"Canım arka tarafta bir yere çekeriz. Yarın gidip bir bakalım."

Gerçekten de ertesi gün, Kayhan Abi, ben, Adnan Semih, Tanaş ve Arso keşif için Ada'nın arkasına gittik. Yeri belirledik. Sonra iki de adam tutarak toprak düzenlemesini bitirdik. Yere de beton dökülüp, deniz evinin çekileceği toprak hazır edilmiş oldu. Ada'nın bu kısmında kimseler olmazdı hafta içi. Hafta sonları, İstanbul'dan gelenlerle dolardı. Toprak, bodur ağaçlarla kaplıydı. Makilikti yani. Düzenlediğimiz yerin etrafına ağaçlar diktik. Her şeyin tamam olduğunda bir gün, Tanaş çekmiş getirmiş deniz evini. Bir caraskal ayarlandı. Deniz evi ortadan kesildi. Önce bir yarısı, sonra diğer yarısı çekildi karaya. Birleştirildi. Kesilen yere birer çıta çakıldı. Variller zaten çürümeye yüz tutmuştu. Atıldı. Ev bu kez, avlulu, balkonlu bir ev olmuştu. O gün evin şerefine, Adalı dostları da çağırarak bir şölen düzenledik. Kıyıdan topladığımız midyeleri sacda pişirerek güzel bir yemek yaptı Tanaş. Parmaklarımızı yiyerek içtik rakıları. Bir de sandal almıştı kıçtan motorlu. O nasıl bir motorsa, on mil uzaktan sesi duyulur, kendisi gözükmezdi ortalıkta. Ama sesi ilk duyan, "Tanaş geliyor..." derdi.

Tanaş'ın hikâyeleri biter mi Ada'da. Herkesin sevdiği biri olduğu için, Adalılar ona "Beybi" derlerdi, çocuk yani. Ama ne çocuk. Ada'da yaşlı, genç demez, boştaki tüm kadınları o götürürdü. Sarı saçları seyrek, dağınık, her zaman yağlı bir tişört sırtında ya da

üstü çıplak... Kıçında eprimiş bir şort. Ağzından düşürmediği Gitanes sigarası. Bir de her zaman yanında olan konyak şişesi.

"Kasabın Kızı" derler bir kız vardı. İriyarı bir kız. Adı Meri. Tüm gençleri tahrik ederdi yürüyüşü. Biraz denyo bir tip gibi görünürdü. Tanaş'tan başka kimseye yüz vermezdi. Gençler de hasedinden çatlardı. Daha sonraları sanırım Lokantacı Abdullah'ın oğlu İshak anlatmıştı:

"Biz daha o zamanlar on üç-on dört yaşlarındayız. Bir Ermeni arkadaşımla Jarden tarafında denize giriyoruz. Arkadaşımla laflıyoruz. Tabiî konumuz Tanaş. Onun herkesi götürdüğünden bahsediyoruz. Bir ara Tanaş'ın motorunun sesini duyduk. İkimiz birden denize bakıyoruz. Bekle bekle, sonunda Burgaz tarafından tekne göründü. Çok uzaktan bit kadar görünüyor tekne. Yaklaştıkça fark ediyoruz ki içinde Tanaş ve sarışın bir kadın var. Kadının saçları uçuşuyor rüzgârda. 'Yine bir sarışın araklamış' dedim. 'Ne zampara adam be' dedi arkadaşım. Karşılıklı, kim olabilir adına ihtimalleri konuşuyoruz. Motor da o kadar yavaş ki, yaklaştı yaklaştı, birden Ermeni arkadaşım 'Yahu İshak, bu benim annem' dedi. Güler misin, ağlar mısın? Çocuk çok mahcup olmuştu. 'Hadi gidelim' dedi. Üstümüzü giyip oradan uzaklaştık."

Deniz evine bizler hafta sonları uğrardık. Zaten hafta içi de her gün gitmezdi Tanaş. Evin kapısında bir asma kilit vardı. Kapı kırılmasın diye göstermelik asılmış bir kilit. Uzaktan kapalı havası verirdi. Ama onu bilenler, gelip asma kilidi çevirince, açıp içeri girerdi sevgilileriyle. Bu bakımdan "aşk evi" görevini de yapardı deniz evi. Gelip gidenler bazen yazılı kâğıt bırakırdı. Kimisi teşekkür eder, kimisi içki olmadığından şikâyet ederdi. Kimisi ortalığı dağınık bırakır, kimi evi temizler öyle giderdi. Tanaş bize bu kâğıtları gösterir, biz de,

"Eksikleri tamamla. Müşterilere ayıp olmasın" der, gülüşürdük.

Daha sonraları, 1974 Kıbrıs Harekâtı'nda, herkes gibi o güzel adam, Atanaş Nestoridis de bizleri bırakıp Yunanistan'a gitti. Bir süre gitti geldi, sonra tamamen kayboldu. Küçük adalardan birinde, motel gibi bir yer kurmuş, orayı işletiyormuş. İstanbul ve Ada özlemi içinde öldü arkadaşım. Allah kahretsin tüm düşmanlıkları. Bu satırları yazarken gözlerim doldu yine. Ne kadar çok özlemişim onu. Güzel arkadaşım Beybi'yi.

Beybi'nin benim hayatımda çok özel bir yeri vardır. Bana hep takılırdı "Ne kadar çok okuyorsun" diye. Ben de sorardım:

"Sen hiç kitap okumaz mısın?"

"Okurum okurum. Ben bir tane kitap okurum. Başka kitap

okumam. Çocukluğumdan beri başucu kitabımdır: *Küçük Prens*. Nereye gitsem yanımdadır. Onu okur, mutlu olurum."

Belki bu yüzdendir Beybi oluşu.

Rum kızı İvi'nin hikâyesi...

1955 yılının 6-7 Eylül sonrası Yunanistan'a ilk büyük göçten sonra, 1963 yılında da İsmet Paşa'nın marifetiyle yeni bir göç başladı. Bu göçle gidenler arasında, ilk karım Alis'in Akademi'den sınıf arkadaşı İvi Strangali de vardı. İvi, Bedri Rahmi Eyüboğlu Atölyesi'ndendi. Bedri Rahmi'nin asistanlığını da yapmıştı. Hatta, Bedri Bey'le aralarında küçük ilişkiler bile olduğu söylenirdi. Güzel bir Rum kızıydı. Modigliani'nin kadınları gibi, uzun boyunlu, sülün gibi bir kızdı. Bizim de çok iyi arkadaşımız olmuştu. Kendine fazla bakmazdı. Ağzında bir dişi eksikti. Gülünce güzelliğini bozardı. Bin defa söylememize rağmen dişini yaptıramadık. Bohem bir yaşam sürerdi. Cihangir'de otururdu. İvi, 1960'lı yılların başında büyük bir aşka tutuldu. Dönemin en popüler yazarlarından biriydi aşkı. Ondan bir çocuğu olsun istiyordu. Ama o da biliyordu ki yazar evliydi ve çocukları vardı.

"Olsun" diyordu, "Ben ona yük olmam. Bu çocuğu kendim için istiyorum. İnsanın sevdiği adamdan çocuğunun olması ne müthiş bir şey."

Ancak, yazar aynı şekilde düşünmüyordu.

"Sakın böyle bir delilik yapma. Ben bu sorumluluğu taşıyamam" demişti İvi'ye.

İvi kimseyi dinlemedi. Bir gün hamile kaldı ve tutkuyla istediği çocuğunu doğurdu. Kendisi gibi güzel bir kız çocuğu. Şirin mi şirin bir şey.

1963'te Rumların gönderilme meselesi gündeme gelince, bizim İvi'ye de vurdu piyango. O da gidecekti... Mecburdu. Doğup büyüdüğü ve kendi vatanı bildiği topraklardan sürülüyordu. Bizlerde bir telaş bir telaş.

"Çocuğun babasına söyle" dedik. "Belki bir yolunu bulur, durdurur bu işi."

"Hayır, çocuk benim çocuğum. Kimsenin değil. Bulabilirsem ben yolunu bulurum. Baktım olmadı, hiç görmediğim, bilmediğim, vatanın dedikleri Yunanistan'a giderim" dedi İvi.

İvi'nin kız kardeşi evliydi. O Türkiye'de kalıyordu. Ama çocuklu İvi, gitmek durumundaydı. Bir şey yapmalıydık. Kendime göre bir formül bulmuştum. Hani daha önce bahsettiğim, Osmaniyeli

arkadaşım Nuri Delibaş vardı ya, olmazsa İvi'yi onunla evlendirirdik geçici olarak. Bir süre sonra ayrılırlardı. Derhal durumu Nuri'ye açtım. Fakat Nuri olmazlandı.

"Yapamam" dedi. Fazla da gerekçe göstermedi. Hayallerim suya düşmüştü. Durumu Alis'e açtım. İkimiz de üzüntüden ne yapacağımızı şaşırmıştık. Çünkü bu durumu İvi'ye de söylemiştik. Peki şimdi ne diyecektik İvi'ye? Birden aklıma yeni bir fikir geldi.

"Peki" dedim karıma, "biz ayrılsak da ben evlensem İvi'yle. İşler yoluna girdikten sonra tekrar seninle evlensek. Nasıl olsa biz yine beraber olacağız. Bizim yaşamımız değişmeyecek."

"Olmaz" dedi Alis, "sen benden bu bahaneyle ayrılmak istiyorsun galiba."

"Yok" dedim, "olur mu öyle şey?"

Fakat karımı inandıramadım. Oysa İvi, asıl onun arkadaşıydı, benim değil. Kim bilir belki de bana tam olarak güvenemiyordu. Ve sonunda İvi'yi gözyaşları içinde uğurladık Yunanistan'a. Kucağında çocuk, uzun boynuyla gözyaşlarına boğulmuş... Bu, İvi'nin son fotoğrafıdır aklımda kalan. Gittikten sonra birkaç mektup geldi, sonra arkası kesildi. Tanaş'tan haber alıyorduk gidiş gelişlerinde. Sefalet içinde yaşıyormuş bir gecekonduda. Bildiğim kadarıyla, Tanaş her gidişinde biraz yardım ediyordu. O öldükten sonra da hiç haber alamadık İvi'den.

Ta ki 1999 yılına kadar. Bir pazar günü eski bir arkadaşım aradı telefonla. Oradan buradan derken, İvi'yi tanıyıp tanımadığımı sordu. Yıllardır kızına babasını söylemeyen İvi, ölüm döşeğinde söylemek zorunda kalmış büyük yazarı. Kız da arkadaşımın Yunanistan'da yaşayan oğlunu bulmuş, ona sormuş babasını nasıl bulacağını. O da aramış kendi babasını, ona sormuş.

"Baba, böyle böyle bir durum var. Doğru mu?" diye.

Şaşırmış arkadaşım. Açmış bana telefonu. Kim olduğundan haberim vardır diye. Beni arayınca hiç şaşırmadım. Güldüm.

"Ne gülüyorsun?" dedi.

"Sen nasıl tanımazsın İvi'yi?" dedim.

Anlatınca hatırladı.

"Peki" dedi, "bu yazar ağabeyimizle olan olay doğru mu?"

"Doğru" dedim ve tüm bildiğimi anlattım. Şaşkına döndü arkadaşım.

"Ben de" dedi, "kendisini aradım sormak için, ama bulamadım."

"Şimdi İspanya'da" dedim.

Zaten İvi'nin gidişinden sonra çok kızıyordum ona. İnsanın zaman içinde kızgınlıkları eriyip gidiyor. Şimdi hâlâ çok sevdiğim

bir ağabeyimdir. Bu konuyu bir gün ona anlatmaya karar verdim. O fırsat 2000 yılında elime geçti.

"Yahu abi" dedim, "sizin böyle böyle bir ilişkiden bir kızınız varmış. Annesi ölüm döşeğine düşünceye kadar babasının kim olduğunu söylememiş kızına. Ama ölüm döşeğinde, söylemek durumunda kalmış. Sizin adınızı vermiş. Kız da arkadaşımı aramış. Sonunda iş bana kadar geldi. Kız sizi görmek istiyormuş."

"Kız değil, oğlan" dedi.

"Ben kız biliyorum."

"Hayır hayır, oğlan."

Daha fazla üstüne gitmedim. Unutmuş olabilirdi.

"Peki, ne yapabiliriz?"

"Valla" dedi, "ben de çok görmek isterim. Ama bilmem ki. Kimse duymadan nasıl hallederiz. Çocuklar ve hanım duyarsa bunu, miras meselesi zannederler. Ağzımızın tadı kaçar. Sen bu işi arkadaşınla konuş. Müsait bir zamanda gelsin. Ben de çok görmek isterim tabiî. Beraber olalım."

Olayı orada kapattık. Sonra arkadaşımı aradım. Durumu anlattım. Çok sevindi.

"Hemen ararım, söylerim kıza gelir. Bir otel tutarız."

"Bırak şimdi otel işini. O kolay. Önemli olan üstadın zamanını ayarlamak. Onu halledince ben sana haber veririm" dedim.

Daha henüz bu işi çözmüş değilim. Biraz da benim ilmalimden kaynaklandı galiba. Size söz veriyorum, sonunda bu işi halledeceğim.

Kayhan Türkçü, sevgisini şölene dönüştürürdü...

O kadar istediğimiz halde Kâmuran'ı Kınalıada'ya bir türlü getiremiyorduk. İçilen içkinin keyfini, akşam güneşin batışını da anlatırken, o da bize,

"Siz Ada'dan güneşin batışını seyredin. Ben Park Otel'den Ada'yı seyrediyorum zaten" diyordu.

Ben ballandıra ballandıra en çok sevdiğim sabah içkisini ve müziğini anlatıyordum. Severdi öyle yaşamayı. "Bazı sabahlar erken uyanıyor, valemizin bir elinde buz kovası, içinde şampanya şişesi, diğer elinde TK24 Grundig teybimiz, bantta Vivaldi. Kayhan Abi'yle şampanyalarımızı yudumlayıp makiler arasından Ada'nın arka tarafına doğru yürüyoruz. Kuş sesleri eşlik ediyor Vivaldi'ye. Güne böyle başlıyoruz" diyorum. Biraz içi gıdıklanıyor fakat,

"Hayır" diyor, "ben gelemem."

Sonunda Kayhan Abi, Cengiz, ben bir davet adına zorla götürüyoruz. Kâmuran bayılıyor Ada'ya. Bu defa da Ada'dan çıkmamaya başlıyor. Kayhan Abi, evlenip Ada'dan ayrılınca, bu kez Kâmuran bir ev tutuyor, iskeleye yakın bir yerde. Eski ortağı Demir'le birlikte. Çatı katı, büyük teraslı bir ev. Orada yaşamaya başlıyorlar. Biz de gidip kalıyoruz Cengiz'le. Bir gün bana,

"Şu Osman'a uğrayalım bakalım. Bizim içkiler ne zaman geliyor bir soralım" diyor Kâmuran.

Osman kaçakçıları tanırdı. Barınendi. Ona Gordon Votka, Gordon Cin ve Dry Tonik ısmarlamış.

"Tamam" dedi Osman, "iki gün sonra gelecek. Ben Ada'ya eve getiririm."

Gerçekten iki gün sonra ikişer koli olarak geldi içkiler. Kocaman koliler. Şişelerin her biri 5 litrelik...

"Bunlar bize üç ay yeter. Yazı çıkarırız" dedi Kâmuran.

"İnşallah" dedim.

Bir de gördük ki yirmi-yirmi beş gün sonra evde içki kalmamış. Ada'nın bütün kızları ve bizim özel arkadaşlarımız her gün evde. Hiç dert etmedi Kâmuran. Yeni cin, votka ve tonik siparişleri yapıldı. O yaz, votka-tonik, cin-tonik mevsimi olarak geçti. Kâmuran iki yıl kaldı Ada'da.

Ben Ada'da Kayhan Abi sayesinde klasik müzik dinlemeyi sevdim. Teşekkür ederim ona. Ama o da benden kitap okumayı öğrendi. Bir gün bir kitap getirdim: *Oblomov*.

"Kayhan Abi, bunu mutlaka okumalısın. Buradaki adam tıpkı sana benziyor."

Hiç zorlanmadan okudu. Çok da sevdi. Sonra hep okudu.

Kayhan Abi, sevgisini şölene dönüştürürdü. Bire bir kaldıklarında olmadık şıklıklar yapardı sevgilisine. Herkesin içinde mesafeli olurdu. Bu konuda bizim de nasıl davranmamız gerektiğini anlatırdı.

"Bu Arif gibi hiç olmayın. Ne o salya sümük" derdi.

Bir ara şarkıcı bir kızla flört halinde. Kız Avrupa'ya gidecek. Taksim'den bindiriyor Bosfor otobüsüne. Vedalaşıp ayrılıyorlar. Daha önceden öğrenmiş otobüs ilk yakıtını nerede alacak. Adres Silivri'yi geçtikten sonraki ilk benzinci. Hava yağmurlu. Kayhan Abi, otobüsten önce varıyor benzinciye. Elinde çiçekler, benzincinin önünde. Yağmur devam. Şemsiyenin altında Kayhan Abi. Otobüs geliyor. Kız cama dayamış başını, dışarıyı seyrediyor. Otobüs yakıt alıyor. Kız birden fark ediyor şemsiye altındaki ada-

mı. Elinde çiçeklerle duran adama boş boş bakıyor önce. Sonra birden yağmur altında, elinde çiçeklerle duran adamın Kayhan Abi olduğunu görüyor. Bir çığlık, koşarak iniyor otobüsten. Sarılıyorlar.

"Son defa görmek istemiştim" diyor kıza.

Gözyaşları içerisinde binip otobüse, uzaklaşıyor kız.

Bir de evlilik hengâmesi içinde, yirmi yaşlarında bir kıza âşık oldu. Büyükdere'de tek odalı bir ev tuttu. Kız, zevkine göre dayadı döşedi evi. Hiçbir şeyi gözü görmüyordu ikisinin de. İki yıla yakın sürdü bu aşk. Sonunda kızın ailesi, kızı yurtdışına gönderdi de bitti bu hikâye. Yoksa çok perişan olacaktık.

Ada'dan sonra, Boğaz'ın Anadolu yakasını mesken tutmuştu kendine. Akrabadan bir kızla evlendi, biraz annesinin zoruyla. Bir kızı oldu. Ona âşıktı. Zaman içinde evlilik batmaya başladı. Ama katlandı kızını sevdiği için. Emekliye ayırmıştı kendini. Balık tutuyordu akşam içkileri için. Yemek kitapları, broşürler hazırlıyordu bir halı şirketine. Çok da sigara içiyordu. Önce sigarayı yasakladılar, sonra içkiyi. Öylece gitti. Ölümünden bile haberi olmadı kimsenin. Neden sonra duyduk ölümünü. Oysa bizlere yaşamın tadını o öğretmişti. Ona çok şey borçluyduk. Ailesi ölüsünü bile bizsiz göndermişti.

Her şey için teşekkür ediyorum sana Kayhan Abi. Tüm öğrettiklerin için. Yaşam için. Aşk için.

"Bir çiçek daha düştü toprağa..."

Ada'dan bende kalan en önemli şey, dostluklarım, dostlarım oldu. Bir çoğu yurtdışına gitti Ermenilerin. Hâlâ Türkiye'ye geldiklerinde, beni görmek ve özlem gidermek için Çiçek Bar'a uğrarlar. Eski günleri anlatır, yeniden yaşarız. Bazen Sırrı Gültekin'in kızı Sevgi gelir İshak'la. Ada'yı konuşuruz. Onlar hâlâ Adalılıklarını sürdürüyorlar. Bense otuz küsur yıl sonra bu yıl gittim ancak. O da Suzan'ın bahanesiyle. İyi de oldu. Madam Hasmik'i gördüm. Pencerede oturuyor. Az görüyor. Sanki dün ayrılmışım gibi sesimden tanıdı beni.

"Güzel Arif, yoksam sensin?" dedi.

"Evet" dedim.

Ayaküstü nasıl da mutlu olduk. Nefi'nin çocuklarını gösterdi karısı Sosi. Beni tanımak istiyorlarmış. Sosi işletiyor şimdi kafeyi. Birçok dosta rastladık. Öpüştük, gülüştük. Eskileri yâd ettik.

Hayatımın Kınalıada kısmını burada kesiyor, tekrar Ankara'ya dönüyorum. 1960'lı yılların sonuna.

"Fotospor"da muhabirliğe başlıyorum...

Ankara'da işler iyice sarpa sarmaya başlamıştı. Yaz gelmiş, taksitler toplanamaz olmuştu. Verdiğimiz senetleri ödeyemez duruma düşmüştük. Kitap işini kız kardeşime bırakıp İstanbul'a döndüm. Kız kardeşim, topladığını ay başında bana gönderecek, ben de bunları adil bir biçimde alacaklılarıma dağıtacaktım. Öyle de yapıyordum. Ama kendime de bir iş bulmalıydım. 1969 yılıydı. Bir akşam meyhanede Mazlum, Cengiz, Odhan, Tunca, Kayhan Abi, Volkan içerken konu açıldı.

"Gel" dedi Odhan, "*Fotospor*'da başla."

Böylece *Fotospor*'da muhabirliğe başladım. Beşiktaş ve Vefa kulüplerine bakıyordum. Onların antrenmanlarına gidiyor, maçlarını izliyordum. Hafta içi röportajlar da yapıyordum. İlk büyük iş olarak Cemil'in, İstanbulspor'dan Fener'e geçişinin uzun röportajını gerçekleştirmiştim. O zaman çok önemliydi bu röportaj. Ayrıca birkaç günlüğüne beni Denizli'ye yolladılar. Kadri Aytaç'la röportaj için. İki gün Kadri'yle beraber olduk. Hırslı bir adamdı Kadri. İyi antrenördü. İkinci Lig'den aldığı takımları Birinci Lig'e çıkarıp bırakıyordu. Bu konuda çok başarılıydı.

"Niye" demiştim, "Birinci Lig takımı çalıştırmıyorsun?"

"Böyle daha çok kazanıyorum. Ayrıca çok da huzurluyum. Burada işimi yapıyorum. Karışanım yok. Tek amacım başarılı olabilmek. İstanbul öyle mi ya? Herkes her yerden burnunu sokar. Ne yapacağını şaşırırsın. Boş ver Arif" demişti.

Pamukkale'de travertenlerin üzerinde oturmuş, notlar alıyordum. Bir yandan da yeni açılmış bir Johnnie Walker'ın da dibini bulmuştum. Kadri'nin ağzı açık kalmıştı. Ama ona bir birayı bitirtememiştim. Sonraları rastladığımda,

"O şişeden sonra nasıl yazdın o yazıları?" diye takılırdı bana. Hayatımda tanıdığım en profesyonel sporcuydu. İçki ve sigaranın sporcunun düşmanı olduğunu anlattı. Aklımda kaldığına göre, ordu millî maçı mı, yoksa millî maç mı pek anımsamıyorum. Avrupa'daki bir maçta iki takım berabere kalınca hakem yazı tura atıyor. Para daha yere düşmeden,

"Biz kazandık. Tura" diye paranın üstüne atlıyor Kadri.

O tarihlerde maç berabere kalınca, yazı tura atarak (kale-top) sonuç belirlenirdi. Böyle piçlikler de yapmış hayatında. O yüzden adı Piç Kadri'ye çıkmış.

Karagümrük'te oynarken, Galatasaray'a transferinde o tarihte aldığı transfer parası, sanıyorum 60 000 liraydı. Günlerce gazetelerin

manşetinden inmemişti. Futbol tarihinin en büyük parasıydı bu.

Fotospor'da uyum içinde çalışıyorduk. Kimsenin sorunu yoktu. Herkes arkadaştı. Pazar sabahı girer, pazartesi öğleye kadar çalışırdık. Hiç uyumadan. Dergi, her bölgeye göre ayarlanır, ona göre basılırdı. Bu yüzden her maçı, bölgesine göre büyütürdük. bölgesine göre yazardık. *Pazar* mecmuasıyla aynı salonda çalıştığımızdan, Kayhan Abi ve Tunca'yla da birlikte olurduk. Bazı günler, Kayhan Abi,

"Verin bakalım 5'er lira" der, üstünü kendi tamamlardı. Hemen bir şişe viski alınır. Akşamüstü viski içilirdi gazetede.

Yurtdışı maceram başlıyor...

Fotospor'daki çalışmalarım dokuz on ayı bulmuştu. Alacaklılar da bir taraftan sıkıştırıyordu. Ankara'dan gelen taksit paraları da iyice azalmıştı. Çok sıkılmaya başlamıştım. Hayatta kimseye borçlu olmamıştım. Ama bu ne zor şeymiş. Sonunda kararımı verdim. Yurtdışına gitmeliydim. İlk aklıma gelen Nuri olmuştu. Hani çocukluk arkadaşım, Arabacı Ahmet Çavuş'un oğlu Nuri Delibaş. O, İsveç'e yerleşmişti. Bir ara Akademi Kitabevi'nin sahibi Hâdi Olca'nın komşu kızıyla evlenmişti. Bu birlikteliğe karşı olmama rağmen (nedenini hiç bilemedim bu karşı oluşumun, ama sanırım kıskançlıktı) nişan yüzüklerini ben takmıştım. Böyle işleri beceremediğimden, yüzüğü takarken "Bir yastıkta kocamalarını dilerim" diyeceğime "Bir yastıkta kocamalarını rica ediyorum" demiştim. Hâdi çok bozulmuştu. Bunu bilerek söylediğimi zannediyordu. Nuri'yle sürekli mektuplaşırdık. Ona yazdım. "Gel" dedi.

Müdüre dedim ki:

"Ben yurtdışına gitmek istiyorum. Böyle olmuyor. Burada yapamayacağım."

"Nereye?" diye sordu.

"İsveç'e. Orada arkadaşım var. *Fotospor*'a da oradan haber yaparım. Ayrıca *Günaydın*'a ve *Saklambaç*'a da dışarıdan haber geçerim.

"Olur" dedi müdür, "hayırlı olsun."

Hemen pasaport işlemlerine başladım. Ben gittikten sonra, ne olur ne olmaz, karıma zarar gelmesini istemediğim için Alis'i de ikna ettim boşanmaya. Avukat Ali Yaşar'a bütün yetkilerimi verdim. Her türlü hazırlığımı tamamlamıştım. Son akşam, bütün arkadaşlar; Kayhan Abi, Egemen, Tunca, Mazlum, Tevfik, Takma Sakal, Volkan, Yalman, Cengiz, Fikret Usta, Odhan, Cumhur bü-

tün gazetede çalıştığımız arkadaşlar Çiçek Pasajı'nda toplandık. Kendime yeni bir ayakkabı da almıştım. Pasaj'da şarkılar, türküler, güzel bir ayrılık. Gece, Egemen'in gazinosu Lalezar'a gittik. Oradan Kulüp 12 falan derken sabahı bulduk. Saat 7'de Bosfor'a bindim. Taksim'den kalkıyor. Önden üçüncü sırada, cam kenarında oturuyorum. Son defa öpüştük Egemenlerle.

"Her şeyin tamam mı? Pasaportun, dövizin" diyorlar.

Tam otobüs kalkmak üzere. Birden dövizlerimi almadığımı hatırladım.

"Aman" dedim, "dövizler evde kaldı."

Kafalar kıyak durumda. Dövizlerimi daha önceden alıp Alis'e vermiştim, harcamayayım diye. Otobüs hareket ediyor. İndim otobüsten. Odhan'ın arabayla hemen Galatasaray'a geldik. Çıktım eve. Alis telaşlı.

"Sakin ol" dedim, "bir şey yok. Sana harcamamak için döviz vermiştim. Nereye sakladın?"

Alis'te bir panik bir panik. Sonunda buldu koyduğu yeri. Öpüştük, ayrıldık. Araba aşağıda bekliyordu. Bir koşu otobüse yetişmemiz gerekiyor. Silivri çıkışında gördük, çevirdik önünü. Bindik ve yola koyulduk. İlk defa yurtdışına çıkıyordum. Otuz iki yaşına yeni girmiştim. Kış bastırıyordu. Benim kafam kıyak olduğundan herkesle dostluk kurmakta gecikmedim. Gazeteci olduğumu artık herkes biliyordu. Bulgaristan'ı geçtik. Yugoslavya, Avusturya derken iki gün geçmiş, üçüncü günün öğlenini bulmuştuk. Artık Alman sınırındaydık. Otobüs şirketi yolcuların durumuna göre bilet satıyor olmalıydı ki Almanya'ya kaçak işçi olarak gidenlerin hepsi, otobüsün arka koltuklarında oturuyordu. Yani, gümrükte gümrükçüler orta koltuklardan arkaya doğru "Bunlar giremez Almanya'ya" dese yanlış karar vermemiş olurlardı. Belki de böyle olduğunu biliyorlardı. Bu yüzden uzun yol boyu, o işçilerin giremeyecekleri korkusuyla geldik. Ama ben sınırdan bir önceki duruşumuzda bu durumu önde oturan arkadaşlara anlattım. Onları arkaya geçirip, yerlerine, arkada oturan kavruk, saf Anadolu insanını yerleştirmiştim. Karlar içindeki Alman sınırına geldiğimizde bir iki gümrükçü,

"Herkes insin. Valizlerini alıp sıraya girsin" dedi.

Portakal sandığındaki baz morfin...

Bizim plan bozulmuştu. Hepimiz o soğukta inip, valizlerimizin kontrolünü yaptırarak tekrar otobüsümüze bindik, bekliyoruz. O

sırada, valizlerimizin kontrolünün yapıldığı meydanda bir portakal sandığının kaldığını gördük. Kimsenin sahiplendiği yok. Karlar üstünde bir sandık. Yanlarından portakallar görünüyor.

"Hadi Arif bey, 'Sandık benim' de de şu portakalları yiyelim" diye ısrar ediyorlar bana.

"Tamam" falan diyorum ama, bir türlü de inip sahiplenmiyorum. Biraz sonra şoförlerden biri sandığı alıp içeri götürüyor. Sonra şoför otobüse geliyor telaşlı.

"Hayırdır" diye soruyorum.

"Sandıkta baz morfin varmış" diyor, alçak sesle.

Hemen otobüsten inip gümrük binasına gidiyorum. Bana otobüse binmemi söylüyor polisler. Gazeteci olduğumu söylüyor şoför. Ben de onlarla birlikte sandığa bakıyorum. Her tarafından portakalların göründüğü sandığın ortasına, bir torba içine yerleştirmişler baz morfini. İlk defa ürperiyorum. Korkuyorum. Sandığı kimsenin sahiplenmemesi üzerine fikir yürütüyorum.

"Hiçbir şey olmamış gibi yapın. Nasıl olsa sahibi Münih'te almak için gelecektir. O zaman yakalarsınız."

"Ama" diyorlar, "biz durumu Münih'e bildirdik. İki uzman gelecek. O gelinceye kadar bekleyeceksiniz."

Hava soğuk. Ben de otobüse biniyorum. Herkes birbirinden şüphelenmeye başlıyor. Hepimizi tekrar indirip, otobüsün içini arıyorlar. Ama ne aradıklarını onlar da bilmiyor. Tekrar bindiriyorlar. Bu sırada otobüsün etrafı altı yedi polisle çevrilmiş durumda. Tuvalete bile yalnız göndermiyorlar. Yanınıza bir polis takılıyor. Saatler geçiyor. Sinirler gergin. Başından beri önümdeki koltukta oğluyla oturan Rengin Hanım'la sohbeti sürdürüyorum.

Rengin Hanım, orta yaşlı, güzel bir kadın. On yaşlarında bir oğlu var. Bir de benim önümdeki koltukta genç bir hanım oturuyor. Rengin Hanım'ın doktoru. Aynı zamanda kızı gibi. Kendi büyütmüş, kendi okutmuş, sonunda doktor olmuş kız. Şimdi İsviçre'ye gidiyorlar. Belli, zengin bir kadın Rengin. İnce, hüzünlü ama sevecen yüzlü bir kadın. Uçağa binmekten korktuğu için otobüstelermiş. Doktorun yanında liseli bir kız, sömestr tatili için Almanya'ya gidiyormuş teyzesine. Teyzesinin adını söylüyor. Tanıyorum. Karikatürist Selma Emiroğlu. Daha bir yakın oluyoruz kızla. Oradan buradan konuşuluyor. Saatler geçmek bilmiyor. Yanımda bitirim biri var. Hafif bıçkın numarasında. Esmer tenli, siyah bıyıklı biri. Belli İstanbul çocuğu. Biraz Roman aksanında konuşuyor. Dikdörtgen şeklindeki bisküvi kutusundaki son bisküvileri de dağıtıyor bize. Kutuyu yanımızdaki çöp sepetine atıyor. Akşam

olmuş. Yemek yemeye izin vermiyorlar. Aç susuz beklememiz sürüyor. Herkes yiyeceğini yanındakiyle paylaşıyor. Korku dolu dakikalar geçmek bilmiyor. İnsanlar ister istemez homurdanmaya başlıyor. Şoföre şikâyetlerin sonu gelmiyor.

"Nerede kaldı bu polisler? Bir sor bakalım şoför bey" sözleri dolaşıyor ortada. Şoförler çaresiz;

"Bir saatlik yer Münih" diyor birisi.

"On bir saat oldu, bizi de geçti bu Almanlar" diyor bir diğeri.

Tam gecenin 12'si, iki sivil polis geliyor otobüse. Almanca bir şeyler soruyor. Bir kız kalkıyor önlerden. Durum anlaşılıyor. Almanca bilen birisini sormuşlar. Almanya'da çalışan bir kız bu. Polislerin söylediklerini tercüme ediyor.

"Herkes aşağı insin" diyorlarmış.

Yeniden iniyoruz aşağıya. Gecenin ayazı buz kesiyor. Paltolarımıza sarılıp bekliyoruz. İki sivil, didik didik arıyor otobüsün içini. Aradıklarını bulmuş olmalılar ki "Binebilirsiniz" diyorlar. Tekrar otobüse bindiriyorlar bizi.

"Herkes yerine otursun" diyorlar. Yanımdaki bitirim önümde yürüdüğü için benim yerim olan cam kenarına oturuyor. Ben koridordaki koltuğa çöküyorum. Baz morfinin bulunduğu portakal sandığının bagaj numarası 22. 21 numaralı bagaj Selma'nın yeğeninde. 23 numaralı ise yanımdaki bitirime ait. Ama 22'nin sahibi yok. Korkuyor liseli kız, ağlamaya başlıyor.

"Herkes yerinde mi?" diye tekrarlıyor çevirmen kız.

"Tamam tamam" diyor yolcular sıkılmış.

Sivil polislerden biri eliyle gösteriyor. Çevirmen kız Türkçe söylüyor.

"Bu portakal sandığı, şu gösterilen dört sıradan birine aitmiş" diyor.

Birden soğuk terler döküyorum. Gösterilen sıralardaki koltukların birinde ben oturuyorum çünkü. Ne kadar çok korkuyorum, anlatamam. Gösterilen sıralardan biri, bizim oturduğumuz, biri arkamızda kızların oturduğu. Diğer ikisi ise bizim yanımızdaki sırayla, onun arkasındaki sırada oturanlar. Bu sıraların dışında kalanların suçlamadan kurtulup rahatladıkları geliyor aklıma.

"Onlar şimdi ne kadar mutlular" diye geçiriyorum içimden.

Herkes bize, bu sekiz kişiye, suçlayarak bakıyor. Aman Allahım ne korkunç bir durum bu. Polislerin gözleri üzerimizde. Biz korkuyla onlara bakıyoruz. Zaman bir türlü geçmiyor. Kimse sahibi, çıkıp "Benim" dese de kurtulsak diye düşünüyorum. Polislerden biri, gayet sakin, arkasında tuttuğu boş Arı bisküvi kutu-

sunu gösteriyor. Çevirmen kız, onun Almanca konuşmasını Türkçe tekrarlıyor.

"Bu kutu kimin?"

Gayri ihtiyarî göz ucuyla, yanımda oturan bitirime bakıyorum, belli belirsiz. Önde duran sivil polis, nereden çıkardığı belli olmayan kelepçeyi, ani bir hareketle yanımdaki bitirimin bileğine geçiriyor. Bitirim yakalanmış olmanın korkusuyla,

"Ama bu attı" diyerek beni gösteriyor.

Birden bir panter gibi, iki elimle gırtlağına sarılıyorum bitirimin.

"Ulan puşt, beni ne karıştırıyorsun? Senin ananı avradını..." diyerek sıkıyorum gırtlağını.

Elimden zor alıyorlar adamı.

"Sen de yürü" diyerek bitirimle beraber beni de indiriyorlar otobüsten. Biz inerken, diğer yolcuları serbest bırakıyorlar yemek için. Herkes kafeteryaya koşuyor, bir sandviç, bir kahve içebilmek için. Kafeteryanın yanındaki karakola alıyorlar bizi. Bitirimi bir odaya kapatıyorlar. Bir başka odaya alıyorlar beni. Çevirmen kız da yanımızda. "Kim olduğumu, nereden gelip nereye gittiğimi, ne iş yaptığımı" tek tek soruyorlar. Hepsini cevaplıyorum. Sonra yanımdaki bitirimi tanıyıp tanımadığımı...

"Hayır, tanımıyorum" diyorum.

"Yolda hiç kendisinden bahsetmedi mi?" diye soruyorlar.

Yol boyu konuştuklarımızı anımsamaya çalışıyorum. Bulutlar dağılmaya, her şey netleşmeye başlıyor gözümde.

"Evet" diyorum, "anlattı." Ağabeyi Hamburg'da bir bar işletiyormuş. Kendisi de onun yanına gidiyormuş. Arada bir gider gelirmiş. Hacıhüsrev diye bir yerde otururmuş İstanbul'da. İstanbullularca pek makbul sayılmayan bir yer burası" diyorum.

"Tamam" diyorlar, "çıkabilirsin, ama kaybolma."

Odadan çıkıp kafeteryaya gidiyorum. Bir sandviç, bir kahve alıyorum. Açlıktan midem kazınıyor. Şoförler, yolcular sarıyor etrafımı. Soru yağmuruna tutuyorlar beni. Anlattıklarımı tek tek onlara da anlatıyorum. Otobüs hâlâ tutuklu. Yolcular bekleşiyorlar. Biraz sonra, çevirmen kızla polislerden biri geliyor.

"Gidebilirsiniz" diyorlar.

Artık özgürüm. Ne mutlu bana! Hep birlikte otobüse biniyoruz. Bitirimi orada bırakıp gecenin saat birinde, Münih'e doğru yola koyuluyoruz. Otobüste sadece bu konu konuşuluyor. Ben ise Münih'te, nerede kalacağımı düşünüyorum.

"Merak etme" diyor Rengin, "biz iki oda ayırtmıştık. Yer bulamazsan, birinde benim oğlanla beraber kalırsın."

Gece yarısı Münih'in kapı önünde...

Gece yarısı geliyoruz Münih'e. Renginlerin oteli istasyon civarında bir yerde. Ben de o otele gidiyorum. Otelde yer yok. Biraz araştırıyorum. Başka oteller de dolu. Sonunda, bir odada, Rengin'in 10 yaşındaki oğluyla beraber kalıyoruz. Gözüm uyku tutmuyor. Sabah aceleyle kalkıyorum. Başımdan geçen bu olayı, haber olarak gazeteme göndermem lazım. Postaneyi soruyorum. Tam postaneye doğru yürürken, birden birinin "Arif!" diyen sesini duyuyorum. Kim olabilir ki bu? Avrupa'ya ilk ayak bastığım sırada ve daha henüz 100 metre bile yürümemişken, beni kim tanır ki? Dönüp bakıyorum. Karşı kaldırımdan el sallıyor birisi. Eski sinemacı arkadaşım Kuzey Vargın. Uzun zamandır Almanya'da. Koşarak yanıma geliyor. Sarılıp öpüşüyoruz. Nereye gittiğimi soruyor.

"Postaneye" diyorum, "bir de tren bileti alacağım İsveç için."

"Kal bir gün, gezdireyim seni" diyor ısrarla.

Teşekkür edip ayrılıyorum. Birden, herkesten çekindiğimin farkına varıyorum. Hiç kimseyi de görmek istemiyorum. Korkunun içime işlediğini hissediyorum. Bir an evvel bu lanet olası yerden gitmeyi düşünüyorum. Kim bilir belki hâlâ polis peşimdedir? Hemen haberi yazıp, İstanbul'a geçiyorum. İstasyona gidip Kopenhag'a bir tren bileti alıyorum. Akşamdan önce tren yok. Sabah seansına bir sinemaya gidiyorum vakit geçirmek için. Sonra bir başka sinemaya. Öğleden sonra, bir birahaneye giriyorum. Büyük Alman sosislerinden yiyerek, meşhur Alman biralarından içiyorum. Akşama kadar bir dolu birahaneye girip çıkıyorum. Şişman Alman kadınlarının iki ellerinde on bardak birayı nasıl taşıdıklarını hayretle seyrederek ve bir yandan kafayı bulmuş olarak akşamı ediyorum. Otele geldiğimde bir not buluyorum. Rengin yazmış, bırakmış. Hitler'in nutuk attığı birahaneye gitmişler. Beni orada bekliyorlarmış. Karşılığında bir not bırakıp valizlerimi alarak trene gidiyorum. Şöyle bir dolaşıyorum treni. Kompartımanlarından birinde bir adam, bir şişe Smirnov açmış, kafayı çekiyor. Giriyorum içeri. Valizlerimi yerleştirdikten sonra, karşısına geçip oturuyorum. Bir şişe viski açıyorum. Yanımdaki çantadan fındık fıstık çıkarıyorum. Karşılıklı içmeye başlıyoruz. Çat pat İngilizce-Fransızca karışık, anlaşmaya başlıyoruz. Alman'mış adam. Kanada'da çalışıyormuş. Annesini, babasını ziyarete gidiyormuş. Giderek dost oluyoruz adamla. Viskiyi ona verip votkasını alıyorum. Yine çekiyoruz kafaları. Gece yarısı bir yerde duruyor tren. Alman iniyor. Ben yalnızlığımla baş başayım. Biraz da

sarhoşum. Tam tren hareket edeceği zaman, üç adam giriyor içeri. İkisi karşıma, biri yanıma oturuyor. Selamlaşıyoruz. Onlara içki ve çerez ikram ediyorum. Tam karşımda oturan sarışın genç, teşekkür ediyor Türkçe. Biraz geç fark ediyorum adamın Türkçe konuştuğunu.

"Siz Türkçe biliyor musunuz?" diye soruyorum adama.

"Evet" diyor adam.

"Nerelisiniz?"

"Ben Yugoslav'ım. Çocukluğumdan beri Türklerle iç içe büyüdüm. Onlardan öğrendim. Siz nereye böyle?"

"İsveç'e gidiyorum."

"Ne iş yapıyorsunuz?"

"Gazeteciyim."

"İsveç'te kalacak nusınız?"

"Evet."

Türkçe konuşan adamla, yanındaki beyaz saçlı, iri yapılı adam bir şeyler konuşuyorlar. Sonra yine bana dönüp soruyor Yugoslav olan:

"Nasıl bir gazetecilik yapıyorsunuz?"

"Spor gazeteciliği, röportajlar, maçlar..."

"Beckenbauer'ı tanır mısın?" diyor.

"Kim tanımaz imparatoru?" diyorum. "Bayern Münih'in as oyuncusu. Alman Millî Takımı'nın bel kemiği."

Birden sorguya çekiliyormuşum duygusuna kapılıyorum. Paniklemeden, alkolün rehavetiyle, daha inandırıcı hareket etmeye başlıyorum.

"Size yazılarımı göstereyim" diyorum.

Ayağa kalkıp valizimi açıyorum. İçinde imzalı yazıların olan üç beş *Fotospor* dergisi çıkarıyorum. Yaptığım röportajlar ve maçlarla ilgili imzalı yazılarımı gösteriyorum. Sonra içkimden bir iki yudum daha alıyorum. Bu arada Yugoslav, dergileri, kapının yanında oturan, beyaz saçlı iri adama gösteriyor. Bir şeyler konuşuyorlar. Türkçe bilen, tekrar bana dönüyor:

"Görev kâğıdın var mı?" diye soruyor.

"Tabiî" diyorum.

Cebimden pasaportumu çıkarıyorum. İçinde görevimle ilgili İsveç Türk Büyükelçiliği'ne yazılmış bir yazıyı gösteriyorum. Pasaportumu ve görev kâğıdımı alıyor. Uzun uzun karıştırıyor. Bakıyor. Yine bir şeyler konuşuyorlar aralarında. Bu kez,

"Nerede kalacaksınız?" diye soruyor.

Gayet rahat bir biçimde, önce Kopenhag'da arkadaşım Alev

Ebüzziya'da, birkaç gün sonra da Stockholm'de Nuri'de kalacağımı söylüyorum.

"Tamam, güzel" diyor adam.

Ben içkimi içmeye devam ediyorum. Pasaportumu ve dergilerimi veriyorlar. Bir süre birbirleriyle konuşmalarını sürdürüyorlar. Ben sızmak üzereyim. Sonunda gerçekten sızıyorum. Bir ara trenin durduğunu fark eder gibi oluyorum. Uyanıyorum. Benimle konuşanlar yok. Yalnız başımayım kompartımanda. Tren tekrar hareket ediyor. Tekrar uykuya dalıyorum. Danimarka sınırından içeri girerken yavaşlıyor tren. Sabah olmuş durumda. Tren yeniden süratle yoluna devam ediyor. Elimi yüzümü yıkayıp tekrar kompartımana geliyorum. Camdan, kar içindeki şehirleri seyrediyorum. Tren hızla Kopenhag'a doğru ilerliyor.

Öğleüzeri Kopenhag görünüyor...

Sonunda Kopenhag göründü. Vakit öğleüzeri. Bir taksiye, gideceğim adresi veriyorum. Taksi beni Alev'in evine götürüyor. Büyük bir avludan içeri giriyoruz. Dört bir taraf ev. Numarayı buluyorum. Dışarıdan çıkan bir asansörle üçüncü veya dördüncü kata çıkıyorum. Kapıda Alev-David Siessby yazıyor. Zili çalıyorum. Cevap yok. Bir süre daha çalmaya devam ediyorum. Kimseler çıkmıyor. Bir kâğıt parçasına, geldiğimi yazıyorum. Kapının aralığına sıkıştırıyorum. Valizlerimi orada bırakıp aşağı iniyorum asansörle. Alev'in geleceğimden haberi var, ama gün belli değil. Sokağa çıkıyorum. Aklım, hep geceki, farkında olmadan geçirdiğim sorguya takılı. Paniklemem artıyor aklıma geldikçe. Caddede yürüyorum. Güzel, eski binaları hayranlıkla seyrediyorum. Bir bara giriyorum. Bir şeyler atıştırıp çıkıyorum. Bir süre daha dolaşıp bir mahalle barına daha giriyorum.

"Bir viski" diyorum.

Barda ayrı ayrı yerlere oturmuş, yedi sekiz kişi var. Yaşlı insanlar. Ben viski dediğimde dönüp bana bakıyorlar. Yabancı olduğum her halimden belli, çünkü herkes bira içiyor. Yaşlı bir kaptana benzeyen bir adam, bir şeyler soruyor bana. Anlamıyorum ama Türk olduğumu söylüyorum.

"Haa, Türk" diyor adam.

"Evet, Türk" diyorum.

"Skoll" deyip kadeh kaldırıyor Türk'ün şerefine. Ben de kaldırıyorum. Cana yakın, kaptana benzeyen adamla anlaşmaya çalışıyoruz. Ben zaman öldürmeye bakıyorum. Akşamüstü oluyor.

Bardan çıkıp anayola giriyorum. Alev'in evinden fazla uzakta değilim. Hep kerterizli yürüyorum. Birden aklıma çapkınlık yapmak geliyor. Avrupa'dayız ya. Kimi istersen onunla gidersin ya. Bize hep öyle anlatmışlar. Hafif yağmur başlamış. Kendime göre bir kadın bulmaya çalışıyorum. İşe nasıl başlamalı? Dil, yok denecek kadar az. Yabancı olduğumuz da belli. Peki nasıl olacak bu iş? Gözüme kestirdiğim, ben yaşta güzel bir kadının yolunu kesiyorum. Elimdeki adresi soruyorum kadına. Kadın güler yüzle karşılıyor beni. Yardımcı olmaya çalışıyor.

"Buyrun" diyor ve yürüdüğü istikamette birlikte gitmeye başlıyoruz. Dilimin döndüğünce kur yapmaya çalışıyorum kadının güler yüzlülüğünden yararlanarak. Kendimce,

"Bu iş tamam" diyorum. Evli olduğunu söylüyor kadın. Evine gitmesi gerektiğini anlatıyor.

"Bu olmadı, başkası olur nasıl olsa" diye düşünüyorum. O sırada Alev'in evine gelmiş bulunuyoruz.

"İşte burası" diyor kadın.

Ben de biliyorum orası. Teşekkür ediyorum. El sıkışıp ayrılıyoruz. Asansörle yukarı çıktığımda valizlerimin kapıda olmadığını fark ediyorum. Zili çalıyorum. Alev karşımda. Sarılıp öpüşüyoruz.

"Hadi gel, kapıda durma. Valizlerini odana taşıdım bile" diyor.

David, oturduğu koltuktan kalkıyor, gülümseyerek karşılıyor beni.

"Hoş geldin" diyor İngilizce. Alev'in gösterdiği yere oturuyorum. İstanbul'a ait sorular soruyor. Sohbet koyulaşıyor. Viskiler geliyor. İçiyoruz. David, Mavi Yolculuk'la ilgili diyaları gösteriyor projeksiyonda. Tüm tanıdıklar orada. Halikarnas Balıkçısı, Azra Erhat, Sabahattin Eyüboğlu vb. Yeniden yaşıyoruz Türkiye'yi. Biraz sonra Alev,

"Yürü, gidelim. Biliyorum sen David'i fazla sevmezsin. Seni Türk arkadaşlarıma götüreyim. Onlarla tanıştırayım. Biraz lak lak eder, güleriz. İyi çocuklar, seversin. Bir şeyler alıp orada yer içeriz" diyor.

"O zaman bir şişe rakı götürelim" diye teklif ediyorum.

"Niye olmasın?" diyor.

Odama girip çantamdan fındık fıstık ve rakı çıkarıyorum. Kalacağım odayı ilk defa görüyorum. Anadolu kilimleriyle döşenmiş, tertemiz bir yatak odası. Kendimi evimde hissediyorum.

David'i evde bırakıp akşam karanlığında Alev'in küçük arabasıyla bir süre gidiyoruz. Bir yerlerden alışveriş yapıp bir evin kapısını çalıyoruz. Kapıyı Erel açıyor. Erel'i İstanbul'dan tanıyorum.

Birkaç kez beraber olmuşluğumuz var. Bizim Mustafa Kemal Ağaoğlu'nun yakın arkadaşı. Urfalı. Bildiğimiz Bucak ailesinden. Yakışıklı mı yakışıklı biri. Kucaklaşıp öpüşüyoruz. Hem sevimli, hem güleç yüzlüdür Erel. Her zaman da neşeli görmüşümdür onu. Yine öyle. Ardından Kayhan diye bir arkadaşı "Hoş geldiniz" diyor. O da manken gibi bir şey. Sofralar kuruluyor. Stüdyo bir daire burası. Küçük mutfakta Alev yiyecekleri hazırlarken, onlar da yardımcı oluyor. Bir yandan biralar içiliyor. Gurbette buluşmuş dört kişi, eski günlerden, İstanbul'dan söz edip mutlu oluyoruz. Gece geç saate kadar sohbetimiz sürüyor. Erel'i severdim zaten ama Kayhan'ı da seviyorum.

Beş gün kalıyorum Kopenhag'da. Alev'in işleri çok. İlk seramik atölyesini kuruyor. Onun telaşı ve mutluluğu içinde. Fırın alınmış, raflar takılıyor bir yandan. Onu daha fazla rahatsız etmeden, ben Kayhan'la takılıyorum. Kayhan da, Erel de yakışıklı iki Türk. Erel, üniversiteyi bitirmiş. Kayhan da Kraliyet Akademisi son sınıfta. Sevgilisi moda fotoğrafçısı kadının atölyesini gezdiriyor bana. Üniversite dışında, bir mimarlık bürosunda çalışıyor Kayhan. Kopenhag'a nasıl geldiğini soruyorum Kayhan'a. Liseyi bitirince bir turizm şirketinde çalışmış. Ankara Kolej takımında basketbol oynamış bir süre. Erel eski bir arkadaşı. Davet etmiş onu Danimarka'ya. Birlikte gezmişler, eğlenmişler. O da sevmiş Kopenhag'ı. Erel'in ısrarıyla, Kraliyet Akademisi imtihanlarına girmiş, kazanmış.

"İşte böyle" diyor, "dört yıldır buradayım. Bu sene son sınıftayım. Ayrıca mankenlik ve fotomodellik yapıyorum."

Beyoğlu'nu "kilit taşı"yla süslüyoruz...

Bu olaydan tam 16 yıl sonra, Çiçek Bar'ı yeni açmışız. Bütün sanatçılar bizim bara geliyor. O sıra, Meriç Sümen'le ilgili bir belgesel film yapıyorum İş Bankası'na. Meriç, Devlet Balesi'nin başbalerinası. Bir de oğlu var. Kocasından ayrılmış. Arada, ayrıldığı kocasından bahsediyor. Başkalarından da duyuyorum nasıl biri olduğunu. Yetenekli bir mimarken çiçekçiliğe başladığını anlatıyor Yaşar Kemal. Bar'ı yeni açtığımız günler. Beyoğlu Belediyesi'nin bir mimar danışmanı var. Akşamları bize geliyor. Oradan buradan konuşuyoruz. TAÇ Vakfı'nda da çalışıyor. Adını öğreniyorum: Kayhan. Önceleri bana bir şey demiyor bu isim. Ama filmin çekimi sırasında bir de fark ediyorum ki bu Kayhan, beni Kopenhag'da gezdiren, Alev'in arkadaşı Kayhan.

Bir akşam yine Kayhan barda. Her zamanki en kibar ve utangaç haliyle,

"Bir viski rica edebilir miyim?" diyor.

"Yok ulan viski" diyorum.

Kıpkırmızı oluyor Kayhan.

"Pardon" diyor, "bir şey mi oldu?"

"Yok bir şey" diyorum gayet ciddi.

"Sen ne biçim adamsın? Senin adın Kayhan Bakan değil mi?"

"Evet" diyor.

"Peki, beni tanımıyor musun da hep resmî konuşuyorsun benimle" diyorum.

"Hayır" diyor Kayhan.

On altı yıl önceki Kopenhag'ı, Alev'i, Erel'i anlatıyorum.

"Yahu Arif, o sen misin?" diye şaşırıyor.

Sarılıyoruz birbirimize. Tarlabaşı yıkımları yapılıyor o tarihte. Kayhan, değişik koleksiyon meraklısı. Yıkımda rastladığı sokak tabelalarını toplamış. Eski emaye tabelalar. "Hacopulos Pasajı, Balo Sokağı, Yeşilçam Sokağı, Sahne Sokağı, Cumhuriyet Meydanı" gibi bir dolu tabela. Onları veriyor bana. Barın köşesine, duvara Cumhuriyet Meydanı tabelasını asıyoruz kırmızı-beyaz. Tabela bir anlam kazanıyor asıldığı yerde. Diğerlerini bir duvara çakıyoruz.

Filmciler Derneği'nde yönetimde bulunduğum dönemde, belediyenin, Erman Han'ın bulunduğu sokağı yaptırması için uğraşıyoruz. Belediye başkanı ANAP'lı Haluk Öztürkatalay. Yolun düzenleme işini onaylıyor. Kayhan da başkanın danışmanı ya. Bana,

"Arif, başkan sana söz verdi. İş tamam. Emir verecek, sizin sokak asfaltlanacak. Gel, bir yenilik yapalım. Bu sokak asfalt değil de kilit taşından olsun. Sinemacılara da yakışır. Ama sen söyle Başkan'a. Ben söylemeyeyim" dedi.

"Olur" dedim.

Başkana durumu anlattım. Hoşuna gitti. Önce o sokak, sonra ara sokaklar derken bütün Beyoğlu kilit taşlarıyla döşendi. Sonra da kilit taşı, tüm İstanbul sokak ve kaldırımlarına yayıldı. Bunun mucidi, bizim mimar Kayhan Bakan'dır. Meriç Sümen'in eski kocası. Bizim bar için çizip yaptırdığı şamdanlar, Çiçek Bar'ın en değerli eşyalarındandır. Şamdanları dövme demirden yaptırdı Kayhan. Ali Poyrazoğlu bayıldı şamdanlara. Onun için de yaptırdık sonradan. Kayhan hâlâ mimarlığa devam ediyor. İki yıldır Türkmenistan'da. Türkmenbaşı'nın mimarı olarak çalıştı. Hazar Denizi kenarında, Türkmenbaşı adına yapılacak şehrin planlarını yaptı, geldi. 2 000'e yakın madalya, rozet toplamış. Zengin bir ko-

leksiyon. Yakında belki onların sergisini açacağız Çiçek Bar'da.

Sevgili Alev'de beş gün kalıyorum. Alev'i, Erel'i ve Kayhan'ı Kopenhag'da bırakıp Stockholm'e doğru yeni bir tren yolculuğu. Bir "sarhoş gemisi"yle geçiyorum İsveç'e. Sonra bir tren yolculuğu daha. Alev'i düşünüyorum. O güzel arkadaşımı. 1959'da tanıdım Alev'i. Uzun boylu, endamlı, karavel siyah saçlı ve yosun yeşili gözleriyle İstanbul'un en güzel kızı. Kendinden emin. İstiklal Caddesi'nde yürüdüğünde dönüp bakmayan yok. O sıralar kitabevi var babasının İstiklal Caddesi'nde: Gemi Kitabevi. Kitap işi yürümeyince, yemek işine giriyor Zeyyat Bey. "Kazan" diye bir yer açılıyor. Şimdiki Vakko'nun karşısında. Sarrum Muhtar Kocataş da ortak. O da yürümüyor. Babası Zeyyat Ebüzziya, eski bir gazeteci ailenin oğlu. Annesi Kafkas kökenli Vâlâ Hanım. Güzelliğini her ikisinden almış Alev. Daha küçük bir kardeşi var: Memiş. O da İstanbul'un ilk "playboy"larından biri oluyor büyüdüğünde. İşadamı. Tanıdığım herkes Alev'e âşık. Daha çok Teo'yla geziyor Alev. Adalet ve Mehmet Ali Cimcozlar en yakın dostları. Seramik işine başlıyor Eczacıbaşı'nda. Melikelerle birlik. O güzel kız her gün, Kartal'a gidip geliyor seramik yapmak için. Bizim Melike'nin en yakın arkadaşlarından. Dolayısıyla benim de arkadaşım oluyor. Giderek sırdaşım oluyor. Melike'nin ardından o da burs kazanarak Danimarka'ya gidiyor. Dönüşlerinde hep birlikte oluyoruz. Sırılsıklam bir aşk yaşıyorlar Edip Cansever'le. O dönem Edip'in tüm şiirlerinde Alev var.

Biliyor musun az az yaşıyorsun içimde
Oysaki seninle güzel olmak var
Örneğin rakı içiyoruz, içimize bir karanfil düşüyor gibi
Bir ağaç işliyor tıkır tıkır yanımızda
Midemdi aklımdı şu kadarcık kalıyor.

Sen o karanfile eğilimlisin, alıp sana veriyorum işte
Sen de bir başkasına veriyorsun daha güzel
O başkası yok mu bir yanındakine veriyor
Derken karanfil elden ele.

Görüyorsun ya bir sevdayı büyütüyoruz seninle
Sana değiniyorum, sana ısınıyorum, bu o değil
Bak nasıl, beyaza keser gibisine yedi renk
Birleşiyoruz sessizce.

Edip Cansever'le Bacı'da başlayan dostluğumuz ölünceye kadar sürdü. O zamanlar fazla anlaşılamayan bir şairdi. Az konuşurdu. Şiirlerini Kapalıçarşı'daki halıcı dükkânının asma katındaki ofisinde yazardı. Matematik çalışır gibi her sözcüğü ince eleyip sık dokuyarak koyardı mısralarına. İçkisi o kadar iyi değildi. İçince hır çıkarırdı. Hakaret eder, çevresini darıltırdı. Bu yüzden pek sevilmezdi sanki. Kafayı bulduktan sonra uyur kalırdı masada. Çok götürmüşlüğüm vardır Bomonti'deki evlerine. En sevdiği insanlar Fethi Naci ile Balıkçı Nuri'ydi. Güzel karısı, onun her şeyine katlanan Mefharet, güzel yemekler hazırlar, bizi eve davet ederdi. Fethi Naci, Hayalet Oğuz, Balıkçı Nuri, Turgut Uyar, Cemal Süreya ve ben çok yemeğini yemişizdir. Bir ara içten takma bir motor aldı Edip. Onunla eğlendi. Sonunda herkes gibi o da ayrıldı bizden. Kıymeti, öldükten sonra anlaşılan bir şair oldu.

Alev Ebüzziya'yla aşık atmak mı?..

Daha sonra Kopenhag'da David'le arkadaş oluyor Alev. Sonra ardından evlilik. Daha önce söylediğim gibi, ben Kopenhag'dayken ilk atölyesini kuruyordu Alev. Seramik sanatında dünyanın en sayılı seramikçilerinden biri olup çıkıyor. Uzun yıllar süren evliliğine son veriyor. Paris'te bir atölye kuruyor kendine. Kopenhag ve Paris arasında gidip geliyor. Paris'te Mehmet Ulusoy'a takılıyor. Mehmet başarılı bir Türk tiyatrocusu. Bir süre de bu birliktelik sürüyor. Ama Alev dayanamıyor Mehmet'in sarhoşluğuna. Ayrılıyorlar. Artık tek başına yaşıyor Paris'te. Her yaz geliyor Türkiye'ye. Mavi Yolculuk'un ilk yolcularından. Daha sonraları bir Paris gezimde sergisi olduğunu duyuyorum. Champs-Élysées'de, Danimarka Kültür Merkezi'nin büyük salonunda açtığı sergiyi gözyaşları içinde geziyorum. Tokyo'da, New York'ta, Kopenhag'da sergiler açıyor. Seramikleri dünya müzelerinde, kral saraylarında. Onun başarısından mutlu oluyorum. Hâlâ İstanbul'a geldiğinde bana uğrar, görüşürüz. Üç yaz önce Yalıkavak'taki Geriş köyünde, Birol'un evinde kalıyordu annesi Vâlâ'yla... Akşamüstü, günbatımında içkilerimizi içerken bir şey itiraf etmek istiyorum dedim Alev'e.

"Söyle be Komünist" dedi.

Birol da, Vâlâ da sabırsızlıkla benim ne diyeceğimi bekliyorlar.

"Bak Alev" diyorum, "o tarihlerde herkes gibi ben de sana âşıktım. Sonra düşündüm taşındım, 'Hey Nalbant Hasan'ın oğlu' dedim kendi kendime, 'sen kimsin, Alev Ebüzziya'yla aşık atmak

kim? İyisi mi sen onunla arkadaş kal. Bırak bu gönül işini'. Ve o günden sonra hep o gözle baktım sana. Güzel bir kardeşim gibi."

Yerinden kalktı, boynuma sarıldı.

"Sen ne güzel adamsın be Komünist Arif" dedi. "İyi ki öyle düşünmüşsün. Baksana bana, bütün flört ettiğim arkadaşlarımın hiçbiri hayatımda yok. Ama, sen, Birol, benim her zaman iyi arkadaşlarım olarak varsınız. Ne mutlu bana."

Yanaklarımdan öptü.

"Arkadaşlığımızın, dostluğumuzun şerefine kadeh kaldırıyorum."

Hep birlikte kadeh kaldırdık. Arkadaşlığımızın hep böyle devam etmesi için çektik kafaları.

En son, Nebil Özgentürk'le yaptığımız *Yüzümüzü Güldürenler* dizisinde, ülkemize onur kazandıranlardan biri olarak belgeselini çekiyoruz. Kitap bitmeden siz filmi seyretmiş olursunuz belki.

Erel'e gelince; yıllar sonra bir gün İstanbul'a geldiğinde, beni sormuş dostlarına. Onlar da Çiçek Bar'ı açtığımı söylemişler. Adresi almış. Gelmiş bara. Saat öğleden sonra 3. Barda sadece çalışanlar var. Müşteri falan yok. Yok, çünkü saat 5'te açılıyor bar. Ben de geldim saat 5'te. Erel bir masada oturmuş tek başına içiyor. Sarılıp öpüşüyoruz. Ordan burdan konuşuyoruz.

"Bana dediler ki Arif'in işi iyi. Hani kimse yok!" diyor Erel.

"Yeni açılıyor" diyorum.

Biraz sonra dostlar gelmeye başlıyor, bar kalabalıklaşıyor. Sanki sözleşmişler gibi kolejli eski kız arkadaşları geliyor: Zeynep Satır, Bahar, İnci. Masa şenleniyor. Kahkahalar bütün barı kaplıyor. PKK ile Bucakların ilişkisini soruyorum.

"Bizimkiler direniyor" diyor.

"Ya sen?" diyorum.

"Ben arada bir geliyorum. Birkaç gün Urfa'ya uğruyorum. Sonra Amerika. Orada yaşıyorum" diyor.

Hep birlikte güzel bir gece geçiriyoruz.

İskandinavya'da "bilinmeyen"e yolculuk!..

İskandinav Yarımadası'nda, kartpostallarda gördüğümüz ormanların içinden, süratle ilerliyor tren. Ben de bir bilinmeyene doğru gidiyorum. Hâlâ Alman sınırındaki olay geliyor aklıma. Rahatsız oluyorum. Ben mi büyütüyorum yoksa? Yok canım. Bir paranoya sanki. Kafamdan atamıyorum. Ürperiyorum. Korkuyla karışık bir ürperti bu. Bir yerde tutuklu kalmak. Özgürlüğüm. Ne müthiş bir duygu bu özgürlük. Ondan hiç ödün vermeyeceğimi

düşünüyorum. Bu korkumdan dolayı, hayatımda illegal bir iş yapmadım. Yasalara hep saygılı olmaya çalıştım. Tren hızla ilerliyor. Rengin geliyor aklıma. Otobüste tanıştığım o hüzünlü yüz. O iyi insan. Oturup mektup yazıyorum ona. Niye birahaneye gelemediğimi. Sonra trende başımdan geçenleri. Kanser korkusunu yeneceğini, sağlıklı olarak döneceğini yazıyorum. Kitaplardan bahsediyorum. Okunması gereken kitap isimleri veriyorum. Tekrar görüşeceğimizi, iyi günlerde karşılaşacağımızı, karşılıklı bugünleri anıp kadeh kaldıracağımızı anlatıyorum. İsveç'te kaldığım bir yıla yakın zaman içinde çok mektuplaştık. Karşılıklı moral verdik birbirimize. Gerçekten de birkaç yıl sonra İstanbul'da karşılaştık. Yemeğe davet etti beni. Cihangir'in güzel bir apartmanında, deniz gören güzel bir dairesinde oturuyor. Duvarda seçme Türk ressamlarının resimleri. Şık döşenmiş bir ev. Güzel yemekler yiyoruz. Geçmişten söz ediyoruz. Şiirlerinden konuşuyoruz. Çiçek Bar açıldıktan sonra arada bara da gelmeye başlıyor. Maceralı bir otobüs yolculuğunun güzel dostu. Şiir kitabını getiriyor bana. Hâlâ birbirimizi gördüğümüzde gözlerimizin içi güler. Seviniriz. İşte Rengin Nadir'den bir şiir size:

Beni anlamayınız
Gereği yok
Kaçınız duygulandı erken sabahlarda?
Yapraklar üstündeki su damlalarıyla.
Kaçınız değerlendirdi onları Japon incileriyle?

Beni sevmeyiniz
Gereği yok
Tuttunuz mu bir sünger parçasını
Yüreğinizin bağlarıyla.

Beni anımsamanız çok önemsiz
Ya unuttuklarınız?
Küçük gereksiz bulduklarınız
Sevgiyi kırpıp kırpıp dağıtmalarınız
Ondan ötürü tüm anlaşamamalarımız.

Stockholm'de Nuri gelip aldı beni istasyondan arabasıyla. Evine gittik. Karısı Hanife memnun. Haniş diyor Nuri ona. Küçük kı-

zına anasının adını koymuş: Elif. Küçücük. Onunla oynuyoruz evde olduğum zamanlar. Nuri işe gittiğinde, Haniş yapıyor ev, yemek ve çocuk bakımını. Haniş gittiğinde Nuri. Şehrin dış mahallelerinde, güzel bir apartmanda oturuyorlar. Ben oldum olası başkasının evinde kalmasını sevmem. Ev sahibine yük olmaktan korkarım.

"Bir an önce kendime bir yer bulmalıyım" diyorum.

"Acele etme" diyor Nuri, "hele bir Stockholm'ü öğren. Sonra düşünürüz."

Beni Türklerin olduğu yerlere götürüyor. Yeni dostlar tanıyorum. Nuri'nin, bir iki arkadaşı dışında pek Türk dostu yok. O benim gibi değil. Çekingen. Ben öyle miyim? Hemen dostluk kurarım. Ya da insanlar benimle dost olmayı isterler. Nitekim öyle de oldu. Nurettin, Seçkin, Tuna, Hakkı, Ünal, Sümer, Yalçın derken bütün Türkleri tanımaya başladım.

İlk iş, bir ay içinde bir eve taşındım. Bir fotoğraf makinesi alarak fotoğraf çekmeyi öğrendim önce. Artık, Türklerle ilgili haberler gönderiyorum *Saklambaç*'a, *Günaydın*'a. Çalışıyorum. İşim iyi. Her ay aylığım geliyor *Fotospor*'dan. Ekstra olarak da *Saklambaç* ve *Günaydın*'dan. İşim rutine girdi. Zamanım çoğaldı. İleriye yönelik düşünmeye başlıyorum.

"İsveççe öğren gel..."

"Mademki İsveç'teyim, işim de var. O halde tekrar üniversiteye gitmeliyim. Örneğin İsveç ekonomisi veya Marksist ekonomi üzerine ihtisas yapmalıyım."

Üniversiteye gidiyorum. Türkiye'deki lise notlarımı ve Yüksek Ticaret diplomanı istiyorlar. Güçlükle İstanbul'dan hallettiriyoruz onları. Kayıt için gittiğimde diyorlar ki: "İsveççe öğren gel." Bu kez entansif kurslara başlıyorum. Sabah 8-14 arası. Dört ay kadar devam ediyor bu. İsveççe konuşmaya başlıyorum. Öğleden sonra Kungsgatan'ın köşesindeki kahveye takılıyorum. Türkler genellikle buraya geliyor. Her zaman birilerini bulmak mümkün. Bizim Karga Rauf, postaneden sonra Şehir Tiyatrosu'na girmiş. Dekor bölümünde çalışıyor. Akşam tiyatro öncesi ve sonrası, tiyatronun yanındaki barda oluyor. Sümer de öyle. Onlarla içiyoruz. Karga boş zamanlarında resim yapıyor. Çaktırmadan satıyor yaptıklarını.

"Niye sergi açmıyorsun? Daha çok satarsın, şöhret olursun" diyorum.

"S..tir et." diyor. "Sergi açarsan yüzde 70'ini devlete ödeyeceksin. Şimdi öyle mi ya. Kazandığın cebe."

Ama korkudan yürek Selanik. Burada herkes vergiden şikâyetçi. O yüzden herkes daha çok kazanmak istiyor. Sümer de öyle. Bir İsveçli'yle evli. İki çocuğu var. Yaşar Kemal'den "Bebek" hikâyesini çevirmiş. İsveççe'si o derece iyi. Dayanamadı sonunda, Türklerin geldiği bir lokal açtı. Lokal dediğimiz bir kumarhane. Adamlar sabaha kadar temizlikte çalışıyor. Sabahleyin lokaldeler. Haydi kumar. O güzelim Türkler kumar masalarında kaybolup gidiyor. Nurettin, Seçkin ve Yalçın birlikte gelmişler. Para kazanıp sonunda sinemacı olacaklar. Hayalleri bu. Nurettin, bir "kiosk"ta sandviç satıyor. Kız kardeşini de getirmiş. O da konfeksiyon işine devam ediyor. Seçkin, İsveçli bir kızla evli. İki çocuğu var. Temizlik işlerinde şoförlük yapıyor. İyi para kazanıyor. Ama sorumluluk sahibi, iyi bir aile babası olmuş. Hayallerini yitirmiş görünüyor. Ama lafı açıldığında "Ben varım" demekten kendini alamıyor.

Yalçın, Kiruna taraflarında çalışıyor. Bir lokantada. Arada bir geliyor Stockholm'e. İşi iyi. İyi de para kazanıyor. Ünal'ı sorarsanız, o başka bir âlemde. İşi gücü çapkınlık. İstediği zaman çalışıyor. Yani parası bittiğinde. Ben çektiğim resimleri evde banyo yapmasını öğrendim. Akşamları kulübe takılıyorum. Çoğunluk Sümer'le oluyoruz. Tuna, *Afton Bladet* gazetesinde şoförlük yapıyor. Sanırım üç çocuğu var. O da bir İsveçli'yle evli. Amiralin oğlu. Akademi mezunu. Çalışmaktan bıkmış.

Bir parti mal...

"Bir gün" diyor, "bir parti mal getireceğim Türkiye'den, köşeyi döneceğim."

Onda bu takıntı halini almış. Ben İsveç'ten geldikten sonra, bir gün oradan gelen Nurettin'le konuşurken,

"Yahu, ne yapıyor bizim çocuklar?" diye sorduğumda,

"İyiler" demişti Nurettin.

"Peki, Tuna ne yapıyor? Yine şikâyet edip duruyor mu?"

"Yok canım" dedi, "o söyleye söyleye başını yaktı."

"Hayırdır..."

"Ne olacak, hani diyordu ya: 'Türkiye'den bir parti mal getirip köşeyi döneceğim.'"

"Evet, biliyorum."

"Sen İsveç'ten ayrıldıktan, sanırım beş altı ay sonra, bu bir gün

Türkiye'ye geliyor. Beş kilo esrar alıp Stockholm'e götürüyor. Fakat havaalanında yakalanıp içeri atılıyor. Şimdilerde içerde. Durup dururken başını yaktı."

Tabiî Tuna'nın hikâyesi burada bitmiyor. Daha sonraları Tuna'yla ilgili aldığım bilgiler beni mutlu ediyor. Efendim, Tuna hapiste yatıyor ya. Hapiste bir dolu Türk var aynı işten yatan. Ayrıca cinayetten, hırsızlıktan yatanlar da cabası. Tuna da onlara göre hem okumuş, hem sözü dinlenen, hem çok iyi İsveççe konuşan saygın biri. Herkes onu sayıyor. Bir gün, içerde yatanlardan biri diyor ki Tuna'ya:

"Abicim, ben Antepliyim. Çok iyi baklava börek yaparım. Çıkınca senle ortak küçük bir dükkân açalım. Ben yol erkân bilmem. Onlar da sende var. Hiç çalışmayacaksın. Sadece köşede otur, paraları topla."

"Git oradan lan" diyor Tuna, "İsveçli ne anlar baklavadan börekten?"

"Olsun abi" diyor Antepli, "Türkler alsa yeter."

"Yahu yapma oğlum. Olmaz" diyor Tuna ama, çocuğa laf dinletemiyor. Her gün başında.

"Göreceksin abi, zengin olacağız" diyor Antepli.

Sonunda "Peki" diyor Tuna, başından savmak için. Günler geçiyor. Hapisten çıkıyor ikisi de. Çocuk gelip buluyor Tuna'yı.

"Ben hazırım Tuna Abi" diyor, "ne zaman açıyoruz dükkânı?"

Tuna "Olmaz" diyor ama çocuk yapışmış Tuna'ya, bırakmıyor. Bu kadar ısrara dayanamıyor Tuna. Sutureplan'da, sokak içinde küçücük bir dükkân açıyorlar. Baklavalar börekler evde yapılıp getiriliyor. Orada satışa başlanıyor. Bütün Türkler orada. İş gittikçe büyümeye başlıyor. Sabahtan akşama, müşteri eksilmiyor dükkândan. İyi de para kazanmaya başlıyorlar. Parayı kazandıkça Tuna'nın aklı daha büyük işlere çalışmaya başlıyor. O sıralar İsveç'te döner işi yok. Bir dükkân tutuyor Konserhuset'in altındaki, şarküteri dükkânlarının yanında. Türkiye'den bir usta alıp geliyor. Başlıyor ekmek içi döner ve bira satmaya. Bir sümörgos (yarım tost), bir biraya alışmış İsveçli, birden koca ekmek içinde döneri görünce kuyruğa giriyor hemen. Oluk gibi para akmaya başlıyor Tuna'ya. Tuna, yandaki iki şarküteriyi de alıyor ilave olarak. Üç dükkân, üç koca döner satmaya başlıyor her gün. Çınar gövdesi gibi kalın dönerler. Türkiye'den, çiftlikler alıyor Tuna. Özel uçağıyla gidip gelmeye başlıyor memleketine. Çocuklar Amerika'da okuyor. Her şey çok güzel. Sonradan bir gittiğimde uğrayıp gözlerimle görüyorum anlattıklarını. Tuna adına sevini-

yorum. Tuna'nın iş yaptığını gören bütün Türkler başlıyor dönerci dükkânı açmaya. Birden işin boyutları büyüyor. Belediye kontrollerinde, uyduruk dönerler satıldığı fark ediliyor. Stockholm Belediyesi el koyuyor döner işine. Döneri kendi yapıp veriyor dönerciye. Belediye meclisinden çıkan kararda Stockholm'e ilk döneri tanıtan insan olarak Tuna'ya ödüller veriliyor. Ve bir tek onun, kendi dönerini yapmasına izin veriliyor. Tuna'nın iyi bir insan oluşu dilden dile dolaşmaya başlıyor. Mutluluğu çok uzun sürmüyor. Amerika'da okuyan bir oğlunu trafik kazasında yitiriyor. En çok sevdiği oğlu. Ve Tuna çöküyor. Daha sonra pek haber alamadım Tuna'dan. Hep iyi olsun isterim onu. Delidoluydu ama, iyi insandı.

Tabiî, biz entansif kurs, gazete haberleri falan derken güzel bir İsveçli kızla arkadaşlığı ilerletiyoruz. Bir hastanede çalışıyor İngred. Akşamüstleri buluşup dolaşıyoruz. Sinema, kafe, yirmi günlük bir birliktelik. Giderek yoğunlaşıyor bu beraberlik. Yoğun sevda sözcükleri. Fazla üstüne düşme. Kız şaşkın. Böyle ilgi hayatında görmemiş. Tam o günler, gazetelerin birinci sayfasında Türkler. Bir Türk, sevdiği kızı metroda bıçakla delik deşik etmiş. Günlerce bu haberle çalkalanıyor İsveç.

"Bu işi bitirelim" diyor kız korkuyla.

Bir gün, bir mektup bırakıp gidiyor Stockholm'den. Nereye gittiğini söylemeden. Apışıp kalıyorum. Biz, Batılılara göre ne kadar da farklı insanlarız. Sevdamızı bile ölümle noktalıyoruz.

Fareli aşk gecesi...

Bir gün Sümer, ben ve Nurettin bir Yunan meyhanesine gidiyoruz. Bir masaya oturup içkiler söylüyoruz. Oradan buradan derken yan masada altı kişilik gruptan bir delikanlı, elimden düşürmediğim, masanın üzerinde duran kitaba bakıyor dikkatle. Sonra rica ediyor. Kitabı veriyorum. Bu, Dido Sotiriu'nun bir kitabı: *Benden Selam Söyle Anadolu'ya.* Delikanlı, kitabı evirip çeviriyor. Sonra şaşkınlıkla bana dönüp güzel bir İstanbul Türkçesi'yle,

"Biliyor musunuz, bu kitabı Yunanistan'da bile yasakladılar. Türkiye nasıl izin vermiş basılmasına?" diyor.

Sonra muhabbet ilerledikçe ilerliyor. İstanbul'dan giden Rumlardan bir delikanlı. Masalar birleştiriliyor. Kadehler kaldırılıyor dostluğa. Kırk yıllık arkadaş gibiyiz. Sirtakiler oynuyoruz. Theodorakis'in şarkılarıyla mest, güzel bir gece geçiriyoruz. Hepimiz gurbette olmanın bilincinde, hepimiz dost.

Aynı gece, Nurettin erken ayrılıyor bizden. Bir bara gidiyoruz Sümer'le. İçkiler, danslar derken iki kız arkadaşla çıkıp onların evine gidiyoruz. Hava soğuk. Daire kapısından herkesten sonra ben giriyorum içeri. Paltolarımızı çıkarıp salona geçiyoruz. Tam salona girişimde kızlardan biri beyaz bir şey bırakıyor avucuma. Şaşkınlıkla bakıyorum bu hayvana. Beyaz bir fare elimde duran. Koltuğa otururken, birden salonun orta yerinde duran kafese gözüm takılıyor. Büyükçe bir kafes bu. İçinde beş altı tane beyaz fare, oradan oraya koşuşturuyorlar. Elimdeki fareyi götürüp onların arasına bırakıyorum. Fakat şaşkın haldeyim.

"Kim bilir, yaşadıkça daha neler göreceğim" diye söyleniyorum. Kahveler içiliyor. Ben daha koyu tenli olanını alıyorum. Odalara dağılıyoruz. Sabaha kadar oradayız. "Güzel bir geceydi hayatımda" diye not düşüyorum. Kendim için.

Bir akşamüstü, Kungsgatan'daki kahveye gittiğimde, üç dört kişilik bir grup oturmuş sohbetteler. Ben de kahvemi alıp oturuyorum. Oturanlardan biri İsveçli. Türkçe konuşuyor, kırık dökük. Sadece o konuşuyor. Herkes dinlemede. Anlatıyor bizimkilere. Konu İstanbul'a kayıyor. Derken Çiçek Pasajı, Celal, Cavit falan. Heyecanlanıyorum. Her gün beraber olduğum garsonlar bunlar. Gerçi Cavit bir yıl önce kendi dükkânını açmıştı ya. Patron olmuştu. Entelektüel Cavit. İlk gençliğimin dostları. Karavanalarını paylaştığım insanlar. İstanbul gözümde tütmeye başlıyor. Ve İsveçli anlatıyor:

"Ben bu geri zekâlı İsveçlilerden değilim" diyor. "Ben yılda üç ay çalışıyorum, dokuz ay Türkiye'de kalıyorum. Üç aylık çalışma yetiyor bana. O parayla gidiyorum Türkiye'ye, krallar gibi yaşıyorum. Mesela Pasaj'a gidiyorum. Bir masaya oturuyorum. Turist olduğum belli. Masadakiler benimle konuşmaya çalışıyor. Ben tek tük Türkçe bir şeyler anlatmaya çalışıyorum. Yabancı olduğum için, hemen dostluk kurmaya çalışıyorlar benimle. Hesabımı ödüyorlar. Hatta, evlerine götürenler çıkıyor. Böylece masrafsız yaşıyorum Türkiye'de."

O da anlamış bizim nasıl saf bir millet olduğumuzu. İşin de kolayını bulmuş. Uyanık İsveçli, bizim milletin konukseverliğinden yararlanıp yaşayıp gidiyormuş meğer.

"Bir ay sonra bahar başlıyor. Ben Bodrum'dayım. Siz çalışın. İsveç'in sizlere ihtiyacı var" deyip dalgasını geçiyor bizimkilerle. İsveç'te, tek sigara vermez İsveçli, parasını almadan.

Hey gidi benim eli açık, gariban halkım. Kuru ekmeğini konuğuyla paylaşan, yüreği zengin halkım. Ne zaman fark edeceksin öpüldüğünü.

Marmarisli Hasan...

Stockholm'de gazeteciliğimi sürdürüyorum. Türklerle ilgili ilginç hikâyeler bulmaya çalışıyorum. Uppsala şehrinde yaşayan bir Türk'ten söz ediliyor.

"Onunla bir röportaj yap" diyorlar.

Gidip buluyorum Marmarisli Hasan'ı. Stockholm'deki arkadaşlarının selamını söylüyorum. Hasan, soğuk davranmıyor bana. Tam tersi kanımız ısınıyor birbirimize. Uppsala'nın en lüks restoranının müdürü. O akşam ağırlıyor beni. Restorandan çıkışta diskoteklere gidiyoruz. Hasan'ı tanımayan yok Uppsala'da. Bütün kızlarla sarmaş dolaş. Küçük ama hoş bir evde kalıyor. Ben de konuk olarak, o gece Hasan'da yatıyorum. Ertesi gün, tüm Uppsala'yı gezdiriyor bana. Uppsala güzel bir şehir. İsveç'in en eski şehirlerinden biri. Ortasından büyük bir su geçiyor. Çok güzel bir üniversite şehri. Dünyanın dört bir yanından öğrenci geliyor okumaya. Her taraf öğrenci, her taraf bisiklet dolu. Üniversite kampüsü, şehrin 5 kilometre dışında. Öğrenciler şehre bisikletle gidip geliyorlar. Şehrin nüfusundan fazla bisiklet var. Herkes istediği gibi, ilk rastladığı bisiklete binip gidiyor, gideceği yere. Çıkışta yine ilk rastladığı bisikletle dönüyor geldiği yere. Bisikletler sanki herkesin ortak malı. Sürekli not alıyorum Hasan'ın konuşmalarını. Hasan'ın öyküsü ilginç. Marmaris'te, kahveci çırağı Hasan. Gelip gidene çay dağıtıyor. Turizm de o tarihte yeni başlamış Marmaris'te. 1960'lı yılların başları olsa gerek. Bir İsveçli kız musallat oluyor Hasan'a. Hasan, her Anadolu çocuğu gibi utangaç. Her yıl gelmeye başlıyor kız. Çat pat İngilizce'sini ilerletiyor herkes gibi Hasan. Önce Tarzanca anlaşmaya çalışıyor kızla. Kız Hasan'a tutkun. Her gelişinde, onu İsveç'e götürmeye çalışıyor. Her seferinde olmazlanıyor Hasan. Daha Marmaris'in dışına çıkmamış ki, İsveç'e gitsin. Sağdan soldan cesaretlendiriyorlar Hasan'ı.

"Git de, hayatını kurtar" diyorlar.

"Bak, kız sana âşık. Üstelik zenginmiş de" diyorlar.

Ve bir seferinde "evet"i çakıyor kıza. Uçak biletleri hazır. Vize, pasaport derken, bir gün Uppsala'da buluyor kendini Hasan. Kocaman bahçe içinde, bir köşkte. Güzel bir düğünle evleniyor. Ertesi gün, tüm gazetelerde düğün resimleri çıkıyor Hasan'ın. Düğününe, Uppsala'nın en büyük aileleri geliyor. Eski bir ailenin kızı, evlendiği kız. Zamanla, Hasan da alışıyor kıza. Hemen bir hoca buluyorlar Hasan'a. Sabah akşam, İsveççe öğrenmeye başlıyor. Sokağa çıkması yasak Hasan'ın. Yalnız karısıyla çıkabiliyor evden

dışarı. Kızın arkadaşları geliyor eve daha çok. Giderek, Hasan sıkılmaya başlıyor evde kalmaktan. "Bülbülü altın kafese koymuşlar" misali. Bazen aklına geliyor Marmaris'in tozlu yolları. Yalınayak koşturduğu sokaklar. Çay tezgâhı. Portakallar. Okaliptüs ağaçları, palmiyeler. Özgürlük. Basmaya başlıyor vatan hasreti. Aslında hiçbir şeye ihtiyacı yok. Ne var ki, karısı dünyalar kıskancı bir kadın. Bu yüzden göz açtırmıyor Hasan'a. Tek başına sokağa çıkması da yasak. Ve bir "Kopar zincirlerini Gülsarı" misali çıkıyor evden. Atıyor kendini sokaklara. Vitrinlere, çarşıya, kafeye. Bir sinemaya takılıyor gözü. Yürüyor. Tam bilet alırken,

"Hey" diyor bir kız.

Karısının arkadaşlarından biri.

"Hey" diyor Hasan.

Kız da bir bilet alıyor. Birlikte gidiyorlar sinemaya. Onlar sinemaya girer girmez, haber ulaşıyor karısına. Kızla aralarında bir şey yok. Dedim ya, üstelik karısının arkadaşı. Sinema çıkışı, evde kıyametler kopuyor. Kız saldırıyor Hasan'a. Üstünü başını paralıyor. Sövüyor. Kavga ediyorlar. Sinir krizleri geçiriyor. Doktorlar doluyor eve. Hasan bakıyor olacak gibi değil, parayı pulu, evi barkı terk edip çıkıyor kapı dışına. Bir kuş kadar hür, atıyor kendini sokaklara. İsveççe'si de var artık. Güzel konuşuyor. İlk başvurduğu lokantaya işçi giriyor Hasan. Evlilikle Uppsala'da ulaştığı şöhret, ayrılıkla daha bir büyüyor. Bütün Uppsala Hasan'a hayran! Enişte gözüyle bakıyorlar ona. Çalıştığı restoran dolup taşıyor. Bol bahşiş veriyorlar. Bir daha geri dönmüyor kararından. Uppsalalı olup çıkıyor Hasan. Zaten esmer, karayağız bir delikanlı. Boylu boslu. Kızlar etrafında Hasan'ın. En iyi garsonu oluyor Uppsala'nın. Giderek, en lüks restoranda, şefliğe kadar yükseliyor. Ortaklık teklif ediyor patronu Hasan'a. Kabul etmiyor. Hayatından memnun. Çok para kazanıyor. Ben de tanığım bu duruma. Dünyanın dört bir yanından gelen kızlarla gününü gün ediyor. Çiçek gibi açılıyor Hasan. Yeni toprağına uyuyor. Dost Hasan. Sevgili Hasan. Arkadaş, sevecen, iyilik timsali Hasan. Uppsala'nın gülü oluyor. Her gün bir kız yanında. Üniversiteyi bitirenler gidiyorlar memleketlerine. Ama mektuplar tükenmiyor. Ugandalı, Kanadalı, Alman, Fransız, Bolivyalı, Japon, Filipinli falan... Tüm ülkelerden onlarca sevgili...

"Çok para biriktirmiş olmalısın" diyorum.

Gülüyor Hasan. Cebinden bir defter çıkarıyor. Bakıyorum bu bir ajanda. Her tarihte bir dolu adres.

"Nedir bu?" diyorum.

"Paralar burada işte" diyor.

Anlamazlıktan geliyorum. Biraz açsın istiyorum.

"Bu adresleri görüyorsun, değil mi? diyor.

"Evet" diyorum.

"İşte" diyor, "benim paraların hep buralara gidiyor."

"Para mı gönderiyorsun kızlara?" diyorum.

Tekrar gülüyor.

"Yok, anlamadın. Buradaki adresler kızların doğum gününe göre yazılmış. Bazen aynı tarihe iki üç kişi rastlıyor. Benim yaptığım iş, onlara her yıl doğum günlerinde çiçek göndermek. İşte bu yüzden para sahibi olamadım" diyor.

Anladığım kadarıyla, Hasan haklı. Beraber olduğu tüm kadınları seviyor. Hep mutlu olsunlar istiyor. Bu kadar aşka para mı dayanır? O bir iyilik perisi gibi. Zaten, paraya da düşkünlüğü yok. İki gün Hasan'la beraber kalıyorum. Röportajımı yapıp, gönderiyorum gazeteye. On yıl sonra, tekrar İsveç'e gittiğimde, bir akşam yine dostlarla Uppsala'ya gidip, Hasan'ı görüyorum. Hiç değişmemiş Hasan. Yine aynı Hasan. Parası kendine yetecek kadar. Ajandadaki adresler daha da kabarmış.

"Devam mı?" diyorum.

"Aynen devam" diyor.

Hasan'ı sevgilileriyle baş başa bırakıp, ayrılıyorum.

Bir gün Nurettin'e sormuştum yıllar sonra "Ne oldu bizim Hasan?" diye. O da anlattı:

"Bir gün, durup duruken Hasan'ı acele Marmaris'e çağırıyorlar. Gidiyor. Büyük bir miras kalmış. Hasan ne yapsın parayı? Bir bölümüyle, ilkokul mu, ortaokul mu ne yaptırıyor. Bir bölümüyle de imam-hatip okulu. Dönüp, yine Uppsala'ya gidiyor."

Bu, Nurettin'in anlattığı. Ben görmedim. Benim bildiğim, Hasan'a o miras kalmıştır. Hasan o okulları da yaptırmıştır.

Bir gün Sümer, bir Türk güreşçisinden söz ediyor. İsveç tabiiyetine geçen bir Türk güreşçisi.

"Güzel haber olur" diyorum. "Şunu bir bulalım."

Bir iki gün içinde bulup, getiriyor güreşçiyi. Kafede oturup konuşuyoruz. Niye İsveç tabiiyetine geçtiğini anlatıyor. Türkiye'de güreşçiliğin hiç kıymetinin kalmadığından, devletin sahip çıkmadığından, aç susuz antrenmana çıktıklarından, para alamadıklarından, üstelik başka meslek sahibi olamadığından söz ediyor.

"Avrupa şampiyonası sonrası, İsveç'ten böyle bir teklif alınca da, kabul ettim. İsveç'e âşık olduğumdan değil, hayatımı insan gibi yaşayıp, insan gibi spor yapmak istediğimden" diyor.

Kahvede, Türklerle sohbet ederken, sokakta yürüken, ondan imza almaya gelen kızlarla fotoğraflarını çekip gönderiyorum gazeteye. *Saklambaç*'ın başında Atilla Karsan var. O da, haberi magazinleştirerek koyuyor gazeteye.

"İsveçli kız yüzünden din değiştirdi, İsveçli oldu" gibi bir haber yapıyor bizim haberi.

İşsizim... Aşksızım... Norrtäljeliyim...

Tam o sıra, kadrolu çalıştığım *Fotospor* dergisi kapanıyor. Stockholm'de işsiz kalıyorum. Geleli altı ay olmuş. İsveççe biliyorum ama, bir mesleğim de yok, çalışma iznim de. On beş gün, borç harç idare ediyorum. Ne iş olsa yapacağım. Bir akşam Nurettin,

"İş tamam galiba" diyor.

"Hayırdır, ne işi?"

"Bizim Remzi sana bir iş ayarlamış. Ama iş Norrtälje'de."

"Orası neresi?"

"Stockholm'e 100 kilometre uzakta bir yer."

"Ben nasıl giderim oraya?" diyorum.

"Merak etme, ben de seninle geleceğim."

"Nasıl yani?" diyorum.

"Adam restoranına bir ahçı ile bir yamak arıyormuş. Ben ahçı olacağım, sen de yamak."

"Ama senin işin var, çalışıyorsun."

"Onu bana bırak. Ben hallederim. İşin o kısmı kolay. Hele bir anlaşalım da."

Bir bildiği vardır deyip, fazla üstüne gitmiyorum Nurettin'in. Ertesi gün Nurettin, Remzi, ben, lokantacıyla buluşuyoruz. Para, iş ve yatacak yer meselesinde de anlaşıp, bir sonraki gün Nuri'yle birlikte Norrtälje'ye gidiyoruz.

Norrtälje, güzel bir kasaba. İçinden sular akıyor. Üç bir tarafı denizle çevrili. Çevresi yüksek ağaç denizi. Ayrıca, Finlandiya'ya çalışan bir limanı da var. Çalışacağımız yere geliyoruz. İki dönüm bahçe içinde bir restoran burası. Bahçede masalar. Restoranın içi 50 metrekare kadar bir yer. Ne var ki, restoranın üzerinde bir uçak duruyor. İkinci savaştan kalma bir uçak. Ormanda bulmuşlar. Getirip restoranın çatısına koymuşlar. Şehrin sembolü olmuş. Restoranın içinden de uçağın içine bir merdiven yapmışlar. İsterseniz uçağın içinde de yemek yiyebiliyorsunuz.

Restoran binasının üç beş metre yanında güzel bir ev var. İki

katlı. Bu evin girişindeki büyücek bir oda restoranın deposu olarak kullanılıyor. Diğer oda ise, çarşamba günleri 5-7 arası iki saat, cuma günleri 5-8 arası üç saat, cumartesi günleri 5-7 arası iki saat olmak üzere, haftada toplam yedi saat açık bir birahane. Binanın üst katında, bir oda Nurettin ile benim yatak odam, bir oda ofis, bir oda da patronun geldiği zaman kullandığı özel oda.

Ertesi gün işe başlıyoruz. Nurettin'in de ahçılığı yok. Nurettin bir kioskta çalışıyordu. Orada sadece sosisli sandviç satılıyordu. Gerçi restoranın da kiosktan farkı yok ya. Burada da sosisli sandviç dışında, kızarmış patates, bir de bonfile var. Ben Nurettin'e yardım ediyorum. Yan binadaki dipfrizden patates ve bonfile getiriyorum. Her gün sosis yiyoruz. Sabah 9, akşam 9 çalışıyoruz. İki saat de temizliğini yapıp, 11'de işimizi bitiriyoruz. On dört saat çalışıp on iki saat parası alıyoruz. Ben kaçak işçi olduğumdan, daha az para alıyorum. Yemeğimi orada yiyip, yatak parası da ödemediğimden, bir tek sigara parası masrafım var. Para biriktiriyorum. Sigara ve viskimi, Finlandiya'dan gelen gemicilerden kaçak alıyorum. Yarı yarıya ucuz. İsveçli böyle işe alışık değil. Bizim korkumuz yok.

Bir haftada işe alıştım. Nurettin de, sırf beni işe yerleştirmek için, çalıştığı yerden bir haftalık izin almıştı. Haftası doldu ve patrona "annesinin hasta olduğunu, bunun için Türkiye'ye gitmesi gerektiğini" söyleyip, hesabını kesti. Patron, yalvarırcasına Nurettin'den birini bulup göndermesini istiyordu.

"Olur" dedi Nurettin, "size yarın birini göndereceğim."

Bir omleti çok gördüler...

Nitekim ertesi gün, Stockholm'den tanıdığım bir Türk arkadaşım geldi. Adı Aslan Mengüç. Aslan, fotoğraf meraklısı bir Türk. Devrimci. Ne iş bulursa çalışıyor. Zayıf, çiroz gibi biri. Kafalarımız da uyuşuyor. Hafif dalgacı. Pek ciddiye alınıyor işi. Ama, kendine göre disiplinli. Üç günde sıkıldı sosis yemekten. Bir gün bana,

"Bu öğle yemeğinde omlet yapalım mı? Sıkıldım sosis yemekten" dedi.

"Olur" dedim.

Hemen yumurtalar kırdık, güzelim iki omlet yaptık. Bandıra bandıra yedik. Bizim dışımızda, restoranda çalışan bir müdire hanım var. Yaşlıca. Onun kızı şef ve aynı zamanda garson. Mutfakta, bulaşığa bakan besleme tipinde bir kadın. Ben sadece yamaklık yapmıyor, aynı zamanda komilik de yapıyorum. Bir ay sonra

bulaşıkçı kadın hastalanınca, işten çıkarmaya kalktıklarında ben karşı çıktım.

"Onun olmadığı zamanlarda bulaşığa yardım ederim. Yeter ki o kadını çıkarmayın" dedim.

Bunu dedim ama, iş de üzerimde kaldı. Kadın ayda bir gelmeye başladı. Olsun varsın. Ben sıkılmıyordum. Bir giriyordum bulaşığa, başlıyordum türkü söylemeye, bir de bakıyordum bulaşık bitmiş. İsveçliler çok şaşırıyorlardı. Hiç türkü duymamışlardı ki. Bir gün, müdire bana,

"Siz hep böyle bağırır mısınız Arf?" dedi. (İsveçliler Arif diyemedikleri için Arf diyorlar.)

"Hayır" dedim, "bizim türküler böyledir, böyle söylenir."

Kadın şaşırmıştı. Bir daha bir şey söylemedi. Ama Aslan'ın yaptığı omlet malzemesine taktı. Çok yumurta gidiyormuş.

"Peki, bir daha yapmayız" dedi Aslan, sonra da bana dönerek,

"Bu adamlar bizi aç çalıştırmak istiyor. Bunu yanlarına bırakmayacağım" dedi.

Ve ilk fırsatta, dipfrizden patates almaya gittiğinde, iki adet bonfileyi de yukarıdaki bizim odaya bıraktı. Gece işlerimiz bittiğinde, iki bonfileyi bir güzel bizim elektrik ocağında pişirip yedik. Ondan sonra da bunu âdet haline getirdik. Akşam yemeklerimizi biraz geç yiyorduk ama iyi yiyorduk.

Norrtälje'de, biraz para biriktirince ilk işim kendime bir bisiklet almak oldu. Hayatım boyunca hiç bisikletim olmamıştı. Çocukluğumun özlemini, Norrtälje'de çözmüştüm. Fakat bu uzun sürmedi. Orada arkadaşım olan bir İsveçli, bir gün ödünç aldığı bisikletimi çaldırmış. Bir türlü bulunamadı. Sonunda da "taksitle" parasını ödedi bana.

Bazı öğleden sonraları, işim hafifleyince, biraz ileride bulunan tenis kortuna gidip, tenis oynayanları seyrediyordum. Tenisçilerin içinde çok güzel bir kız vardı. Gözümü ondan ayıramıyordum. Bir türlü de konuşma fırsatı bulamamıştım. Bir gün, kendi aralarında yaptıkları bir maçta "benim kız" ikinci olmuştu. Önceden büyük bir çikolata almıştım. Maç sonrası götürüp, kıza verdim.

"Benim birincim sensin" dedim.

Memnun olmuştu ama, çok da şaşırmıştı. Bir sonuç alamamıştım.

Bir gün lokantaya gelen güzel bir kızla göz göze gelince işler değişti. Biraz hoşbeşten sonra, kızla aramızdaki diyalog iyice gelişti. Daha sonra birlikte yemek yemeyi kararlaştırdık. Ne var ki, yemek saatinde ben çalışıyordum. Bunu gece 11'e göre ayarlama-

sını söyledim. O da "Olur" dedi. Yemeği ben yapacaktım, içkiyi ben alacaktım.

"Sen hiçbir şeye karışma" dedim. "Ben gelir, her şeyi yaparım."

Ertesi gün, lokantadan aldığım iki bonfileye, salatalar ve şarapları da ilave ederek bisikletime binip, kızın söylediği adrese gittim. Güzel bir apartmanda, hoş bir daireydi kaldığı yer. Ben salatayı hazırlamaya başladım. Bir yandan salata yapıyorum, bir yandan şarap içiyoruz. Sıra bonfilenin pişirilmesine gelince kız,

"Ben bonfile pişirmesini bilmem" dedi.

O, öyle söyleyince ben de şaşırdım. Nasıl pişirecektik? Böyle kararsız dururken kız, çekmecelerden birini çekip, içinden kalın bir kitap çıkardı. Orada nasıl pişeceği yazıyordu. Onu okuyarak yaptık yemeğimizi. Bir güzel yemek ve şaraptan sonra müthiş bir beraberlik yaşadık. Günlerin açlığını gidermiştim. Her gece olmasa bile, iki günde bir kızın evindeydim artık. Üç aya yakın bir beraberliğimiz oldu. Kız evliydi. Kocası gemiciymiş. Sanırım, uluslararası sularda yük taşıyan bir gemide çalışıyordu. Yatakta bana, ne kadar çok kocasına benzediğimden bahsediyordu. Arada bir haber alıyordu kocasından. En son, Ümit Burnu'ndan döndüklerini, İsveç'e doğru geldiklerini söylüyordu. Günler kısalıyor ve adam gittikçe İsveç'e yaklaşıyordu.

"O gelince, artık birbirimizi göremeyiz" diyordu.

İnanmıyordum. Bu kadar güzel bir birliktelik, kocasının gelmesiyle bitmeyecekti herhalde. Ama son gün, yataktan çıktıktan sonra,

"Buraya kadar Arf" dedi. "Yarın kocam evde olacak."

Öpüştük, ayrıldık. Ben inanmamıştım bu ayrılığa. Ama sonuç onun dediği gibi oldu. Bir daha beraber olmadık. Bir iki defa bizim restoranın oradan geçerken gördüm. O da beni gördü ama, görmezlikten geldi. Bu aşk da böylece bitti.

Bu İsveçlilerin anlayamadığım bir âdetleri var. Cuma, cumartesi içip sarhoş olurlar. Pazar günü her taraf kapalıdır. Canları içki ister. İçki olmadığı için de mutsuz olurlar. Evlerinde içki bulundurmak âdetleri yoktur. Neden bir iki şişe alıp kenara koymazlar, anlamadım. Kim bilir vardır da, dayanamayıp içiyorlardır.

Karıkoca olan iki arkadaşım var. Çok sevişiyoruz. Her gün bizim lokantaya geliyorlar. Bir pazar günü yine bizdeler. Akşamdan kaldıkları belli. Çivi çiviyi söker kabilinden içki içseler kendilerine gelecekler. Ama içki hiçbir yerde yok. Bir ara çocuk,

"Arf, sende votka var mı?" diye sordu.

"Var" dedim.

"Kaç para istersen veririm" dedi. "Bana bir şişe votka ver."

"Para istemem" dedim.

Şaşırdı.

"Votkayı veririm ama, yarın aynısını isterim."

Aklı bu duruma ermemişti. Yani, benim para almadan verişime. Bu nasıl bir işti böyle?

"Ben votka satan adam değilim ki."

"Anladım" dedi. "Sağ ol."

Hemen evden gidip bir şişe votka alıp, geldim. Nasıl da mutlu oldular. Ertesi gün akşam, votkamı iade ettiler. Bin bir teşekkürle beraber. Birkaç defa daha tekrarı oldu bu votka işinin. Arkadaş arasında, böyle şeylerin olabileceğini anlattım onlara. Bir gün, benim için bir yemek verdiler evlerinde. O gün, izin alıp gittim.

Bir gece, gittiğim diskotekte kafayı çekiyorum. Birden, bizim patronun on beş yaşındaki kızı geldi yanıma. Güzel bir kızdı ama çok küçüktü. İki erkek, üç kızdılar. Beni tanıştırdı arkadaşlarına. Israrla benim eve gelmek istiyorlardı, yani odaya.

"Peki" dedim. "Fazla kalmak yok. Bir saat sonra gideceksiniz."

"Tamam tamam" dedi kız.

Hep birlikte eve gittik. Aslan da ortalarda yok. Bunlar yatakların üzerine oturdular. Ceplerinden çıkardıkları pipoya, tütün ve esrar koyup içmeye başladılar. Tabiî bana da teklif ettiler.

"Ben esrar içmem" dedim.

"Olur mu?" dedi patronun kızı. "Hem Türk olacaksın, hem de esrar içmeyeceksin. Olmaz. Yalan söylüyorsun."

"Gerçekten içmem. Sevmiyorum" dedim.

Onlar içmeye devam ediyorlar. Fakat beceremiyorlar. Kimisi öksürüyor, kimisi tıksırıyor. Dayanamadım. Müdahale ettim. İçmiyorum ama, içmesini biliyordum.

"Verin bakalım şunu bana" dedim.

Aldım pipoyu. İki nefes çektim, ciğerlerime kadar doldu duman. Uzattım pipoyu kıza.

"İşte böyle içilir bu bok" dedim.

Bunu söylerken ağzımdan burnumdan dumanlar çıkıyordu baca gibi. Şaşkınlıkla seyrettiler. Sonra hepsi denedi, ama beceremediler. Öksürüğe boğuldular. Bunun iyi bir şey olmadığını anlatmaya çalıştım. Anlatabildim mi bilmiyorum...

İsveç'te en çok hoşuma giden şey, nöbetleşe içkidir. Cuma günleri bütün halk sokaklarda, sarhoş. Hele ki gençler... Bir spor arabaya beş altı kişi binerler. Hepsi sarhoş. Hemen çevirir polis. Direksiyondakini alkol muayenesinden geçirir. Bir şey bulamaz. Bı-

rakır. Çünkü onlardan her biri, haftada bir nöbetleşe içki içmez. Diğerleri içer. Ne uygar bir tavır, değil mi?..

Bulunduğum restoranın yanında, büyük ağaçların altında bir konser var. Bütün Norrtäljeliler orada. Caz konseri bu. Halka açık. Bedava. Hükûmet, grupları destekliyor. Bir de bakıyorum, bizim Mahfilerin orkestrası. Yani Muvaffak Falay'ın. Asıl, Stockholm'de çalışıyorlar. Şimdi turneye çıkmışlar. Daha önce bir röportaj yapmıştım onlarla. Bir mahallede, kapalı bir salondaydı konserleri. Birkaç şişe şarap alıp gitmiştim. Konser öncesi, kulisteki sohbet edip, röportaj yapmıştım. Muvaffak'tan başka, Okay Temiz de gelmişti Hollanda'dan. On kişilik bir orkestra bu. Her milletten var içlerinde. Sahneye çıktıklarında, bizim müzik makamlarından biriyle başladı konser. Bildik bir makam. Nihavent mi, hicaz mı, pek anlamam. Bir süre aynı makam üzerinde dolaştılar. Sonra herkes kendi bildiğince coştu. Yine de bir ritim düzeni içinde gelişiyor her enstrümanın çaldığı. Bir saat sonra bütün müzik, yavaş yavaş aynı noktada toparlanmaya başlıyor. Sonunda başladıkları makamı yakalayıp, başladıkları gibi bitiriyorlar. İkinci bölüm de öyle. Müthiş bir gece yaşatmışlardı bana. Ona benzer bir geceyi, bu defa Norrtälje'de yaşadım. Uzak bir İsveç kasabasında, kendi topraklarımdan bir koku. Nasıl da güzelleşiyor insan, nasıl da mutlu oluyor...

Finlandiya'ya karpuz götüren Türk kamyoncu gibi. Bir gün, yemek yemeye gelmişti bir şoför, muaviniyle birlikte. Türk olduklarını her hallerinden belli. Dil bilmez, yol bilmez, dünyayı dolaşır şu bizim şoförler. Ne cesaret! Hep saygı duymuşumdur onlara. Biraz sohbet ettik. Yardımcı oldum. Bir karpuz getirdiler kamyondan. Gurbet yerde iyi oluyor. Sonra gemiyle Finlandiya'ya gittiler.

"Palme'nin Gülü..."

İsveç'in en önemli bayramı "Mitsommer"dir. Yani "Yazortası" bayramı. 21 haziran olsa gerek. O gün, şehrin dışındaki ormanlarda, tivoliler kurulur. Eğlence yerleri açılır bir gün için. Bira su gibi içilir. Kadınlı erkekli bir eğlencedir bu. Ambulanslar sarhoş taşır hastanelere. En önemli yanı, genç kızlar, o gün, en sevdiklerine bırakırlar bakireliklerini. Her ağacın dibinde, her kayanın üzerinde aşk yaşanır İsveç'te. Ben de böyle bir bayram yaşadım Norrtälje'de. Daha önce anlattığım sevgilimle birlikte. Sabaha kadar sürdü eğlencemiz. Biz de uyup onlara, göl kenarında geç saatlere kadar seviştik, içtik.

Stockholm'deyken yaşadığım 1 Mayıs bayramını da anlatmadan geçmek istemiyorum. 1 Mayıs şenliklerinde, bütün sendikalar, partiler, dernekler, çeşitli örgütler bayrakları ve flamalarıyla geçerler Stockholm'ün içinden. Bu grupta bizim Türkler de var. En önde Nuri, Haniş ve pusette küçük kızları Elif. Fotoğraflarını çekiyorum. Bütün politikacılar halkla birlikte. Bir ara bir adam dikkatimi çekiyor. Uzun boylu. Tanıdık biri gibi. İşçilerle halay çekiyor. Nuri'ye soruyorum.

"Olof Palme" diyor. Dönemin başbakanı. İçimden bir sevgi seli akıyor Palme'ye doğru. Gittikçe daha fazla seviyorum bu hümanist adamı. Yıllar sonra, sinemadan çıkışta vuruyorlar onu. O 1 Mayıs'tan sonra ne kadar çok rastlamıştım sokakta. Yaya yürürken, bisikletle giderken. Kaç kez selamlaşmıştık. Ölümünden bir yıl sonra, İsveç'e gittiğimde, bir gece bir yerlerde içmiş, yürüyoruz.

"İşte burada vurdular Palme'yi" dedi Nurettin.

Vurulduğu yerde, sevenlerinin getirdiği çiçeklerden bir anıt oluşmuş sanki. Duruyoruz. Saygıyla bakıyorum çiçeklere. Bir demet çiçek bırakamamaktan üzülüyorum. Sonra bir gül alıyorum öbekten. Siyah bir gül bu. Aradan on sekiz yıl geçmiş olmasına rağmen, hâlâ Çiçek Bar'ın ofisinde durur o gül. Siyah çerçeveli camın altında. "Palme'nin Gülü"dür adı. Baktıkça hüzünlenirim.

Ana Tanrıça Kibele...

"Bu İsveç'te kalacağım ben. Seviyorum. Bu yazı Norrtälje'de geçirip, tekrar Stockholm'e döneceğim. Orada bir iş bulur, çalışırım" diyorum. "Yine Güneş Karabudalarla olurum. Lütfi Özkök'le kanlı tavlalar oynarız. İlhan Koman'ın teknesine gider, şaraplar içeriz."

Sahi, ne güzel adamdı İlhan Koman! Dünyaca ünlü, tek önemli heykeltıraşımız. Telefonla konuştuktan sonra, adresi alıp gitmiştim. Stockholm güzel şehir. Her tarafı deniz. İçinden deniz geçer. Siz, o denizin üzerinden geçersiniz metroyla. Bir kıyıda buluyorum İlhan Koman'ın teknesini. Bağlı, duruyor. Evi yok. Teknede yaşıyor karısı ve çocuklarıyla. Ortada büyük bir salon. Küçük çocuklar koşturup duruyor. Biz söyleşimizi sürdürüyoruz. Yemekler hazırlıyor karısı. Çoluk çocuk, birlikte yiyoruz yemeğimizi. Şaraplar içiyoruz. Bütün şehrin duvarlarında, meydanlarında heykellleri var İlhan'ın. Hatta, bütün şehrin duvarlarını boyama işini vermiş belediye İlhan'a. Gücünün yettiğince yapmış. Karga Rauf da bir süre çalışmış onunla. Sonra bırakmış. Sizin bildiğiniz hey-

keli, Zincirlikuyu'da, Halk Sigorta'nın küçük bahçesinde duruyor. *Akdeniz* heykeli diyorlar ona. Bana sorarsanız, Ana Tanrıça Kibele. Eskiden Akatlar'da otururken, her gün görürdüm onu. Keyifle başlardım güne. Zaman zaman özlediğim oluyor, o heykeli görmeye gidiyorum. Ne kadar da güzel! Daha güzel bir mekânda, herkesin görmesini isterdim onu. Büyük usta, büyük heykeltıraş İlhan Koman da ölüyor bir gün. Gazetelerde okuyoruz haberini. Vasiyet etmiş geride kalanlara.

"Öldüğümde beni yakın ve küllerimi götürüp, İstanbul Boğazı'na dökün" diye. Ne garip, ablaları karşı çıktı bu vasiyete.

"Olmaz" dediler. "Biz Müslümanız. Müslüman cenazesi yakılmaz" dediler.

Götürüp, toprağa gömdüler. Buradan şikâyet ediyorum hepinize. Ne olur ölülerinizin son vasiyeti ne ise, onun istediğini yapın. Kendinize göre değerlendirmeye kalkmayın.

Nasıl demiş İsveç'in en büyük şairi Gunnar Ekelöf vasiyetinde:

"Bir gün ölürsem, küllerimi alıp, Salihli'ye götürün. Paktolos Çayı'na serpin."

Öyle de yapmışlar. Karısı, kızı ve bir eleştirmen arkadaşı getirip, Sart Çayı'na (Paktolos Çayı'nın günümüzdeki adı) dökmüşler. Mitolojide, Paktolos Çayı'nda yıkanan her şey, altın olurmuş derler. Kim bilir? Ekelöf de altın olmuştur belki.

Yaptıklarımız bazen düşündüklerimize uymaz. Benimki de öyle oldu. Evdeki hesap çarşıya uymadı. Norrtälje'de, bulaşıkçılık mesleğimi sürdürürken, Nurettin ile Ünal geldi bir gün.

"Haydi hazırlan. Gidiyoruz" dediler.

"Nereye?"

"Türkiye'ye gidiyoruz. Seni almaya geldik."

"Ben gitmem" diye direttim. Benim de hayallerim vardı. Bir gün Türkiye'ye gidersem, başka türlü gidecektim. Örneğin, kendime bir "veloseleks" alacaktım. Binecektim üstüne. Bütün Avrupa'yı dolaşıp, öyle gidecektim. Her yeri görmek istiyordum. Maceracı mıydım ben? Bilmem, ama öyle istiyordum işte. Henüz bu yolculuğa hazır değildim.

"Olmaz" dedim. "Ben gelmem."

Ağzımdan girip, burnumdan çıktılar. "Geze geze gideriz" dediler. Üstelik, rahat bir seyahat olacakmış bu. Bir arabada Nuri ablasıyla, bir arabada ben Ünal'la. Ünal iki gün önce almış ehliyetini. Bir de eski bir Opel almış altına, 500 krona. Ben onunla gideceğim. Hiç araba kullanmamış adamla.

"Yolda öğrenir" dedi Nurettin.

Sonunda, "Olur" dedirttiler bana. O gün hesabımı kestim lokantadan. Paralarımı aldım. Beş aylık bulaşıkçılığım sona ermişti. Bir daha görebilecek miydim buraları? "Kısmet" demişler. Gerçekten de kısmetmiş. On üç yıl sonra İsveç'e gittiğimde, Norrtälje'yi de görmek istedim. Gittim. Üstünde uçak duran restoranıma. Baktım, yerinde yeller bile esmiyor. Aynı bizdeki gibi, kocaman apartmanlar yapılmış onun yerine. Üzüldüm.

İki gün sonra, Stockholm'den çıktık yola. Danimarka, Hollanda, Belçika, Fransa. Paris'ten taaa aşağıya Marsilya, Cannes, Monte-Carlo, San Remo, Cenova, Venedik, Yugoslavya, Bulgaristan. Bir aylık bir seyahat oldu bu.

Hey gidi Nalbant Hasan'ın oğlu... Buraya kadar çiçek bahçesinde "çiçek gibi" yaşadın. Ama daha bir baltaya sap olamadın. Daha neler görecek, neler yaşayacaksın kim bilir? Yaşın genç nasıl olsa...

Ne demiş Nâzım:

Güneşli günler göreceğiz çocuklar
Güneşli günler göreceğiz.
Motorları maviliklere süreceğiz...

Yolun sonuna geldik.

İşte Türkiye...

Yine telefonlarda düdük sesi mi bekleyeceğiz? Yine mi her gün yürüyüşler, mitingler? Yine mi İstanbul'un hiç çözülmeyen trafiği?

Ya iş? O ne olacak? Ya ev bark? Bırak varsın ne olacaksa olsun.

"Mevlam görelim n'eyler
N'eylerse güzel eyler..."

1970'in sonu...

Cihangir/İstanbul, 20 kasım 2001

İçindekiler

Önsöz yerine 7
Kuşları koklayıp, çiçeklerin sesini dinlemek *Tunç Başaran* ... 9
Anı değil, sanki aydınımızın bohem tarihi *Demirtaş Ceyhun* .. 11
Çiçek gibi anılar *Refik Durbaş* 15

Çiçek niyetine 17

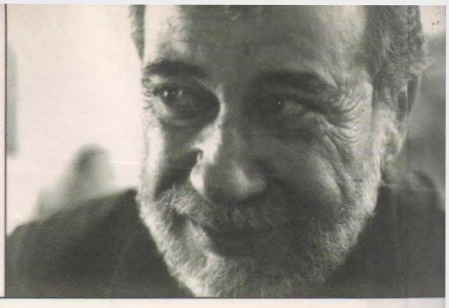
Annem namaz kılmıyor, uçuyordu... 18
"Demirciler Çarşısı"nın Derviş Bey'i Memet Amcam... 21
Masal anası Sürmeli Emine... 26
Sülüsüm Adana'ya kesiliyor... 30
Çocukluk eğlencesi Kurtuluş Bayramı... 34
İsyanlar... İskânlar... 35
Sarhoş saracın çırağı... 38
Köy enstitüleri köylülere... 40
Ben de herkes gibi çocuktum... 43
İhtilal görevlisi, bir kan davalı... 46
İlk aşk... Masum aşk... 48
Ayakta ölmüş... 53
Devalüasyon bar açtırıyor... 54
Muharrem Amca... Sırrı... Lise... 56
Üçüncü mevki trenle İstanbul... 62
Çocuk ne bilsin nalbandı... 64
Kaçamak aşk evliliğe çarpıyor... 69
Namus denetiminden geçiyorum... 71
Önce, dilimi düzeltmeliyim! 76
"Lan, polis misin yoksa sen?" 84
"'Camus' 'Kamü' diye okunur oğlum..." 89
Baylan sanatçıların durağıydı... 91
"Hani la sen Paris'e cideydun?" 94
"Gittikçe artıyor yalnızlığımız..." 97
Ergin Günçe'yle Nâzım'ı tanıyorum... 100
Yaşar Kemal'in oğlu oluyorum... 105
Hayatımın üniversitesi Kulis... 108
Hayalet Oğuz diye bir bohem... 113
Cincime diye bir kız... 115

Vapurla gelen kadın... 118
Votkasından ayrılmayan Durnev Tunaseli... 122
Istakoz alacak paramız mı var? 125
Fenerbahçeli Aktedron Fikret... 128
Yaşar Kemal'in yüzük parası... 130
Ruhi Su'nun türküleri... 133
"Gel bizim fabrikaya müdür ol..." 136
Sakın kavga etmeyin... 137
Köyde bir idealist... 141
Kupayı elimizden kaçırdık... 144
Yine mi çiçeğiz?.. 146
Ali Çavuş ile Mustafa Kemal... 148
"Bu kahvede İşçi Partisi konuşulacak..." 149
Şevket Hoca'nın aşkı... 151
Köyde başlık parası kalkıyor... 154
Harbiden askerlik... 155
Bizim Rujdan, oldu Murat Soydan... 156
Askerlik bitiyor, işsizlik başlıyor... 159
Cahit Irgat kendisine âşıktı... 164
Kulis ile Fuaye maça çıkıyor... 167
"Üç Şef"in işletmesini alıyorum 170
Adanalı niye Allah'a küfreder? 173
Yılmaz Güney'in tek amacı sinemacı olmaktı... 175
Kavga sahnesinin figüranı oluyorum 180
Yılmaz Güney'in ilk mahpusluğu... 183
"Ben artist olacağım..." 184
Yılmaz, "Çirkin Kral" oluyor... 189
Yılmaz Güney çok iddialıydı... 192
Yılmaz Oldsmobil'ini Aybar'a veriyor... 194
"Boynu Bükükler"i basıyoruz... 196
"Umut" Cannes yollarında... 200
Kültür elçisi Abidin Dino... 206
"Umut"un bobinleri karışınca... 208
Elrom öldürülüyor, Türkiye karışık... 212
Yılmaz Güney hapisten çıkıyor... 216
Lale İşkembecisi'nden Numune Kolej'e... 220
Terim'in Marmara'da kaybolan kayınpederi... 224
"Sürü" filminin hikâyesi 228
"Bayram" filmi nasıl "Yol" oldu? 233
Prodüksiyon amirliğinden yayınevi müdürlüğüne... 235
Orhan Kemal'e ev alıyorum... 237

Edebiyatçılar Birliği Lokali'nin sakinleri... .241
Taksitli kitap satışında patlama... .244
İlk trafik kazamı yapıyorum... .249
Piyango biletinden kaybolan 1 000 lira... .251
Sel alıyor kitapları... .255
Muhterem Nur'un fotoromanı: "Önümce Ağladım..." .257
Finike yollarında... .260
Bodrum'la kucaklaşıyoruz... .265
Kınalıada'da İhap Hulusi'nin evi ve komşuları... .268
Ada'nın renk cümbüşü Tanaş... .272
Rum kızı İvi'nin hikâyesi... .275
Kayhan Türkçü, sevgisini şölene dönüştürürdü... .277
"Fotospor"da muhabirliğe başlıyorum... .280
Yurtdışı maceram başlıyor... .281
Portakal sandığındaki baz morfin... .282
Gece yarısı Münih'in kapı önünde... .286
Öğleüzeri Kopenhag görünüyor... .288
Beyoğlu'nu "kilit taşı"yla süslüyoruz... .290
Alev Ebüzziya'yla aşık atmak mı?.. .293
İskandinavya'da "bilinmeyen"e yolculuk!.. .294
"İsveççe öğren gel..." .296
Bir parti mal... .297
Fareli aşk gecesi... .299
Marmarisli Hasan... .301
İşsizim... Aşksızım... Norrtäljeliyim... .304
Bir omleti çok gördüler... .305
"Palme'nin Gülü..." .309
Ana Tanrıça Kibele... .310

Arif Keskiner

ÇİÇEK GİBİ



Anı değil, sanki aydınımızın bohem tarihi

"Arif kirvemin bu anıları, kesinlikle anı değil salt, aynı zamanda da aydınımızın 1950'lerde başlamış 'bohem yaşamının' tarihi, hiç kuşkunuz olmasın. Üstelik, olağanüstü yalınlıkta, ustaca yazılmış. Okudukça tadına varacaksınız ve doyamayacaksınız. Eminim..."

Demirtaş Ceyhun

"Yakın geçmişimizin Beyoğlu ağırlıklı Türkiyesi'nde paylaşılan bir yaşamı çekincesizce gözler önüne serdiği için Arif'in eline sağlık."

Cengiz Alpman

" 'Çiçek gibi', Arif'in ne zaman keyiflense ettiği kelamdır. Kitap da öylesine keyifli..."

Birol Kudatgu

"Kitabı kapattığımda bir süre kaldım öylece. Tadı damağımda değil, belleğimde kalmıştı..."

Tunç Başaran

"Arif Keskiner'in anılarını okurken zaman zaman gözlerim doldu, zaman zaman da gülümsedim. Anıları okuduktan sonra da Arif'e, 'Bu malzemeden bir roman yazabilirdin' dedim. *Çiçek Gibi* gerçekten de bir Orhan Kemal, hatta bir Dickens romanının zengin malzemesini taşıyor."

Atıf Yılmaz

Arif Keskiner 1938'de Adana'nın Osmaniye ilçesinde doğdu. İlk ve orta okulu Osmaniye'de okudu. İstanbul Sultanahmet Ticaret Lisesi'ni, ardından İstanbul Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu'nu bitirdi. Yayınevi müdürlüğü, kitapçılık, spor yazarlığı, İsveç'te muhabirlik ve bulaşıkçılık, fotoroman yapımcılığı, senaristliği ve yönetmenliği, film prodüktörlüğü gibi sayısız işte çalıştı. Kendi adına yaptığı on bölümlük *Anadolu Uygarlıkları* belgeselinden sonra iflas etti. 1984'te Sı[illegible] yazıhanesinde, herkesin "Çiçek Bar" ya da "Arif'in Yeri" dediği, tün[illegible] ve sanatçıların uğrak yeri olan Sinema Sevenler Derneği Lokali'ni açtı. Arif Keskiner 17 yıldır bu ünlü mekânın işletmeciliğini yürütüyor.

10

A 00240
ÇİÇEK GİBİ
ARİF KESKİNER
1. BASKI
DOĞAN KİTAP
62240

ISBN 975-6612-80-0

9 789756 612804

DK DOĞAN KİTAP